FIRAT ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

ANOMİ VE YABANCILAŞMA BAĞLAMINDA İSTANBUL'DAKİ KAPKAÇ OLAYLARINA BAKIŞ

DOKTORA TEZİ

DANIŞMAN

Doç. Dr. Mehtap YEŞİLORMAN

HAZIRLAYAN

Zülküf ATILGAN

ELAZIĞ-2010

TC.

FIRAT ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

ANOMİ VE YABANCILAŞMA BAĞLAMINDA İSTANBUL'DAKİ KAPKAÇ OLAYLARINA BAKIŞ

DOKTORA TEZİ

Bu tez / / tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği/oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

ÜYE	DANIŞMAN	ÜYE
Prof. Dr. Mehmet GÜROL	Doç. Dr. Mehtap YEŞİLORMAN	Doç. Dr. Ömer AYTAÇ

ÜYE	ÜYE
Yrd. Doç.Dr Vehbi BAYHAN	Doç.Dr. Fatma ÖZMEN

Bu tezin kabulü, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun / / tarih ve sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Erdal AÇIKSES

Enstitü Müdürü

ÖZET

Doktora Tezi

Anomi ve Yabancılaşma Bağlamında İstanbul'daki Kapkaç Olaylarına Bakış

Zülküf ATILGAN

Fırat Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyoloji Ana Bilim Dalı
2010; Sayfa: XII+183

Günümüzde önemli toplumsal sorunlardan biri haline gelen kapkaç olaylarını İstanbul örnekleminde incelemeyi amaçlayan 'Anomi ve Yabancılaşma Bağlamında İstanbul'daki Kapkaç Olaylarına Bakış' adlı bu çalışma, bir alan araştırmasıdır.

Araştırmanın temel amacı; Türkiye'de son zamanlarda önde gelen toplumsal olaylardan olan kapkaç olaylarını, bu suç türünü işleyen bireyleri, kapkaç türlerini ve özellikle bu suç türünü işlemelerinde etkili olan sosyo-kültürel ve ekonomik değişkenleri sosyolojik bir bakış açısıyla incelemektir.

Kapkaç suçunun en yoğun olarak görüldüğü İstanbul örnekleminde gerçekleştirilen bu alan araştırması verilerine göre, örneklem grubunu oluşturan kapkaç suçu mahkûmlarının; başta gençler olmak üzere çocuk ve orta yaş grubunda yer aldığı saptanmıştır. Ayrıca araştırma sonuçları, kapkaç suçunu işleyen bireylerin öğrenim durumları ile ekonomik seviyelerinin düşük olduğunu; birçoğunun daha önce de kapkaç suçu sebebiyle gözaltına alındığı ve/veya ceza evinde kapkaç suçundan dolayı ceza çektiklerini ortaya koymuştur. Bu kişilerde sigara, alkol ve uyuşturucu kullanımının yaygın olduğu gözlenmiştir. Kapkaç mahkûmlarının aileleri ve çevreleri incelendiğinde; benzer şekilde kendilerinde görülen birçok olumsuz özelliğin ailelerinde de mevcut olduğu; arkadaşları arasında kapkaç suçu başta olmak üzere suç işleme oranının yüksek olduğu araştırmada elde edilen veriler ışığında ulaşılan sonuçlardır.

Anahtar kelimeler: Anomi, Yabancılaşma, Kapkaç, Suç.

SOMMAIRE

La Thèse de Doctorat

Regard Aux Evénement des Vols à Arrachée a İstanbul Dans Le Contexte d'Anomie et Aliénation

Zülküf ATILGAN

Université de Fırat
Institue des Sciences Sociales
Branche Essentielle de Sociologie
2010; Pages: XII+183

De nos jours, les événements de vol à arrachée est un problème sociale à Istanbul. La thèse nommée « Regard aux événements de vol a arrachée à Istanbul dans perspective de l'Anomie et l'Aliénation » est une étude de terrain.

L'objectif principal de cette étude est examiner avec une perspective sociologique, aux événements de vol a arrachée, les individus commis cette crime, les sortes de vol a arrachées et surtout les variables socioculturelles et économiques qui cause commettre ce sort de crime. Parce que, les événements de vol a arrachées est un phénomène capital en Turquie dans les derniers jours.

D'après les donnes de recherche qui est réalisé à Istanbul (cette crime se voit le plus intensive) ; les condamnées de vol a arrachées sont des enfants, jeunes d'âge moyenne. En outre, les résultats de la recherche montrent que le niveau économique et éducatif des condamnées est faible. La plupart des condamnées sont internes et détenus avant cette fois. Ces gens, généralement, prennent les produits de tabac, alcool et drogues variables. A la lumière des résultats, on observe que, dans leur famille et leur environnement aussi existe les mêmes traites négatives et la culpabilité intensive.

Mots clés: Anomie, Aliénation, Vol à arrachée, Crime.

İÇİNDEKİLER

ONAY I

ÖZET II

SUMMARY III

İÇİNDEKİLER IV

TABLOLAR LİSTESİ IX

ÖNSÖZ XII

1- GİRİŞ 1

1.1-Problem 4

1.2-Amaç 5

1.3-Önem 6

1.4-Sınırlılıklar 6

1.5-Hipotezler 7

2-ANOMİ OLGUSU 8

2.1-Anomi ve Tanımı 8

2.2- Anomi Kavramının Kuramsal Farklılıkları 11

2.2.1-Emile Durkheim 11

2.2.2-Robert King Merton 17

2.2.3-Talcott Parsons 20

2.2.4-Leo Srole 21

2.3- Anomi ve Toplumsal Yapı Değişkenleri Arasındaki İlişki 23

2.3.1. Anomi ve Modernleşme 23

2.3.2- Anomi ve Azgelişmişlik 26

2.3.3- Anomi ve Kentleşme 29

2.3.4- Anomi ve Din 36

2.3.5- Anomi ve Terör 38

3-YABANCILAŞMA 41

3.1-Yabancılaşma ve Tanımı 41

3.2-Yabancılaşma Kavramının Kuramsal Farklılıkları 43

3.2.1-Karl Marx 43

3.2.2-Friedrich Hegel 46

3.2.3-Herbert Marcuse 46

3.2.4-Charles Wright Mills 47

3.2.5-Melvin Seeman 47

3.3- Yabancılaşma Biçimleri ve Toplumsal Yapı Değişkenleri İlişkisi 49

3.3.1- Kitle Tüketimi Toplumu ve Kitle Tüketimi Kültüründe Anomi ve Yabancılaşma 49

3.3.2- Kültürel Yabancılaşma 53

4-ANOMİ VE YABANCILAŞMA BAĞLAMINDA KAPKAÇ SUÇU VE CEZA HUKUKUNDAKİ YERİ 56

4.1-Anomik Bir Suç Biçimi Olarak Kapkaç 56

4.2-Yabancılaşmanın Patolojik Sonucu Olarak Kapkaç 60

4.3- Kapkaç Suçunun Ceza Hukukundaki Yeri 62

4.3.1- Suçun Maddi Unsurları 62

4.3.2- Suçun Manevi Unsurları 63

4.4- Kapkaç ve Çocuk Suçluluğu 68

4.5- Kapkaç ve Uyuşturucu Madde Bağımlılığı 75

5-ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ 79

5.1- İstanbul İlinin Tanıtımı 79

5.2- Araştırmanın Konusu 80

5.3-Araştırmada Kullanılan Teknikler 81

5.4- Evren ve Örneklem 81

5.5-Verilerin Toplanması 82

5.6-Verilerin Çözümü ve Yorumlanması 82

6- BULGULAR VE YORUMU 83

6.1- Araştırma Grubundaki Kişisel (Bireysel) Nitelikleri 83

6.1.1-Görüşülenlerin Yaş Durumları 83

6.1.2-Görüşülenlerin Cinsiyet Durumları 85

6.1.3-Cinsiyet ve Kapkaç Suçunu İşleyiş İlişkisi 87

6.1.4-Cinsiyet ve Mağdur İlişkisi 88

6.1.5-Cinsiyet ve Kapkaç Suçunu İşleme Nedeni İlişkisi 89

6.1.6- Görüşülenlerin Öğrenim Durumları 90

6.1.7- Öğrenim Durumu ve Kapkaç Suçunu İşleme Nedeni 92

6.1.8- Görüşülenlerin Doğum Yeri Dağılımı 93

6.1.9- Görüşülenlerin Medeni Durumu 96

6.1.10- Ailenin Eğitim Durumu 97

6.1.10.1- Annenin Öğrenim Düzeyi ve Suça Yatkınlık 98

6.1.10.2- Öğrenim Düzeyi ve Annenin Öğrenim Düzeyi İlişkisi 99

6.1.10.3- Babanın Öğrenim Durumu 100

6.1.10.4-Öğrenim Düzeyi İle Anne Babanın Öğrenim Düzeyi İlişkisi 101

6.1.11- Yerleşim Birimine Göre Doğum Yerleri 101

6.1.12- Cezaevine Girmeden Önce Yaşanan Yerler 103

6.1.13-Doğum Yeri İle Ceza Evine Girmeden Önce Yaşadığı Yer İlişkisi 104

6.1.14- Anne Ve Babanın Medeni Durumları 104

6.1.15- Baba Meslekleri 106

6.1.16-Baba Mesleği ve Babanın Öğrenim Düzeyi İlişkisi 108

6.1.17-Baba Mesleği Tutuklanmadan Önce Oturduğu Yer İlişkisi 109

6.2 – Kapkaç Suçunu İşleme Nedenleri 110

6.2.1- Kapkaç Suçunu İşleme Nedenlerinin Dağılımı 110

6.2.2- İkamet Edilen Yerin Durumu 111

6.2.3- Tutuklanmadan Önce Kaldığı Kişilerin Dağılımı 112

6.2.4- Toplumla Olan İlişki Durumu 113

6.2.5- Akrabalarla Olan İlişki Durumu 114

6.2.6- Arkadaşlık İlişkileri Durumu 115

6.2.7-Arkadaşlık ve Kapkaç İlişkisi 116

6.2.8- Başları Sıkıştığında İlk Başvurulacak Kişilerin Dağılımı 117

6.2.9- Ailenin Kapkaç Yaptığını Öğrenme Şeklinin Dağılımı 118

6.2.10- Ailenin Kapkaç Yaptığını Öğrendiğindeki Tepkinin Dağılımı 119

6.2.11- Ailede Başka Kapkaç Suçlusunun Bulunma Durumu 119

6.2.12- Bugüne Kadar İşlenen Bir Kabahat Veya Kusur Durumunda Yakın Çevrenin Davranışlarının Dağılımı 121

6.2.13- Yaşamda İlk Hayal Kırıklığına Uğratan Kişilerin Dağılımı 122

6.2.14- Kendilerini En Rahat Ve Güvende Hissettikleri Yerlerin Dağılımı 123

6.2.15- En Sıkıntı Duyulan Ortamların Dağılımı 124

6.3- Ceza Evine Girmeden Önce Boş Zamanları Değerlendirme ve Kapkaç İlişkisi 125

6.4- Medyada İlgi Alanlarının Dağılımı 127

6.5- Toplumsal Konumlarını Değerlendirme Biçimlerinin Dağılımı 128

6.6- Kapkaç Yaptıktan Sonra Hissedilenlerin Dağılımı 129

6.7- Kapkaçla İlgili Tv'de Bir Haber İzlediklerinde Hissedilenlerin Dağılımı 130

6.8- İntihar Girişiminde Bulunup Bulunmama Durumlarının Dağılımı 131

6.9-İntihar Girişiminde Bulunup Bulunmadığı- Uyuşturucu Ve Keyif Verici Madde İlişkisi 132

6.10- Kapkaç Yapmaya Başlama Yaşı Dağılımı 133

6.11- Kapkaç Yapmaya Başlama Yaşı ve Kapkaç Yapmaya Yönelten En Önemli Neden İlişkisi 134

6.12- Şu Anda Kaçıncı Kapkaç Suçunu İşlediğinin Dağılımı 135

6.13- Kapkaç Yapmaya Yönelten Nedenlerin Dağılımı 136

6.14-Yasal Yollarla Geçim Sağlamak İçin Çaba Sarf Edilip Edilmediğinin Dağılımı 137

6.15- Öğrenim Düzeyi-Yasal Yollarla Geçim Sağlamak İçin Çaba Sarf etme İlişkisi 138

6.16- Kapkaç Suçu ve Uyuşturucu Madde Kullanımı İlişkisi 139

6.16.1- Uyuşturucu Ve Keyif Verici Madde Kullanımı 139

6.16.2- Uyuşturucu ve Keyif Verici Madde Kullanma Durumu ile Hükümlüleri Kapkaç Suçuna Yönelten En Önemli Neden İlişkisi 140

6.16.3- Kullanılan Uyuşturucu Çeşitleri Dağılımı 141

6.17- Kapkaç Suçunu İşleme Şeklinin Dağılımı 142

6.18- Kapkaç Suçunu İşlerken Hedef Alınan Kişilerin Dağılımı 143

7-SONUÇ VE ÖNERİLER 144

KAYNAKÇA 157

EKLER 165

Ek–1 Anket Taslağı 165

Ek–2 Adalet Bakanlığı Ceza ve Tutukevlerinde Anket Yapma İzni 177

Ek–3 İstanbul Emniyet Müdürlüğü EKKM Şube Müdürlüğü Kapkaç İstatistiği Verilme Onayı 178

Ek–4 Adalet Bakanlığı, Ceza Ve İnfaz Genel Müdürlüğü, Yetişkin İyileştirme Şube Müdürlüğü Yazısı Ve Anketten Çıkartılan Sorular 179

ÖZGEÇMİŞ 182

TABLOLAR LİSTESİ

TABLO- 1 GÖRÜŞÜLENLERİN YAŞLARA GÖRE DAĞILIMI 84
TABLO- 2 GÖRÜŞÜLENLERİN CİNSİYETE GÖRE DAĞILIMI 85
TABLO- 3 CİNSİYET- KAPKAÇ SUÇU İLİŞKİSİ 87
TABLO- 4 CİNSİYET- MAĞDUR İLİŞKİSİ 88
TABLO- 5 CİNSİYET- KAPKAÇ SUÇUNU İŞLEME NEDENİ İLİŞKİSİ DURUMU 89
TABLO- 6 ÖĞRENİM DURUMLARININ DAĞILIMI 91
TABLO- 7 ÖĞRENİM DURUMU- KAPKAÇ SUÇUNU İŞLEME NEDENİ İLİŞKİSİ 92
TABLO- 8 DOĞUM YERİ DAĞILIMI 93
TABLO- 9 MEDENİ DURUMLARIN DAĞILIMI 96
TABLO- 10 ANNENİN ÖĞRENİM DÜZEYİ DAĞILIMI 98
TABLO- 11 ÖĞRENİM DÜZEYİ -ANNENİN ÖĞRENİM DÜZEYİ İLİŞKİSİ 99
TABLO- 12 BABANIN ÖĞRENİM DÜZEYİ 100
TABLO- 13 ÖĞRENİM DÜZEYİ- BABANIN ÖĞRENİM DÜZEYİ İLİŞKİSİ 101
TABLO- 14 GÖRÜŞÜLENLERİN DOĞUM YERİNE GÖRE DAĞILIMI 102
TABLO- 15 CEZAEVİNE GİRMEDEN ÖNCE YAŞANAN YERLERİN DAĞILIMI 103
TABLO- 16 DOĞUM YERİ- CEZAEVİNE GİRMEDEN ÖNCE YAŞADIĞI YER İLİŞKİSİ 104
TABLO -17 ANNE VE BABANIN MEDENİ DURUMLARININ DAĞILIMI 105
TABLO -18 GÖRÜŞÜLENLERİN BABA MESLEĞİNE GÖRE DAĞILIMI 106
TABLO- 19 BABA MESLEĞİ ve BABANIN ÖĞRENİM DÜZEYİ İLİŞKİSİ 108
TABLO- 20 BABA MESLEĞİ TUTUKLANMADAN ÖNCE KİMİNLE OTURDUĞU İLİŞKİSİ 109
TABLO -21 KAPKAÇ SUÇUNU İŞLEME NEDENLERİNİN DAĞILIMI 110
TABLO -22 İKAMET EDİLEN YERİN DURUMLARININ DAĞILIMI 111
TABLO -23 TUTUKLANMADAN ÖNCE KALDIĞI KİŞİLRİN DAĞILIMI 112
TABLO -24 TOPLUMLA OLAN İLİŞKİ DURUMUNUN DAĞILIMI 113
TABLO -25 AKRABALARLA OLAN İLİŞKİ DURUMU 114
TABLO -26 ARKADAŞLIK İLİŞKİLERİ DURUMU 115
TABLO–27 ARKADAŞLIK ve KAPKAÇ İLİŞKİSİ 116
TABLO -28 BAŞLARI SIKIŞTIĞINDA İLK BAŞVURULACAK KİŞİLERİN DAĞILIMI 117

TABLO -29 AİLENİN KAPKAÇ YAPTIĞINI ÖĞRENME ŞEKLİNİN DAĞILIMI 118
TABLO -30 AİLENİN KAPKAÇ YAPTIĞINI ÖĞRENDİĞİNDEKİ TEPKİSİNİN DAĞILIMI 119
TABLO -31 AİLEDE KAPKAÇ SUÇUNU İŞLEYEN BAŞKA KİŞİLERİN BULUNMA DÜZEYİ 120
TABLO -32 BUGÜNE KADAR İŞLENEN BİR KABAHAT VEYA KUSUR DURUMUNDA YAKIN ÇEVRENİN DAVRANIŞLARININ DAĞILIMI 121
TABLO -33 YAŞAMDA İLK HAYAL KIRIKLIĞINA UĞRATAN KİŞİLERİN DAĞILIMI 122
TABLO -34 KENDİLERİNİ EN RAHAT VE GÜVENDE HİSSETTİKLERİ YERLERİN DAĞILIMI 123
TABLO -35 EN SIKINTI DUYULAN ORTAMLARIN DAĞILIMI 124
TABLO -36 CEZA EVİNE GİRMEDEN ÖNCE BOŞ ZAMANLARI DEĞERLENDİRME DURUMU 126
TABLO -37 MEDYADA İLGİ DUYULAN KONULARIN DAĞILIMI 127
TABLO -38 TOPLUMSAL KONUMLARINI DEĞERLENDİRME BİÇİMLERİ 128
TABLO -39 KAPKAÇ YAPTIKTAN SONRA HİSSEDİLENLERİN DAĞILIMI 129
TABLO -40 KAPKAÇLA İLGİLİ TV'DE BİR HABER İZLEDİKLERİNDE HİSSEDİLENLERİN DAĞILIMI 130
TABLO -41 İNTİHAR GİRİŞİMİNDE BULUNUP BULUNMAMA DURUMU 131
TABLO- 42 İNTİHAR GİRİŞİMİNDE BULUNUP BULUNMADIĞI UYUŞTURUCU VE KEYİF VERİCİ MADDE KULLANIP KULLANMADIĞI İLİŞKİSİ 132
TABLO–43 KAPKAÇ YAPMAYA BAŞLAMA YAŞLARININ DAĞILIMI 133
TABLO–44 KAPKAÇ YAPMAYA BAŞLAMA YAŞI ve KAPKAÇ YAPMAYA YÖNELTEN EN ÖNEMLİ NEDEN İLİŞKİSİ 134
TABLO–45 KAPKAÇ SUÇUNU KAÇ KERE İŞLEDİĞİNİN DAĞILIMI 135
TABLO–46 KAPKAÇ YAPMAYA YÖNELTEN NEDENLERİN DAĞILIMI 136
TABLO -47 YASAL YOLLARLA GEÇİM SAĞLAMAK İÇİN ÇABA SARF EDİLİP EDİLMEDİĞİNİN DAĞILIMI 137

TABLO 48- ÖĞRENİM DÜZEYİ ve YASAL YOLLARLA GEÇİM SAĞLAMAK İÇİN ÇABA SARFETME İLİŞKİSİ 138
TABLO -49 UYUŞTURUCU VE KEYİF VERİCİ MADDE KULLANMA DURUMU 139
TABLO–50 UYUŞTURUCU VE KEYİF VERİCİ MADDE KULLANIP KULLANMADIĞI ve KAPKAÇ SUÇUNA İTEN EN ÖNEMLİ NEDEN İLİŞKİSİ 140
TABLO–51 KULLANILAN UYUŞTURUCU ÇEŞİTLERİ DAĞILIMI 141
TABLO–52 KAPKAÇ SUÇUNU İŞLEME ŞEKLİ DAĞILIMI 142
TABLO–53 KAPKAÇ SUÇUNU İŞLERKEN HEDEF ALINAN KİŞİLERİN DAĞILIMI 143

ÖNSÖZ

Kapıp kaçmak yoluyla yapılan bir çeşit hırsızlık, para ve benzeri şeyleri belli etmeden çalıp kaçma şekillerinde tarif edilen kapkaç, günümüzde hayli gündemde olan aktüel bir konudur. Kapkaç konusu günümüz Türkiye'sinde, insanlara dehşet veren bir olgu haline gelmiştir. Özellikle İstanbul'da meydana gelen kapkaç olayları, hemen hemen her gün televizyonların ve gazetelerin gündemini işgal etmektedir. Genel olarak kapkaç dendiği zaman akla hemen polis gelir. Kapkaçın önlenmesi konusunda ise polisiye tedbirler öncelikli olarak tartışılır. Oysa meselenin anlaşılabilmesi için hukuki, ekonomik, sosyal, siyasi, ailevi ve eğitimle ilgili çeşitli yönler dikkate alınmalıdır.

Araştırmanın izin alma sürecinde, oldukça ilgili bir şekilde yardımcı olan, Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü, Yetişkin İyileştirme Şube Müdürlüğünde görevli, Psikologlar Tuğba Görgülü ve Serap Görücü'ye, İstatistik Şube Müdürlüğü'nde görevli Serkan ARTIKTAY'a; anket formlarının mahkûm ve tutuklulara uygulanmasında büyük katkıları olan Ümraniye E ve T tipi Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğü'nde görevli Psikolog Ebru Mebrure İşmen'e, Maltepe Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğü'nde görevli Psikolog Gülçin Şenyuva'ya ve Bakırköy Kadın Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğü'nde görevli Psikolog Yücel Sözen'e teşekkürü borç biliyorum. Yine çalışmanın yazım ve tashihinde yardımcı olan Polis Memurları Mustafa Yön ve Coşkun Yılmaz'a teşekkür ederim.

Çalışmanın her aşamasında desteklerini esirgemeyen danışmanım Doç. Dr. Mehtap YEŞİLORMAN' a ve fedakârca hep yanımda olan eşim Nilüfer ATILGAN' a ayrıca teşekkür ederim.

İstanbul, 2010 Zülküf ATILGAN

1.GİRİŞ

Toplumsal yapıda meydana gelen karmaşayı ifade eden anomi kavramı, ilk kez Emile Durkheim tarafından kullanılmış ve daha sonra Robert King Merton ve Talcott Parsons tarafından geliştirilmiş (Bayhan, 1997:3) sosyolojinin önemli kavramlarından biridir. Bayhan'a göre anomi; toplumsal yapıdan hareketle, belirli bir toplumsal durumu normsuzluğu, kuralsızlığı ifade eder (Bayhan, 1997:3). Aslında "anomi teorisini önce Durkheim, sapma davranışını açıklamada kullanmıştır. Sapma davranışı, özellikle çeşitli sosyal koşulların yükselen kıskançlığa götürmesi ve diğer yandan sınırsız isteklerin sonunda düzenli normların yıkılmasına etki yapmasıyla ilgili idi. Merton, bu teoriyi daha sonra sistemleştirip, geliştirmiştir"(http://yusufelgazblogu.blogspot.com, 2010). "Merton tarafından, 1938 yılında yayınlanan "Sosyal Yapı ve Anomi" adlı makale ile ortaya atılan, fakat daha sonra geliştirilen anomi teorisinde fonksiyonel yön tayini için uygun davranış gibi, sapma davranışı da sosyal yapının ürünü olarak mütalaa edilir. Her durumda sosyal yapı, gerekli bir kötülük olarak görülür; esasen bunun serbestçe yayılmasına düşmanca tahrikler sebebiyet verir; fakat bunlar daha sonra bastırılır. Oluşturulmuş beklentilerden sapma, kültüre bağlı esaslı motivasyonlar bir yanda; sınıfa bağlı gerçekleşme şansları diğer yanda, birbirine ters düşmenin sonucu olarak değerlendirilir. Kültür ve sosyal yapı birbirine karşı çalışırlar." (http://yusufelgazblogu.blogspot.com, 2010).

Toplumlar, değişen koşullara uyum sağlayabilmek ve yaşamlarını sürdürebilmek için, evrende var olan tüm sistemler gibi değişime ayak uydurmak zorundadırlar. Bu değişim içerisinde, bundan kaynaklanan yeni ihtiyaçlar belirmektedir. Toplumsal düzenin doğru bir şekilde işleyebilmesi için oluşan yeni ihtiyaçların karşılanması gerekmektedir. Ancak değişimlerden dolayı ortaya çıkan ihtiyaçların karşılanması sırasında çeşitli etkenlerden doğan engellenmeler yaşanır. Bu engeller çeşitli güçler tarafından bilinçli ya da bilinçsiz olarak yapılabilir. Bunun sonucunda da toplumda var olan sosyal normlar yıkılır ve kuralsızlıklar ortaya çıkar (Bayhan, 1997: 10–11).

Kentleşmeyle beraber, yaşadığı çevreden ve bu çevredeki sosyal ilişkilerden memnun olmayan birey, bu ortamlardan uzaklaşır, bazen de tamamen kopar (Özbay, 2002: 29). Böylece bireyin kendisini bu kavramlara karşı yabancı hissetmesine yabancılaşma adı verilmektedir. Yabancılaşan kişi, hem kendisinden hem de diğer insanlardan uzaklaşabilir, soğuma hissi oluşabilir (Soysal, 1997:2).

Bayhan'a göre (1997: 103) sosyal değişme sürecinde yabancılaşmanın yoğun olarak yaşandığı çağ Sanayi Devriminin getirdiği köklü değişimler sonucu ortaya çıkan yeni bir dönemdir. Sanayi Devrimi, makinelerin yardımıyla fabrikada seri halde üretimi ve yoğun teknolojik gelişmeleri beraberinde getirmiştir (Giddens, 2000: 58). Üretimin niteliğinin değişmesi, toplumsal yapıyı kökten değiştirmiştir; üretim merkezi evlerden fabrikalara kaymıştır (Bayhan, 1997: 103). Üretim merkezinin değişmesi sonucunda modernleşmeyle birlikte insanlar, kentlere göç etmeye başlamışlardır. Bunun sonucunda geleneksel geniş aile, zamanla çekirdek aileye dönüşmüştür (Bal, 2008: 48–49). İşbölümünün şekli değişmiştir. Mekanik iş bölümünden organik iş bölümüne geçilmiştir (Bayhan, 1997: 106) ve organik iş bölümünde, eğitim ve öğretimin önemi artmıştır; eğitim statü kazanma aracı olarak önem kazanmıştır (Bal, 2008: 48). Toplumda yeni bir yaşam tarzı ve kentlileşme ile beraber kazanılan statüler sınıflamayı artırmış ve orta sınıf oluşmaya başlamış; bu gelişmeler beraberinde göç, demografik değişim ve sosyal hareketliliği getirmiştir (Özbay, 2002: 19). "Sanayileşmenin getirdiği bu köklü değişimlere insanların uyum sağlamaları ilk başta oldukça zor olmuştur. İnsanların uzun süreden beri içinde büyüyüp geliştikleri ve alıştıkları yaşam biçimlerini terk ederek yepyeni bir yaşam biçimine geçmeleri ve bu geçiş sırasında yaşadıkları ikilemler, anomi ve yabancılaşmaya neden olmuştur" (Bayhan, 1997).

Toplumsal yapıda ortaya çıkan bu tarz bir uyumsuzluk ve kargaşa sosyal dengeyi derinden sarsan önemli sorunlar yaratmaktadır. "Anomi ve yabancılaşmanın yol açtığı toplumsal problemlerin başında gelen olgu suçtur. "Suç, tümüyle tanımsal bir faaliyettir. Çünkü kimi faaliyetler suç kavramı içerisinde tanımlanmıştır. Sosyal tepki dışında bu faaliyetler benzer hatta aynı tür davranıştan açıkça ayırt edilemezler. Suç doğal olarak suç olmayan ile benzerdir. Bir davranış bazı kişiler tarafından bazı durumlarda yapıldığı zaman suçtur, başka kişiler tarafından başka durumlarda yapıldığı zaman suç değildir." Bir görüşe göre suç, her toplumda heterojenlik ve sosyal değişmenin karakterize ettiği normal bir fenomendir" (Reid 1982: 76-77'den aktaran İçli, 2004: 5).

Toplumsal yapıda görülen her uyumsuzluk suç olarak nitelendirilemez. "Bir davranışın suç olarak nitelendirilebilmesi için, bu davranışın yasada belirtilen tanıma uygun bir yaptırıma bağlı olması gerekir. Bu hareketi yapanın sorumlu olması ona yaptırım uygulanması ile ilgilidir. Bir eylemin suç olabilmesi için yasada belirtilen bazı koşulların varlığı gerekmektedir. Yine bir fiilin cezalandırılabilmesi için aranan koşullara cezalandırabilme şartları, cezalandırılabilen bir fiilden dolayı fail hakkında kovuşturma

yapmak ve faile suçun yaptırımını uygulayabilmek için gerekli kovuşturma koşullarının bulunması gerekir" (Taşkın ve Zengin, 2004: 36'den aktaran İçli, 2004:7).

Anomi ve yabancılaşmanın yol açtığı suç olgusu bütün toplumlarda aynı form ve muhtevada görülemeyebilir. "Bazı suç türleri, toplumdan topluma ya da aynı toplumda zaman süreci içinde görelilik özelliği gösterebilir. Buna rağmen bazı davranışlar hemen tüm toplumlarda suç olarak tanımlanmıştır. Suçun göreli olabilme özelliği yanında, toplumdan topluma çeşitliliği ve işleniş frekansı değiştiği gibi, aynı toplumda da zaman içinde bu iki özellik açısından farklılaşabilir" (İçli, 2004: 7).

Bu araştırmada incelenecek olan ve anomi ve yabancılaşmanın yol açtığı varsayılan kapkaç suçu, hırsızlık kapsamında kabul edilen bir suç türüdür. Nitekim Türk Ceza Kanunu'na göre suçlar, cana karşı işlenen suçlar ve mala karşı işlenen suçlar olmak üzere iki ana gruba ayrılmışlardır (İçli, 2004: 8-9). Cana karşı işlenen suçlar, bireyler tarafından kişinin şahsına yönelik olarak işlenen suçlardır. Bu suçlar içerisine; adam öldürme, kasten yaralama, insan kaçırma ve cinsel suçlar girmektedir. Mala karşı işlenen suçlar ise dört ana başlık altında toplanmıştır. Başkasının malına zarar verme, dolandırıcılık, emniyet suiistimali, hırsızlık ve yağmadır (İçli, 2004: 11).

Kapkaç mala karşı işlenen suçlar kapsamındadır. Kişi üzerinde yapılan hırsızlığın bir türü de kapkaçtır. "Kapkaç eylemi, Türk Ceza Kanunu'nun 142 inci maddesinin 2 inci fıkrasının b bendinde "Elde ya da üstte taşınan eşyayı çekip almak suretiyle işlenmiş suç" olarak tanımlanmıştır" (Önder, 2007: 16).

Önder (2007: 15)'e göre; kapkaç, çalma eyleminin türlerinden birisidir. Çalma eylemi, bir anlık çatışma durumunu ifade eder. Alt benin dürtü isteğini boşaltma eğilimiyle, üst benin bu ihtiyacı yasaklayarak bilinç dışına itmesi arasında oluşan çatışma ortamı için çalma, bir çıkış noktasıdır. Çalma eylemi, çalanın kişiliğinde saklanmış, belirli bir saldırganlıkla yüklü davranış bozukluğudur. Hırsızlığın yapısı iç tepkisel ve zevk hırsızlığı olabileceği gibi saldırgan olabilir. Ancak saldırganlığın ifade biçimi, semboliktir. Hırsızlığa karşı savunma engellerine sahip olmak için çocuk, ana babasından yardım, ciddilik, tutarlılık bekler. Yaptırım ve disiplini reddeder. Dürtüler, savunma mekanizmaları ya da aile engeliyle karşılaşmışsa hırsızlık bunların çıkışında uygun bir yol olarak seçilebilir.

Önder'in (2007: 11) belirttiği gibi, son yıllarda Türkiye'de özellikle kentlerde kapkaç olayları artmıştır. Bunun altındaki en önemli nedenlerin başında bozulan sosyal yapı yer almaktadır. Köyden kente göçler, kitle iletişim araçlarının yarattığı yozlaşma, ekonomik

sorunlar sosyal yapının bozulmasındaki en büyük etkenlerden sadece bir kaçıdır. Kapkaç yapanların yaş ortalamaları giderek düşmektedir. Kapkaç sadece çalma eylemi olmaktan çıkmış sosyal bir sorun haline gelmiştir. Kapkaç yapanların çoğunluğunun çocuk ve gençler olduğu araştırma sonucunda görülmektedir. Özellikle büyük şehirlerde sokak satıcılığı yapan çocuklar, büyük çeteler tarafından bu iş için kullanılmaktadır. Doğu ve Güney Doğu'da yaşayan ailelerin çocuklarını kapkaç çetelerine yıllık olarak kiraladıklarına dair çıkan gazete ve televizyon haberleri bu işin yavaş yavaş bir sektör haline geldiğini gösteren delillerdir.

Anomi ve yabancılaşmanın neden olduğu pek çok suç tipi bulunmaktadır. Ancak kapkaç, son yıllarda çok hızlı bir artış göstermiştir. Özellikle büyük kentlerde ciddi bir problem haline gelmiştir. Bu nedenle, bu çalışmada topluma yabancılaşan ve anomik problemler yaşayan kapkaç suçlularını, bu suçu işlemeye iten toplumsal etkenler temel problem olarak belirlenmiştir. Araştırmanın çerçevesi bu bağlamda kurulmuştur. Söz konusu kapsamda kapkaç suçu ve bu suçun sosyolojik olarak irdelenmesi hedeflenmiştir.

Tez yedi ana bölümden oluşmaktadır. Çalışma araştırmanın tanıtımını yapan detaylı bölümle başlamaktadır. İki ve üçüncü bölümlerde sırasıyla anomi ve yabancılaşma konuları alt bölümlerle betimlenerek, bilim dünyasının konuya bakışı teorik düzeyde ortaya konulmaya çalışılmıştır. Dördüncü bölümde Anomi Ve Yabancılaşma Bağlamında Kapkaç Suçu ve Ceza Hukukundaki yeri ele alınmıştır. Beşinci, altıncı ve yedinci bölümlerde de konunun örneklem olarak alındığı İstanbul ilindeki ceza ve tutukevlerinde yapılan anketlerle elde edilen verilerin analiz ve yorumları yapılmış; çözüm ve öneriler geliştirilmiştir.

1.1-Problem

Araştırmada üzerinde durulan temel problem, anomi ve yabancılaşma kavramlarının oluşmasına neden olan öğelerin, anomik suç kapsamında değerlendirilen kapkaç suçuna ve suçlularına ne yönde ve ne kadar etki ettiğidir. Bu temel problem etrafında araştırmanın genel amacı: İstanbul ilinde işlenen kapkaç suçunun tabiatını, nedenlerini ve ortaya çıkmasına sebep olan sosyo-ekonomik ve kültürel faktörleri tespit edebilmektir. Araştırmada, özgün bir suç türü olarak kapkaçın çeşitli yönleriyle ele alınması, bu olayların önlenmesine veya çözüm yolları üretilmesine katkıda bulunmak şeklinde diğer bir amaca hizmet edilmektedir

1.2- Amaç

Bu çalışmanın temel amacı, İstanbul ilinde işlenen kapkaç suçunun tabiatını, nedenlerini ve ortaya çıkmasına sebep olan sosyo-ekonomik ve kültürel faktörleri tespit edebilmektir. Araştırmada, özgün bir suç türü olarak kapkaçın çeşitli yönleriyle ele alınması, bu olayların önlenmesine veya çözüm yolları üretilmesine katkıda bulunmak şeklinde diğer bir amaca hizmet edilmektedir.

Ayrıca metropollerde görülen bu suç biçimiyle kentsel yapı özellikleri arasında herhangi bir ilişki bulunup bulunmadığının saptanması da araştırmanın amaçları arasında yer almaktadır. Bunun yanı sıra, bu çalışmada kapkaçın kentsel ortamın anomi ve yabancılaşmaya yol açan durum ve şartlarından etkilenme biçim ve düzeylerinin incelenmesi de hedeflenmektedir.

Kriminoloji bilimi, kapkaçı hırsızlık, gasp ve soygun gibi mala karşı yapılan suçlar kapsamında değerlendirmiştir. Diğer bir yönüyle "şehir suçu" olarak da değerlendirilmektedir. Öyle ki, genelde mala karşı işlenen suçlarda özellikle kapkaç suçunda, şehirde oturanlar bu suçu şehirde işledikleri gibi, köyde oturanlar da yine şehirde işlemektedirler. Kapkaç suçlularının ailelerinde, kendilerinden başka bir aile bireyinin de bu suçu işledikleri gözlenmiştir. Kapkaç çoğunlukla organize şekilde yapılmaktadır. Aynı zamanda fiziksel güce dayanmaktadır.

Genel amaç çerçevesinde, aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır: Demografik değişkenlere göre;

1. Metropollerde görülen bu suç biçimiyle kentsel yapı özellikleri arasında herhangi bir ilişki bulunmakta mıdır?
2. Bireysel, sosyal anomi ve yabancılaşma düzeyleri kapkaç suçunu işleme düzeyini değiştirmekte midir?
3. Anomik kentleşmenin bu suçun ortaya çıkmasındaki etkisi nedir?
4. Anomik kentleşme ve beraberindeki göçler kapkaç suçunun işlenmesine zemin hazırlamakta mıdır?
5. Anomi, yabancılaşma ve azgelişmişlik kavramları değerlendirildiğinde azgelişmişlik, kişileri kapkaça iten bir neden olarak kabul edilebilir mi?
6. Deneklerin suçun oluşmasındaki görüşleri nelerdir?

1.3-Önem

Kapkaç suçu kamu vicdanını yaralayan çok önemli bir suçtur. Bu suçu tanımaya ve önlemeye yönelik tüm çalışmalar değerli ve önemlidir. Bu çalışmada 359 kapkaç mahkûmuna ulaşılmıştır. Suçlularla yapılan bir çalışma olması sebebiyle çok önemli bir miktar olarak değerlendirilmektedir. Bu çalışma seviyesinde kapkaç suçuna ve suçlularına yönelik daha önce bir çalışma yapılmamıştır.

1.4-Sınırlılıklar

Araştırma kapsamındaki sınırlılıkların başında araştırmanın konusu ifade edilebilir. Bu çalışmada toplumu bir arada tutan, onun varlığının sebebi olan yazılı ve yazılı olmayan tüm kuralların hiçe sayılması şeklinde değerlendirilebilecek "anomi"(kuralsızlık) kavramı, kapkaç suçunun işleyişinde esas olarak alınan birinci olgudur. İkinci olarak da insanın özünden uzaklaşması ve ruhi unsurun zayıflaması; insanın varoluşunun gerçek anlamı olan beşeri değerin dışına taşan bir egoizme sürüklenmesi olarak açıklanabilecek "yabancılaşma" (Alienation)kavramı irdelenerek kapkaç suçu incelenecektir.

Bu araştırmanın en önemli sınırlılığı, bu alanda yapılmış sosyolojik araştırmaların azlığı ve kuramsal düzeyde açıklayıcı sosyolojik kuramların yetersizliği ve belirsizliğidir.

Başka bir sınırlılık ise kapkaç ile ilgili kuramların yeterli bir işbirliği ve eşgüdümlü çalışma alışkanlıklarının yokluğu ve dolayısıyla araştırmacıların uzanabilecekleri hazır bir veri tabanının olmayışıdır.

Diğer bir sınırlılık ise, bu alanda yayımlanmış kitap, dergi ve makalelerin elde edilmesindeki güçlüklerdir. İstenen bilgilerin toplanması da bir diğer güçlüktür. Çünkü kapkaç sonuç olarak ağır bir suçtur. Görüşme yapılan kapkaç suçlularının güvenini kazanmak bile bir güven, sabır ve zaman istemektedir. En önemli sınırlılık ise bu araştırmayı yapacak maddi bir finansman desteğinin olmaması, kişisel imkânlarla yapılmasıdır. Ciddi bir maddi ve bürokratik destek olmadan bu çalışma gibi projelerin gerçekleştirilmesinin zor olduğu aşikârdır.

1.5- Hipotezler

Araştırma içerisinde test edilen hipotezler ise, şöyle sıralanmaktadır;

Demografik değişkenlere göre deneklerin anomi ve yabancılaşma düzeyleri değişmektedir. Kapkaç yapan kişiler kentleşme sürecini tamamlayamamakta ve bunun sonucunda da anomi ve yabancılaşma düzeyleri yükselmektedir.

Genellikle göç etmiş ailelerde yoğunluk kazandığı düşünülen kapkaç suçunu işleme yaşının küçük olacağı düşünülmektedir. Yine bu suçu işleyenlerin cinsiyetlerinde erkeklerin sayılarının daha fazla olduğu düşünülmektedir. Ayrıca kapkaç yapan suçlularının büyük bir çoğunluğunun bekâr olduğu düşünülmektedir.

2.ANOMİ OLGUSU

2.1-Anomi ve Tanımı

Ana Brittannica'da; ''Toplumda ya da bireyde ölçü ve değerlerin çökmesi, kültürel objelere ulaşmak için kabul edilebilir araçlardan yoksun olma ve bunun sonucunda da araçların amaçlardan çok önem kazanması durumu" olarak açıklanmıştır. Bunlar aynı zamanda anominin ortaya çıkmasına kaynaklık eden nedenlerdir. (Ana Brittannica; 1986 :C:2).

Felsefe sözlüğünde ise anominin nedenleri arasında, toplumun ve bireyin geleneksel, özellikle ahlak kurallarının zayıflaması, maddi olanaksızlıklar nedeniyle oluşan bunalım ve çöküntü gösterilmektedir (Ulaş, 2002: 70).

Anomi kavramı sosyolojinin çok kullanılan kavramlarından biri olmuştur. Fakat anlam itibariyle yazardan yazara farklılıklar göstermektedir. Mesela Durkheim ve Merton'un eserlerinde tam olarak aynı kavramdan bahsedilmiyor gibidir. Sadece Durkheim'ı ele alsak bile onun İşbölümü ve İntihar kitaplarında bile kavram değişik çerçevede ele alınmaktadır(Boudon vd., 2002:27).

Daha önce ifade edildiği üzere, anomi kavramı ilk defa Emile Durkheim tarafından kullanılmıştır. Daha çok sosyoloji bilimi tarafından yoğun olarak kullanılan bir kavram olmasına rağmen; birçok bilim dalında farklı kavramların tanımlanmasında kullanılmıştır. Bu da anomi kavramını, sadece tek bilim dalına ait tanımı olan bir kavram olma özelliğinden uzaklaştırmıştır (Tolan, 1980: 2).

Peki Durkheim anomi kavramıyla neyi kastetmektedir? Durkheim anomiye ekonomi penceresinden bakmaktadır. Sanayi devrimiyle birlikte insanların yükselme ve daha zengin olmalarının önü açılmıştır. İnsanlar disipline ihtiyaç duydukları bir zamanda, daha liberal bir ortam bulmuşlardır. İşte bu olumsuz ve düzensiz durum anomik ortamı güçlendirmiştir(Swingewood, 1998: 145-146).

Anomi kelimesinin sözlük anlamı normsuzluk ya da kuralsızlıktır (Anabritannica-II, 1993: 324). Ancak toplumlar ani geçişlerle sarsıldığı zaman tutkular dizginlemez ve ihtiyaçlar tam olarak karşılanamaz, özlemler artık kontrol altına alınamaz ve bu durumda doğru sınırlara aldırış edilmez (Swingewood, 1998: 145). Böylece normlar etkisiz hale gelir, çöküntü karışıklık ve kuralsızlıklar oluşur (Ekmekçi, 2004: 27). Anomi durumunda bireyi idare edecek

çeşitli kuvvetli güçlere ihtiyaç duyulur ve ruhsal durumu güvence altına almaya çalışılır (Ekmekçi, 2004: 27–28).

Anomi, yukarıda bahsedilen toplumsal değişimler ya da toplumsal geçiş dönemlerinde, sosyal normların birey düzeyinde yaptırımlarını ya da bağlayıcılıklarını yitirmesi ve bozulan normların yerine yenilerinin konulamaması veya bu kuralların yerine konan yenilerinin bireyler tarafından kabul görmemesi sonucunda ortaya çıkan karmaşa ve kuralsızlık durumudur (Demir-Acar, Aktaran, Bayhan, 1997: 8). Anomi, faydacılığın ve faydacı davranışın beklenen patolojik halidir ve anominin ortaya çıktığı sanayileşmiş ve gelişmiş toplumlarda faydacı yönü ağır basan insan tipi ve faydacılık bir sosyal norm haline gelmektedir (Erkal, 1997: 39).

"Anominin bir diğer tanımı ise, "sosyal normların bireylerin yaşamlarını düzenlemek ve disipline etme konusundaki güçlerinin yıkılması nedeniyle bireyin yaşamı içerisinde davranış biçimini ve çevresindeki ilişkileri nasıl idare edeceğini bilmediği durum" şeklinde ifade edilmektedir. Bu tanıma göre anomi, insanın normlarından sapan eylemlerinin nedeni olmaktadır" (Dönmezer'den aktaran, Ekmekçi, 2004: 23). Bu kavramdaki kuralsızlık, değerlerde ve normlarda görülen bozulma, toplumda yaşayan bireylerde psikolojik rahatsızlıklar, intihara meyillilik ve anti sosyal davranışlar şeklinde kendini gösterebilir (Giner, 1976: 97).

Anomi için yapılan bir başka tanımda ise kavram, "Bir toplumun normlarının etkisizleşmesi, çöküntü, karışıklık ya da çatışma olması durumu" olarak açıklanmıştır (Marshall, 1999: 32). Chazel'e göre, hedeflerin erişilmezliği, kolektif hedefler bütününün çözülmesi, simgesel sistemin dağılması anominin yapısını oluşturmaktadır (Bayhan, 1997: 24).

Anominin ortaya çıkışında bazı nedenler bulunmaktadır. Bu nedenler farklı bilim adamları ve kaynaklar tarafından şu şekilde açıklanmıştır.

Bayhan'a göre anominin sosyal-yapısal şartı, sosyal standartlardaki bozulma ile ilgilidir. Toplumun sosyal yapısındaki tüm unsurların yapılanmalarındaki bozulma ve düzensizlik, bireysel ve toplumsal anomik durumlara neden olabilmektedir (Bayhan, 1997: 9–10)

Sosyal standartlardaki bozulmayı oluşturan şartlar ise şunlardır;

- Hızlı sosyal ve teknolojik değişmelerden dolayı kurallardaki değişim,
- Eski ve yeni kurumlar arasındaki çatışma
- İki farklı toplumun değer sistemlerinin karşılaşmasıyla hayat tarzında çatışma.

Beşir Atalay (Ekmekçi, 2004: 26) ise anominin ortaya çıkmasındaki en önemli nedenleri iki başlıkta toplamaktadır;

1-"Toplumun normları ve sosyal değerleri birbiri ile uyumlu olmak durumundadır. Eğer bu iki kavram arasında bir uyumsuzluk varsa bireyler arasında düzensizlik oluşur. Normlar, toplum içinde köklü olarak yerleşmiş sosyal değerlerden oluşmazsa, toplumda yaşayan bireyler kendileri için daha köklü ve bağlayıcı saydıkları sosyal değerlere uymayı tercih ederler. Normlara uymazlar. Kanunların hiçe sayılması da düzensizliğin ve karmaşanın oluşmasına neden olur."

2-"Toplum normları ve bireylerin idealleri birbirinden farklı olduğu durumlarda insanlar toplum normlarına uymazlar. Bu normlara baskı ile uymaları için zorlanırlar. Bu da anominin çıkışına olanak tanıyan bir durumu oluşturur".

Ekmekçi'ye göre (2004: 26) "Anominin olduğu toplumlarda düzensizlik ve karmaşa hâkim olur. Toplumu oluşturan ortak değerler geçerliliğini yitirir. Geçerliliğini yitiren bu değerlerin yerine yenileri konulamaz. Konulsa bile onların da bir geçerliliği olamamaktadır. Bu durumda bireyler yasadışı yollara başvurabilmektedir. Bu nedenle suç oranları hızla artar. İntihar olayları yaygınlaşır. Böyle bir toplumda birey kendisini işe yaramaz, amaçsız ve duygusal boşluk içinde hissedebilir. Bu durumda birey için herhangi bir şey adına çaba harcamak anlamsızlaşır. Sonrasında bireyler kuralları çiğnemeye başlar. Bundan sonra tek düzenleyici ve belirleyici faktör kişilerin kendi çıkarları olur".

Sosyal normların insanları birbirine bağlayan geleneksel sosyal ve kişisel bağları çözülür. Toplumda bireyler arasındaki bağlar zayıflar, zaman zaman da ortadan kalkar (Cevizci, 2000: 59'dan aktaran Ekmekçi, 2004: 27). Bireylerde bu duruma bağlı olarak, normsuzluk, duyarsızlık, yabancılaşma ve kaygı durumları ortaya çıkabilir (Budak, 2000: 74'ten aktaran Ekmekçi, 2004: 27). Yabancılaşma (alienation), yaşadığı çevreden ve bu çevredeki sosyal ilişkilerden memnun olmayan birey, bu ortamlardan uzaklaşır, bazen de tamamen kopar (Ergil, 1980:109'dan aktaran Özbay, 2002: 32). Bu durumda bireyin kendisini bu kavramlara karşı yabancı hissetmesine yabancılaşma adı verilmektedir.

Yabancılaşan kişi, hem kendisinden hem de diğer insanlardan uzaklaşmaktadır (Yeşilorman, 2002: 93). Yabancılaşma ve anomi arasındaki sıkı ilişki daha sonraki bölümler içerisinde detaylı olarak işlenecektir.

Anomi olan bir toplumda birey, statü ve rol karmaşası yaşayabilir, kişilik, kimlik bozuklukları, stres, depresyon gibi çeşitli ruhsal bozukluklar yaşayabilmektedir (Öztürk, 2001: 279-299'dan aktaran, Ekmekçi, 2004: 28).

2.2- Anomi Kavramının Kuramsal Farklılıkları

Sosyo-kültürel değerler ve toplumda var olan yapı arasındaki çelişkilerin yarattığı huzursuzluk ortamını açıklayan anomi kavramına bazı sosyologlar farklı açılardan yaklaşmışlar ve bunun sonucunda da tanımlarda ve yaklaşımlarda değişiklikler ortaya çıkmıştır. Bu terminoloji farklılıklarını Emile Durkheim, Robert King Merton, Talcott Parsons ve Leo Srole 'un tanımlarında görmek olasıdır.

2.2.1-Emile Durkheim

Emile Durkheim, 1858–1917 yılları arasında yaşamış Fransız asıllı bir sosyologdur. 15 Nisan 1858 yılında Epinal-Loren'de dünyaya gelmiştir. Felsefe öğretmenliği yapmış, daha sonra Bordeaux Üniversitesinde 1887 yılında ders vermeye başlayan Emile Durkheim 1902 yılından itibaren çalışmalarını Sorbonne Üniversitesi'nde sürdürmüş; 1906 yılında ise aynı üniversitede Eğitimbilim profesörlüğüne getirilmiştir (Swingewood, 1991: 123–124).

"Durkheim toplumbilimi kendi olgularını kendi ön dayanaklarıyla işleyen bir bilim durumuna getirmiştir. Auguste Comte'un fiziği, Herbert Spencer'ın biyolojiyi örnek alıp inceledikleri toplumsal olaylar, ona göre sadece kendi türünden olaylarla açıklanabilir. Toplumsal olay bireye bağlı ve bireyle başlayıp biten bir süreç değildir. Toplumsal olay bireyin üzerindedir. Birey ona katılır. Her birey için toplumsal olaya katılmak kaçınılmaz bir zorunluluktur. Çünkü toplumsal olaylar, genel zorunlu bireyi ve bireyler arası ilişkileri belirleyen din, ekonomi, hukuk, ahlak, siyaset, bilim ve sanat türünden olaylardır" (http://www.botav.org/, 2010).

"Durkheim bireyi, bireyselliği toplum içinde tümüyle eritmez. İnsanın kendine özgü bireyliliğini ve topluma özgü toplumsallığını saptar. İnsan genel doğruları tartışıp araştırmadan toplumdan alır. Bu doğrular, bireyin kendisi, başkaları, insanlar arası ilişkiler, doğa evren olguları üzerine yargılarına temel dayanak olur. Toplum bir başka yanıyla da insana ilişkin her kurumun temeli olup doğal bir bileşendir"(http://www.botav.org/, 2010).

Diğer yandan "Durkheim'a göre bilimsel olabilmek için sosyoloji toplumsal olgularla, ekonominin durumu ya da dinin etkisi gibi toplum yaşamının bireyler olarak eylemlerimizi biçimlendiren, yönlendiren boyutlarıyla uğraşmalıdır. Durkheim'ın sosyolojisindeki en önemli ilke, toplumsal olguları şeyler olarak incelemek idi. Bununla, toplum yaşamını doğadaki nesne ya da olaylardaki kesinlikle çözümlenebileceğine inanmaktadır." (http://freedomfighter.blogcu.com, 2010)

Durkheim çok erken zamanlardan beri toplumsal bütünleşme sorunlarına karşı ilgi duymaktaydı. Yalnız İşbölümü adlı eserinde değil daha sonra yazdığı diğer kitaplarında ve makalelerinde de, manevi düzenin korunmasına ve anominin önlenmesine büyük önem vermiştir. Ama Durkheim'ın yakın çalışma arkadaşları ve öğrencileri onun aksine bir bütün olarak toplumların veya kültürlerin değil, kültürlerin belirli yanları ve karşılaştırmalı bakış açısından kültürlerin anlamları üzerinde durdular(Bottomore vd., 2006: 474)

Giddens'a göre (2000: 8), Durkheim, yaşamı boyunca toplumu dönüştüren değişmelerle uğraşmakta idi. Toplumu bir arada tutan şeyin paylaşılan değerler ve gelenekler olduğuna inanmakta idi. Onun toplumsal değişme çözümlemesi; iş bölümünün gelişimine dayanmakta idi. Durkheim, iş bölümünün, toplumun iç yapışkanlığının temeli olarak yavaş yavaş dinin yerini aldığını ileri sürmektedir. İş bölümü geliştikçe, insanlar birbirine daha bağımlı hale gelirler, çünkü her birey, başka meslekten diğer kişilerin arz ettiği mal ve hizmetlere gereksinim duyar. Durkheim'a göre, çağcıl dünyadaki değişme süreçleri o kadar hızlı ve yoğundur ki çağcıl toplum yaşamının yol açtığı amaçsızlık ya da umutsuzluk duygusu olan anomiye bağladığı toplumsal güçlükleri ortaya çıkarır (Giddens, 2000: 9).

Durkheim anomi kavramını ilk kez 1893 yılında yazdığı "Toplumsal İşbölümü Üzerine" adlı doktora tezinde incelemeye başlamıştır. Daha sonra bu çalışmasını kitap haline getirmiştir. Burada ilk kez, bireyin toplum içindeki dayanışma birimlerini tartışmış ve bunları kendi içerisinde mekanik ve organik dayanışmalar olarak gruplandırmıştır (Teber, 2001: 151). Durkheim'a göre, toplumların yapısı karmaşıklaştıkça, iş bölümü gelişir ve toplumlar mekanik dayanışmadan organik dayanışmaya doğru değişir (İçli, 2004: 2).

"Mekanik dayanışma, bireylerin benzerliğine dayanmaktadır. Durkheim bu dayanışma biçimini ortak bilinçle açıklamaktadır. Ortak bilinç, bir toplumu oluşturan üyelerin ortalamasında yaşayan inanç ve duyguların tümü, kendine özgü yaşamı olan belli bir dizge olarak tanımlanmıştır. Durkheim'a göre toplumun her yerinde yaygın, dağılmış durumda bulunur. Bireylerin içinde bulundukları özel koşullardan bağımsızdır, bireyler geçici

o ise kalıcıdır. Kuşaktan kuşağa değişmez tam tersine kuşakları birbirine bağlar. Bireyler ortaya çıkmakla birlikte bireysel bilinçlerden apayrı bir şeydir" (Durkheim, 2006: 109–110).

"Mekanik dayanışma daha çok ilkel topluluklarda görülen bir dayanışma biçimidir. Bu tip dayanışma tüm bireylerin duygu, değer ve kutsal şeylere sahip olmalarından ötürü birbirlerine benzemelerine bağlıdır. Durkheim'a göre, toplumsal bilincin oluşumundan kaynaklandığı dinsel, insanüstü niteliği aldığı yerde, ortak bilincin zorunlu olarak toplumu yöneten ve öbür insanların çok yükseğinde yer alan başkana geçmektedir. Bireyler, ortak türün cisimleşmiş temsilcisi olan merkezi otoritenin bağımlılarına dönüşmektedirler" (Durkheim, 2006: 219- 220).

Durkheim bu otoriteyi şöyle açıklar; "Bu otorite tümüyle ortak bilincin bir belirişidir. Büyük oluşu da ortak bilincin kendisinden çok gelişkin oluşundan dolayıdır. Bu daha zayıf olsa ya da toplumsal yaşamın daha küçük bir parçasını kavrasa, üstün bir düzenleyici işlevin zorunluluğu azalmaz, ancak toplumun geri kalan bölümü, artık aynı düzeyde bu işlevi yapmakla görevli olan bir otoriteyle karşı karşıya kalmaz. İşte iş bölümü daha gelişkin olmadıkça dayanışmanın mekanik olmakta süre gitmesinin nedeni budur. Dahası bu mekanik dayanışma, en yüksek gücüne bu koşullarda ulaşır. Çünkü ortak bilincin etkinliği, yaygın ve belirsiz bir biçimde değil de belli bir organ aracılığı ile yerine getirildiğinde daha güçlü olur" (Durkheim, 2006: 220).

"Organik dayanışma, Sanayi Devrimi sonrasında gelişen toplumlarda bulunmaktadır. Organik dayanışma içerisinde olan toplumlar, mekanik dayanışmanın görüldüğü topluluklardan farklı özellikler göstermektedirler. Organik dayanışmada toplumlar, birbirine benzer ve türdeş parçaların birleşmesiyle oluşmamışlardır. Her birey özel bir statüdedir. Toplumsal öğeler aynı nitelikte olmayıp aynı biçimde düzenlenmemişlerdir. Bu tip dayanışma toplumunda bireyler mekanik dayanışmada olduğu gibi soy ilişkilerine göre değil, toplumsal etkinliklerinin özel niteliğine göre bir araya gelmektedirler. Bireylerin zorunlu ortamları doğdukları ortam değil, meslek ortamlarıdır. Her bireyin yerini belirleyen gerçek ya da sanal kan bağları değil, yerine getirdiği temel işlevidir" (Durkheim, 2006: 221).

Meriç'in belirttiği gibi (1997: 183) "sosyal faaliyetlerin farklılaşması ile toplum üyelerinin ortak bilincinde değişimler yaşanır. Yukarıda da açıklandığı gibi ortak bilinç yerini bireye bırakır. Kişilere toplum çeşitli roller verir. Kişiler bu roller ile uyuşamazlar ise sosyal bütünleşme gerçekleşmez. Gelişen ve çağdaş toplum içerisinde kişinin kendi çıkarları, amaçları ön plana çıkar. Mekanik dayanışmadaki araçlar artık bireylerin amaçlarının

arkasında gelmektedir ve çoğu zaman kullanılmazlar. Mekanik dayanışmada var olan sosyal düzen, normlar toplumsal düzeni sağlayamaz olur. Toplumun ahengi bozulur. Bu düzen eksikliği ya da yokluğu ise anomidir"

Durkheim'ın Toplumsal İşbölümü adlı çalışmasında belirlediği üç durumda anomi kendini göstermektedir (Tolan, Aktaran, Tüzen, 1995: 131, 132).

- Ekonomi dünyasında iflasların çoğalması halinde
- Ekonomik faaliyetler içerisinde işveren-ücretli ilişkileri düzeyinde
- Bilimlerin aşırı parçalanması ve uzmanlaşması sonucu bilgi alanında

Özbay(2002: 27–28)'ın da belirttiği üzere Durkheim, toplumlardaki organik bağlılığın kaynağı olan iş bölümünün anormal bir fonksiyon alması nedeni ile organik bağlılığın kusurlu işleyişini ortaya koymaktadır. Nüfus yoğunluğunun artması, ekonominin, teknolojinin gelişmesi ile fertler arasındaki ilişki artar ve mekanik dayanışmadaki yapı, yerini fertler arasındaki artan ilişkiye ve çetin bir hayatta kalabilme mücadelesine bırakır.

Meriç'ten aktaran Bayhan'a (1997: 12) göre, hayatı devam ettirebilme sadece iş bölümü ile mümkün olabileceği için fertler ihtisaslaşmaya başlar ve organik bağlılık gelişir. Durkheim, bu organik bağlılığın zedelenmesi durumunu anomi olarak nitelendirir. Bireylerin, toplum içerisindeki kuralların hangisine bağlı kalacağını bilemez hale gelmesi bireylerin bütünleşmesini zorlaştırır. Giderek imkânsızlaştırır. Bu da toplumsal düzensizliği doğurur. Mekanik dayanışmada var olan ortak bilinç ve bunun gerektirdiği sınırlar çok kesin belirlenen toplumsal kurallar, yaptırım gücünü yitirmiştir. Mekanik dayanışmadaki biz kavramının yerini ben kavramına bırakması çeşitli etkenlerle birleştiği zaman anomi ortamı oluşmaktadır.

Durkheim, İntihar adlı eserinde anomi kavramını ikinci kez irdelemiştir. Kişideki ruhsal bozuklukların, kalıtımsal özelliklerin intihara neden olması dışında Durkheim, İntihar'da farklı bir yönden anomiyi ele almıştır. İntihar türlerini bencil (egoist) intihar, elcil (diğerkâm, alturist) intihar ve anomik (kuralsız) intihar olmak üzere üç başlık altında toplamıştır (Durkheim, 2002: 8).

Bencil intihar; bireyin toplumsal çevresi ile bütünleşmemesi sonucu gerçekleşen intihar olayıdır. Bireyi kendi başının çaresine bakmak zorunda bırakan etkenler ne kadar çoğalırsa, intihar olayları da o ölçüde artmaktadır. Durkheim bencil intihar olayının oluşmasındaki nedenler içerisinde dinsel öğeleri, aile bağlarının zayıflamasını göstermektedir. Siyasal ve ulusal büyük bunalımlar sırasında da toplumun bütünleşme ölçüsü arttığından,

bireylerin toplumsal sorunlara etkin katılımları yoğunlaştığından intihar oranlarının düştüğü gözlenmektedir (Durkheim, 2002: 7–8).

Elcil intihar; bireyin yaşamı âdet, gelenekler ve alışkanlıklarla katı bir biçimde düzenlenmiş olduğunda, topluluğun buyrukları gerektirdiğinde, bireylerin düşünmeden kendilerini öldürdüğü bir intihar türüdür (Bayhan: 1997: 14).

"Kuralsızlık intiharı ise; bireyin davranışlarında uyulacak ölçülerin bulunmamasından ileri gelmektedir. Özellikle kör piyasa ekonomisi içinde yoğunlaşmış olan bu intihar türü, bireylerin davranışlarını düzenleyici kural ve ölçülerin bulunmaması karşısında Durkheim'ın deyişiyle bireyin ufkunun ya aşırı genişlemesinin ya da aşırı biçimde daralmasının sonucu olmaktadır. Bu durumlara örnek olarak Durkheim, beklenmedik zenginleşme ve boşanma durumlarını örnek olarak göstermektedir". (Ozankaya, 1992:8-10'dan aktaran, Bayhan, 1997: 14).

Durkheim (2002: 346), İntihar adlı eserinde anomi kavramının bir başka yönüne ışık tutmaktadır. Bireylere etki ederek onları kendilerini öldürmeye yönlendiren şey, topluluktaki bu eğilimlerdir. Durkheim, kolektif düzende dengeyi bozan tüm huzursuzlukların, isterse refahı ve rahatı sağlamış olsun, kişiyi kendi arzusu ile ölüme iten dürtü olduğu sonucuna varır. Sosyal düzende ciddi bir şekilde yeniden düzenleme ortaya çıktığında insanlar kendi kendilerini yok etmeyi daha fazla düşünmeye başlamaktadır. Bu yeniden düzenleme ani bir gelişme ya da beklenmeyen bir felaket olsun kişi üzerindeki etkisi aynı olacaktır (Saran, 1975: 76).

Tüzen'e göre (1995: 134) Durkheim kolektif düzen içinde yaşanabilecek huzursuzlukların, kişinin kendini güven içinde hissetmesi ve amaçlarına erişebilmesi, hem bu amaçların ne olduğunun açıklanmasına hem de bireyi bu amaçlara götürecek araçları çok iyi kontrol etmesine bağlı olduğunu belirtir. Gerçekte bu amaçları elde etme olasılığı çok azdır. Bu da kişinin kendisini sürekli, bir hüzne ve mutsuzluğa sürüklemesi anlamına gelmektedir. Bireylerin kendi istek ve hırslarını frenleme güçleri zayıf olduğundan, sınırlamalar ya da kısıtlamalar, bireyin haklı ve doğru olarak kabul edecekleri toplum kuralları tarafından fert üzerine zorunlu olarak dayatılır. Bu ise zorlamanın bünyesinde ahlaki bir otoritenin varlığını taşıması anlamına gelmektedir. "Nitekim yolunu şaşırmış düşünce ve değer sisteminin engelleyip bastıramadığı yoğun arzular, kendilerini durdurması gereken sınırların nerede bulunduğunu bilemez hale gelir. Bu ortamda anomi, ihtirasların daha güçlü bir disipline

ihtiyaç duymaları gereken dönemde tam tersine giderek sınır tanımaz bir hale gelmektedirler" (Tolan, 1981: 29'dan aktaran, Tüzen, 1995: 134).

Ani zenginliğe ulaştıklarında, elde edilmesi güç şeylere sahip olan bireyler, her şeyin mümkün olabileceğine inanma eğiliminde olurlar. Zenginliğin artması ile arzular artar ve bir an gelir ki, gelenek ve göreneklerden oluşan kuralların ve diğer yaptırım gücü olan normların, kişilerin üzerindeki hâkimiyeti sona erer. Bunun sonucunda da toplumda anomi başlar. Durkheim'a göre, bireysel tutkuların sınırlanması açısından eğer ahlak kuralları herkes için açık ve belirgin değil ise anomik intihar tipi ortaya çıkmaktadır (Tüzen, 1995: 135).

Tolan'a göre (1983: 26), Durkheim'ın anomi tanımı genellendiğinde, modernitenin patolojik bir boyutunu ifade ettiği görülmektedir. Durkheim, modernitenin kültür hayatında bir çöküşe neden olduğunu düşünmekte idi. Egemen kültür ve değerler, toplumsal hayatta hâkimiyeti giderek artan gruplar tarafından hafife alınır. Bu durum Durkheim'a göre anomi olarak adlandırdığı toplumsal çözülmeyi işaret etmektedir. Kitle hâkimiyeti, modernitenin sağladığı yeni imkânlara karşı egoizmi teşvik ederek irrasyonelliği ön plana geçirmekte idi. Ona göre anomi, toplumun kurallarının artık bireylerin davranışlarını yönlendirme gücünü kaybetmesi durumu ya da bir açıdan toplumsal kuralların yokluğu, yetersizliği sonucunda değer sistemleri ile birey arasındaki ilişkinin bunalımlı bir görünüm almasıdır. Bu da toplumsal dayanışmanın zedelenmesi anlamına gelmektedir. Bir diğer açıdan bakıldığında ise, çağdaş toplumda kişiler arasındaki ilişkilere anomi olgusunun bireysel düzeyde yansıması, bireylerin toplum içinde kabul edebilecekleri bir norm bulamamaları ya da hangi kuralı niçin ve nasıl izleyeceklerini bilememelerini hazırlayan bir toplumsal kaosun var olması durumudur.

2.2.2-Robert King Merton

"Doğu Avrupa göçmeni işçi sınıfından bir Yahudi ailede 4 Temmuz 1910'da dünyaya gelmiştir. Sosyoloji kariyerine Philadelphia'da Temple Üniversitesinde George E.Simpson'un rehberliği altında başlamış, Harvard Üniversitesi'nde Pitirim A. Sorokin ile devam etmiştir. Merton, 1939 yılına kadar Harvard Üniversitesinde öğretim üyeliğini sürdürmüş aynı yıl Tulane Üniversitesi Sosyoloji Bölümünün başkanlığına getirilmiş ve profesör olmuştur. 1941'de Columbia Üniversitesi'ne girmiştir. Merton, 1997 yılında Nobel ödülü almıştır"(http://tr.wikipedia.org/, 2010).

"Kariyerinin önemli bir kesimini Columbia Üniversitesi'nde eğitmen olarak geçirip profesör unvanıyla tamamlayan Robert King Merton "kendi kendini doğrulayan kehanet",

"rol modeli" ve "kastedilmeyen sonuçlar" gibi terimleri sosyoloji literatürüne kazandırmıştır. Merton Ulusal Bilimler Akademisine seçilen ilk sosyologlardan biri ve aynı zamanda American Philosophical Society ve kendisini Parsons ödülüyle ödüllendiren American Academy of Arts and Sciences'ın da üyesidir" (http://tr.wikipedia.org/, 2010).

"Merton'a göre anomi, sosyal çevre ile kültürel çevre arasındaki uyumsuzluktur. Kültürel amaçlarla bunların gerçekleşmesini sağlayan kurumlaşmış yollar arasındaki denge ve bütünlüğün bozulmasıdır (Saran, 1975: 81). Merton sosyal yapılarda iki önemli öğenin varlığından bahseder. Bu öğelerden birincisi kültürel olarak tanımlanmış olan amaçlardır. Kültürel olarak belirlenen amaçlar belirli değerlere karşılık gelirler. Toplumdan topluma değişiklik gösteren bu değerler aynı zamanda insanın biyolojik güdüleri ile de ilişkilidir"(http://www.sosyologvehbi.8m.com , 2010)

Tüzen'in de belirttiği üzere (1995: 138) "Merton'a göre toplumsal yapı ile kültürel yapı arasındaki gerilim ve çelişmeler işlevsel olmayan (disfonksiyonel) bir nitelik taşısalar bile toplumsal değişme aracı olabilirler". Davranışları ve onları üreten ve gerilimleri çevreleyen ve onlara toplumsal bir denetim mekanizması sağlayan sistemler toplumsal düzen içinde görevlerini tam olarak yapabiliyorsa, toplumsal yapı ile kültürel yapı arasında ani kopmalar yaşanmayacaktır. Bir başka deyişle anomi oluşmayacaktır (Tüzen, 1995: 138). Eğer anomi oluşursa ve bu sürekli olursa, toplumsal değişim temel kültürel yapıyı da etkileyecektir. Merton, temel kültürel yapı deyimiyle, örgütlenmiş ve kalıplaşmış normların bireylerin davranışlarını belirgin biçimde en fazla etkilediği alanı kastetmektedir (Tolan, 1981: 71–72).

Merton'a göre anomi göstergeleri dört madde halinde özetlenebilir (Saran, 1975: 85):

- Toplum liderlerinin, bireylerin gereksinimlerine karşı kayıtsızlıkları hakkındaki genel bir kanı,
- Genellikle kuralların eksik olarak görüldüğü bir toplumda çok az şeyin gerçekleşeceği duygusu,
- Çaresizlik, hiçlik duygusu,
- Bireylerin psikolojik ve toplumsal destekler için arkadaşlarına, bireysel ilişkilerine kanaat edememesidir.

"Merton, anomi ortamında fertlerin bu duruma davranışlarını ne şekilde uydurabileceklerini incelemiştir. Bu durumda bireylerin beş farklı tipte davranış biçimi gösterebileceklerini ileri sürmüştür. Bunlar; *uyum, yenilik yaratma, şekilcilik, çekilme ya da vazgeçme ve isyan* olarak nitelendirilmişlerdir" (Tüzen, 1995: 138).

"Uyum- Bu davranış en yaygın hareket biçimidir. Böyle bir davranış içerisinde olan birey, hem kültürel hedefleri hem de bu hedeflere ulaşmada kullanabileceği kurumsallaşmış araçları benimsemiştir" (Tolan, 1981: 73'den aktaran, Tüzen 1995: 139). "Toplumların istikrarlı olduğu dönemlerde bireylerin davranışı uyum şeklinde kendini gösterir. Kültürel yapıda değişiklikler olsa bile bireylerin uyum gösteren davranışları toplumun devamını sağlar. Toplumun temel değerleri kabul edilmektedir" (Tüzen, 1995: 139).

"Yenilik Yaratma- Bu davranış şeklinde birey, kültürel amaçları benimsemiş ancak kurumsal araçları kabul etmeyerek kendisine yeni yollar aramaktadır. Bireyin toplumun gösterdiği benimsediği yolları kullanması sonucu yasal olmayan yollara başvurunun artmasıdır. Bu durum aynı zamanda bireylerin sosyalleşmesindeki bozukluğa da işaret etmektedir" (Saran, 1975: 85'den aktaran, Tüzen, 1995: 138).

"Merton başarı güdüsünün yerleşik değerlerce belirlendiğini ve başarıya ulaşmada kullanılabilecek yolların da sınıf yapıları ile sınırlandığını belirtmektedir. Sapan davranışa yol açan sosyal yapı ile kültürel vurgunun birleşmesi sonucunda olmaktadır." (Yazıcı, 1988: 78–79) "Anomi ve sapma olguları, sosyal ve kültürel dinamikler çerçevesinde etkileşimde bulunmaktadır" (Yazıcı, 1988: 79).

Şekilcilik- Bu davranış biçiminde birey, kendi kültürel hedeflerini terk ederek toplumun belirlediği kurumsal yollara uyum göstermektedir. Bu tipte bir davranış gösteren birey, kurumsal yollara uyum göstererek sosyal hiyerarşi içerisinde kendine yer etmeye çalışmaktadır. Bir başka deyişle kültürel hedeflere ulaşmak için çaba göstermeyen şekilciler, toplumsal değer yargılarına saygı duymaktadırlar (Lowry-Rankin, 1972: 516'dan aktaran, Tüzen, 1995: 139).

Merton şekilci davranışın bireyin sosyal statüsünün kendi çabasına bağlı kabul edildiği toplumlarda daha çok görüldüğünü söyler. Böyle bir ortamda bireyler arasında sürekli bir rekabet ortamı oluşacaktır. Bunun sonucunda da güvensiz, korku duyan bireyler ortaya çıkacaktır. Güvensizlik durumundan kurtulmak isteyen birey kültürel amaçları bir yana bırakıp sadece kurumsallaşmış yollara uymakla yetinir. Birey, riske girmemek, sahip oldukları ile tatmin olup daha yükseklere bakmamak gibi bir tutum içine girerek düşük

düzeyde tuttuğu istekleri sayesinde kendi çapında bir güven ortamı oluşturur (Saran, 1975: 86).

"Geri Çekilme ya da Vazgeçme- Bu davranış biçimi bireyin, daha önceden inandığı ve yücelttiği kültürel hedefleri ve bu hedeflere yönelik kurumsallaşmış yolları tam anlamıyla terk etmesi anlamına gelmektedir. Bu davranış gerçekte kişinin içinde yaşadığı toplumun bir parçası olmadığını ifade etmektedir" (Tolan, 1981: 76'dan aktaran, Tüzen, 1995: 139).

Saran'a göre (Tüzen, 1995: 139) birey toplumdan uzaklaşmaya ve yalnızlaşmaya başlar. Bu durum yabancılaşmayı doğurur. Birey kendini kanuna aykırı yollara iten baskılarla, toplumun sunduğu içselleştirilmiş olan ahlaksal değerler arasında bir çatışmaya girer. Sonuçta bu zorlayıcı durumla başa çıkamayarak kendini toplumdan çeker.

İsyan- Bu davranış tipinde bireyler, kendi toplumsal yapılarından ayrılıp değişik ve yeni bir yapı kurmayı seçerler. Amaçlara ve belirlenen standartlara karşı bir yabancılaşma söz konusudur. Merton bu davranış biçiminin temelinde, kurumlaşmış sistemin vurgulanan amaçlara ulaşmayı engellediği düşüncesinin yattığını söyler (Merton, 1965: 84) Bu kavram, değerlerde köklü bir değişmeyi içermemektedir. Bu davranış biçiminin en belirgin özelliği, yoğun nefret, kıskançlık duygusudur. Bu duygular süreklidir. Çelişkiden arınmış bir amaç birlikteliği için de isyan edilebilir (Alkan-Ergil, 1980: 224' dan aktaran Ekmekçi, 2004: 35).

Merton, anominin isyan davranış biçiminin olasılıkla yeni kuralların şekillenmesine bir başlangıç olabileceği görüşündedir. İsyanın toplum içinde küçük ve güçsüz bir grubu ilgilendirmesi halinde, bir alt grubun oluşumu gerçekleşebilir. Bu alt grup tüm toplumdan ayrılma, topluma yabancılaşma gibi eğilimler içinde olacaktır. Bu alt grup üyelerinin kendilerine özgü bir örgütü ve alt kültürü de bulunmaktadır (Saran, Aktaran, Bayhan, 1997: 22).

Merton'un anomi kavramı ve davranış tipolojisi, sosyal ve kültürel yapı ve bu kültürel yapıya karşı tüm toplumların tutumu ile ilgilidir. Merton sosyal anomi ile psikolojik anomiyi birbirinden ayırmıştır. Bu ayırım iki tip anominin birbirinin yerini alabileceğini göstermemektedir. Psikolojik anomi, sosyal anominin tamamlayıcısıdır (Saran, 1975: 86'dan aktaran, Bayhan, 1997: 22).

Merton'a göre bazı toplumsal statü ya da statü bütünlerinden beklenen davranış biçimleri, genellikle yine toplumsal yapı tarafından imkânsızlaştırılmaktadır. Bu durum Merton için salt kültürel ya da toplumsal çelişki değil, kültürel yapı ile toplumsal yapının

ayrışımından ileri gelen bir çatışmadır. Bu çatışmanın en tipik görünümü kentsel alanlarda ortaya çıkmaktadır. Her türlü alışkanlıkların ortamı olan kentler ve özellikle metropollerde kitle iletişimi ve onun kışkırttığı özlemler, aradaki kopukluğun artmasında temel etkenlerden en önemlisidir. Bu ortamda bireylerin özlem düzeyleri ile bu özlemleri gerçekleştirebilecekleri imkânlar tümüyle uyumsuz hale gelmektedir (Tolan, 1981: 78–79).

2.2.3-Talcott Parsons

"1902'de Colorado'da dünyaya gelen Talcott Parsons, 1924 yılında Amherst Koleji'nde felsefe ve biyoloji okudu. 1925 yılında London School of Economics'e girdi ve burada Bronislaw Malinowski ile çalıştı. Bir yıl sonra Heidelberg Üniversitesi'nden kabul aldı ve bu dönemde, düşünsel seyrini önemli oranda etkileyecek olan Max Weber'in fikirleri ile tanıştı. Son dönem Alman düşüncesindeki kapitalizm analizleri üzerine yazdığı doktora tezi, 1927 yılında kabul edildi. Aynı yıl Harvard Üniversitesi'nde ekonomi dersi vermeye, 1931 yılından itibaren de sosyoloji dersleri okutmaya başladı. 1944'te sosyoloji profesörü oldu. 1946–56 yılları arasında Sosyal İlişkiler Bölümü başkanlığını yürüttü. 1949 yılında Amerikan Sosyoloji Derneği başkanlığı yaptı. Emekli olduğu 1974 yılına kadar Harvard Üniversitesi'nde kaldı. Parsons, en temelde klinik psikoloji ve sosyal antropolojiyi sosyoloji ile birleştiren bir akademik yönelim ortaya koymuştur. Parsons, "eylem" konusuna duyduğu ilginin yanında, esasında, geniş boyutlu sistemler ve toplumsal düzen, bütünleşme ve denge sorunları üzerinde durmuştur. 'The Social System' klasik eserleri arasındadır"(http://tr.wikipedia.org/, 2010).

Parsons, bireyin sosyal yapıya uyum sağlayamamasını anominin analitik özelliklerinden biri olarak vurgulamaktadır. Parsons anomiyi normlar ve değerler arasındaki çelişkilere dayandırmaktadır. Toplumda değerler sistemi arzu olunan, tatminkâr ve temenni edilen konuları belirler. Değerler sistemi yüksek derecede yüceltilmiş amaçların tümünden oluşmaktadır. Normlar, ona göre sınırları kesin olarak belirlenmiş kurallardır. "Normlar, değerlendirilmiş hedeflere ulaşma araçlarıdırlar ve yorumlanmaya muhtaçtırlar. Buna göre de değerler ile bunlara ulaşma aracı olan normlar arasında ayrılma ihtimali oldukça çoktur. Bu ayrılma anominin en önemli nedenidir." (Dönmezer, 1994: 237'den aktaran, Ekmekçi, 2004: 36).

Parsons'a göre anomi göstergeleri şunlardır (Tolan, 1980: 92'den aktaran, Ekmekçi, 2004: 36).

- Hedeflerin belirlenmemiş olması,
- Davranış ölçütlerinin belirsiz ve kararsız niteliği,
- Çatışma beklentilerinin varlığı,
- Açık bir biçimde ortaya konmuş somut simgelerin kullanılmaması.

"Birey, kendisine yol gösterecek hedeflerden yoksun bulunmaktadır. Bu dört davranış biçiminden dört tip anomik davranış gelişir; saldırgan davranış, çekilme, mecburi uyum ve mecburi kabul. Saldırgan davranış ve geri çekilme davranışı biçiminde olan bireyler, kuralsal kalıplardan ayrılmaya meyillidirler. Mecburi uyum ve kabul davranış biçimlerini gösteren bireyler ise kuralsal kalıplara mecburi uyum eğilimlerini koruyacaklardır" (Saran, 1975: 88).

Teber, "Parsons'un anomi kuramına ilişkin görüşlerini şöyle belirtmiştir; "1949 yılında oldukça bilge bir öngörüyle, anomi durumunu, bireyin toplumsal norm sistemlerinden kopması değil, tam tersine bir durumla, topluma tümüyle uyum sağlaması olarak yorumlamıştır. Gerçekten de 2. Dünya Savaşı'ndan sonra, ileri kapitalist ülkelerde birey-insanın düşünceleri, çeşitlenip farklılaşmamış, tam tersine yaşanan yoğun uyum psişik yaşamı tek düzeliğe indirgemiştir. Bu bağlamda anomi durumunun bir uyum sorunu olarak değerlendirilmesi olasılıkla kavramın özüne pek de ters düşmemiştir" (2001:154).

2.2.4-Leo Srole

"1908–1993 yılları arasında yaşamış seçkin Amerikalı sosyologlardandır. Harvard Üniversitesinden 1933 yılında mezun oldu. 1940 yılında Chicago Üniversitesi'nde doktor unvanı aldı. Sosyoloji profesörü olarak Sosyoloji ve Ekonomi Bölüm Başkanlığı yapmıştır. Dünya Sağlık Örgütü için çalıştı. Amerikan Sosyal Gruplarının Sosyal Yapısı ve Metropolde Ruh Sağlığı üzerine araştırmalar yapmıştır" (http://academic.hws.edu/urban/srole, 2010).

"Srole'e göre anomi ya da toplumla bütünleşmeme hali, bireyin genelde kendi grubu dışındaki herkese ve özel olarak tüm azınlık gruplarına karşı takındığı olumsuz tutumla yakından ilişkilidir. Bir bireydeki anomi hali, büyük ölçüde bireyin toplumsal yapıdaki konumu ile ilişkilidir ve bu konum kişinin kendisi tarafından belirlenir" (Ekmekçi, 2004: 38).

Bayhan'ın da (1997: 25) belirttiği üzere, Srole, anomiyi ölçülebilir hale getirmeyi amaçlamıştır. Anomiyi ölçmek için çeşitli maddelerden oluşan ve kendi adını taşıyan bir ölçek hazırlamıştır. Bu ölçek içinde şunlar yer almaktadır;

- Bazı yönetici ve siyasetçilerin söylediklerine rağmen, sıradan insanın kaderinin kötüleşmesi,
- Gelecek için, işlerin yolunda gitmediği bir dünyaya çocuk doğurmanın hiç de adaletli olmaması,
- Son zamanlarda insanların çoğunlukla bugün için yaşamak zorunda kalması ve yarını düşünmemeleri,
- Şu günlerde insanların kime güveneceklerini bilememeleri,
- Kamu memurlarına bir şikâyette bulunmanın hiçbir faydasının bulunmadığı, çünkü bunların sıradan insanın problemleri ile gerçek anlamda ilgilenmediği düşüncesi (Bayhan, 1997: 25).

Bu ölçeğe bakıldığında sırasıyla, insanların içinde bulundukları ekonomik ve toplumsal konumu aşamayacakları düşüncesi; insanların toplumsal değerlere ve normlara inançlarını yitirmekte oldukları ve hayatı anlamsız buldukları yargısına vardıkları görülmektedir. Ayrıca bugünü düzensiz ve gelecekten kopuk olarak algılama ve bireyin toplumla bağını sağlayan önderlere güvenmedikleri durumu ön plana çıkmaktadır (Tolan, 1980: 117-118'den aktaran, Ekmekçi, 2004: 38).

Srole ölçeği, bireyin kendi anomi durumunu değil genelde başkalarının anomik durumlarını nasıl algıladığını anlamaya yaramaktadır. Srole bu testi kullanarak, anominin peşin hükümlü olma ile yüksek pozitif bir ilgileşim gösterdiğini ve sosyo-ekonomik statü ile negatif bir ilişkisi olduğunu tespit etmiştir (Saran, 1975: 92).

2.3-Anomi ve Toplumsal Yapı Değişkenleri Arasındaki İlişki

Bu bölümde anomi kavramı ve değişik toplumsal yapı değişkenleri arasındaki ilişkiler incelenecektir. Bu değişkenler sırasıyla; modernleşme, az gelişmişlik, kentleşme, din ve terördür.

2.3.1-Anomi ve Modernleşme

Modernleşme çağın koşullarına uyum sağlamak ya da var olan konjonktürel durum dâhilinde gelişmeye çalışmak anlamında kullanabilir. Modernleşme kavramı çoğu zaman modernizm kavramıyla birlikte anılmasına rağmen aslında aynı şeyleri ifade etmezler. Özellikle 18. yy sonrası batıda gelişen kapitalizm ve sanayi devrimiyle birlikte modernleşme daha çok doğu toplumlarının büyük sorunu haline gelmiştir. Modernleşme bireysel bakımdan geleneksel (ananevi) kabul ve yaşama üslubunun terk edilip; bunların yerine daha yeni, daha geniş kitleler tarafından benimsenmiş bir yaşama biçimini kabul etmek olarak da tanımlanmaktadır. Toplumsal olarak ise, göreceli olarak statikleşmiş, yerleşik müesseselerin yerine, yine görece daha kuvvetli kabul gören müesseselerin oluşturulması olarak belirtilebilir (Özkul, 1998).

Söz konusu süreç, insanı sınırlayan iki kavram olan zaman ve mekân algılamasında insanlarda çok ciddi değerler dizisi (paradigma) değişimlerine sebep olmuştur. Modernleşmenin etkileri genel kabul gördüğü şekliyle sadece teknolojik boyutta değil asıl ve önemli değişimi insanların iç dünyasında, dünyayı anlama ve anlamlandırma çabalarında etkili olduğundan modernitenin dünyada şu ana kadar olagelmiş bütün değişimlerden daha köklü ve daha kalıcı olduğunu söylemek mümkündür (Karaçimen, 2002: 163).

Modernlik öncesi dünyada zaman oldukça statik, mekân algısı ise oldukça sınırlıydı. İnsanların algılama sistemini değiştirmeyen kolayca intibak edilebilen ve tedirginliğe yol açmayan sınırlı değişimlerle her şey fazlaca değişime uğramadan hayatiyetini sürdürüyordu. Buhar makinesinin icadı ile önce mekân buna bağlı olarak zaman algısında ciddi ve tedirgin edici gelişmeler yaşayan insanoğlu yaklaşık üç yüz yıldır hala adapte olmadığı ve sıkıntılarını yaşadığı bir değişim sürecinin içine girmiş oldu. Modernliğin bilim ve teknoloji alanında meydana getirmiş olduğu maddi rahatlık ve konforun yanı sıra insanoğlunun ruh dünyasında ve felsefi yaklaşımlarında, inançlarında sarsılmalar meydana gelmiş ve Max Weber'in deyimiyle "Dünyanın büyüsü bozulmuştu". Büyüsü bozulan dünya aslında insanın değeri, varlığının anlamı, yaşama gerekçesi hakkında o zamana kadar var olagelmiş düşünce kalıplarının kırıldığı ve yine buna paralel, yeni ve değişik bir insan tipinin ortaya çıkmasına

sebep olmuştur. Modernleşme, sanayi devrimi ile başlayan bir süreçtir. Modernleşme, geleneksel yaşam standardının bırakılmasıdır. Yeni gelişimler çok hızlı olmuştur. Bu hızlı değişim sürecine ayak uyduramayan toplumların yapılarında bozulmalar kendini göstermiştir. Modernleşme ile anomi arasında ilişki kuran Johan Galtung, modernleşmenin bir modeli olduğunu düşünmektedir. Galtung, insanlık durumu için karamsar bir tablo çizmektedir. 20. yüzyılda pek çok toplumun ileri düzeyde sosyal parçalanma içinde olduğunu ileri sürmektedir. Ona göre toplumlar plansızlık, kültürsüzlüğe yönelerek, yıkılma ve kültürden mahrum olma eğilimine ya da anomiye doğru ilerlemektedirler (Karaçimen, 2002: 164).

Karaçimen'in de belirttiği gibi (2002: 163) Galtung'a göre modernleşmeyle beraber toplumlar plansızlık ve kültürsüzlüğe yönelmişlerdir, bunun sonucunda da yıkılma ve kültürden mahrum olma ortaya çıkmıştır; bu oluşum zamanla atomi ve anomi haline gelir. "Galtung, insanlığın gelişimi için politik ve ekonomik durumların yeniden insancıllaştırılmasına yönelik olarak çalışılması gerektiğini ve inanç yapılarında zorluğun veya anlayışsızlığın yerini, daha duygusal, daha toleranslı ve daha merhametli alternatiflerin alması gerektiğini belirtmiştir" (Karaçimen, 2002: 164).

"Modern toplum; ileri derecede sanayileşmiş, kapitalist, devlet (siyasal toplum) ile her biri özerk olan bireylerin toplamını ifade eden (sivil) toplum ayrılığı esasında kurumsallaşmış, çoğulcu, demokratik toplum demektir" (Bayhan, 1997: 129).

Demokratik bir toplum içinde de olsa, geleneksel kültürlerdeki cemaatçi yapılar, modern toplumda yerini bencil bireye bırakmıştır; buna neden olan ise kitle iletişim araçlarının bireyi toplumdan uzaklaştırması, yalıtılmış bir hale dönüştürmesidir (Karaçimen, 2002: 161). Böylece toplumdan izole edilmiş olur.

Modernleşmeyle beraber aile fonksiyonlarını kaybetmiş, demokratikleşme ile eski seçkinlerin konumu sarsılır, gelenek temsilcileri zayıflar, kişilik ötesi ilişkiler çatışmalara neden olur; ancak bu çatışmalar merkeze taşınır (Bayhan, 1997: 133).

Modern toplumlarda, Durkheim'a göre bireylerin birbirine nasıl davranması gerektiğini belirleyen kurallar bütünü bozulmuş, böylece insanlar normsuzlukla beraber sapkın davranışlara yönelmişlerdir. Bireyler açık kurallar olmadan toplumdaki yerlerini bulamazlar; yaşam düzenleri değiştiği için memnuniyetsizlikleri artmışlardır. Böylece sosyal bozulma devirler halinde kendisini gösterir; en başta suç işleme, intihar ve sapkınlık ortaya çıkmıştır (Karaçimen, 2002: 145).

"Günümüzde ise, "geleneksel toplum sonrasının bir gerçeği olarak daha önceden güçlü olan toplumsal normların yok olması ve önceki dayanışma modellerinin üzerinde bireysel karakteristiklerin ortaya çıkması gerçeğini vurgulamaktadırlar. Günümüzde kamu alanı, teknolojik zaferle güçlenmiş özel alan karşısında geri çekilmiş durumdadır. Kimilerine göre gençlerin durumu bugün dayanışma istekleri ile kitle iletişim kökenli kişisel dokunulmazlık arasında kritik bir dönüm noktasındadır. Değerlerin karışıklığıyla ve aldatıcı mesajlarla karışık hale gelen bir toplumda tepkilerin boyutları ve uca kaymalar (marjinalleşmeler) dikkate alınmalıdır. Yüzyılın başlarındakine oranla araçlar, bugün daha fazladır, ancak hedefler karışmış ve ideolojilerden çıkan idealler azalmıştır" (Karaçimen, 2002: 155).

İnceoğlu'na göre (1988: 103'ten aktaran Karaçimen, 2002: 161) "Özünden koparılmış, yalıtılmış, yabancılaşmış insanlık, kişiliğinden ve niteliklerinden soyutlanmış kalabalıklar içindeki yalnız insan tipini oluşturmada en önemli etken durumundadır. Doğal (aile, akraba vs) ve örgütlenmiş (dinsel, siyasal, sendikal, ekonomik, kültürel vs) grupları kıran kitle iletişim araçları, bireyin toplumdan soyutlanmasında etkin olmakta böylece yalıtılmış bireyler, kitle iletişim araçlarını yönlendirenlerin egemenliğine daha kolay girmektedir." Bu kendine yabancılaşma ve yalıtılmış hali ile bireyler modernleşmenin getirdiği gelişmelere adapte olamamakta, suça ve sapkınlığa doğru itilmektedirler.

"Feodal yapılar modernleşmeyle beraber kırılır ve köyde olan kente taşınır ancak bu taşınma esnasında eski düzenin kalıntıları tamamen tasfiye edilmelidir (Bayhan, 1997: 129). Ancak bu kentleşme süreci, insanların bir takım ihtiyaçlarını ve isteklerini karşılayabilmek için göç etmeleriyle oluşur. Göç insanların yaşamalarını sürdürdükleri yerleşim birimlerinden kendileri için daha uygun gördükleri yaşam şartlarını sağlayacakları başka bir yerleşim birimine yer değiştirmeleridir. Özellikle kırsal kesimden kente, özellikle maddi sebeplerden dolayı yoğun bir akım, göç yaşanmaktadır. Hatta insanlar artık ne şartta olursa olsun kentlerde yaşamlarını sürdürmek, çocuklarını kentte büyütmek-yetiştirmek istemektedir" (Özbay, 2002: 34). Fakat göçle beraber sosyal bütünleşme tam olarak sağlanamamakta, kent içinde çözülmeler görülmektedir. Bu çözülmeler vasıfsız elemanları da beraberinde getirdiği için sanayi tam olarak istenen seviye ulaşamamaktadır, bunun sonucunda da kent içinde gerçekten kentlileşmemiş yapılar oluşmakta, azgelişmişlik dediğimiz safhaya doğru uzanmaktadır.

2.3.2-Anomi ve Azgelişmişlik

Azgelişmişlik, sosyo-ekonomik açıdan kalkınmışlık aşamasına ulaşamamak olarak tanımlanmaktadır. Ekonomik kalkınmanın göstergesi olan sanayileşmeyi gerçekleştirememiş, milli geliri ve tasarruf seviyesi, sanayileşmeyi sağlayabilecek yatırımların finansmanına yetmeyen ülkelere az gelişmiş ülkeler adı verilir. Bu ülkelerde kişi başına düşen reel gelir düzeyinin nispi olarak düşük ve ekonomik büyümenin yavaş olduğu bilinmektedir. "Azgelişmişlik kavramı, ülkeler arasındaki siyasi ve iktisadi sömürü döneminden sonra ortaya çıkmıştır. Azgelişmiş durumda olan ülkelerin daha çok "ana mal" üretemeyen ülkeler olduğu kabul edilmekledir. Bir diğer yönüyle bunlar sanayileşememiş ülkelerdir." (http://www.enfal.de, 2010). Bu ülkelerde daha çok tarıma dayalı bir iktisadi yapı hüküm sürmekte ve ilkel tarımsal üretim yöntemleri kullanılmaktadır. Eğitim ve kültür seviyesi, iktisadi ve siyasal bağımlılık nedeniyle geri kalmıştır. Bu tür toplumlar, sanayileşmiş toplumların sömürü alanı içerisinde bulunmaktadır (Menzel, 1993: 3–5).

Bu klasik yaklaşım, azgelişmişliğin sınırlarını çizerken, zamanla azgelişmiş ülke modelinin kapsamı biraz daha farklılaşmıştır. Yani azgelişmiş ülkenin diğer ülkelere bağımlılığı sürmektedir, örneğin, günümüz iktisadi seviyesi içerisinde azgelişmiş ülkeler sermaye, teknoloji ve sistem modeli itibariyle başka ülkelere bağlı bir yapı arz ederler. Bir başka açıklama tarzına göre, yeryüzündeki iktisadi eşitsizliği ve azgelişmişliği açığa vuran üç nokta vardır: Gelirlerin miktarı, beslenme seviyesi ve insanın ortalama yaşama süresi. Azgelişmiş ülkeler iktisadi mekanizmaları ve yapıları bakımından gelişmiş ülkelerden büyük ölçüde farklıdırlar. Bu ülkeler genellikle dünyanın geri kalan kısmından işlenmiş ürünler ithal edip, onlara sınaî veya zirai ilk madde ihraç ederler. Görünmeyen hizmetler (navlun, turizm, sigorta vb.) mübadelelerinden kar sağlama imkânları yoktur, ödünç sermaye alırlar ve faiz, yıllık borç taksidi, temettü ödemek zorunda kalırlar; bu da onları borç veren ülkelere bağımlı kılar (http://www.enfal.de/sosyalbilimler, 2010).

Gelişmiş ülkeler azgelişmiş ülkelerin beslenme ve kalkınma konularında da "sözde gelişme planları" hazırlayıp bunları uygulamaya koymuşlardır. Teoride azgelişmiş ülkelerin çıkarına hizmet edip onların maddi ve siyasi programlarını gerçekleştirirken; azgelişmiş ülkelerdeki şartları pek değiştirmemiştir. Sonuçta sanayileşmiş kapitalist ülkelere daha çok fayda sağlamıştır (http://www.enfal.de/sosyalbilimler, 2010).

Karaçimen'e göre (2002: 165) anomi ve yabancılaşma gelişmiş toplumların da sorunudur. Azgelişmiş ülkelerde, toplumun içinde yaşadığı olumsuzluklar nedeniyle anomi

en önemli toplumsal sorunların başında gelmektedir. Anomiyle birlikte kültürel yabancılaşma ve diğer uyumsuzluklar kendini göstermektedir. Yukarıda azgelişmiş ülkelerin özelliklerine bakıldığında sebepler çok açık olarak görülmektedir. Bu özelliklerin tümü anomiye sebep olan nedenler arasında yer almaktadır.

Yetersiz alt yapı sorunu, kentleşme ve göç ile ilgili bir sorundur. Azgelişmiş ülkelerdeki göç hareketleri, yabancılaşma ve anomi ortamına neden olan etmenlerin en önemlileri arasında sayılmaktadır. Kentleşme ve kent sorunları, yeni aşama ve yeni yere uyum sorunları, yetersiz eğitim, gelir ve alt yapı sorunları başka sorunların oluşmasına neden olmaktadır. Kent olgusunun varoluşu bir yana, batı dışı toplumlarda kentleşme, batının gelişmesi sonucu elde ettiği üstünlükten ötürü ilgili toplumlara nüfuz etmeye başlamıştır (Sömürgecilik, emperyalizm ve bunun pratikteki çeşitli biçimleri ile) Batının yörüngesine girmiş toplumlar Batıdan gelme modelleri kaçınılmaz olarak izlemişlerdir. Bu nedenle Batı dışı toplumlarda kentleşme süreci batılılaşma ile paralel bir süreç olarak gelişmeye başlamıştır. Kırsal ve kentsel sosyal biçimlerin rekabet ilişkileri çerçevesinde gelişmemiştir. Çağdaş dönemde de Batı dışı toplumların kentleşmesi, yani kır toplumunun kent toplumuna dönüşme süreci ideolojik bir ortam içinde oluşmaktadır. Yine böyle bir ortamda aynı sürecin sonucu olarak birbirine karşıt olan ve çelişen iki toplumsal gerçeği yansıtan iki kent biçimi aynı yerleşim merkezinde birden meydana gelmiştir (Vergin, 2000: 22).

Bazı araştırmacılar, kentleşmenin temelinde yatan nüfus akımını kentlerde üstlenmiş sanayi kuruluşlarının kentleri çekici hale getirmesine bağlamaktadırlar. Kentlerde iş bulabilme amacıyla kırsaldan kente göç eden kişiler, vasıfsız işçi olmaları nedeniyle umdukları düzeni şehirlerde kuramamaktadırlar. Düşük gelir düzeyleri nedeniyle gecekondularda ya da gelir düzeyi düşük insanların yaşadığı semtlerde yaşamak zorunda kalmaktadırlar. Yasadışı bir şekilde konut yaptıkları için alt yapı da sağlanamamaktadır ya da var olan alt yapılar yetersiz gelebilmektedir. Sanayide çalışma olanağı bulamayan kişiler sokak satıcılığına başlayabilmektedirler. Bu da kayıt dışı bir iş sahasının oluşmasına neden olmaktadır. Sokak satıcılığının boyutu zaman içinde yön değiştirip yasa dışı yollara kayabilmektedir. Az gelişmiş toplumlarda sanayileşme oranı çok düşük olması nedeniyle insanlar yaşamlarını tarımla uğraşarak sürdürmektedirler. Var olan sanayi kuruluşları, istihdam için yeterli olmayabilmektedir. Azgelişmiş toplumların kültürel yabancılaşması, bu toplumların hem bireysel hem de toplumsal düzeyde hızla çözülme süreci içine girdiklerini göstermektedir. Bu durumun ortaya çıkmasında, gelişmiş olan Batılı ülkelerinin teknolojik,

ekonomik, askeri ve siyasal alanda az gelişmiş ülkeleri sömürmeleri en önemli neden olarak görülmektedir. "Kapalı bir ekonomiden kapitalist bir ekonomiye geçiş sürecinde uyum sorunları yaşanmaktadır. Pazar ekonomisi ile geleneksel yapının karşılaşması sonucunda, geleneksel yapıdaki bireylerin, yeni sistemin kurallarını, işleyişini, hızını algılamada ve hayata geçirilişi sürecinde zorluk yaşamakta ve bu düzene hemen ayak uyduramamaktadır. Göçle kente gelen kişiler hala kendi topluluklarındaki toplumsal normlara bağlı kalmakta, kentleşme kapsamında kent yaşamının gereklerini yerine getirememektedir" (Karaçimen, 2002: 165).

Emre Kongar'a (2008: 600) göre, "çok hızlı değişen yapı beraberinde başka sorunlar da getirmektedir. Çok hızlı değişen bir toplumsal kültürel yapı, bireyi her an korumasız bırakabilmekte ve bu da anomik bir duruma yol açabilmektedir". Kısa sürede yaşanan büyük değişim ve dönüşüm sonucu ortaya çıkan uyumsuzluk bunalımı, kargaşa, bireylerin hangi norm ve değerlere göre davranmaları gerektiği konusunda bir karışıklık yaratmaktadır. Eski değerlerle yeni hedeflerin çatışması bireylerde umutsuzluk, anlamsızlık, yitiklik, mutsuzluk ve güvensizliğin oluşumunu kolaylaştırmaktadır (Karaçimen, 2002: 165).

Az gelişmiş toplumlarda Durkheim, Merton ve Parsons'un anomi kuramlarının her biri karşılık bulmaktadır. Aşırı kargaşa halinin varlığı bireyleri ve grupları, kendi sorunlarına kendilerinin çözüm bulmasına yöneltmiş ve ekonomik, toplumsal ve kültürel kargaşa, siyasal boyutla tamamlanmaktadır (Tolan, 1980: 249'dan aktaran, Karaçimen, 2002: 165).

"Geleneksel davranış kalıplarının değerini yitirmesi ve yerine yenilerinin zamanında konulamaması sonucunda değer, davranış ve kavram kargaşası ile toplumun tüm kuruluşlarına saygısızlık, düzen bozukluğu ve uyumsuzluk ortaya çıkmaktadır. Bu durumda kültürün bütünlüğü tehlikeye girmekte ve oluşan alt kültürlerle çatışmalar doğmaktadır. Bu durum da anomiyi ifade etmektedir. Anomi sonucunda; kişinin tüm değer yargıları ve inançları yıkılmakta neticede tedirginlik, toplumdan ayrılma, kopma ve güvensizlik eğilimi görülmektedir. Aynı zamanda amaçlar kaybolmakta ve kişiler içinde bulundukları topluma yabancılaşmaktadırlar" (Karaçimen, 2002: 166).

Azgelişmişlik Türk toplumunun da karşı karşıya kaldığı bir olgudur. Birçok Asya, Afrika ve Güney Amerika ülkesi gibi Türkiye'de batılılarca uydurulan bu anlayışı benimsemek zorunda kalmıştır: Az-gelişmişlik. Batının batı dışı yoksul ülkelerle ayrım için bulduğu bilimsel bir örtüdür(Kızılçelik, 2008: 308).

2.3.3-Anomi ve Kentleşme

Kent, sürekli toplumsal gelişme içinde bulunan ve toplumun yerleşme, barınma, çalışma, dinlenme, eğlenme gibi ihtiyaçlarının karşılandığı yerleşme birimidir. 18. yüzyılda Batı Avrupa'da başlayan sanayi devrimi sonucunda; üretimde yenilik, sosyal yapıda değişim ve nüfus artışında hızlanma görülmektedir (Özer, 1998: 34). Bu dönemden itibaren kentleşme bir yaşam biçimi halini almaya başlamıştır (Giddens, 1996: 5).

Kentleşmeden maksat güvenli ve sağlıklı bir şehir kalkınması sağlamaktır. Kentleşme genelde tüm dünyanın, özelde ise Türkiye ve alan araştırmasının yapıldığı İstanbul'unda büyük bir sorunudur. 1960'lı yıllardan itibaren İstanbul Türkiye'nin her yerinden göç almıştır. Böylece göçün bir çeşidi olan kırdan kente göç gerçekleşmiştir. Bir rakam vermek gerekirse 1985–90 arasında İstanbul %108 oranında net göç almıştır. 1990'da İstanbul'da yaşayanların sadece %37'si İstanbul doğumludur. İç göçün yanı sıra 1990'dan sonra Bulgaristan, Almanya, Yunanistan ve Yugoslavya'(Eski)dan da İstanbul'a göçler olmuştur. Bugün anomik kentleşme ve düzensiz şehirleşmeden bahsediliyorsa bunun gerisinde plansız göç hareketlerinden bahsetmek gerekmektedir(Meriç, 2004: 313–316).

"Kentleşme, toplumsal değişmenin insanların davranışlarında ve ilişkilerinde, değer yargılarında yaşam biçimlerinde değişiklik yaratma sürecidir. Ekonomik anlamda kentleşme, kişinin geçimini tamamen kentle sağlıyor olmasıdır. Sosyal bakımdan kentlileşme, kentli insana özgü tavır ve davranış biçimlerinin sosyal ve tinsel değer yargılarının benimsenmesi ve gerçekleştirilmesidir. Kente göç ile birlikte başlayan nüfus dinamiğinin kentin belirli bir kesiminde kararlılık kazanmasına kadar gelen aşama kentlileşme olarak adlandırılmaktadır. Kentlileşme; toplumsal değişme, uyum ve bütünleşme sürecidir. Bu süreç kentin bürokratik yapısı, yerleşik kentli nüfus ve kentsel örgütleri ile ilişkisi arttıkça hızlanmaktadır." (http:ilahiyat.firat.edu.tr/Makaleler, 2010). Kişinin kendi yaptığı iş geldiği yer ile ilişkileri de kentlileşme sürecini etkilemektedir. Ancak büyük kentlerin sürekli göç alması nedeniyle, önce ve sonra göçen insanların kentlileşmesi, kent ve nüfusun bütünleşmesi zorlaşmaktadır (Bayhan, 1996: 78).

Kongar'a göre (1985: 162) kentte sosyo-ekonomik ve kültürel farklılaşmalar nedeniyle kentsel kırılma alanları oluşmaktadır. Toplumsal yapıdaki değişme çerçevesinde değerlerin ve kuralların, işlerliğini yitirmesi sonucunda ortaya çıkan anomi Durkheim'a göre kentlerde daha yoğun olarak görülmektedir.

Erdem'e göre (2004: 8) "kente göç edenler, kent hayatının gerektirdiği şehirli insan kimliğini kazanamamışlardır. Günlük yaşamın her yerinde egemen olan bir köy kültürü yaşanmaktadır. Anomik kentleşme, kentsel üretim ilişkilerinin oluşturulamadığı, ona özgü sosyal örgütlenme modelinin geliştirilemediği ve bu modelin insan ilişkilerine yansıtılamadığı konfüzyonist bir organizmayı andırmaktadır. Geleneksel tarım, üretim ve ilişki biçimlerinin dışına çıkılması, ancak kentin öngördüğü farklı türdeki üretimlerin sağlanamaması anomik bir ortamın doğmasına neden olmaktadır". Anomik kentleşme, kentleşme sürecinde bireylerin yaşadıkları kentlileşme süreçlerinin bir boyutudur. Kısaca bireylerin kendilerinden beklenileni kente ve topluma verememeleri sonucunda ortaya çıkan bir durumdur. Bir başka deyişle kentlileşmenin sosyal boyutu anomik kentleşmedir; bu kentleşme türünde, şehirler şehirleşememiş köylülerle doludur ve gelişmemiş bir ekonomik yapı ve köy kültürü göstermektedir (Erdem, 2004: 8).

Yörükan'a göre (Aktaran Bayhan, 1997: 113) "Chicago Okulu temsilcilerinden Louis Wirth'e göre kentleşme, hayat tarzında, dünya görüşü ve şahsiyette meydana gelen değişiklikle ilgilidir. Wirth, bu değişiklikleri; büyüklük veya genişlik, yoğunluk ve heterojenlik gibi unsurlara bağlamaktadır. Şehrin, çok sayıda fertlerden meydana gelmiş büyük bir topluluk olması, fertler arasındaki münasebetleri geniş ölçüde etkilemiştir. Fertlerin sayısı arttıkça, fertler arasındaki farklılaşma da artmış, ekonomik ve sosyal statüye, zevklere ve değerlere göre birbirinden ayrılmış olan gruplar ortaya çıkmıştır. Diğer yandan, sayı bakımından artış sosyal münasebetlerin karakterini değiştirmiştir. Dolayısıyla, bir köy topluluğundaki birinci dereceden temasların yerini, ikinci dereceden temaslar almış, fertler arasındaki ilişkiler gitgide gayri şahsi, yüzeysel, geçici, kısa süreli ve parçalı olmaya başlamıştır. Ayrıca, kentin kalabalık topluluğu içinde yaşamış olma, ferdin bir yandan aile, komşuluk grupları, köy cemaati gibi birinci dereceden grupların baskı ve kontrolünden kurtulmasına, böylece ferdiliğini ve şahsiyetini kazanmasına yol açarken; diğer yandan anomik duruma ve kararsızlık hali içerisinde kalması gibi bir sonuç doğurmuştur."

Bayhan'ın (1997: 114) da belirttiği üzere, şehrin bir başka özelliği olan fazla nüfus yoğunluğu bazı sosyologlara göre, şahsiyet ve hayat tarzını pek çok şekilde etkilemiştir. İlk olarak, Darwin'in bitki ve hayvan toplulukları için ortaya attığı, Durkheim'ın ise "Sosyal İşbölümü" adlı eserinde insan topluluklarına da uyguladığı bir kanuna göre, nüfus yoğunluğunun artması, yaşama yeri sabit kaldığı takdirde, bir farklılaşma ve ihtisaslaşmaya yol açmıştır. Nüfus yoğunluğu, sosyal yapıyı karmaşık bir hale getirmiş, fertler arasında bir iş

bölümü düzeni yaratması dolayısıyla, fertleri birbirinden uzaklaştırmıştır. Böylece farklı bölgelere yerleşen farklı sosyo-ekonomik gelir grupları ortaya çıkmıştır.

Bayhan'a göre (1997: 114) "diğer taraftan, aralarında duygu ve heyecan bağı olmayan fertlerin veya grupların, yine nüfus yoğunluğunun etkisiyle, mekân üzerinde birbirlerine yakın olarak yaşamaları, fertlerde, yarışma, sivrilme arzusu, karşılıklı olarak birbirini istismar etme, birbirinden uzaklaşma veya çekingenlik gibi davranış özellikleri meydana getirmiştir. Pek çok sayıda insanın, üst üste, dar bir mekân içerisinde yaşamış olmaları, aynı zamanda, sinir gerginliklerine veya sinir hastalıklarına da yol açmıştır. Wirth'e göre, bir şehir çevresi içerisinde intiharlar, akıl ve ruh hastalıklarının fazlalığı nüfus yoğunluğu ile ilgilidir (Bayhan, 1997: 114).

"Şehrin heterojenlik unsuru, yani şehrin parçalı ve tabakalı bir sosyal yapıya sahip olması ise fertlerin çeşitli sosyal ve kültürel gruplara, iş, meslek, eğlence, fikir ve sosyal yardım gruplarına aynı zamanda katılması gibi bir sonuç doğurmuştur. Fert artık bütün şahsiyetiyle, aile veya köy cemaati gibi bir tek gruba ait olmaktan çıkmıştır. Farklı gruplara katılmak zorunluluğu fertte, parçalı bir şahsiyet yapısının gelişmesine sebep olmuştur" (Yörükan, 1968: 57–58' den aktaran, Bayhan, 1997: 114).

Chicago Okulu'nun analizlerinde temel olan, kentlerin sosyo-mekânsal yapısını yeniden tanımlayacak ölçüde bir göç olgusunu, Chicago 1900'lü yılların başında, Avrupa kentleri ise bu tarihten çok daha önce yaşarken, bu büyüklükte bir göç olgusunu Türkiye kentleri, çok daha farklı neden ve sonuçlarla, İkinci Dünya Savaşı sonrasında yaşamıştır. Bu bağlamda, gelişmiş ülkelerde göçün erken aşamalarında ortaya çıkan işsizlik, çöküntü alanlarının oluşumu ve benzeri sorunlar zaman içinde aşılamasa bile "marjinalize" edilebilmiştir. Buna karşılık, Türkiye gibi ülkelerde daha çok kırdan gelenlerin oluşturduğu "informal" ekonomik yapılar ve gecekondular tarafından sembolikleşen mekânsal yapılar büyük kentlerin yapısal bir özelliği ve parçası olarak kalmışlardır (Şengül, 1994: 472).

Bayhan'ın (1997: 79) tespitiyle "bütün boyutlarıyla köyden kente göçün artması, kentin hazır olmayan sosyal alt-yapısı nedeniyle anomik kentleşmenin yaşanmasına neden olmaktadır. Köyden kente göç edenlerin, kentte kendi hayat alanlarını oluşturmaları çerçevesinde yaptıkları gecekondular, sağlıksız ve çarpık kentleşmeyi meydana getirmektedir. Kentleşme süreci, insanların bir takım ihtiyaçlarını ve isteklerinin karşılayabilmek için kentlere göç etmeleriyle oluşmaktadır. Göçler iç ve dış göçler olmak üzere iki türe ayrılmaktadır."

Göç, insanların yaşamlarını sürdürdükleri yerleşim birimlerinden kendileri için daha iyi yaşam şartlarını sağlayabilecekleri başka bir yerleşim birimine yer değiştirmeleridir. Özellikle kırsal kesimden kente, ekonomik sebepler nedeniyle göçler yaşanmaktadır. Gecekondular, geçici yerleşim yeri olmaktan ziyade, Türkiye gerçeğinde, kent sosyal yapısının bir parçası olarak varlıklarını sürdürmektedirler. Gecekondulu yerleşim, hükümet olan her siyasi iktidarın, gecekondu aflarıyla sürekliliklerini ve cazibe merkezi olmalarını sürdürmektedirler. Gecekondularda yaşayanlar, yeni ve özgün bir "gecekondu kültürü" oluşturmaktadır. Alışkanlıkları, dayanışmaları, örgütlenmeleri, ilişkileri ve yaşantıları itibariyle 'kır'ı 'kent'e taşıyan bir yeni yerleşme biçimi söz konusudur (Bayhan, 1997: 88).

Bu bağlamda, Batı toplumlarında görülen, ekonomik bakımdan fakir, yeterli eğitim görmemiş, ya işsiz ya da sosyo-ekonomik seviyesi düşük işlerde çalışanların oluşturduğu, dolayısıyla çevrelerine karşı ilgisiz, ümit düzeyleri düşük, iş hayatında başarısız kimselerin yoğunlukta olduğu, görevselliğini yitirmiş köhne konutlarda yaşayanların sürekli yer değiştirdiği "sefalet yuvaları" olarak nitelenen "slum"lardan; Türkiye'deki "gecekondu yerleşimi" farklı bir yerleşimi oluşturmaktadırlar (Gökçe vd., 1993:19'dan aktaran, Bayhan, 1997: 120).

Gecekondu yerleşimleri lüks ve sosyal sınıf olarak yüksekte bulunan şehir yerleşim alanlarına karşılık, yabancılaşmaya ve alt-kültür alanı olarak karşıt-kültür alanlarının oluşmasına neden olmaktadır. Gecekondu yerleşimleri gecekondu gettoları biçiminde "fakirlik kültürü" oluşturmaktadır. Kırdan şehre göç sonucundaki gecekondulu kentleşme, toplumsal ve kültürel değişim sürecinde problemleri ve buhranları da üretmektedir. Bu bağlamda, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996–2000), Türkiye'deki yabancılaşmaya uğramış, anomik kentleşmeyi şöyle tasvir etmektedir: "Ülkemizde 40 yıldan beri hız kazanarak süregelmekte olan kentleşme olgusu, temel bir kültür değişimi sorununu gündeme getirmektedir. Kente göç eden nüfusun kent yaşamına uyum sağlayamaması, kentlileşememe sorunları, farklı bir kültüre geçişte yaşanan gecikme ve direnişler, kalkınma ve gelişme çabalarını yavaşlatan sosyal sorunlara yol açmaktadır. Bu bakımdan konuyu, kentlerin artan hizmet ve altyapı yatırım ihtiyaçlarının ötesinde, çok daha geniş kapsamlı bir geçiş sürecinin yapısal sorunları biçiminde ele almak gerekmektedir. Kentlere, ekonomilerinin talep ettiğinden daha fazla nüfusun göç etmesiyle, işsizlik, gecekondu, altyapı eksiklikleri, çevre kirliliği, arsa ve arazi spekülasyonu gibi sorunların yanı sıra, yeni bir kültürle karşılaşmanın yarattığı sarsıntılar, iç çatışmalar, bunalımlar gibi birey ve toplulukları derinden etkileyen

sorunlar da ortaya çıkmaktadır. Bunlar kente göç edenleri, özellikle gençleri içlerine kapanmaya veya tam tersine radikal örgütlenmelere, yasadışı işlere ve suça eğilime yöneltmektedir. Konunun bu yönüne de mutlaka eğilmek ve özellikle genç neslin, kentsel kültüre geçişini kolaylaştırıcı tedbirleri almak gerekmektedir. Özellikle anakentlere (metropollere) yönelen ve aşırı ölçüde nüfus birikimine yol açan göç, bir yandan bu merkezlerde işsizliğin artmasına neden olmakta; diğer yandan yerleşim, konut, çevre, altyapı, ulaşım, eğitim, sağlık ve asayiş sorunlarını da artırmaktadır (DPT, 1995: 15).

Bu analiz çerçevesinde, özellikle 1990'lı yıllarda yoğunlaşarak artan kitlesel göçlerin de neden olduğu anomik kentleşme, kültürel boşluk, işsizlik, gelir dağılımındaki eşitsizlik ve sosyal tabakalar arası dengesizlik, gettolaşma tehlikesi, şiddet-suç ve mafya, mekânsal ve kültürel siteleşme şeklinde oluşturulan başlıklar altında incelenmektedir. Kültür, varlığımızın yapısını ilişkilerini sosyal bir süreçle öğrendiğimiz uygulama ve inançların, maddi ve manevi öğelerin birliğidir (Sapir, 1921). Bir toplumun yaşama biçimidir (Marquet, 1949). Sosyal kültürel evrendeki açık seçik eylemlerin ve araçların ortaya koyduğu ve nesnelleştirdiği anlamlar, değerler ve kurallar, bunların etkileşim ve ilişkileri, bütünleşmiş ve bütünleşmemiş gruplarıdır (Sorokin, 1947). İnsanların içinde bulunduğu yaşam koşullarına uyumlarının toplamı, onların kültürüdür (Summer-Keller, 1927). Toplumun temelini oluşturan kültür, insanın maddi ve manevi ihtiyaçlarını karşılamak için yaptığı ve yarattığı tüm birikimi içerir. Kültürü meydana getiren maddi ve manevi kültür unsurlarının uyum içerisinde olması gerekir (Bayhan, 1997: 99).

Kültür değişmesi sürecinde, maddi kültürün manevi kültürden daha hızlı değişmesi ve kültürün iki unsuru arasındaki uyumsuzluk, Ogburn'un ifadesiyle "f" ya da "kültürel gecikme" (Cultural lag) meydana getirmektedir. Kültür gecikmesi sosyal normlarda bozulmalara ve işleyişte aksaklıklara neden olmaktadır. Ogburn'un "kültürel boşluk" teorisindeki sosyal problem olgusu, Merton 'un, sosyal yapı ile kültürel yapı arasındaki uyumsuzluk ve çatışmanın doğurduğu "anomi" tanımlamasıyla örtüşmektedir (Bayhan, 1997:100).

Kırdan kente göçen ve gecekondularda yerleşenlerde de "kültürel boşluk" görülmektedir. Gecekondular üzerinde yapılan araştırmalara göre, "göç edenin" kentle bütünleşmesi daha çok maddi kültür yolu ile gerçekleşmekte, sosyal ve davranışsal bütünleşme ise daha yavaş gelişmektedir. Özellikle kadınlara ilişkin davranış normları ve geleneklerdeki değişme daha da yavaş olmaktadır. Gecekonduda yaşayanlar "alt kültür" oluşturmaktadırlar (Gökçe, 1993: 2).

Maddi kültür değişmeleri, fiziki yerleşme mekânının değişmesi, ev şeklinin değişmesi, günlük hayatta kullanılan ev eşyalarının değişmesi ve meslek değişmesini içermektedir. Manevi kültür değişmeleri ise; değer hükümlerindeki değişmeler, zihniyet ve davranışlardaki değişmeler ile sosyal ilişkilerdeki ve davranışlardaki değişmelere karşılık gelmektedir. Bu anlamda, köyden kente göçenler, maddi kültür değişimini yaşamakla birlikte; manevi kültür değişimini gerçekleştirememektedirler. Kent hayatının sosyal yapısını ve normlarını benimsemeleri için, bu kişilerin değer hükümlerinin değişmesi gerekmektedir (Sezal, 1992: 87–88).

Kent yaşamına uyum sürecinde, bu yaşam şeklinin standartlarını, kitle iletişim araçlarının da etkisiyle benimsemektedirler. Ancak kitle iletişim araçları ve diğer oluşumlarla kendilerine dayatılan (empoze edilen) kent tüketim normlarını, ekonomik düzeyleri düşük olduğu için karşılayamamaktadırlar. Bundan dolayı oluşan kültürel boşluk, anomi ile birleşince kent kültürüne karşı bir yabancılaşma süreci ortaya çıkmaktadır. Köyden kente göçlerin, en önemli nedeni işsizliktir. İnsanlar, iş bulmak amacı ile alıştıkları hayat tarzından koparak kente göç etmektedirler. Türkiye'de işsizlik en önemli sorunlardan birisidir. Ülkenin genç yapısı nedeniyle genç nüfusu fazladır. Sanayileşmeyle aynı hızda kentleşme sürecinin tamamlanamaması nedeniyle işsizlik oranı yükselmektedir. Köyden kente göç eden kişiler, genellikle niteliksiz işçilerdir. Bu nedenle çoğunluğu herhangi bir iş kolunda istihdam edilememektedir. Bunun sonucunda da ayakkabı boyacılığı, işportacılık, seyyar satıcılık vb. yapmaktadır. Sonuçta marjinal sektör denilen ve kayıtlı vergi ödemeyen bu sektör oluşmaktadır. Bu da gizli işsizlik oranının artmasına neden olmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu tarafından yapılan Ekim 2009 Hane Halkı İşgücü Anketi sonuçlarına göre Türkiye'nin istihdam durumu ve işsizlik oranları verilmiştir. Buna göre, toplam 51.073.000 kişi olan 15 ve daha yukarı yaştaki nüfus toplam işgücünün %18,1 ini oluşturmakta ve bu nüfusun, % 46,4 'ü kentsel yerlerde, % 54,1'i ise kırsal yerlerde işgücüne katılmaktadır. İşsizlik oranı %13 iken tarım dışı işsizlik oranı %16,4' tür. Türkiye'de istihdam edilen nüfusun % 49,2' si tarım kesiminde çalışmaktadır. Türkiye genelinde işsizlik oranı % 13 iken; kentsel yerlerde % 15,5, kırsal yerlerde ise % 8,2'dir. İstihdamın %72 erkek ve %59,2'si ise lise altı eğitimlidir. Eğitim ve yaş dikkate alındığında, kentsel yerlerde 15–24 yaş grubunda lise ve yüksekokul mezunu gençler arasındaki işsizlik oranı kentlerde %26,6 ve kırda ise % 18,5'dir (www.tuik.gov.tr, 2010).

Bu oranlara bakıldığında kentlerdeki eğitimli gençler arasındaki işsizlik oranının yüksek olduğu görülmektedir. Bu oranın yüksek olmasındaki en önemli neden Türkiye'nin son yıllarda yoğun olarak yaşadığı anomi ortamıdır. Türk gençliği, üniversiteye girebilmek için çok yoğun çabalar sarf etmektedir. Bunun yanında mezun olduklarında, eğitimini gördükleri meslek dallarında iş bulamamaktadır. Bu nedenle gençlerde ve ailelerinde güvensizlik, normsuzluk, anlamsızlık ve yalnızlık bağlamında yabancılaşmaya neden olmaktadır. Bu anlamda bakıldığında işsizlik, bireyin, ailesinin ve toplumun varlığına, sosyal yapısına zarar veren ciddi bir problemdir. İşsizlik, intiharlara, boşanmalara, hırsızlığa, kapkaça, gaspa, yağmaya, silahlı soygunlara, cinayetlere bunların dışında da sosyal yapıda bozulmalara neden olabilmektedir (Erdoğmuş, 1985:162).

Gecekondularda oturanların büyük çoğunluğu kentin alt gelir gruplarını oluşturmaktadır. Burada oturanların çoğu, vasıfsız işçi olarak ve düşük ücret karşılığında çalışmaktadır. Ailelerin en çok harcama yaptıkları yiyecektir. Diğer ihtiyaçlar için para ayıramamaktadırlar. Eğitim, sağlık ya da çocuklarının gelecekteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere herhangi bir birikim yapma olasılıkları bulunmamaktadır (Gökçe, 1993: 344).

Kırsal kesimdeki cemaat örgütlenmesi ve cemiyet tipi sosyal dokunun oluşturulmasına paralel olarak her iki toplumsal örgütlenme modeline uygun kültürel bir yapı sağlanamaması, değişen sosyal yapının yeni toplumsal kurallarla desteklenememesi sonucunda da hem kırsal alanda hem de şehirde anomi ortamı doğmaktadır. Cemaat hayat tarzı, kırsal yerleşimleri karakterize eder. Sosyolojik çözümlemede, kırsal ve kentsel hayat tarzını toplumsal yapı çerçevesinde, Tönnies "cemaat ve cemiyet'; Durkheim "mekanik dayanışma" ve "organik dayanışma", Cooley "birincil ilişkilere dayalı toplum" ve "ikincil ilişkilere dayalı toplum" olarak sınıflamaktadırlar. Bu anlamda, kırsal hayat tarzını niteleyen "cemaat" yapısında; "biz" duygusunun hâkim olduğu, kapalı ekonomik yapı, birincil ilişkiler ve homojen nüfus yapısı vardır. Kentsel hayat tarzını niteleyen "cemiyet" yapısında ise, biz duygusu yerine bireysellik, farklılaşan ve artan iş bölümü, ikincil ilişkiler ve heterojen nüfus yapısı vardır. Köyden kente göçle birlikte tam olarak kentlileşemeyen kitleler, köydeki cemaat yapısını yeni bir tarzda sürdürmektedirler. Bu bağlamda, gecekondu araştırma bulgularına göre, gecekondu nüfusunun yaşadığı mekânların "özgün cemaat" yapıları vardır. Gecekondu semtleri kent merkezine uzak ve ulaşımı zor olduğu için, gecekondu nüfusun kentin bazı imkânlarından yararlanmaları mümkün olamamaktadır. Gecekondulu nüfus iş yerlerine yakın, benzer konutlarda özellikle akraba, hemşerileriyle birlikte yaşadıkları

görülmektedir. İş bulma ve kurmakta akrabalar ve komşular birbirlerine yardımcı olmaktadır (Gökçe vd. 1993:345-346'dan aktaran, Bayhan, 1997: 121).

Bu bağlamda, cemaatleşme "tampon mekanizma" işlevi görmektedir. Ancak, bu cemaatleşmelerin kendi içlerine kapalı olmaları dolayısıyla, "çoğulcu" kent kültürüne eklemlenememe tehlikesi vardır. Anomik kentleşme, mafya ve terör örgütlerinin de artmasına neden olmaktadır. Mafya ve terör örgütleri geçiş halindeki toplumlarda ya da gelişmekte olan toplumlarda, özellikle toplumsal eşitsizlik bulunan ortamlarda kendini hissettirmektedir. Toplumsal eşitsizlikler bu tabanın büyümesine ve korunmasına olanak sağlamaktadır. Kırdan kente göç, yani kentleşme oranının yüksek olduğu ülkemizde kır-kentler (gecekondu mahalleleri) bu eşitsizliğin yaygın olarak görüldüğü ortamlardır. Kırdan kente büyük beklentilerle gelen yığınların, beklentilerine cevap verecek hizmeti bulamaması ya da -eğitim, sağlık, iş ve güvenlik gibi- bu hizmetlerin yetersizliği, bu insanları, özellikle gençleri yani ikinci kuşağı yasal olmayan örgütlerle karşı karşıya getirir. Gelişmekte olan ülkelerin ekonomik sıkıntıları çerçevesinde bu tür örgütlenmeler kaçınılmazdır. Hızlı kentleşme dönemlerinde kültürel değişim, net olarak yaşanmaktadır. Sosyal alandaki değişim kültürel alana oranla daha yavaş olduğundan anomi ortamının oluşmasına neden olmaktadır. Maddi kültürün manevi kültüre göre daha hızlı bir şekilde gerçekleşip bu iki öğe arasında uyumsuzluğun doğmasına kültürel boşluk ya da kültürel gecikme adı verilmektedir. Kent yaşamındaki bu olgular da anominin oluşmasına neden olmaktadır (Bayhan, 1997: 183).

2.3.4- Anomi ve Din

Din insanın inandığı insanüstü yüce bir varlığa ya da varlıklara karşı içinde yaşattığı ve realize ettiği ilahi bir ilişkidir ki, bu sonuç olarak inançla ilgili duyguların ve tasavvurların oluşturduğu ilahi bir sistem ve bir davranış biçimidir. Dinin yerine getirmek durumunda olduğu bazı fonksiyonları bulunmaktadır. Din, toplumun istikrarı ve devam edebilmesi için yardım etmektedir. Yeni dinler daima toplum üyelerine güç çevre şartları içinde varlığı sürdürebilme mücadelesi için cesaret vermişlerdir. Dua etmek insanların ruhi baskılardan sıyrılabilmeleri için bir kurtuluş yolu sağlamaktadır. Dini törenler toplum dayanışmasını kuvvetlendirici araçlardır. Dinler meydana çıkışlarında sosyal düzene karşı bir eleştiri unsurunu getirmişlerdir (Dönmezer, 1994: 242'dan aktaran, Ekmekçi, 2004: 41).

Amerikalı ünlü sosyolog Peter Berger'in Dinin Sosyal Gerçekliği adında bir kitabı vardır. Önceleri sekülerleşme ile dinin miadını dolduracağını düşünen Berger, 1969'da yazdığı adı geçen kitapla bu yaklaşımından vazgeçer ve gerekçelerini sıralar. Berger'e göre

dünya insan için bir kaos ortamıdır. Dünya, ölüm, hastalık ve afetlerle doludur. Bunlar insan dünyasını allak bullak eder ve din buna karşı bir anlam vericidir. Dinin ritüelleri sayesinde acılar azalır(Yıldırım, 2002:106).

"Dinin ister bütünleştirici, ister tutucu, isterse de devrimci rolü üzerinde durulsun bu olgunun toplumsal değişim faktörü olarak önemi oldukça büyüktür. Marx hariç değişimi bilimsel araştırmalarının odak noktası yapan araştırmacılar için vazgeçilmez bir konu olmuştur. Durkheim ve Weber'den kaynaklanan toplumsal teoriler dinsel hareketlerin toplumsal değişimdeki rollerine ve siyasal içeriklerine gereğince yer vermişlerdir. Durkheim ve Weber'in bu konu hakkındaki düşüncelerine göre din toplumun bir fonksiyonu olarak görülmektedir. Sistemin denge halinde olduğu bir toplumda din ve dinsel hareketler bir bütünleşme fonksiyonudur. Toplumsal karşıtlıkların fikir birliğini zedelediği bir toplumda din toplumsal farklılaşmanın bir fonksiyonudur ve muhalefet biçimi olma eğilimindedir. Kurulu düzenin ve sistemin yadsındığı toplumlarda ise dinsel hareketler, baş kaldırmanın, protestonun bir ifadesidir. Özetle din; toplumun bir fonksiyonudur ve toplumun kendi kendini doğrulaması, kendini sorgulaması ya da kendini yadsıması fonksiyonunu ifade etmektedir. Wach, dinsel hareketleri içsel protesto-dıştan protesto hareketleri olarak tasnife tabi tutmuştur. Bir çeşit kültür grevi ya da hoşnutsuzluk kaynağını zihnen feshetme olarak niteleyebileceğimiz dıştan protesto tarzı, Hobsbawn'ın reformcu olarak tanımladığı dinsel hareketlere tekabül etmektedir. Ona göre dinsel hareketler reformcu ve devrimci olmak üzere iki yönde oluşup gelişebilmektedir. Reformcu hareketler belirli bir toplumsal düzenlemeyi ya da kurumu ana hatları ile kabul etmekte olup, mevcut kusurları ya da eksiklikleri reformlar yolu ile gidermeyi amaçlamaktadırlar. Devrimci hareketler ise, toplumun temelden dönüştürülmesini ya da yepyeni bir toplum biçimi ile ikame edilmesini öngörmektedirler"(http:www.knightonlinemax.net, 2010).

"Durkheim'ın din ile toplumsal bütünleşmenin yan yana var olduklarını, dinde gevşemenin toplumdaki dayanışma bağlarını da çözerek anomiye yol açtığını ifade etmesiyle birlikte sosyolojide din bir istikrar faktörü olarak değerlendirile gelmiştir. Araştırmacılar dinin toplumsal çatışmadan kaynaklandığı gibi çatışmaya da kaynak teşkil ettiğini söylemişlerdir" (http:www.knightonlinemax.net, 2010).

Dinin anomiye sebep olabileceği en önemli dönem olarak dinin ortaya ilk çıkış dönemleri görülmektedir. Çünkü her yeni din, yeni bir ruh, yeni bir zihniyet ve yeni bir inanç getirir. "Dinin başlangıçtaki durumu, sosyal biçimleri değiştirmesi ona müdahale etmesi ve

bunların sonucu olarak çözülmeyi getirmesi nedeniyledir" (Akdoğan, 2002: 115'ten aktaran, Ekmekçi, 2004: 41).

Dinin sembolik bütünleştirme, toplumsal kontrol ve toplumsal yapılandırma işlevleri dikkat edilmesi gereken öğeler arasındadır. Bununla birlikte her din, bir yandan toplumdaki yerleşik düzeni koruma konusunda bir takım roller üstlenirken, bir yandan da bu düzeni daha yüksek bir bilinç ve inanç evreninde değiştirmeyi talep etmektedir. Bu da, dinlerin hem değişim hem de durgunluk için elverişli şartlarda dikkate değer roller üstlendiğini göstermektedir. Geleneksel toplumdan modernleşmeye geçiş, düz bir çizgide gitmemekte önemli toplumsal bunalımlara ve gerginliklere yol açmakta, değerler sistemini alt-üst etmektedir. Bu durumda standart kültür ya da büyük toplum diye belirlenen çoğunluk kültüründe karşıt kültür ve alt kültürlerin tepkileri belirmekte, gecekondu ve varoş çizgisinde gelişen marjinal gruplaşmalar bu karşıt kültür alanını teşkil etmektedir. Değişim sürecinde tarikat yapılarının sosyo-kültürel boyutta kimlik ve güven bulma, sosyo-ekonomik anlamda ise ekonomik ve toplumsal marjinalliğe bağlı sorunları ifade etmede cazip adresler haline gelme potansiyeli içerdiği bilinmektedir. Göç ve kentleşme, taşraya özgü tarikat ve cemaatlerin kentlerde sosyolojik anlamda bir tampon ya da ara kurum niteliği kazanmalarına neden olmuştur (Çelik, 2000: 91).

Toplumsal düzeyde kural yoksunluğu olarak tanımlanan anomi, kurala gereğinden çok daha fazla yetke tanıyan kaderciliğe tekabül etmektedir. Psikolojik ya da bireysel düzeyde ise, kişiye ancak acı ve kaygı verebilen anomik bir toplumda yaşayan bireyin ruhsal dengesizliği, tiksintiden başka bir şey vermeyen kaderci bir toplumda yaşayan bireyin ruhsal dengesizliğine karşılık gelmektedir (Tolan, 1981: 47).

Bir kuram niteliğinde ele alındığında anomi, kuralın fonksiyonu olarak belirmektedir. Bir kuram olarak anomi, ekonomik ve konjügal anomi gibi özel anomi fonksiyonlarının bir fonksiyonudur. Normal durumu gösteren bu fonksiyonun iki asemptomu bulunmaktadır. Bunlardan biri anomiye, diğeri ise kaderciliğe doğru büyüyerek uzanmaktadır. Bu fonksiyonun en belirgin özelliği simetrik oluşudur. İki anormal biçim, normal durumun her iki yanında karşı karşıya gelmektedir (Tolan, 1981: 48).

2.3.5-Anomi ve Terör

Terör kelimesi, korku, korkutucu, dehşet içinde kalma, şaşkınlık, tehlike işareti gibi anlamlar taşımaktadır (Tüzen, 1995: 56). Terör Türk Dil Kurumu sözlüğünde, yıldırma, korkutma ve tedhiş kavramlarıyla tarif edilmektedir (Tüzen, 1995: 56). Türkçede tedhiş

olarak kullanılan kavram yerine, uluslar arası alanda ve Türkiye'de terör kavramı kullanılmaktadır. Terör ve şiddet kavramları arasında fark bulunmaktadır. Şiddet genel anlamda zora başvurmadır.

"Terör ise, şiddetin özel bir türevidir. Şiddetin evrensel kalıcı ve yaşamın her alanında olmasına karşın, terör siyasi şiddet içermektedir (Bozdemir, 1982: 525). Bu tanımlamaya göre, bir şahsın toprak kavgası nedeniyle yakın akrabalarını öldürmesi şiddet tanımı kapsamında değerlendirilir. Bir polisin ya da askerin öldürülmesi siyasal şiddet yani terördür. Buna göre terör insanları yıldırmak için zor kullanma ya da tehdit etme eylemidir. Bu eylem biçiminde örgütlü olmak ya da olmamak kriter değildir. Çünkü bu eylem, bağımsız olarak hareket eden tek bir kişinin eylemi de olabilir. Mollisonlara göre terör, sosyal ya da siyasal amaçları elde etmek için aşırı ölçülere varan şiddet kullanma ya da şiddet tehdididir" (Yayla, 1986: 22'den aktaran, Tüzen, 1995: 57).

Terör, sürekli korku altında tutmak amacıyla şiddet hareketleri ve cinayete başvurma eylemi olarak açıklanırken toplumlarda korku, heyecan ve aşırı öfke yaratarak siyasal amaçlar için insanlar arasında güvensizlik duygusunu genelleştirmeye yönelik suçlar terör suçları olarak kabul edilmektedir (Altuğ 1989: 14; Tezcan, 1987: 109'dan aktaran, Tüzen, 1995: 57). Daha çok anarşi ya da şiddet olayları diye adlandırılan bu eylemler için yıldırmak amacıyla sistemli ve örgütlü olarak şiddet kullanmak demek olan terör adı uygun düşmektedir.

Terörizmde şiddet, yıldırma ve zor kullanma kavramları önemli ölçüde yer almaktadır. "Terörizmdeki şiddet, rastgele ve akılsız değildir. Bilinçli ve belirli araçlara yönelik hesaplı bir şiddettir" (http://www.atam.gov.tr, 2010). Terörizm, milletler için politik ve askeri projelerin gerçekleştirilmesi açısından bir metottur ve bu nedenle pek çok millet düşmanlarına karşı savaş unsuru olarak, terörist taktikleri kabul ederler (Tüzen, 1995: 60). Terörizmin tanımlanmasında karşılaşılan güçlük, "birine göre, terörist olan eylemci, diğerinin özgürlük savaşçısıdır" tanımını ortaya çıkarmıştır (Tüzen, 1995: 61). Bu tanım, mücadelenin nasıl yapılması gerektiğini öngören evrensel bir tanımlama olmaması nedeniyle terörizmin objektif bir tanımlaması olamayacağını öngörmektedir (Tüzen, 1995: 61).

Tüzen'e (1995: 61) göre, toplumlar yasalar aracılığı ile mücadelenin suç sayılan türlerini belirlemişlerdir. Adam öldürme, adam kaçırma, birinin yaşamını tehdit etme ve bilinçli olarak mülke zarar verme, tüm ülkelerin yasalarında suç olarak yer almaktadır. Bu kriterler belirsizliği tam anlamıyla ortadan kaldırmamakla birlikte, bazı sınırların çizilmesini ve bazı soruların cevaplanmasını sağlamaktadır. Terörizm, adi suçtan siyasi yönü ile

ayrılmaktadır. Terörizm, bireysel kurbanları olsa da topluma saldırıdır. Terörizm terörün bilinçli kullanımıdır. Bu nedenle terörizm zorlayıcıdır, kurbanlarının ve daha büyük sayıdaki izleyici kitlesinin arzularını idare etmek için planlanmıştır.

"Terörizmin amacı, siyasal iktidarı ele geçirmek isteyen güçlerin onu yıpratmak ve bu arada, olayların sonucunda sindirilmiş bulunan yığınları da sahipsiz kaldıkları inancına yöneltmek için, şiddet eylemlerinden yararlanmaktır. Terörün sınıflandırılmasında farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılıklar şüphesiz ki terörün, farklı ortamlarda ve farklı şekillerde kendisini gösterebilmesinden kaynaklanmaktadır" (Keleş-Ünsal, Aktaran Tüzen, 1995: 60). "E. Hyams terörü, doğrudan ve dolaylı terör olmak üzere ikiye ayırmaktadır. Doğrudan terör direkt olarak üst düzey yöneticilere yöneliktir. Dolaylı terör ise, kendini ve halkı koruyamadığını göstermek amacıyla binaların kundaklanması, bankaların soyulması ve diplomatların kaçırılması gibi yan unsurlara yöneltilen terördür" (Yayla, 1986: 65).

"G. Wandlaw ise terörü; kişisel amaçlar uğruna yapılan hareketler, askeri amaçlar için yapılan hareketler, politik amaçlar doğrultusunda yapılan hareketler olmak üzere üç kategoriye ayırmaktadır. Buna karşılık J.Collins terörü, beş grup olarak değerlendirmektedir. Bunlar; patolojik terör, hedonistik terör, hırsızlık terörü, resmi terör ve radikal terördür" (Yayla, 1990: 358'den aktaran, Tüzen, 1995: 66).

Terörizmin sosyo-ekonomik nedenlerine bakıldığında anomi ortamının yarattığı sonuçlar net olarak görülebilmektedir. Sosyal değerlerdeki hızlı değişimler, toplumda artan sapmalara ve uyuşmazlıklara neden olmaktadır. Bu değişim döneminde yaşanan sıkıntı, buhran ve kaoslar, hem teröristleri ve şiddet yanlılarını beslemekte hem de onların toplumu etkilemelerine neden olmaktadır.

3-YABANCILAŞMA

3.1-Yabancılaşma ve Tanımı

Yabancılaşma kavramı etimolojik olarak incelendiğinde, Latincede başkası anlamına gelen alienus kökünden türemiş olduğu ve batı dilerine "alienation" şeklinde geçtiği görülmektedir (Tüzen, 1995: 106).

Yeşilorman'ın (2002: 93) da belirttiği gibi "yabancılaşma, bireyin memnun olmadığını, sosyal çevresinden kurum ve ilişkilerden uzaklaşmasını, kopmasını ve kendisini yabancı hissetmesini ifade etmektedir. Kişinin kendini yabancı hissettiği bir yaşam biçimini ifade etmektedir. Yabancılaşan kişi kendisini, kendi dünyasının merkezi, eylemlerinin yaratıcısı olarak görmemekte ve dolayısıyla diğer insanlarla olduğu gibi kendisiyle de ilişki kurmaktan uzaklaşmaktadır."

Sosyal bilimler sözlüğünde yabancılaşma, kişinin içinde yaşadığı topluma, kültürel değerlere ve rol dağılımına karşı ilginin kaybolması, değer ve normları anlamsız görmesi, kendisini güçsüz ve yalnız hissetmesi durumu olarak açıklanmaktadır (Tüzen, 1995: 130).

Yabancılaşma gerçeğinin insanlık tarihi ile yaşıt olmasına rağmen, bu konuda net ve genel kabul görmüş bir anlayış birliği yoktur. Bu yaklaşımların farklı olmalarındaki en önemli sebep, her ideolojinin, her çıkar grubunun ve her kültürün kendi varoluş gerekçesine haklılık kazandıracak bir boyutta değerlendirilmesindendir. Bir diğer önemli sebep ise, teknolojik ve sosyal hayattaki değişimler sonucunda yabancılaşma kavramı da biçim ve nitelik olarak farklılaşmaktadır. "Yabancılaşma kavramının açıklanmasındaki çok seslilik, yabancılaşma türleri arasında da görülmektedir. Yabancılaşma kavramının sınıflandırmasında Seeman'ın yaptığı çalışma en kabul görmüş olanıdır. Seeman bu çalışmasında yabancılaşmayı güçsüzlük, anlamsızlık, kuralsızlık, toplumsal yalıtım ve kendine yabancılaşma adı altında beş tür olarak gruplandırmıştır" (Soysal, 1997: 19).

"Güçsüzlük-Birisinin davranışları hakkındaki kararı sonuçlandırmaksızın beklemesi ya da olaylar üzerindeki hâkimiyetini, kontrolünü yitirme duygusu olarak yorumlanmaktadır. İnsanların kendi yaşamlarının kontrol edilmesi konusundaki başarısızlıkları, güçsüzlüğün bir başka tanımlamasıdır" (Denhardt, 1972: 93'den aktaran, Soysal, 1997: 19).

"Anlamsızlık-Grup tecrübesini tam olarak paylaşmada karşılaşılan başarısızlıklardır. Bireyin neye, hangi genel doğrulara inanacağını bilmemesidir. Bireyler toplumda ve

çevresinde olup bitenleri tam olarak anlayamazlar" (Denhardt, 1972: 93'den aktaran, Soysal: 1997: 21).

Kuralsızlık-Davranışı yönetecek ilke, kuralları bulamamak, amaca ulaşmak için toplumca kabul görmeyen yollara başvurmak olarak tanımlanmaktadır. Toplumun davranışını düzenleyen değer yargılarının ve normlarının kişiye anlamlı gelmemesi halidir (Başaran, Tolan, Aktaran, Soysal, 1997: 21). Sosyal yönden kabul edilmiş araçlarla değer yargılarını içeren amaçların gerçekleştirilmesinde karşılaşılan olanaksızlıklar kuralsızlığın bir diğer tanım biçimidir (Denhardt, 1972: 93'den aktaran, Soysal:1997: 21).

Toplumsal Yalıtım-Kişinin topluma alınamadığı, toplumdan atıldığı duygusu, kişinin başkalarıyla anlamlı ilişki, etkileşim ve iletişim kuramaması ya da kurmaktan çekinmesi durumudur. Yabancılaşmış kişi kendisini arkadaşlarından ayrılmış, onlara bağlı olmayan ve devamlı onlarla bir ilişki içinde olmayan ayrı bir dünyada yaşamaktadır. Bireyler, toplumsal değerlerden uzaklaşmışlardır (Başaran, 1992: 303 ve Urick, 1970: 7'den aktaran, Soysal, 1997: 21, 22).

"Kendine Yabancılaşma-Gelecekte umulan ödüller üzerinde kişinin kendi davranışlarının dışına çıkarak farklı davranmasıdır" (Soysal, 1997: 22).

Seeman'ın bu gruplandırmalarına bakıldığında, insanın yabancılaşması önce kendi varlık yapısının birliğinin bozguna uğraması, uyumsuzluğu onun niteliğinden uzaklaşması anlamına gelir. "Çağdaş insan, şeylerden örülü ruhsuz bir yığın ortasında kendini yersiz-yurtsuz hisseden, varlığını tehdit eden güçler karşısında dehşete kapılmaktadır. İnsan ve nesneler yer değiştirmiş gibidir. İnsanlar susmuş, nesneler bağımsızlıklarını ilan etmiş ve insanın dünyasını tehdit eden güçlere dönüşmüşlerdir" (Kızıltan, 1986: 17-18'den aktaran, Tüzen, 1995: 109).

3.2- Yabancılaşma Kavramının Kuramsal Farklılıkları

Yabancılaşma konusunda çalışmalar yapan bilim adamları içinde Marx ve Hegel önemli yer tutmaktadır. Bunların dışında yabancılaşma kavramı konusunda Marcuse, Mills, Seeman çağdaş çalışmalar yapmışlardır.

3.2.1- Karl Marx

Marx yabancılaşma kavramını ele almış ve bu kavram üzerine yoğunlaşmıştır. Ona göre doğal bir varlık olarak insan, kendi türü ile ilişki içine girmekte, üretim süreci içinde hem çevresini hem de kendisini değiştirmektedir. Marx'a göre bunalım, meta toplumunun kapitalist sistem içinde hızla evrimleşmesi ile değişimin değerinin kullanım değeri üzerinde giderek büyüyen bir egemenlik kurmasıdır. Bunun sonucunda da insanın ürününe, emeğine, topluma ve kendi varlığına yabancılaşması, bunların kontrol gücünü yitirmesidir (Tolan, 1983: 287-296'dan aktaran, Yazıcı, 1988: 60).

Marx'a gelinceye kadar yabancılaşma, evrensel bir insan özüne dayalı bir düşünce biçiminde gelişmiştir. İnsan Marx açısından hem doğal hem de toplumsal yani türsel bir varlıktır. Marx kuramını, evrensel, değişmez bir insan doğası üzerine değil, çevresini değiştirirken aynı zamanda çevresiyle birlikte değişen bir insan kavramı üzerine temellendirmiştir (Yazıcı, 1988: 60). "Marx için yabancılaşma, insanın gerçek özünden uzaklaşmak demektir. Bu olgu insanı kendi doğasına ve içinde yaşadığı topluma yabancılaştıran emek süreci, iş bölümü ve onların dayandığı özel mülkiyet ilişkisinden kaynaklanır. Marx için yabancılaşma, bütün modern kurumların durumudur" (Tüzen, 1995: 113). "Fakat özellikle, erkek ve kadınların emekleri sonucu elde ettikleri son ürünlerinden, mekanik üretim sürecinden, diğer işçilerden, kendi duygu ve isteklerinden ayrı tutulmalıdır" (Coser-Rhea-Steffan-Nock, 1983: 317'den aktaran, Tüzen, 1995: 113). Ona göre insanlık tarihi, insanlığın ve teknolojinin gelişmesiyle birlikte artan yabancılaşmanın da tarihidir (Erkal, 1983: 252'den aktaran, Tüzen, 1995: 113). Marx, kapitalizmin insanı yabancılaştırdığını düşünmektedir. İnsan bu rejimde toplulukta kaybolmuştur (Aron, 1986: 172'dan aktaran, Bayhan, 1997: 29).

Marx, yabancılaşma kavramını üç gruba ayırmıştır; ekonomik yabancılaşma, dini yabancılaşma ve politik yabancılaşma (Tüzen, 1995: 117).

Ekonomik yabancılaşma; "İnsanlar yaşam araçlarını üretirlerken dolaylı olarak kendi maddi yaşamlarını da üretirler. Bu süreçte insan önce kendi doğal ihtiyaçlarını karşılamak için

çalışır ve bu arada bazı araçlar oluşturur. Araçlarına uygun bir üretim biçimi geliştirecek doğa ile savaşırken, kendi ihtiyaçlarını karşılamakla kalmaz, ürettiği nesneler, onun yeni ihtiyaçlar hissetmesine neden olur. Bu anlamda insan, ürettiğinin yaratıcısı olduğu gibi aynı zamanda da onun ürünüdür. Marx'a göre, insanın doğa ile olan savaşında gerekli olan bu işin niteliği, doğanın insancıllaştırılmasını gerçekleştirmiştir. Bu nedenle iş, insanın kendi kendine gerçekleştirdiği temel etkinliktir ve Marx'ın yabancılaşma kavramının anahtarını oluşturmaktadır" (Tüzen, 1995: 114).

"Marx için kapitalizm, insanın yabancılaşmasını hızlandıran ve bu olguyu güçlendiren nesnel koşulları bünyesinde barındıran bir sistemdir. Bu sistemde işçiler kadar sermaye sahipleri de yabancılaşmışlardır. Bu olgu içinde olduklarının bazıları farkında değillerdir. Bazıları ise farkındadırlar. Ancak sahip oldukları sınıfsal yararların rahatlığı ile yabancılaşmanın koşullarını düzeltmek için bir eyleme geçmezler" (Ergil, 1980: 39'dan aktaran, Tüzen, 1995: 115).

Tüzen'in de (1995: 115) dediği gibi Marx'a göre ekonomik yabancılaşma, diğer bütün yabancılaşmaların anahtarıdır. Çünkü burada hem çalışan, hem de çalışmayan işine yabancılaşır. Çalışan emeğinin karşılığını alamaz iken, çalışmayan da emek ile temas kuramamış olmaktadır. "Buradan hareketle, Marx, yabancılaşma kavramı ile üretimin inkârını, insanın kendi emeği ile ortaya koyduğu üretim mahsullerini kendi kontrolü altına alamadığını ve ürettiklerinin kulu-kölesi olduğunu anlatmaktadır. Böylece bir bütün olarak düşünce, hukuk, siyaset, din vb. sahalarda ortaya koyduğu eserlerin gayri insani birer varlık olarak ortaya çıkıp, insanları esareti altına alarak ezdiğini ifade etmektedir" (Bolay, 1981: 20'dan aktaran, Tüzen, 1995: 115).

"Marx'a göre iş bölümü, işin toplumsallığının yabancılaşma içindeki milli ekonomik ifadesidir. Bu iş bölümü süreci içinde sınıfsal çatışmalar artar. İşçinin kendi payına üretim ve zahmet, işverenin payına da tüketim düşer. Üretim ile tüketimin, iş ile kapitalizmin tümüyle farklılaşması sonucunda kırsal kesimler ve kentler arasında çok kesin çizilmiş sınırlar çerçevesinde bir iş bölümüne gidilir. Daha sonra ekonomik rekabet nedeniyle aynı iş bölümü, bu kez de kentler arasında yaygınlaşır. Böylece toplum yaşamının temelini ve tüm alanını kuşatan bir yabancılaşma, aşamalı olarak gerçekleşir" (Kızıltan, 1986: 26-27'den aktaran, Tüzen, 1995: 116).

"Dini Yabancılaşma- Marx'a göre emek ve iş bölümü yabancılaşmanın bir ifadesi olduğu gibi din ve felsefe de insanı yabancılaştırmaktadır. İnsana özgü yaratıcılığın Tanrı da

görülmesi ve O'na aktarılmasının yanı sıra, insanoğlunun yaratıcı varlık olduğu halde, Tanrının insanoğlunu yarattığı düşünülmektedir. İnsanın özellikleri, onun dışındaki bağımsız bir varlıkta bulunuyor gibi gözükmekte, bu varlık da öncesiz ve sonrasız, her şeye gücü yeten ve evrenin dışında bulunan bir yaratıcı olarak düşünülmektedir" (Hilav, 1990: 128' den aktaran, Tüzen, 1995: 116).

"Marx'ta insan, kendi niteliğini oluşturan işinde yabancılaştığından varlık yapısından yoksun bırakılarak dine sarılmış, dinin var oluşu, bir eksikliğin var oluşundandır. Bu yüzden din, dünyevi sınırlılığın bir fenomeni olarak geçerlidir" (Kızıltan, 1986: 26-27'den aktaran, Tüzen, 1995: 116).

"Politik yabancılaşmada ise; Marx'a göre devlet, insanın yarattığı, belirlediği bir kurum olmasına karşılık belirleyenin belirlenene, üretenin ürettiğinin ürünü olduğu, ters bir durumun doğmasına yol açması bakımından yabancılaşmanın bir başka görünümüdür. Marx devletin bağımsız biçiminin, özelin çıkarı ile genelin çıkarı arasındaki çelişkiden doğduğunu ve onun kamusal yaşayış ile özel yaşayış arasındaki genel ve özel çıkarlar arasındaki çelişkinin üzerine kurduğunu söylemektedir. Bu nedenle eğer ilişkiler insanın yakınlaşmasına yol açmayacak şekilde düzenlenirse, modern devlet, kendi varlığına da son vermek zorunda kalacaktır. Çünkü devletin var oluşu bunlara bağlıdır" (Kızıltan, 1986: 26-27'den aktaran, Tüzen, 1995: 116). "Yabancılaşmış insan, yalnızca diğer insanlara değil, kendi doğası, ruhu ve özünden soyutlanmış türsel varlığına da yabancılaşmış olup, gerçekte şeylerin ve koşulların kölesi, aynı zamanda kendi öz gücünün donmuş ve katılaşmış bir ifadesi olan evrenin, güçsüz ve zavallı bir çarkı olmuştur" (Tolan, 1981: 148'den aktaran, Tüzen, 1995: 117).

"Marx'a göre yabancılaşmanın sona ermesi, kapitalizmin sona ermesi ile bağlantılıdır. Kapitalizmin sona ermesi ya da erdirilmesi sadece bir ön koşul niteliğindedir. En belirleyici koşul, komünist bir toplumun yaratılmasıdır. Kapitalist sistemdeki özel mülkiyet, eşyanın doğası gereği, proletaryayı üretmekte onun manevi ve fiziki sefaletine, insandan uzaklaştırılışına ilişkin bilincini de yarattığından kendine bağımsız ve istemine zıt olarak kendi çözülüşünü bizzat kendisi hazırlayacaktır. Bu karşıtlık çözüldüğünde Marx, özel mülkiyet ve proletarya kategorileri ile birlikte yabancılaşmanın ortadan kalkacağını düşünür. Böylece Marx'ın insanlık öncesi olarak adlandırdığı uzun dönem kapanacak ve yerini yabancılaşmamış insanın tarihine bırakacaktır" (Kızıltan, 1986: 35'ten aktaran, Tüzen, 1995: 117).

Marx, yabancılaşma kavramını kendinden önceki düşünürlerin felsefi ifadelerden arındırıp somut gerçekler düzeyine taşıma çabasındadır (Tolan, 1983: 295'ten aktaran, Tüzen, 1995: 117). Marx, insanın yabancılaşmasının aşıldığı toplum düzenine, dış ve iç koşulların zorlaması dolayısıyla er geç ulaşılacağını düşünmekte idi (Tüzen, 1995: 117).

3.2.2-Friedrich Hegel

Soysal'ın (1997: 12) da dediği gibi Hegel'e göre, akıl, özne-nesne, ideal ve gerçek olanın birliği, sonlunun ve sonsuzun ruhun ve bedenin birliği olan "ide (mutlak ruh)" dünyanın ilkesidir. Yaşamda gerçek ve tanrısal ne varsa bu ide sayesinde vardır. Buna göre ide hem kavram hem de gerçektir. İde, bu kavramları taşıyan kavram ve aynı zamanda objedir. Hegel, düşünce ve varlık arasında karşılıklı bir bağlantı yerine iç içe geçen birlik olan bir bağ görmektedir. Düşüncede varlığın yapısı, varlıkta ise düşünmenin mantığı kendisini açığa vurur. İnsan bir yandan mutlak ruhun yabancılaşma sürecindeki bir görüntüsü olurken, diğer yandan da mutlak ruhun bilgisine ulaşma olarak ifade edilen dealienation sürecinde bir araç durumundadır.

Hegel'in yabancılaşma anlayışı, marazi değil, doğal bir olgudur. Doğa, insan ve toplum var oldukça, yabancılaşmada var olacaktır. Yabancılaşma mutlak ruhun kendisini dışsallaştırma sürecindeki bir oluşumun ifadesi olarak zorunludur ve yine mutlak ruh tarafından kendisine dönme sürecinde aşılacaktır. "Ona göre yabancılaşma ancak insanlar tümüyle öz bilinçlerine kavuştukları ve kendi çevrelerinin ve kültürlerinin ruhtan kaynaklandığını anladıkları zaman son bulacaktır. Özgürlük bu anlayışta yatmaktadır ve özgürlük tarihin amacıdır (Alkan, Ergil, 1980 190-191'den aktaran, Soysal, 1997: 12).

3.2.3-Herbert Marcuse

Marcuse çağdaş kapitalist toplumu irdelemiş ve işçi sınıfının Marx'ın beklediği doğrultuda yabancılaşmayı sona erdirebilecek güç olmaktan artık uzaklaşmış olduğunu vurgulamıştır (Soysal, 1997: 16). Marcuse özel olarak yabancılaşmanın ve genel olarak ileri derecede sanayileşmiş kapitalist toplum sorunlarının aşılmasında, işçi sınıfından çok toplumdaki marjinal kesimlere ağırlık vermektedir (Soysal, 1997: 16). Ona göre hızla gelişen teknoloji sayesinde el emeği azalmıştır. Bu da büyük ölçüde denetim gerektirmektedir. Bu denetim insanın köleleşmesine neden olmaktadır (Soysal, 1997: 16).

3.2.4-Charles Wright Mills

Mills, hizmetler sektöründe çalışan, sayıları giderek artmasına rağmen oluşturdukları toplumsal gücün bilincinde olmayan ücretlilerin özellikle yabancılaşma koşulları üzerinde durmaktadır. Hizmet sektöründe çalışanların neden bağımsız bir sınıf oluşturamadıkları, niçin toplumsal konjüktüre göre başka sınıfların egemenliğini kabul ettikleri sorularına cevap bulabilmek, onun en çok üzerinde durduğu sorular arasındadır. Mills, çağımız bunalımının nedenlerini şöyle açıklamaktadır. İnsanların her alanda sarsılmaz gerçekleri ya yıkılmış ya da zarar görmüştür. Bunlara karşılık olarak yeni toplumsal değerler üretilememiştir. Bu sınıf kendi öz benliğini oluşturabilecek bir kültür ve inanç sisteminden de yoksun bulunmaktadır. "İşçinin elinden, çok istediği ve hiçbir zaman sahip olamayacağı çok şey geçmesine rağmen, kendisi bizzat yaratamamakta, üretememektedir. Emeğinin ürününe göreli olarak yabancılaşmış olduğundan ne gerçek alanda huzur bulabilmekte ne de dinlenebilmektedir. İşi onu sıkmakta, eğlenceleri onu sinirlendirmekte, bu kısır döngü ise onu tüketmektedir" (Tolan, 1980: 163'ten aktaran, Soysal, 1997: 17).

3.2.5-Melvin Seeman

Seeman, yabancılaşmayı güçsüzlük, anlamsızlık, kuralsızlık, toplumsal yalıtım ve bireyin kendinden uzaklaşması olarak nitelendirdiği, beş farklı başlık altında toplamıştır. Seeman bu türlere göre sonuçlara ulaşmıştır (Soysal, 1997: 17). Toplumsal yapıya ilişkin koşulların yabancılaştırıcı etkileri olduğu varsayılabilir ve bunlar bireysel tutum ve davranışlarda belirleyici sonuçlar yaratabilir. Seeman insan davranışlarında görülen sahteciliğin temel sonuçlarından birinin de rol dönüşümü olduğunu vurgulamıştır (Alkan-Ergil, 1980: 218'den aktaran, Soysal, 1997: 18).

"Yabancılaşmanın anlamı günümüz koşullarında değişmektedir. İlk değişiklik yabancılaşmanın çoğunlukla iş yaşamı yerine boş zamanı karakterize etmesidir".(Tolan, 1980'den aktaran, Karaçimen, 2002: 161). "Tüketimin olduğu ancak üretimin olmadığı dinlenme zamanında insanlar hipnotize olmuş gibi anlamsız enformasyonu içine alırken, yanlış izlenimlere dalmak için daha fazla şansa sahiptir" (Karaçimen, 2002: 161)

"Anomi ile yabancılaşma kavramı arasında sıkı bir ilişki olsa da bu iki kavram arasında tam bir birliktelik bulunmamaktadır. Anomi kavramı aşırı ölçüde genel, geniş ve çok anlamlıdır. Toplumsal yapının ufalanmasının toplum içinde yalnızlığı yaygınlaştırdığı ve toplum ve koşulların bireyin toplumsal ilişkilerini geliştirmesini engelleyerek köleleştirdiği durumlarda yabancılaşma gerçekleşmektedir. Anomi ve yabancılaşmanın sezgisel yolla

davrandığı durumlarda temel çaba, toplumsal ve ruhsal güvenliği güvence altına almak olacaktır" (Tolan, 1980'den aktaran, Karaçimen, 2002: 162).

"Mevcut toplumsal çerçeve içinde ulaşmanın olanaksız olduğu izlenimini belirginleşen ve normatif sisteme karşı ilgisizlikle sonuçlanan bir durumdur. Mevcut genel değer sisteminin, toplumun sadece bazı kesimleri, grupları ve özellikle bireyleri için yönlendirici ve belirleyici niteliğini kaybetmesi halidir. Oysa anomi, birey, grup ve dar toplumsal kesimleri aşan tümel bir kavramdır" (Tolan, 1980'den aktaran Karaçimen, 2002: 163).

Her toplumda ve her çağda görülen anomi ve yabancılaşma, özellikle sanayi devrimi ile birlikte toplumun yapısında meydana gelen, köklü sosyal ve kültürel değişmelere bağlı olarak, yoğun bir şekilde yaşanmaya başlanmıştır. Bu bağlamda, anomi ve yabancılaşmanın, sosyal değişmeye paralel olarak toplumun dengesinin ve kurumlaşmış yapısının bozulması sonucu oluştuğu görülmektedir. Global olarak toplumun bunalımlı durumunu ifade eden anomi ve yabancılaşma durumları ile araştırma konumuz olan İstanbul'daki kapkaç suçlularında görülen anomi ve yabancılaşma davranış modelleri arasında ilişki vardır. Çünkü toplumun üyeleri ve ürünleri olarak insanların, toplumun sosyal ve kültürel yapısı ve gerçekliğinden soyutlanması mümkün değildir. Kişilerin olumlu ve uyumlu davranış modelleri yanında anomik ve yabancılaşmış davranış modelleri de, toplumun genel yapısının bir yansımasıdır. Dolayısıyla, kapkaç suçlularında görülen anomi ve yabancılaşma davranış düzeyi, sosyal psikolojik ve sosyolojik olarak belirlenirken, bu davranış örnekleri sosyolojik olarak toplumun yapısında görülen anomi ve yabancılaşmanın kuşatıcılığında anlam kazanmaktadır.

Bayhan'a göre (1997: 103–106) sosyal değişme sürecinde anomi ve yabancılaşmanın yoğun olarak yaşandığı çağ, sanayi devriminin getirdiği köklü değişimler sonucu ortaya çıkan yeni bir dönemdir. Sanayi devrimi, makinelerin yardımıyla fabrikada seri halde üretimi beraberinde getirmiştir. Üretimin niteliğinin değişmesi, toplumsal yapıyı kökten değiştirmiştir. Üretim merkezi evlerden fabrikalara kaymıştır. Üretim merkezinin değişmesi sonucunda insanlar, kentlere göç etmeye başlamışlardır. Bunun sonucunda geleneksel geniş aile, zamanla çekirdek aileye dönüşmüştür. İş bölümünün şekli değişmiştir. Mekanik iş bölümünden organik iş bölümüne geçilmiştir. Organik iş bölümünde, eğitim ve öğretimin önemi artmıştır. Eğitim statü kazanma aracı olarak önem kazanmıştır. Toplumda kazanılan statüler sınıflamayı artırmış ve orta sınıf oluşmaya başlamıştır. Tüm bu gelişmeler

beraberinde ulaşım ve haberleşmenin artışını da getirmiştir. Sonucunda da sosyal yapı değişmiş ve sosyal hareketlilik hızlanmıştır.

Bayhan'a göre (1997: 103–106) sanayileşmenin getirdiği bu köklü değişimlere insanların uyum sağlamaları ilk başta oldukça zor olmuştur. İnsanların uzun süreden beri içinde büyüyüp geliştikleri ve alıştıkları yaşam biçimlerini terk ederek yepyeni bir yaşam biçimine geçmeleri ve bu geçiş sırasında yaşadıkları ikilemler, anomi ve yabancılaşmaya neden olmuştur.

Bayhan'a göre (1997: 103–106), geleneksel üretim sürecinde, birey kendisinin ürettiği ürünün bütün aşamalarından sorumludur ve sonucundan manevi tatmin duymaktadır. Ancak sanayileşme sürecinde birey, makineleşme ile sürekli aynı işi yapmaktadır. Bu yaptığı iş ürünün genel üretiminde küçük bir kısmı kapsamaktadır. Dolayısıyla geleneksel üretimde, ürettiği ürünün her aşamasını kendisi yapan birey için zor olmaktadır. Sanayileşmedeki üretim, birey için monotondur ve bu nedenle yaptığı işe, kendisine ve topluma yabancılaşmaktadır.

3.3-Yabancılaşma Biçimleri ve Toplumsal Yapı Değişkenleri İlişkisi

Yabancılaşma biçimleri ve toplumsal yapı değişkenleri bağlamında "Kitle Tüketimi Toplumu ve Kitle Tüketimi Kültüründe Anomi ve Yabancılaşma", "Kültürel Yabancılaşma", "Epistemolojik Yabancılaşma" ve "Enformatik Yabancılaşma" konuları irdelenecektir.

3.3.1-Kitle Tüketimi Toplumu ve Kitle Tüketimi Kültüründe Anomi ve Yabancılaşma

Yabancılaşmanın en belirgin vasfı insanların kendi ürettikleri sisteme egemen olmaktan çıkıp, sistemin insanları yönetebilir olmasıdır. İnsanın kendi kurduğu ilişkiler ve sistem ona yabancı görünmektedir. İnsanlar özgür olmaktan çıkıp, nesne olma özelliklerini kaybedip, yabancı güçlerin birer objesi olma durumundadır. İnsan kendi düşüncelerinden sıyrılıp, kendisinin kurduğu ekonomik sistemin emrine girmek zorunda kalır(Duhm, 2009: 97).

İnsan genel doğruları tartışıp araştırmadan toplumdan alır. Bu doğrular, bireyin kendisi, başkaları, insanlar arası ilişkiler, doğa evren olguları üzerine yargılarına temel dayanak olur. Toplum bir başka yanıyla da insana ilişkin her kurumun temeli olup doğal bir bileşimdir (http://tr.wikipedia.org/Durkheim, 2010).

Toplumu bir arada tutan şey, paylaşılan değerler ve geleneklerdir. Toplumda dayanışmanın önde gelen kaynağı iş bölümün gelişmesiyle Durkheim insanların, birbirlerine olan bağımlılık durumunun farkına varacağını belirtir (Durkheim, 2006: 456).

Durkheim'a göre, "toplumsal iş bölümünde düzeni sağlayan ahlak ve hukuk kurallarıdır. Bir toplumun üyeleri arasındaki dayanışma ile birbirleri ve içinde bulundukları toplumsal küme ile girdikleri ilişkiler ağı birbirleriyle doğru orantılı olmakla birlikte toplumsal dayanışma ne kadar güçlü ise birbirleri ile de o kadar sıkı ilişkiler içinde olacaklardır. Bu ilişkiler arttıkça bu ilişkileri düzenleyen hukuk kurallarının sayısı da artacaktır. Bu bağlamda toplumsal dayanışma soyut bir güç olarak kalmaktan öteye geçer ve yaşanabilecek temel değişimlerin tümü hukuka yansır" (Durkheim, 2006: 91–92).

"Gerçekten de toplumsal yaşam, sürekli olduğu her yerde kaçınılmaz bir biçimde örgütlenir ve belli bir şekil alır. Hukuk ise bu örgütlenmedeki durağan ve belirli olan şeyin kendisidir. Toplumsal ilişkilerin hukuksal bir boyut kazanmadan yerleşebileceği durumlar da bulunmaktadır. Bazı toplumsal ilişkileri düzenleyen kurallar hukuk kuralları kadar belirgin ve kesin değildirler. Ancak bu kurallar kendi içerisinde gelenek ve göreneklerle düzenlenmişlerdir" (Durkheim, 2006: 91–92).

Anomi, toplumun bütününde, toplumsal dayanışmayı sağlayan gelenek ve göreneklerden oluşan ahlak ve hukuk kurallarının ve de toplum üyelerinin nerede, nasıl ve ne şekilde hareket etmelerini belirleyen normların ortadan kalkması sonucunda görülen düzensizlik ve kuralsızlıktır (Bayhan, 1997: 7).

Durkheim, "toplum düzeninde yaşanabilecek huzursuzlukların nedenlerini şöyle anlatmaktadır; kişinin kendini emniyet içinde hissetmesi ve amaçlarına erişebilmesi, hem bu amaçların ne olduğunun açık olarak anlaşılabilmesine hem de kişiyi bu amaçlara ulaştırabilecek yolları etkili bir şekilde kontrol etmesine bağlıdır" (Tüzen, 1995: 134).

Saran, "bireylerin kendi arzularını ve isteklerini frenleme güçleri olmadığında sınırlama, bireylerin haklı ve doğru olarak kabul edebilecekleri toplum kuralları tarafından fert üzerine empoze edilmektedir" der. "Bu da zorlamanın bünyesinde ahlaki bir otoritenin varlığını taşıması anlamına gelmektedir. Toplumun verdiği ahlaki normlar insanın ihtirasını frenleyecek, gayeleri ve hedefleri belirleyecek kişinin arzularını disiplin altına alacaktır" (Saran, 1975: 77'den aktaran, Tüzen 1995: 134).

"Özellikle ekonomik çöküntü dönemlerinde bazı kimseler kendilerini ani bir biçimde toplumun alt tabakalarına itilmiş bulmaktadır. Bu durumda arzularını daha fazla sınırlamayı öğrenmeleri gerekmekte ve böylece bireyi tekrar ahlaki bir eğitime tabi tutmak zorunluluğu doğmuş olmaktadır" (Tolan, 1981: 35'ten aktaran, Tüzen 1995: 134). "Yolunu şaşırmış bir düşünce ve değer sistemini engelleyip bastıramadığı arzular, kendilerini durdurması gereken sınırların nerede bulunduğunu bilemez hale gelmişlerdir. Bu ortamda anomi, daha da pekiştirilmiş olmaktadır. İhtirasların daha güçlü bir disipline ihtiyaç duymaları gereken bir dönemde aksine giderek sınır tanımamaları nedeniyle anomi daha da artmaktadır" (Tolan, 1981: 29'dan aktaran, Tüzen 1995: 134).

"Durkheim, suçun normalliği yorumunda, telafi edici cezalandırma kavramının özel bir biçimini geliştirmiştir. Ona göre ceza, suçu işleyenin ileride yeniden suç işlemesini caydırıcı olduğu için değil, topluluğun ahlak duygularını dile getirdiği için önemli ve suçludan çok, namuslu insan için öngörülmektedir" (Bottomore-Nispet, 1990: 344'ten aktaran, Tüzen 1995: 134–135).

"Durkheim'a göre, ekonomik kriz evrelerinde, ani zenginlik ve güçlenme hallerinde hayat şartları değişir ve ihtiyaçları arzuları idare eden normlar yetersiz kalırlar. Her iki devrede de gayelerle vasıtalar ara ilişkiler karmakarışık ve dengesiz bir düzeydedir. Sonuç, kişinin bir şaşkınlık ve perişanlık hissi içine düşmesi ve uyum kabiliyetini kaybetmesidir. Bu durumda anomi, kolektif grubun bünyesindeki karışıklık olup, bu perişanlık fertlerde, geleneksel kuralların ve ahlak normlarının kurmuş olduğu disiplini yıkmıştır. Toplumun, insanın doğuşta mevcut türlerini kontrol ve regule etmekteki başarısızlığının sonucu olarak toplum yapısında gelişen kuralsızlık ve normsuzluktur" (Saran, 1975: 77-8'den aktaran, Tüzen 1995: 135)

"Durkheim'a göre toplumsal yaşam içinde anominin yoğun bir şekilde var olduğu alan, ticaret ve sanayi dünyasıdır. Nitekim toplumsal yapıda ortak görüş (consensus) için zorunlu ortak normlar güçlendirilmezse toplumsal dağılma ve anomi olgusunun ortaya çıkma tehlikesi artar" (Aron, 1986: 387'den aktaran, Tüzen, 1995: 135–136).

Anomi, "toplumun kurallarının artık bireylerin davranışlarını yönlendirme gücünü kaybetme durumudur" (Ergil, 1980: 802'den aktaran, Tüzen 1995: 136). "Bir açıdan toplumsal kuralların yokluğu ya da yetersizliği sonucunda değer sistemleri ile birey arasındaki ilişkinin bunalımlı bir görünüm alması, toplumsal dayanışmanın çatlaması anlamına gelirken; bir diğer açıdan ise, çağdaş toplumda kişiler arasındaki ilişkilerin gayri şahsi niteliğini

gösteren anominin bir uygarlık hastalığı olarak bireysel düzeyde yansıması bireylerin toplumsal yapı içinde benimseyebilecek bir norm bulamamaları ya da hangi normu niçin ve nasıl izleyeceklerini bilememelerini hazırlayan toplumsal bir kaosun yaratılması söz konusudur" (Tolan, 1983: 26'den aktaran, Tüzen 1995: 136).

"Toplumsal kurumlar hem ne yapılması gerektiğini, hem de ne yapılmaması gerektiğini gösteren ve toplumsal katmanları çaprazlamasına kesen- toplumsal yaşam ve toplumsal örgütlenmeyi mümkün kılan normatif düzenlemelerin toplamıdır. Kuramsal düzenlemeleri ne şekilde olursa olsun ve hangi gelişme aşamasında olursa olsun, toplumsal düzen gerçek bir ahlaki olgudur" (Bottomore-Nisbet, 1990: 226'dan aktaran Tüzen 1995: 136) Durkheim'a göre kitle tüketim toplumlarında yani organik dayanışmanın var olduğu her çağdaş toplum dağılma ve anomi tehlikesi ile karşı karşıyadır. Çağdaş toplum, "bireylere kendi kişiliklerini geliştirme ve isteklerini yerine getirme hakkını istemede cesaret verdikçe, bireyin disiplin gereklerini unutması ve sürekli bir tatminsizlik içine girmesi tehlikesi artar" (Aron, 1986: 364'ten aktaran, Tüzen 1995: 136).

"Sanayileşme ile bir taraftan, seri üretim ile ürünlerde standartlaşma sağlanırken, diğer taraftan kitle haberleşme araçlarının gelişmesi ve etkinliğiyle düşüncelerde ve hayat tarzlarında standartlaşma sağlanmış, böylece kitle toplumu ve kitle kültürü meydana gelmiştir. Kitle toplumu ve kitle kültürü, kapitalist ekonomik sistemin tüketim boyutunda anlam kazanmaktadır. Üretimin sürekliliğini sağlamak için kitle psikolojisi bağlamında, reklâm ve moda endüstrileriyle tüketim teşvik edilmektedir. Kültür ürünleri de standartlaştırılarak tüketimi özendirilmektedir. Adorno'nun söylemiyle "kültür endüstrisi" hayat alanlarımızı kuşatmaktadır" (Bayhan, 1997: 360).

"Kitle tüketim toplumu ve kitle tüketim kültüründe, insanlar sadece nicelik olarak önem ifade ederler. Tüketim pazarının bir müşterisi olan birey, maddi hazlara yönelik hedonistik (Sürekli yeni hazlar arama) bir kültür içinde hayatını sürdürmektedir. Bu maddi hayat tarzı ve kitleselleşme, insanları özüne yabancılaştırmaktadır. İleri derecede kapitalistleşmiş toplumlarda kitle toplumu ve kültürüne bir tepki olarak, iletişim araçlarının gelişimine paralel, her sosyal grup ve cemaatin kendi kültürünü yaşamak istemesi oranında kitle toplumu çözülmektedir. Maddi hazlara yönelik hayat tarzının yerine insanlar, dinsel ve etnik cemaatlerine sığınmaktadırlar" (Bayhan, 1997: 361).

"İleri derecede sanayileşmiş toplumların "refah toplumu" ya da "tüketim toplumu" aşamasında yaşadıkları bunalımlar, tüketim pazarının müşterisi olan gelişmekte olan

ülkelerde de yaşanmaktadır. Bu bağlamda, Türkiye'nin 1980'den sonra uygulamaya çalıştığı serbest piyasa ekonomisi, toplumun yapısı uygun ve hazır olmadığı için bunalımlı olmaktadır. Kapitalizmin geçirdiği evreleri geçirmeyen Türkiye, sanayileşmenin motor gücü olan girişimci burjuva tipini de yaratamamıştır. Serbest piyasa ekonomisini, herkesin istediği malı istediği fiyata satabileceği kuralsız bir sistem olarak algılama, ekonomik yapının anomik çerçevede yapılanmasına neden olmuştur. Henüz sanayileşmesini tamamlayamamış olan Türkiye, medyanın yönlendirmesiyle de gelişmiş kapitalist ülkelerin tüketim pazarı haline gelmiş, değişim de "çağ atlamak" olarak nitelendirilmiştir" (Bayhan, 1997: 361).

3.3.2- Kültürel Yabancılaşma

Kültür, "insanın maddi ve manevi ihtiyaçlarını karşılamak için yaptığı ve yarattığı tüm birikimi içerir" (Bayhan, 1997: 139). "Kültür bir anlamda toplumun varlığı, dünyayı algılama, anlama ve yorumlayabilme becerisini sağlamaktadır. Hızlı değişme dönemlerinde kültürün maddi ve manevi olarak ifade edilebilen yönleri de değişime tabi olmaktadır. Kültürün maddi öğeleri, fiziki mekân değişimi, mesleğin değişimidir. Manevi öğeler ise, değerler üzerindeki değişim, davranışlardaki ve sosyal ilişkilerdeki değişimdir" (Bayhan, 1997:183).

Anomi hakkında önemli çalışmalarda bulunan Robert King Merton, anomi kavramını, sosyal ve kültürel çevre arasındaki uyumsuzluk olarak tanımlamaktadır. Bir başka deyişle kültürel amaçlarla bunların gerçekleşmesini sağlayan kurumlaşmış yollar arasındaki denge ve bütünlüğün bozulmasıdır (Merton, 1968: 185-193'ten aktaran, Yazıcı, 1988: 63).

Merton sosyal yapılarda iki önemli öğenin varlığından bahseder (Merton, 1968: 185-193'ten aktaran, Yazıcı, 1988: 63). "Bu öğelerden birincisi kültürel olarak tanımlanmış olan amaçlardır. Kültürel olarak belirlenen amaçlar belirli değerlere karşılık gelirler. Toplumdan topluma değişiklik gösterebilen değerler aynı zamanda insanın biyolojik güdüleri ile de ilişkilidir" (Yazıcı, 1988: 63).

Yaşam şeklini belirleyen amaçlara ulaşmak için izlenmesi gereken ve toplumun meşru saydığı yollar vardır. Toplumun kabul ettiği bu yollar sosyal ve kültürel yapıdaki ikinci öğeyi oluşturmaktadır (Yazıcı, 1988: 64). "Her sosyal grup kültürel olarak belirlenmiş amaçlara ulaşmak için belirli düzenlemeler getirir ve kurumlar oluşturur, amaçlara ulaşmada uygun görülen bir prosedür belirler. Böylece de kültürel ve sosyal yapı, kişinin seçimi ile birleşerek onun çevresini oluşturur"(Yazıcı, 1988: 64).

Kültürel yapıyı oluşturan öğeler kültür mensuplarının önem verdiği değerler olmakla birlikte bunlar toplumca meşru sayılan hedeflerdir de aynı zamanda. Toplumun üyelerinin davranışları bu normlara göre şekillenirken, bunlar üyelerin yaşam tarzı ve hayat anlayışı haline gelir" (Yazıcı, 1988: 64).

"Merton'un anomi teorisinde, anomi ile değerler çatışması aynı anlamda ele alınmamıştır. Tam tersi olarak toplumdaki alt grupların normları arasındaki çatışmalar her grubun kendi değerlerine artan oranlarda bağlanmasına yol açar. Bu kültürlerce kabul edilmiş değerlerle toplumda yaşamı devam ettirmenin getirdiği güçlükler arasındaki çatışma sapan davranışlarla normatif sistemdeki karışıklığa yol açan baskıyı doğurur" (Yazıcı, 1988: 68).

"Bir sosyal düzende genellikle rekabetçilerden birinin üstün gelmesi baskıya yol açmaktadır. Yolların seçimi geniş kapsamda kurumsal kontrol ile alakalıdır. Parasal başarı en önemli kültürel amaç olarak ele alınmıştır. Ancak alternatif kültürel amaçlar da bulunmaktadır. Kültürel yapı bu seçeneklere prestij sağlar, sosyal yapı da bunlara geçiş sağlar. Potansiyel olarak var olan sapan davranışlar da yardımcı değerler bütününü oluştururlar" (Yazıcı, 1988: 68).

Merton, kültürel yapının devamını sağlayabilmek için temel değerlerin aktarılmasının önemini vurgular. Aile bu konudaki en önemli öğelerden birisidir. Aile gelecek nesillere kültürel standartları yaymaktadır. Kültürel yayılma ailede doğrudan doğruya gözlenmektedir. Ailede çoğunlukla anne ve babalar, kendilerini ait hissettikleri gruplarla ilişkili değerleri, sonraki kuşaklara aktarmaktadırlar (Yazıcı, 1988: 69). "Bunun sonucunda da anne baba çocuklarını kendi ait oldukları kültür katmanlarının değerlerine göre yetiştirmektedirler" (Yazıcı, 1988: 69).

Merton, toplum ve kültürün bireyi uyuma yöneltecek yaptırımları içerdiğini düşünmektedir. Kültürün değerleri tehditkâr ve güdüleyici olabilir. İnsan davranışlarını toplum yapısındaki kültürel amaçlar ve kurumlaşmış yollara uygunluğu açısından sınıflamıştır. Bu sınıflamada bireylerin gösterdiği farklı davranış şekilleri birer kişilik oluşumu ya da organizasyon değil birer sonuçtur. Bireylerin anomi halinde gösterdikleri tepkilerdir. Kültürel amaçlarla kurumsal yolların kullanılması arasındaki uyuşmazlık kişiyi ümitsizliğe iter bir çelişkiye götürür. Amacın karakteri burada önemli değildir. Ulaşılmak istenen değer ne olursa olsun, önemi şiddetle vurgulanmışsa bu durumda kişi ümitsizliğe girecektir. Merton, kültürel oluşumda kişinin yenilgiye uğrama tehlikesinin kişiyi birtakım taktikler uygulamaya ittiğini söyler. Bu taktikler kanun ve adetlerin ötesinde olarak kişiye

başarı yolunu açabilecek niteliktedir. Moral değerlerinden ayrılma olsa bile bu normlarla oyunun kuralları sürdürülmektedir. Popüler kültür değerlerinden kişinin günlük hayatta birlikte yaşadığı değerlere doğru hızlı belirgin bir geçiş yoktur. Ancak bu olgular birbirinden tamamen ayrılmazlar. Kültürel yapının başarı öğesi üzerinde çok fazla durması bu amaca ulaşmak için ortaya konan kurumsal metotların zayıflamasına yol açmaktadır. Normsuzluk ise anomiye yol açmaktadır. İnsanın davranış repertuarını o kültür içinde görülen davranışları oluşturmaktadır. Kültürün temel özelliklerinden biri üyelerine, edinecekleri davranışı gelişigüzel seçme şansını vermeyişidir. "Toplumdaki etkili unsurlar arasında kültür çevresi ile kültürel değerlerin büyük bir ağırlığı bulunmaktadır. Sanayi devriminden sonra ve özellikle otomasyon çağı olarak adlandırılan ikinci sanayi döneminde, değerlerin algılanması ve buna göre davranış kalıplarının oluşmasında, büyük farklılıklar ve problemlerin odak noktasını insanın makine ile beraberliği teşkil etmiştir. Bu da insanın kendisine ve değerlerine yabancılaşması sonucunu doğurmuştur" (Levent, 1990: 21'den aktaran, Soysal, 1997: 40).

"Kültürel yabancılaşmanın tarihsel analizi pek bilinmemektedir. Kültürel yabancılaşmada, çatışma değerleri ve karşı kültür unsurları en önemli olgular olarak düşünülebilmektedir" (Geyer, 1976: 291'den aktaran Soysal, 1997: 40). Toplumun çeşitli kesimlerindeki bireylerin kimisinin eski değerlere sıkıca ve bağlanırken, bazılarınınsa aldırış etmemesi, kısa zamanda toplumdaki kültürel değişim, yabancılaşma ve duyarsızlığı da beraberinde getirir (Sosyal, 1997: 41). "İnsanın içinde yaşadığı kültürel çevre ya da kültürel sistem, yabancılaşma problemini taşımayan ya da az taşıyan bir çevre olabileceği gibi, çoğunlukla iddia edildiği şekilde modern toplumda görülen yabancılaşmanın yaygın olarak yaşandığı bir kültürel çevre de olabilir (Levent, 1990: 172den aktaran, Soysal, 1997: 41).

"Birinci şekliyle gerçeklik kazanan şekil ile kültürel çevre, insanın orijinine yabancılaşmasını gündeme getirir. Bu şekliyle belirginleşmiş modern bir toplumda, kültürel kapsamın temel bir belirleyicisi olan çalışma hayatı ile insan arasındaki bir çelişki ile uzlaşmama hali, açık gizli farklı düzeylerde yaşanır hale gelir" (Levent, 1990: 17'den aktaran, Soysal, 1997: 41).

"Bütünleşmiş bir sosyo-kültürel sisteme sahip bir toplumda, çalışma hayatı ve içerisinde taşıdığı insan ilişkileri de mantıklı bir çerçeveye oturtulmuştur. Böylece bir toplumda egemen kültürlerin ahlaki değerleri ile ortak bir çıkarım bulunduğunda kültürel yabancılaşma riski en aza indirgenmiştir" (Levent, 1990: 18'den aktaran, Soysal, 1997: 41).

4- ANOMİ VE YABANCILAŞMA BAĞLAMINDA KAPKAÇ SUÇU VE CEZA HUKUKUNDAKİ YERİ

Bu başlıkta; "Anomik Bir Suç Biçimi olarak Kapkaç Suçu" işlenecek, diğer yönden "Yabancılaşmanın Patolojik Sonucu Olarak da Kapkaç" suçu irdelenecek, "Kapkaç Suçunun Ceza Hukukundaki Yeri"ne temas edilecek "Kapkaç ve Çocuk Suçluluğu" konusu tartışılacak ve nihayet "Kapkaç ve Uyuşturucu Madde İlişkisi" anlatılmaya çalışılacaktır.

4.1-Anomik Bir Suç Biçimi Olarak Kapkaç

Kapkaç eylemi hırsızlık suçunun bir türüdür. Kapkaç eylemini tanıtmadan önce suç ve tanımını irdelemek gerekmektedir. Suç, topluma zarar verdiği ya da tehlikeli olduğu kanun koyucu tarafından kabul edilen ve belirtilen eylem, davranış, tavır ve harekettir (Dönmezer, 1984: 61'den aktaran İçli, 1993: 7)

Bir davranışın suç olarak nitelendirilebilmesi için, bu davranışın yasada belirtilen tanıma uygun bir yaptırıma bağlı olması gerekir (http://www.caginpolisi.com.tr, 2010).

Türk Ceza Kanunu'nda suçlar, cürüm ve kabahat olarak ikiye ayrılmaktadır. Cürüm; bireylerin ya da toplumun güvenliğine saldırı niteliği taşıyan eylemdir. Kabahat ise, kamunun iyiliğini ve gelişmesini sağlamaya yönelik kanunları ihlal eden, başka bir deyişle yasak edildikleri için suç sayılan eylemlerdir.

Kapkaç, çalma eyleminin türlerinden birisidir. Çalma eylemi, bir anlık çatışma durumunu ifade eder. Alt benin dürtü isteğini boşaltma eğilimiyle, üst benin bu ihtiyacı yasaklayarak bilinç dışına itmesi arasında oluşan çatışma ortamı için çalma, bir çıkış noktasıdır. Çalma eylemi, çalanın kişiliğinde saklanmış, belirli bir saldırganlıkla yüklü davranış bozukluğudur. Hırsızlığın yapısı saldırgandır. Ancak saldırganlığın ifade biçimi, semboliktir. Hırsızlığa karşı savunma engellerine sahip olmak için çocuk, ana babasından yardım, ciddilik, tutarlılık bekler. Yaptırım ve disiplini reddeder. Dürtüler, savunma mekanizmaları ya da aile engeliyle karşılaşmışsa hırsızlık bunların çıkışında uygun bir yol olarak seçilebilir (Yavuzer, 2005: 259).

Türk Ceza Kanunu'na göre suçlar cana karşı işlenen suçlar ve mala karşı işlenen suçlar olmak üzere iki ana gruba ayrılmışlardır. Cana karşı işlenen suçlar, bireyler tarafından kişinin şahsına yönelik olarak işlenen suçlardır. Bu suçlar içerisine; adam öldürme, kasten yaralama, insan kaçırma ve cinsel suçlar girmektedir. Mala karşı işlenen suçlar ise dört ana başlık altında toplanmıştır. Hırsızlık, gasp-yağmalama, kasten yangın çıkarma, diğer başlığı

altında ise dolandırıcılık, suç eşyası satın almak, satmak ve saklamak, bilişim suçları olarak belirlenmiştir.

Kapkaç mala karşı işlenen suçlar kapsamındadır. Kişi üzerinde yapılan hırsızlığın bir türü de kapkaçtır. Kapkaç eylemi, Türk Ceza Kanunu'nun 142. maddesinin 2. fıkrasının, b bendinde "elde ya da üstte taşınan eşyayı çekip almak suretiyle işlenmiş suç" olarak tanımlanmıştır (Demirbaş, 2001:242).

"İşte genellikle mala karşı, bazen de kişi güvenliğine karşı bir tehdit oluşturan kapkaç suçu da, özellikle son günlerde toplumumuzda bir hayli yaygınlık kazanmıştır. Hem tek kişiyle hem iştirak halinde hem de örgütlü olarak işlenilmesi mümkün olan kapkaç suçu, giderek yaygınlaşmakta, kişilerin can ve mal güvenliklerine karşı ciddi bir tehdit oluşturmaktadır"(Gül, 2006: 2).

Kapkaç, "mağdurun hızla alıp kaçmaya elverişli bir şekilde üzerinde bulunan eşyasını, vücut üzerinde etkisini hissettirebilecek şekilde ve şiddet kullanmadan ani olarak kapıp kaçmaktır" (Koca, 2002: 169'dan aktaran Gül, 2006: 11).

Kapkaç eylemi, kalabalık yerlerde işlenebildiği gibi tenha yerlerde de işlenebilmektedir. Kapkaç olaylarında, mağdurun elindeki eşya alınabildiği gibi, kolundaki, omzundaki, hatta sırtındaki eşyalara bile kapkaç suretiyle sahip olunabilmektedir. Kapkaç eyleminde malın mağdurun üzerinde bulunması yeterlidir. Bu nedenle, mağdurun vücuduyla bağlantılı bir şekilde bulunmayan bir eşyanın alınması, kapkaç olarak nitelendirilemez. Kapkaçta mağdurun üzerinde bulunan eşyanın türü önemli değildir. Kapkaçın konusu olabilen ve mağdurun üstünde taşıması mümkün olan para, çanta, cep telefonu, ceket vb. her şey kapkaç fiilinin konusu olabilir (Koca, 2002: 168'den aktaran, Gül, 2006: 10).

Kapkaç suçunun işleniş yöntemlerinde farklılıklar bulunmaktadır. Bu yöntemler; otoyla kapkaç, motosikletle kapkaç, bisikletle kapkaç, yaya ve toplu taşıma araçlarında kapkaç olarak belirlenmiştir.

Otoyla kapkaç-Mağdura bir otomobil ile yaklaşarak, onun elinde ya da omzunda bulunan çantasını çekip almak şeklinde işlenen suçtur.

Motosikletle ve bisikletle kapkaç-Otomobille yapılan kapkaçın motosiklet ve bisiklet kullanılarak yapılan şekilleridir.

Yaya kapkaçı-Genellikle yalnız yürüyen kişilerin omzunda ya da elinde bulunan çantanın ani bir hareketle çalıp kaçarak işlenen nitelikli hırsızlık suçudur.

Toplu taşıma araçlarında kapkaç- Tren, otobüs gibi araçlarda aracın hareket ettiği sırada çalma eylemi gerçekleşmektedir. Fail ya hızla araca girer ya da mağdurdan eşyayı alıp hızla dışarı çıkar (Yankesicilik ve Dolandırıcılık Büro Amirliği Atölye Çalışması, 2005: 12).

Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından yapılan çeşitli araştırmalarda kapkaçın korkutucu boyutu gözler önüne serilmektedir. Yine yapılan araştırmalar kapkaç yapanların bunu bir alışkanlık haline getirdiğini göstermektedir (Önder, 2007: 16).

Kapkaç eylemi, hırsızlığın diğer türleri ile karıştırılmamalıdır. Yankesicilik ve kapkaç kendi içerisinde farklı özellikleri barındıran suçlardır. Kapkaç fiilinin, malın gizli bir şekilde alınması şeklinde gerçekleştirilen yankesicilik eyleminden ayırt edilebilmesi için, eşyanın kişinin üzerinden hissedebileceği fiziksel bir güç uygulanarak alınması gerekmektedir. Yankesicilik ise, mağdurun mal üzerindeki her türlü uyanıklığını ve dikkatini aşabilecek şekilde el çabukluğu ile kişinin üzerinden bir şeylerin çalınması olarak tanımlanmaktadır. Yankesicilikte çalma eylemi kişiye hissettirilmeden yapılmaktadır. Kapkaçta ise kişi üzerinden bir şey çalındığını açık bir şekilde hissetmektedir (Gül, 2006: 10-11).

Kapkaç eylemiyle ile gasp arasında da ince bir çizgi bulunmaktadır. Gaspta failin, mağdurun malına zor ve şiddet uygulayarak el koyması söz konusu iken, kapkaççılıkta her ne kadar mağdurun hissedebileceği bir şekilde malın alınması gerekiyorsa da zorla ve şiddet kullanarak alınması söz konusu değildir. Aksi takdirde eylem kapkaççılıktan gasp suçuna dönüşmüş olur (Gül, 2006: 11).

Türkiye'deki kapkaç olayları son yıllarda hızla artmaktadır. Bu konu üzerinde yapılan araştırmalar da hızla artmaktadır.

2004 yılında Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından yapılan araştırmada kapkaç yapanların % 72'sinin sabıkalı olduğu görülmüştür. Yine bu kişilerin daha önce hüküm giydikleri suçların tümünün hırsızlık, kapkaç ve gasp olayları olduğu görülmüştür. Yakalanan suçluların %46,9'unun parasızlık, %21.4'ünün kolay para kazanma, %18.3'ünün kapkaçı meslek edinme, %6.7'sinin başkasının teşvikiyle bu suçu işlediği belirlenmiştir. Örnek alınan 979 olayda, 22 yabancı uyruklu failin olduğu görülmüştür. Emniyet Genel Müdürlüğü'nün yaptığı araştırma, kapkaç mağdurlarının %77,2'sinin kadın olduğunu ortaya koymuştur. Kapkaç mağdurlarının ölüm oranı %5, yaralanma oranı %52, sakat kalma oranı %9, psikolojik rahatsızlıklar ise %46'dır (Demirbaş, 2005: 242'den aktaran Önder, 2007: 16).

"2006 yılında Türkiye'deki tüm cezaevlerinde 1234 tutuklu üzerinde yapılan araştırmada kapkaç suçluları yaş ortalamasının 21–27 arası yoğunluk gösterdiği görülmüştür. Eğitim durumlarına bakıldığında ise genellikle ilkokul mezunu olanların ve ortaokul terk olanların sayısının fazlalılığı dikkat çekmektedir. Ailelerine bakıldığında kapkaç suçu işleyenlerin çoğunun çok sayıda kardeşe sahip oldukları ve göç yoluyla kentlere geldiği görülmektedir" (Türkarslan, 2006: 9–11).

Yine bu araştırmada kapkaç suçlularının büyük bir çoğunluğunun, zanaatkâr adı altında toplanan meslekleri olduğu görülmüştür. Kadın kapkaç tutuklularının büyük çoğunluğu ev hanımıdır. Ancak bu suçu işlediklerinde meslekleri olmasına karşın çalışmayanların sayısı oldukça fazladır. Suçluların büyük çoğunluğu suç işledikleri sırada, eşleri ya da anne babalarıyla birlikte yaşamaktadırlar. Ailesi olmayan ve sokakta yaşayanların sayısı çok fazla değildir (Türkarslan, 2006: 13–14).

4.2- Yabancılaşmanın Patolojik Sonucu Olarak Kapkaç

Bir toplumun veya sosyal sistemin varlığını sürdürebilmesi, aktörlerinin ve sistemi oluşturan kısımlarının birbirlerine bağlı kalmalarına, bir bütün teşkil edecek şekilde birbirleriyle uyum içerisinde olmalarına bağlıdır (Günay, 1993: 259). Yani bütünleşme ve dayanışma toplumun varlığını devam ettirebilmesinin önemli şartlarından biridir. Toplumda birlik, huzur, asayiş ve dayanışmanın olmaması; kargaşa ve suç ortamının bulunması o toplumun birbirine yabancılaşmış insanlardan teşekkül ettiğini gösterebilir. Modern batı dünyasındaki bunalım ve suç ortamının temelinde Durkheim'a göre değer sistemlerinin ve sosyal normların, insanların istek ve davranışlarını yönlendiricilik özelliğini ve bütünleşmeyi sağlayıcılık niteliğini yitirmesi yatmaktadır. Karl Marx'a göre ise meta toplumunun kapitalist sistem içerisinde hızla evrimleşmesiyle birlikte değişim değerinin, kullanım değeri üzerinde giderek büyüyen bir egemenlik kurması ve bunun sonucunda insanın ürününe, emeğine, topluma ve kendi varlığına yabancılaşması, bunları kontrol etme gücünü kaybetmesi yatmaktadır (Tolan, 1981: 281–282).

Marx'a göre insan kapitalizmde yabancılaşmıştır. İnsanın kendi kendini gerçekleştirebilmesi için bu yabancılaşmanın aşılması gerekir. Marxizim'de yabancılaşma süreci, felsefi veya metafizik bakımından kaçınılmaz bir süreç olmak yerine sosyolojik bir sürecin ifadesi haline gelmektedir. Bununla bireyler veya toplumlar, içinde kayboldukları ortak örgütler kurarlar. Bu noktada yabancılaşma sosyolojik olarak yorumlandığında, var olan sosyal düzenin tarihi, ahlaki ve sosyolojik bir eleştirisi olmaktadır (Aron, 1989: 128).

Marx'ın düşüncesinde üç türlü yabancılaşma vardır. Bunlardan ikisi ekonomik yabancılaşma içerisindedir. Birinci ekonomik yabancılaşma, üretim araçlarının özel mülkiyetine, ikinci ekonomik yabancılaşma ise pazar anarşisine bağlanabilir(Aron, 1989:128). Üçüncü tür yabancılaşma ise din yabancılaşmasıdır. Marx, Feuerbach'dan (1804–1872) etkilenerek (Berger, 1993: 280) dinin bir alinasyon olduğunu söylemektedir. Ona göre tanrı insan beyninin yarattığı bir şeydir. Tanrısal olan şey insanın dışındadır. İnsan, kendi dünyasının dışındaki bu tanrısal olana bağımlı hale geldiğinde kendi kendine yabancılaşır. Çünkü kendi düşüncesinin ürünü olan bir şeyin uyruğu haline gelmiş ve böylece kendisinin var oluşunu gerçekleştirecek araçlardan yoksun kalmıştır (Bremond vd., 1984: 371). Bu bağlamda belirtilmelidir ki Marx'ı etkisi altına alan Feurbach'a göre de tanrı insanın ürünüdür ve insanın yabancılaşmadan kurtulması, onun yabancılaşmış(estranged) resmi olan tanrının ortadan kaldırılmasıyla mümkün olur (Tolan, 1981: 286–287).

Sosyolojik anlamda yabancılaşma, kişinin, içinde yaşadığı topluma, kültürel değerlere, rol dağılımına, sosyal kurumlara ilgisinin kaybolması, değer ve normları anlamsız görmesi, kendisini yalnız ve güçsüz hissetmesi şeklinde tanımlandığında (Demir vd., 1993: 377) suç ve sapmanın yabancılaşma ile yakın ilişki içerisinde oldukları ve üçünün birbirini izlediği söylenebilir.

Suç, sapma ve yabancılaşma hangi sosyal ortam ve şartlarda ortaya çıkarlarsa çıksınlar, önlerine geçilmemesi durumunda çıktıkları sosyal çevreyi kötü bir değişim sürecine sokacakları kesindir. Böyle bir değişim sürecine giren toplumda ise ilişkiler alt üst olacak, güven ortamı kalmayacak, parçalanmışlık baş gösterecek, zulüm, haksızlık alabildiğine boy gösterecek, mala ve cana karşı suçlar artacak ve nihayet büyük bir toplumsal çöküş ve yıkımın temelini atacaktır. Bu tür tehlikelerin habercisi oldukları için de suçların artması, sapma ve yabancılaşmanın olduğu ya da gündeme getirildiği durumlarda, sosyologlar mutlaka bunları önlemesi muhtemel yollar üzerinde yoğunlaşmışlardır (Taplamacıoğlu, 1983:157). Özellikle kapkaç gibi insanda dehşet hissi uyandıran suçların artması, İstanbul'da yabancılaşma kavramının yoğun olarak yaşandığının bir göstergesi olabilir. Yabancılaşmadan kurtulmak ve suç oranlarını düşürmek için aile, din, eğitim, komşuluk, askerlik, arkadaşlık, akrabalık, milliyetçilik, örf ve adetler ve tarih şuuru gibi toplumu ayakta tutan dinamiklere önem verilmelidir.

Kapkaç olayları, her şeyden evvel yine toplum tarafından yaratılan bunalımlar, krizler ve yabancılaşmış insanların meydana getirdiği sosyolojik bir sorundur. İnsanlar durup dururken, sırf zevk olsun diye kapkaç yapmazlar. Hatta tüm parasını, bileziklerini ve cep telefonunu aldıkları bir genç kızı, tüm bunlardan sonra bıçaklamazlar. Başka bir yerde onyedi yaşındaki bir gencin cep telefonunu aldıktan sonra onu trenden atıp öldürme vahşetini işlemezler. Bu ancak, bunalımdan akılcı yolla kurtulamayan, tüm ümidini yitirmiş, toplumsal değer ve kurumlara güveni kalmamış ve yabancılaşmış insanın, son bir hamle ile gerçeklerden kaçması olabilir (Atılgan, Polishaber.web.tr, 2006).

4.3- Kapkaç Suçunun Ceza Hukukundaki Yeri

Kapkaç suçu Türkiye'de son zamanlarda bir hayli yaygınlık kazanmıştır. Yazılı ve görsel basında çokça örnekleriyle karşılaştığımız kapkaç yeni bir suç tipi sayılır. (Gül, 2006: 2–3) "Türk Ceza Kanunu'nun 142. maddesi "Nitelikli Hırsızlık" suçlarına ilişkin hükümleri kapsamaktadır. 142. maddenin ikinci fıkrasının b bendinde de kapkaç, "elde ya da üstte taşınan eşyayı çekip almak suretiyle ya da özel beceriyle suçun işlenmesi hali öngörülmüştür. Yankesicilik ya da kişisel çeviklik ile işlenen hırsızlık halleri bendin kapsamına girdiği gibi, yolda giden birisinin çantasını kapıp kaçmak suretiyle işlenen hırsızlık da bu bent kapsamında düşünülmüştür. Verilecek ceza konusu ise şöyle belirtilmiştir; "Suçun işlenmesi durumunda üç yıldan yedi yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Suçun bu fıkranın b bendinde belirtilen surette, beden ve ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda olan kimseye karşı işlenmesi halinde, verilecek ceza üçte bir oranına kadar arttırılır" (Ok-Sinan-Keleşoğlu, 2005: 281'den aktaran, Gül: 2006: 15).

"Bu maddenin kapsamına, mağdurun direncini kırma amacıyla ona karşı cebir kullanmak girmemektedir. Aksi takdirde yağma suçu oluşur ki, onun cezası bu suretle işlenen suçtan daha ağırdır" (Koca, 2002: 171'den aktaran, Gül, 2006: 15).

4.3.1- Suçun Maddi Unsurları

"Kapkaç olayının suç olabilmesi için, suçun maddi unsurlarını taşıması gerekmektedir. Bu unsurlar, fiil, konu, fail ve mağdurdur" (Gül, 2006: 15–16)

"Fiil; kapkaç suçu, icrai davranışla işlenen suçtur"(Gül, 2006: 16) "Almak hareketi hırsızlığın en önemli unsurunu oluşturmakta ise"(Behnesi, 1991: 76'dan aktaran Gül, 2006: 16), malın zor kullanmadan ve mağdura hissettirecek tarzda hızla alınıp kaçılması da kapkaçın en önemli unsurlarını oluşturmaktadır" (Gül, 2006: 16).

"Kapkaç olaylarındaki alma eylemi, hareket ettirilebilen her şeyi içine almaktadır. Çünkü alıp kaçma eylemi, bir malın bulunduğu yerden başka bir yere nakledilmesi demektir. Buradan hareketle kapkaç fiilinin, sadece menkul mallar için söz konusu olabileceğini söyleyebiliriz"(Gül, 2006: 16).

Konu-"Kapkaçın konusunu, mağdurun üzerinde bulunan eşyası oluşturmaktadır. Kapkaça konu olan malın, mağdurun üzerinde olması gerektiği gibi, malın maddi ya da manevi bir değeri de bulunmalıdır. Bu maldan maddi ya da manevi olarak faydalanma mümkün olmalıdır. Ayrıca, failin malın belirtilen şekilde yararlanmaya uygun bir değerinin

olduğunu sanması da teşebbüs bakımından yeterli sayılmalıdır.” (Noyan, 2005: 70’den Aktaran, Gül, 2006: 17).

Fail-“Suç olarak kabul edilen fiili yapan kişidir.” (Toroslu, 2000: 41’den aktaran, Gül, 2006: 17) “Kapkaç suçunda bu suçun faili, malı mağdurun üzerinden alan gerçek kişidir”(Gül, 2006: 17). “Kapkaç suçunun failleri, yetişkinler olabildiği gibi çocuklar ve kadınlarda olabilir. Suçu işleyenin dışında, failin yanında ayrıca azmettiren ya da yardım eden üçüncü kişiler de rol alabilir.” Günümüzde kapkaç olaylarının organize gruplar tarafından, ceza ehliyeti olmayan çocuklara yaptırıldığı bilinmektedir(Gül, 2006: 18).

“Mağdur-Kapkaç eyleminde mağdur, sahip olduğu taşınır malın rızası dışında alınması sebebiyle haksızlığa uğrayan kişidir.” (Toroslu, 2000: 42’den aktaran, Gül, 2006: 18). Türk Ceza Kanunu’nun 142. maddesinin 2. fıkrasının b bendinde, “elde ve üstte taşınan eşyayı çekip almak suretiyle ya da özel beceriyle beden ve ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda olan kimseye karşı işlenmesi halinde, verilecek ceza üçte bir oranına kadar arttırılır” denilerek cezayı ağırlaştırıcı neden olarak değerlendirilmiştir.” (Ok, 2005: 283’tan aktaran, Gül, 2006: 95).

4.3.2- Suçun Manevi Unsurları

Kapkaç suçunun manevi unsurları, malın başkasının olduğunu bilerek alma ve o maldan faydalanma isteğini taşıyan kasıt ve amaçtır. Kapkaç suçunun işlenmesinde hem kasıt hem de amaç mevcuttur” (Koca, 2002: 187’den aktaran, Gül, 2006: 19).

Kasıt-“Ceza hukukunda failin suç teşkil eden eylemi bilerek ve sonucunu isteyerek yapmasını ifade eder. (Gül, 2006: 19) Ceza hukukunda kasti suçtan söz edebilmek için, failin hukuken suç sayılan hareketi önceden tasavvur etmiş, onun suç olduğunu bilmiş ve onu yapmış olmayı istemiş olması şartları aranmaktadır” (Şafak, 1977: 560’dan aktaran, Gül, 2006: 20).

“Bunların bulunması halinde kasıt geçerli, akıl hastası, yaşı küçük kimselerin iradeleri hukuken yok sayılan kişilerin kastı ise geçersiz sayılmaktadır. Türk Ceza Kanunu’nun kast başlıklı 21. maddesi kastı şu şekilde tanımlamaktadır; “suçun oluşması kastın varlığına bağlıdır. Kast, suçun kanuni tanımındaki unsurların bilerek ve istenerek gerçekleştirilmesidir”. Bu nedenle kast kişi ile işlediği suçun maddi unsurları arasındaki psikolojik bağı ifade etmektedir” (Ok, 2005: 50’den aktaran Gül, 2006: 20).

Amaç-"Kapkaçta amaç o maldan faydalanmaktadır. Faydalanmak amacının yokluğu halinde ise bu fiil gerçekleşmeyecektir. Failin amacı mağdurun üzerindeki bir malı alıp kaçmaya çalıştığı maldan faydalanmak değil de o mala zarar vermek ise ve eylemini de bu amaca uygun olarak gerçekleştirmişse, o zaman bu fiil kapkaç olarak adlandırılmamaktadır" (Gül, 2006: 20).

"Türk Ceza Kanunu, başkasının taşınır ya da taşınmaz malına zarar vermek fiilini ayrı bir suç olarak düzenlemiştir (TCK md.151). Kapkaç suçunun özel işleniş şekilleri ceza hukuku kapsamında değerlendirilmiştir. Bunlar; iştirak, teşebbüs, gönüllü vazgeçme ve içtima" (Gül, 2006: 21).

İştirak-"Kapkaç suçu, genelde tek kişiyle değil ortaklaşa işlenen bir suçtur. Sözlükte bir işe ortak olarak katılma anlamındaki kelime, ceza hukukunda bir suçun işlenmesine birden fazla şahsın katılmasını ifade etmektedir." (Akgündüz, 2001: 442'den aktaran, Gül, 2006:21) ve şu şekilde tanımlanmıştır: "Bir kişi tarafından işlenebilen bir suçun birden fazla kişilerin önceden işbirliği yapmaları sonucunda gerçekleştirilmesi halinde failler arasında iştirak bulunmaktadır. Bu şekilde işlenen suçlara iştirak halinde işlenen suçlar denilir" (Dönmezer, 1999: 513'den aktaran, Gül, 2006: 22).

"Kapkaç suçunda iştirak hali müşterek faillik, azmettirmek ve yardımcı olmak olarak üç başlık altında toplanmıştır" (Gül, 2006: 22).

Müşterek faillik, doğrudan ve dolaylı olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Doğrudan failde, "suç işlemek kararını birlikte alanlar ve işleyenler suçun doğrudan faili sayılmaktadırlar" (Songur, 2001: 126'dan aktaran, Gül, 2006: 22).

"Türk Ceza Hukuku'nda suça iştirak hali, yürürlükteki ceza kanununun 37. maddesinin 1. fıkrası, yeni Türk Ceza Kanunu'nda yeniden düzenlenen maddelerdendir. 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda asli ve fer'i iştirak ayrımı kabul edilmiştir. Asli iştirak asli maddi iştirak ve asli manevi iştirak olarak ikiye ayrılmıştır. Yeni düzenlenen maddenin birinci fıkrasına göre, suçun kanuni tanımında öngörülen fiili gerçekleştiren kişi fail olup, suçun birden fazla kişi tarafından gerçekleştirilmesi durumunda bu kişilerin her biri müşterek fail olarak sorumlu tutulmuştur" (Ok, 2005: 85'ten aktaran, Gül 2006: 23).

"Dolaylı fail ise, arka plandaki kişinin suçun icrai hareketlerini gerçekleştiren şahsın ve hareketinin üzerinde hâkimiyet kurmakta olduğu ve bu hâkimiyet nedeniyle fail olarak sorumlu tutulması gerektiği benimsenmiştir. Kusur yeteneği bulunmayanların araç olarak

kullanılması durumunda dolaylı faile verilecek cezanın arttırılmasına gelince, bu durumda dolaylı failin sadece tek bir suç işlemediği kendisini yönlendirme yeteneği olmayan kişileri de istismar ettiği de kabul edilmiştir" (Ok, 2005: 87'den aktaran, Gül 2006: 25).

"Günümüzde kapkaç suçları genellikle organize suç örgütleri tarafından işlenmekte ve bu suçlarda genellikle çocuklar kullanılmaktadır. Dolayısıyla bu suçların asıl failleri, bu çocukları kullanan kişiler olmaktadır. Bu faillerin, çocukları suça karşı zorladıkları ve teşvik ettikleri için, suçun asli cezasından daha ağır bir müeyyide ile cezalandırılmaları gerekmektedir" (Gül, 2006: 26).

Azmettirmek-"Kapkaç suçunu işleyen fail, biri tarafından azmettirilmiş olabilmektedir. Bu durumda failin işlediği suçla, azmettiren kişinin onu bu suça iten davranışı arasında nedensellik bağı bulunmaktadır" (Dönmezler-Erman, 1999: 519'dan aktaran, Gül, 2006: 26).

"Türk Ceza Kanunu'nda "Azmettirme" başlıklı 38.maddede yer alan hükümlerden hareketle, kapkaç suçuna failleri azmettirenler de bu suçun cezası ile cezalandırılmaktadır. Ayrıca " üstsoy ve altsoy ilişkisinden doğan nüfuz kullanmak suretiyle suça azmettirme halinde, azmettirenin cezası üçte birden yarısına kadar arttırılır. Çocukların suça azmettirilmesi halinde, cezanın arttırılabilmesi için üstsoy ve altsoy ilişkisinin varlığı aranmaz" denilerek ceza ehliyetine sahip olmayan çocukların bu suçu işlemeleri halinde, eğer azmettirme durumu söz konusu ise azmettirene suçu işleyen failden daha ağır cezanın verileceği belirtilmiştir. Bu durum Türk Ceza Hukuku'nun izlediği suç politikasından kaynaklanmaktadır. Çünkü bu durumda, azmettirme olgusunun tek başına bir haksızlık ifade ettiği kabul edilmiştir" (Ok-Keleşoğlu, 2005: 88'den aktaran, Gül, 2006: 27).

Türk Ceza Kanunu'nda suça yardım açıkça belirtilmiştir. "Suçun yapıcı davranışlara doğrudan doğruya katılmamakla birlikte; suçun işlenmesi için iş ve vasıta tedarik etmek, suçun işlenmesini kolaylaştıran davranışlarda bulunmak, suç işlenmeden önce suç işleme kararını teşvik etmek, kuvvetlendirmek, talimat vermek ya da suç işledikten sonra yardım için söz vermek, olay yerinde bulunup asli faile destek sağlamak suretiyle eyleme ikinci derecede katılmaktadır. Bu da fer'i iştirak olarak adlandırılmıştır" (Noyan, 2005: 83'ten aktaran, Gül, 2006: 28).

"Suça teşebbüs, fiilin icra hareketlerine başlanmış olmasına rağmen failin elinde olmayan sebeplerle neticenin gelmemesi anlamındadır"(Songur, 2001: 99'dan aktaran, Gül, 2006: 28).

"765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 61 ve 62. maddelerinde eksik teşebbüs ve tam teşebbüs olarak düzenlenmekte idi. Yürürlükteki 5137 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 35. maddesiyle eksik teşebbüs-tam teşebbüs ayrımı terk edilmiş ve şu şekilde düzenlenmeye gidilmiştir" (Gül, 2006: 29):

"(1) Kişi işlemeyi kastettiği bir suçu elverişli hareketlerle doğrudan doğruya icraya başlayıp da elinde olmayan nedenlerle tamamlayamaz ise, teşebbüsten dolayı sorumlu tutulur.

(2) "Suça teşebbüs halinde fail, meydana gelen zarar ya da tehlikenin ağırlığına göre, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası yerine dokuz yıldan onbeş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Diğer hallerde verilecek cezanın dörtte birinden dörtte üçüne kadar indirilir".

"Maddenin birinci fıkrasında suça teşebbüs, failin suçu tamamlamak üzere hareket etmesine rağmen, elinde olmayan nedenlerden dolayı bunu gerçekleştirememesidir" (Ok-Keleşoğlu, 2005: 80'den aktaran, Gül, 2006: 30).

"Kanuna göre kişilerin üzerinden yapılan hırsızlıklarda, malın alınmasıyla failin egemenlik alanına girip sahibinin ya da zilyedini alanından çıkmış olacağından suçun almakla tamamlanmış olacağı ifade edilmiştir" (Noyan, 2005, 83' ten aktaran, Gül, 2006: 30).

"Türk Ceza Kanunu kapkaçı hırsızlık kapsamında değerlendirdiği için, basit ve nitelikli hırsızlığın hükümlerini içeren 141 ve 142. maddelerde geçen her bir suçun soruşturulmasının şikâyete gerek olmadan kendiliğinden yapılabileceğini söylemiştir. Hakkında soruşturma yapılabilmesi mağdurun şikâyetine bağlı olan suçlar ise "paydaş ve elbirliği ile malik olunan mal üzerindeki hırsızlık suçları ve hukuki ilişkiye dayanan alacağın tahsili amacıyla hırsızlık suçları" ile kanununun 167. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen, akrabalara karşı işlenen hırsızlık suçlarıdır. Aynı şekilde yağma suçları da şikâyete ihtiyaç duyulmadan kendiliğinden kovuşturulur" (Noyan, 2005: 107'den aktaran, Gül, 2006: 37).

"Suçun gece işlenmesi ceza kanununda farklı hükümle değerlendirilmiştir. 5237 sayılı Ceza Kanunu'nun 143. maddesinde ayrı bir maddede ve bina eklentisi sınırlaması kaldırılarak hırsızlık suçlarının tümüne etki eden cezayı arttırtıcı bir sebep olarak düzenlenmiştir" (Noyan, 2005: 258'den aktaran Gül, 2006: 40).

Maddenin metni şöyledir; "hırsızlık suçunun gece vakti işlenmesi halinde, verilecek ceza üçte birine kadar arttırılır" (Gül, 2006: 40). "Türk Ceza Kanunu'nda, mağduru yaralamak ya da zarar vermek şeklinde işlenen hırsızlık cürümüne verilecek cezadan bahsedilememiş, buna karşılık yağma suçunda bazı şartlarla mağdurun yaralanmasının yağma

cürümünün cezasının arttırılmasında etkili olacağı belirtilmiştir. Yağma suçunun meydana gelmesi için cebrin yaralanma boyutuna ulaşmış olması gerekmemektedir. Aynı şekilde fail, yaralama suçunu işlerken, Türk Ceza Kanunu'nun kasten yaralama başlıklı 86. maddesinde yer alan yaralanmalardan biri meydana geldiğinde faili sadece yağma suçunun cezasıyla cezalandırılır" (Noyan, 2005: 376'dan aktaran, Gül, 2006: 41).

"Türk Ceza Kanunu'na göre mağdura herhangi bir şiddet ya da cebir uygulandığında kapkaç yağma eylemine dönüşeceğinden dolayı, mağduru yaralamak suretiyle işlenen kapkaç da yağma kapsamında değerlendirilecektir. Bu sebeple, böyle bir suç durumunda 86 ve 87. maddelerin hükümleri uygulanacaktır" (Gül, 2006: 43).

"Ancak burada yağma cürümüyle kapkaç suçunun sınırlarını iyi belirlemek gerekmektedir. Yağma suçunda, hukuki konuları birbirinden farklı iki suç birleşerek, bu iki suçtan bağımsız ayrı bir cürüm oluşturmaktadırlar. Yağma suçu, hem kişi özgürlüğünü, hem de zilyetliği aynı anda tehdit eden bir cürüm olmaktadır. Dolayısıyla bir eylemin yağma suçunu oluşturabilmesi için, her iki hukuki değerin de saldırıya uğraması gerekmektedir" (Koca, 2002: 178'den aktaran, Gül, 2006: 43).

4.4- Kapkaç ve Çocuk Suçluluğu

"Çocuk suçluluğu genellikle çocuğun sosyal uyumsuzluğunun bir ifadesidir. Bu itibarla, sorun hukuki olmaktan öte psiko-pedagojik ve sosyal niteliktedir. Bu nedenle yeterince sosyal öz benliğe kavuşmamış çocuk ve gencin işlediği suçu, çocuğun kritik gelişme dönemlerinden soyutlamak normal bir davranış şekli olarak görülmemektedir. Suçu işleyen değil suça itilen çocuk olduğu düşünülmektedir. Suça yönelen çocuk ailedeki ve toplumdaki düzensizlikler nedeniyle suç işlemektedir" (Sevük, 1998: 13'ten aktaran, Önder, 2007: 10).

"Beejing Kuralları 2. maddesi suçlu çocuğu, suç işlediği iddia edilen ya da suç işlediği ortaya çıkan bir çocuk ya da genç bir insan olarak ifade eder. Kanunların çocuk suçluluğu olarak kabul ettiği eylemler, ülkeden ülkeye göre değişmektedir. Türkiye'de ve bazı Avrupa ülkelerinde ceza kanununun herhangi bir maddesinin yaşı küçük biri tarafından ihlal edilmesi çocuk suçluluğu olarak kabul edilmektedir. Bazı Avrupa ülkeleri ve ABD'de bir çocuğu çocuk mahkemesine getiren olaylar çeşitli davranışlar olarak belirlenmiştir. Okuldan kaçma, anne babaya itaatsizlik, sigara ve içki alma, toplum içinde sarhoşluk gibi pek çok davranış çocuk suçu kapsamında yer almaktadır. Bu davranışlar, değişik devletlerin hukuk sistemlerinde, statü suçları olarak tanımlanmakta, yetişkinler tarafından yapıldığında suç oluşturmayacak bir eylem, çocuklar tarafından yapıldığında çocuk suçluluğu olarak değerlendirilmektedir" (Sevük, 1998: 14'ten aktaran Önder, 2007: 10).

"Çocuk suçluluğunda, çocukların suça itilmesinin biyolojik ve psikolojik birçok nedeni bulunmaktadır. Ancak bu nedenlerden daha çok sosyal nedenlerin ortaya çıktığı görülmektedir. Çocuk suçluluğu tüm toplumlarda giderek büyümektedir. Günümüzde toplum dinamiklerinin genel bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır" (Atasoy-Neylan, 2001: 213-228'den aktaran, Önder, 2007: 10).

İçli'nin ele aldığı üzere biyolojik, psikolojik ve de sosyolojik olmak üzere çocuk suçluluğunun nedenleri ile ilgili yaklaşımlar üç ana grup altında toplanabilir. Çocukların yasaları ihmal etmesini biyolojik yaklaşım kalıtsal bozukluk, endokrin dengesizliği ve beyin patolojisine bağlarken, psikolojik yaklaşım sapmış bireyin psikolojik patolojisine bağlar. Sosyolojik açıdan ise, sosyal yapıdaki değişimlere bağlanmaktadır (İçli, 2004: 336).

Bu üç yaklaşım içinde en etkili açıklamanın sosyolojik teoriler ile getirildiği savunulur. Sosyolojik teoriler çerçevesinde, suçun nedenlerine cevap ararken sosyal yapıya özelikle de aile yapısı ve aile içindeki ilişkilere yoğunlaşılmalıdır. Sosyolojik teorilerde, suçlu

olmayan uyum formlarından sadece özde ayrılan sapmış davranış sosyal çevrenin ürünüdür (İçli, 2004: 337).

Düşük gelir düzeyi olan ve bu nedenle eğitimlerini tamamlayamamış çocuklar, kendileri için anti sosyal bir yaşam şeklinden başka bir alternatif olmadığını düşünmektedirler. Türkiye'ye bakıldığında son yıllarda çocukların suç işleme oranının hızla arttığı görülmektedir. Bu artışın yanında, birçok suçlu çocuğun yakalanamaması, olayın faili meçhul kalması ve olay kayıt altına alınamadan önce tarafların aralarında anlaşması nedeniyle kesin sonuç elde edilememektedir. Son on yılda çeteleşme oranı artmıştır. Bu oran hızla artmaya devam etmektedir. Çevresine uyum sağlayamayan, bozuk aile yapısı ve ekonomik yetersizlikler nedeniyle yalnızlaşan çocuklar, çete içerisinde bir statüye sahip olabilmektedir. Yaşantısındaki olumsuzluklar nedeniyle saldırganlaşan çocuklar çete içerisinde yönetici konumuna da geçebilmektedir. Böylelikle gücü ellerinde toplayarak statüye sahip olabilmektedirler (Onur, 1983: 24'ten aktaran, Önder, 2007: 11).

"Türkiye'de genel olarak çocuk suçluluğu değerlendirildiğinde, erkek çocukların daha fazla sayıda suç işledikleri görülmektedir. Bunun sosyo-kültürel ve psikolojik olarak birçok nedeni bulunmaktadır. Erkek çocuklarının kız çocuklarına oranla fiziksel güçlerinin daha fazla olması nedenlerin en önemlileri arasındadır" (Onur, 1983: 24'ten aktaran, Önder, 2007: 11). Lambroso'ya göre, kadının fiziksel gücü, normal erkeğin gücünün üçte ikisine eşittir. Bu nedenle kadının doğası şiddet uygulamaya uygun değildir. Ona göre kadınların suçları genellikle fiziksel güç gerektirmeyen suçlardır (Demirbaş, 2005: 164'ten aktaran Önder, 2007: 29).

Diğer nedenlerden birisi de Türk toplum yapısındaki normlardır. Kız çocuklarının erkek çocuklarına oranla daha çok baskı altında tutulmalarından dolayı, gelir düzeyinin düşük olması ya da eğitimsizlik gibi etkenler olsa bile kız çocukları ev içerisinde kalabilmektedir. Çocuk suçlarında eğitim de önemli bir yer tutmaktadır. Okul, çocuk için toplum tarafından oluşturulan ilk kendini deneme yeridir. Okul sistemi çocuğa ileride içerisinde yer alacağı toplumun benzeri bir model sunmaktadır. Toplumun örgütlü bir kurum olarak okulda roller, sorumluluklar ve uyulması gereken yazılı kurallar vardır (Önder, 2007: 30).

Okulun bu işlevini yerine getirememesi bireyin başarısını, gelişimini çevresine uyumunu ve ruh sağlığını olumsuz yönde etkileyecektir. İnsancıl, bireyi geliştiren, yaşama hazırlayan eğitimin etkinliğine ve önemine karşılık eksiksiz, yetersiz, yanlış eğitim birçok sorunun kaynağı olabilmektedir. Bazı durumlarda okul, çocukların gelişme ve uyum

güçlüklerini çözmeye yardım edeceğine farkında olmadan güçlüğü arttırıcı etkiler eklemektedir. Bunun sonucu olarak okuldan kaçma, hırsızlık ve daha pek çok sorun ve suçlar ortaya çıkabilmektedir (Yavuzer, 2001, 162'den aktaran, Önder, 2007: 30).

"Hapishanede olan hükümlü çocukların suçu işledikleri anlarda eğitim düzeylerinin dağılımı incelendiğinde, eğitim düzeyi ile suç işleme oranı arasındaki ilişki ters orantılıdır. Çocuğun eğitim oranı yükseldiği oranda suç işleme eğilimi azalmaktadır. 1980–1990 yılları arasında suçlu çocukların eğitim durumunu gösteren veriler yoğunlaşmanın ilkokul öğrencisi ve mezunu çocuklarda olduğunu, ortaokul mezunlarında azalma ve lise mezunlarında minimum hale gelme durumunu göstermektedir" (Yücel, 1993: 155-177'den aktaran, Önder, 2007: 30).

"Çocukların bir kısmının hiç okula gitmeyişinin nedenleri arasında, nüfus kayıtlarının olmayışı, para kazanmak zorunda oluşları, nispeten az görülse de okul masraflarının aileye fazladan yük getireceği inancı bulunmaktadır" (Erkan, 2001: 51-78'den aktaran, Önder, 2007: 30).

"Ankara Islah Evinde yapılan bir araştırmada, ilkokul mezunlarının oranı %50.33, ortaokul öğrencisi olanların oranı %24.50 olarak belirlenmiştir" (Germeç, 2002: 28'den aktaran, Önder, 2007: 31).

Köyden kente göçle çocuk suçluluğu arasında yakın ilişkiler bulunmaktadır. "İç göçler beraberinde bazı sorunlara neden olmaktadır. Bu süreç içinde artan gecekondulaşma, kentsel hizmetlerin aksaması, işsizlik, göç edenlerin topluma uyumsuzlukları, şehir kültürüne yabancılık ve kültürler arası çatışma gibi sorunlar yaşanmaktadır. Sanayileşmenin şehirleşmeye oranla daha yavaş bir gelişim çizgisi izlemesi nedeniyle şehirlerdeki işletmeler artan işgücünü istihdam edememektedir. Herhangi bir işyerinde çalışamayan bu göçmenler kendilerine daha farklı seyyar iş alanları yaratmaktadırlar. Bunlar arasında seyyar satıcılık, ayakkabı boyacılığı, kapıcılık gibi çeşitli işler yer almaktadır. Bu durum açık işsizliğe, vergi toplanamayan kayıt dışı bir ekonomi oluşmasına ve sosyal erozyona neden olmaktadır. Sahte kentleşmenin getirdiği yetersiz imkânlar ve anomi suç işlemede önemli etkenleri oluşturmaktadır" (Hancı, 1999: 24-28'den aktaran, Önder, 2007: 32).

"Toplumdaki bireylerin normal dışı davranışlar içinde olmalarında kırsal kesimden kente göçün rolü, geçen yüzyılın başında kesin çizgilerle ortaya çıkmıştır. Türkiye'de 1970'lere kadar yapılan araştırmalar daha çok köy problemlerine yöneliktir. Çatışan rollerin heyecan birikimine yol açtığı, izole hayatın ise uyumsuzlukla sonuçlandığı kentteki hayatın,

davranış bozukluklarını arttırıcı olduğu kabul edilmektedir" (Kıray, 1984: 57-58'den aktaran, Önder, 2007: 32).

"Kente göçen aile dayanıksızdır ve tek başınadır. Yabancı bir ortamda kök salmak, baş döndürücü değişmelere ayak uydurmak zorundadır. Yoksul bir aile bu değişimlere birden ayak uyduramaz ve bocalayabilir. Köy toplumunda elde edilen beceriler kentte işe yaramadığı gibi, değer yargıları ve deneyimler de yol gösterici değildir. Babanın bu ortamda kendi çocuklarına yol göstermesi çok mümkün değildir. Yoksul bir aile çocuğunun, tüm bu engelleri aşması ve yolunu bulması kolay değildir. Tek kurtuluş yolu okuldan geçer. Oysa yoksul çocuk beslenme, sağlık ve zihinsel gelişme yönünden yaşıtlarından geride kalmıştır. Öğrenim yarışına geriden başlar, aradaki açığı kapatmak için umutsuzca çalışır. Bu yarışı bitirenler azınlıktadır. Çoğu yarışı yarı yolda bırakıp erken yaşta iş hayatına atılırlar. Sokaklarda çeşitli şeyler satarlar, sokaklarda satıcılık yapmak onları yasadışı işler yapan kişilerin ellerine düşürebilmektedir. Bunun sonrasında da kendini karakolda suçlu olarak bulmaktadırlar. İlk suçundan dayak yeme, aşağılanma vb. şekilde ağır bir ceza gören çocuk, topluma karşı kin beslemeye başlar. Onun için bu olaydan alınacak ilk ders bundan sonra yakalanmaması gerektiği olacaktır. Kendine örnek olarak kurnazca suç işleyenleri alacaktır. Aile bu durumda devreye girmez ise çocuğun suçlarına yenilerini eklemesi kaçınılmaz olacaktır" (Yörükoğlu, 2000: 213-214'ten aktaran, Önder, 2007: 32–33).

"Göçlerin ve özellikle gecekondulaşmanın büyük şehirlerde sosyal gerilimlere, gruplar arası çatışmalara, sonuç olarak çocuk suçlarının, özellikle de mala yönelik suçların artmasına neden olduğu bilinmektedir. Geleneksel aile, yaşadığı olumsuz çevre koşullarına ve sosyal ortamlara dayanamaz. Bunun sonucunda da aile yapısında bozulmalar oluşmaktadır. Bozulan aile yapısı beraberinde bir başıboşluk getirmektedir. Bunu hisseden çocukların ilk tercihi kolay kazanç sağlayabilecekleri sokaklar olabilmektedir." (Hancı, 1999: 24-28'den aktaran, Önder, 2007: 33).

"Ailenin çocuk suçluluğu üzerinde etkisi çok fazladır. Aile, en önemli toplumsal kurum olarak tanımlanmaktadır. Anne baba ve çocuklarda oluşan aile, yasalarla saptanan görevleri yanında geleneklerle belirlenen bir başka işlevi bulunmaktadır. Aile içinde bulunduğu toplumun bir birimi olarak, onun özelliklerini taşır. Toplumun değer yargılarını, gelenek ve göreneklerini beğenilerini, inançlarını, önyargılarını kısacası bütün özelliklerini taşır. Bunun yanında özel bir içyapısı ve kendine özgü bir işleyişi vardır." (Yörükoğlu, 2004: 125'ten aktaran, Önder, 2007: 36).

"Araştırmacılar genellikle aile içi rollerin çocuğun psikolojik işlevleri üzerindeki etkilerinde iki boyut üzerinde durmaktadırlar. İlk boyut ailelerin onaylayan, duyarlı ve çocuk merkezli tavrına kadar değişen bir ölçektir. İkinci boyut ise ailenin kontrol girişimlerinin az olduğu durumdan başlayarak baskın ve sınırlayıcı bir tavra kadar değişmektedir "(Maccoby and Martin, 1983'ten aktaran, Önder, 2007: 36).

"Büyüme aşamalarında başarılı olan çocuklar, iyi aile ilişkileri içinde yetişmiş bireylerdir. Aile içinde gerçekleşen başarılı ilişkiler, mutlu, bunalımdan uzak ve yapıcı bireylerin oluşmasını sağlar. Bunun tersine uyum bozukluğu gösteren çocuklar genellikle başarısız bir anne, baba, çocuk ilişkisinin sonucudur. Anne baba sevgisinden ve ilgisinden yoksun kalarak büyüyen çocuklar, büyük bir sevgi açlığı göstermektedirler" (Yavuzer, 2005: 234'ten aktaran Önder, 2007: 37).

"Öte yandan aşırı hoşgörü de çocuğun tamamen içsel dürtülerle hareket etmesine ve istekleri doğrultusunda bencilce davranmasına yol açacaktır. Aynı şekilde aşırı otorite çocuğu isyana zorlayacak, çocuğun gelişimin ileriki evrelerinde de anne, baba ve çocuk ilişkisi zedelenecektir. Her iki durumda da çocuk için zararlı bir yetişme ortamı söz konusudur. Çocuk bu şartlar altında anti-sosyal bir kişi olması ve de suça meyletmesi mümkündür " (Yavuzer, 2001: 138'ten aktaran Önder, 2007: 37).

"Aile ilişkileri içerisinde en fazla risk taşıyan, ailelerin çocuklarına karşı çok eleştirici olmaları, çocuklarına yeterince zaman ayırmamaları ve çocukların istismar ve ihmal edici aile ortamında yaşamalarıdır" (Kepenekçi vd., 2002: 225-227'ten aktaran, Önder, 2007: 37).

"Çocukların psikolojik ihtiyaçlarını aile içinde doyuramayan çocukların baskılar, sıkıntılar, kaygılar duymaları ve suçlu olmaları muhtemeldir. Çocuk evde güven ve istikrar duygusu yerine ailenin diğer çocuklarına daha çok ilgi göstermesi, şefkat göstermek yerine çocuklarını itip kakmaları çocuk üzerinde psikolojik baskıların oluşmasına neden olabilmektedir. Bu tipteki çocukların suç işleme ve suça yönelme oranları da yüksektir" (Dönmezer, 1994: 253'ten aktaran, Önder, 2007: 38).

"Ailedeki birey sayısının çocuk üzerinde etkisi olmaktadır. Geniş ailelerde çocukların eğitim alma şansları daha da düşmektedir. Genellikle geniş ailelerde yaşayan çocukların, suçlu çocuklar içinde geniş bir oranı kapladıkları görülmektedir. Çok çocuklu ailelerde genellikle ekonomik durum bozuktur. Bu durumda kalabalık ailelerdeki çocukların suça yönelmelerine neden olabilmektedir" (Dönmezer, 1994: 250-251'den aktaran, Önder, 2007: 39).

Suçlu çocukların ailelerin eğitim düzeylerine genel olarak bakıldığında çok ilginç bir tablo ortaya çıkmaktadır. Suçlu çocukların aileleri ya çok iyi eğitim almışlar ya da hiç eğitim almamışlardır" (Önder, 2007: 41)

"Eğitim düzeyi düşük ailelerin çocuk yetiştirmede çağın koşullarına uygun davranış biçimleri geliştirememeleri, sosyal kurallara uyulan sağlıklı bir toplumun oluşmasına engel teşkil etmekle birlikte Türkiye'de birçok siyasal ve toplumsal soruna kaynaklık edebilmektedir" (Erkan, 2001: 51-78'den aktaran, Önder, 2007: 41)

"Türkiye'de 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununun 3, 24 ve 37. maddelerinde yaş küçüklüğünün kusur yeteneği 12 yaşını tamamlamamış olanlar, 15 yaşını tamamlamamış olanlar, 18 yaşını tamamlamamış olanlar olmak üzere üç döneme ayrılmıştır" (Önder, 2007: 28)

"Kapkaç suçundan hüküm giyenlerin yaş ortalamasına bakıldığında, çocukların üst sıralarda yer aldığı görülmektedir. Kapkaç yapan çocuk suçlularının genellikle 15-18 yaşları arasında oldukları yapılan araştırmalarda görülmektedir. Kapkaç yapan çocuk suçluların büyük bir çoğunluğunu erkek çocuklar oluşturmaktadır" (Önder, 2007: 28)

Kapkaç yapan çocuk suçluların öğrenim durumuna bakıldığında ise büyük bir çoğunluğunun hiç okula gitmedikleri görülmüştür. Ancak ortaokul ve ilkokul mezunu olan çocukların sayısı da fazladır. Suç oranı ilkokul ve ortaokul mezunlarında artmaktadır (Önder, 2007: 31)

Kapkaç yapan çocukların büyük bir kısmının köyden kente göç etmiş ailelerin çocukları olduğu görülmektedir(Önder, 2007: 63). Ailenin geçimine yardımcı olabilmek için sokakta satıcılık yapan çocuklar zamanla çetelerin eline düşerek ya da kolay kazanılabilen paranın ilgilerini çekmeleri üzerine kapkaç yapmaya başlamaktadırlar. Bu çocukların, ekonomik yönden durumlarının kötü olması, toplumdan itilmiş ve yalnızlıkları onları kapkaç eylemini yapmaya yönlendirmektedir. Böylece kolay para kazanabilme ve toplumdan intikam alabilmek için ellerine fırsat geçmiş olmaktadır. Çocuk yaşadığı sosyal ortamdan ve toplumdan uzaklaştığı için isyan tavrını gösterebilmekte ve kendi kuralları içinde kapkaçla hakkı olanı almayı doğal bir yol olarak görmektedir.

"Kapkaç yapan çocukların geneline bakıldığında aile içindeki birey sayısının fazla olduğu gözlemlenmektedir. Odabaşına düşen insan sayısı arttığında ana babaların çocuklarını şiddetle cezalandırma eğilimi artmakta haksız yere hırpalanan ya da cezalandırılan çocuk

isyan duygusuna kapılarak suça yatkın bir hale gelmektedir" (Dönmezer, 1994: 250-251'den aktaran, Önder, 2007: 39).

Yapılan araştırmalarda anne ve babaları birlikte olan çocukların daha fazla oranda kapkaç suçuna karıştıkları gözlenmiştir. Eğitim düzeyi düşük anne babaların çocuklarının kapkaç olaylarında daha fazla bir orana sahiptirler. Kapkaç ve yankesicilik olaylarına karışanların yeterli eğitim alamadığı görülmektedir. Ayrıca aile içinde şiddet gören çocukların bu eylemi yapanlar arasında daha fazla sayıda oldukları bilinmektedir. Ailesinde suçlu olan çocukların, yasadışı yolları kanıksamaları ve bu onlar için normal görüldüğünden suçu daha kolay işledikleri kabul edilmektedir. Kapkaç yapan çocukların içerisinde ailesinde suçlu bireyler olanlar bulunmaktadır (Önder, 2007: 63–65).

Diğer yandan "Kapkaç yapan çocuklarda, kötü koşullara sahip evler, fakirlik, kalabalık nüfus, yüksek oranda göç görülmektedir. Yoksulluk ve zorunlu ihtiyaçlar, şehirlerin sefaletin yoğun olarak yaşandığı bölgelerinde bozuk sağlık şartlarında, yeterli ahlaki değerlerden uzak kötü konutlarda oturmak, bu tür bölgelere sığınmış suçlularla yakın ilişkiler ve çocukların bu kişilerin davranışlarını taklit etmeleri, anne ve babanın çalışmak zorunda olması ile çocukların ilgi ve denetimden yoksun kalarak başıboş kalmaları, çocukların kapkaç ve diğer suçlara yönelmelerine neden olmaktadır" (Uluğtekin, 1991: 14'ten aktaran, Önder, 2007: 46).

Kapkaçın yoğun olarak görüldüğü illerde oluşturulan çeşitli komisyonların raporları oldukça dikkat çekicidir. Son yıllarda kapkaçın içinde olduğu suçları işleyen çocukların sayılarında hızlı bir artış görülmektedir.

4.5- Kapkaç ve Uyuşturucu Madde Bağımlılığı

"Uyuşturucu maddelerin değişik tanımlamaları yapılmıştır. Bunlardan dünya sağlık teşkilatının görüşüne göre; önüne geçilmez gereksinme ya da arzu, kullanıldığı miktarı arttırma eğilimi, ruhsal fiziksel bağımlılık hali yaratan maddeler uyuşturucu madde kavramı içine girmektedir" (Günal, 1976: 44'ten aktaran, İçli, 2004: 213).

"Uyuşturucu maddelerin gerçek tıbbi amacına aykırı kullanılması sonucu uyuşturucu bağımlılığı ortaya çıkmaktadır.(). Bağımlılık uyuşturucu maddeler sorunu içinde önemli bir kavramdır. Uyuşturucu madde tanımında bile bağımlılık kavramı kullanılmaktadır. Bağımlılık, uyuşturucu maddeleri karşı konulmaz şekilde kullanma davranışını anlatan bir kavramdır. Bağımlılık, kişiye ve topluma zararlı kimyasal maddelerin irade dışı kullanımı olarak tanımlanmaktadır" (İçli, 2004: 213).

"Bağımlılık, fizyolojik ve psikolojik bağımlılık olmak üzere iki grupta incelenmektedir. Bağımlılık karmaşık bir görüngü olup, ilaç kullananın fiziksel ve psikolojik durumu, kullanılan ilacın türü, ne miktarda kullanıldığı ve ne kadar sık kullanıldığı ile ilgilidir. Bağımlılık kavramı, daha çok fizyolojik bağımlılığı ifade etmek için kullanılmaktadır. Psikolojik bağımlılık ise, ilacın yarattığı rahatlığa duygusal olarak bağlanmaktır**"(** Bejerot, 1972: 3'ten aktaran İçli, 2004: 214**).**

Bağımlılığın çeşitli evreleri vardır. Bunlar, hazırlık evresi, ilk madde kullanımı, madde kullanmayı sürdürme, ilerleme evresi olarak sıralanmıştır: "Hazırlık evresi-Kişinin herhangi bir uyuşturucu madde kullanabileceğine ilişkin bir yargının ve ön düşüncesinin geliştiği bir dönemdir. Bunu bilinçli olarak ret etse bile, kişi bu davranışı kendi içinde tamamen yasaklamamıştır" (Ögel, 1997: 24'ten aktaran, Özerkmen, 2001:19).

"İlk madde kullanımı- Bir sorun çözme yöntemi, madde kullanılan bir ortamda bulunmak, ya da sunulan maddeyi reddedememek gibi çeşitli nedenlerden dolayı, kişi ilk kez maddeyi kullanır. Bu evrede genellikle bir korku ve merak duygusu egemendir" (Özerkmen, 2001: 19).

"Madde kullanmayı sürdürme- İlk kez alınan maddeyi ikinci ve üçüncü kez kullanım izler. Bu evrede kişi genellikle ben bağımlı olmam, kontrol edilebilirim, bu son olacak gibi yanlış inançlar taşımaktadır. İlk seferde madde kullanımı, bir sorun ile başa çıkmak için kullanıldığında, kişi yine bir sorun ile karşılaştığında farklı çözüm arayışına yönelmeden, öğrenilmiş bir davranış olarak ikinci madde kullanımı gerçekleşmektedir. Bu aşamada merak

ortadan kalkmıştır. Kimi zaman ilk kez madde kullanımından sonra ortaya çıkan yan etkileri gidermek için kişi madde kullanmaya devam eder" (Ögel, 1997: 24'ten aktaran, Özerkmen, 2001:19).

"İlerleme evresi- Bu evrede kişi artık sık ve yoğun biçimde madde kullanmaya başlamıştır. Kişi artık bağımlı hale gelmiştir. Madde arayışları, doz arttırışı, madde yüzünden yaşanan psiko-sosyal sorunlar hep bu dönemde yaşanmaktadır. Kişi çoğunlukla bağımlı olduğunun farkında değildir. Madde kullanımının zararlarını görmesine rağmen, bunları değerlendirememektedir" (Ögel, 1997: 24'ten aktaran, Özerkmen, 2001: 20).

"Bırakma evresi- Kullanılan maddenin kişi üstündeki zararları üst düzeydedir. Kişi madde kullanımından kurtulma isteğine kavuşmuştur. Maddenin kendisine verdiği zararın farkına varmıştır. Ancak zaman zaman ikili duygular içinde olmaktadır" (Ögel, 1997: 24'ten aktaran, Özerkmen, 2001: 20).

"Tekrar madde kullanmayı düşünme evresi- Bu evrede kişi, kurtulduğu madde kullanımıyla ilgili olumlu düşünceler taşımaya başlamıştır. Maddeye karşı eski katı tutumu yumuşamıştır. Madde kullandığı günlerdeki olumlu şeyleri hatırlamaktadır eski arkadaş ortamlarına yeniden dönmektedir. Bu evrede müdahale edildiğinde tekrar madde kullanımına başlaması engellenebilir" (Ögel, 1997: 24'ten aktaran, Özerkmen, 2001: 20).

"Tekrar madde kullanımı- İlk madde kullanıldığında olduğu gibi, tekrar kullanmaya başlamakta bir kez kullanmaktan bir şey çıkmaz düşüncesi temeldir. Maddeye karşı duyulan istek, ısrarlar, sıkıntı giderme gibi nedenlerden dolayı madde tekrar kullanılmaya başlanmıştır. Bu evrede kişi büyük pişmanlık duymaktadır. Suçluluk hislerinden dolayı tekrar başladığını saklamakta, kimseden yardım isteyememektedir. Bu dönemde bırakmak daha kolay olacağı için, bağımlılığın bu dönemde fark edilmesi büyük önem taşımaktadır" (Ögel, 1997: 24'ten aktaran, Özerkmen, 2001: 20).

Uyuşturucu madde bağımlılığı nedeni olarak tek bir etkenden bahsetmek olası değildir. Bunu sağlayan pek çok etken bir arada olabilir. Özellikle gençler arasında uyuşturucu madde bağımlılığı onların toplum düzenine karşı bir isyan durumunu belirtir. Bütünsel toplum içinde bazı alt grupların kategori ve meslek gruplarının mensupları arasında paylaşılan bir alt kültür oluşabilmektedir (Dönmezer, 1984: 132).

"Bu alt kültürün belirtileri, katılanların uyguladıkları kendilerine özgü toplumsal değerler, yaşam biçimi, davranışları, tavır ve hareket biçimleri ile ortaya çıkar. Söz konusu alt

kültür ve onun diğer unsurları, tüm toplumun geçerli değerleri ve diğer unsurları, tüm kültür unsurlarına bir tepki olarak ortaya çıkabilirler" (Dönmezer, 1984: 333'ten aktaran, Özerkmen 2001: 64).

"Uyuşturucunun alt kültürü, uyuşturucu alışkanlığının yayılması ile birlikte gelen bir olaydır. Farklı ad ve davranış biçimleri içinde görülen bu grupların en önemli özelliği hepsinin de temeli uyuşturucu maddeye dayanan bir felsefeye sahip olmalarıdır."(Bayhan, 1997: 71'den aktaran, Özerkmen, 2001: 65).

"Uyuşturucu madde bağımlıların çoğu, zayıf fiziksel vücuda sahip kişilerdir. Kaynağı çoğunlukla gelişme çağındaki olaylara dayanan bir eksiklik, o insanı, yaşamını sürdürmek için sürekli bir destek aramaya zorlar. İşte, bağımlı olan kişi bu desteği uyuşturucu maddelerde arar. Ayrıca, kişisel yetersizliklerinden dolayı, toplumla uyum içinde normal kimselerle sağlam sürekli ilişkiler kuramadığından, bu konuda kendisi gibi güçlükleri olan kimselerle arkadaş olmayı yeğler" (Özerkmen, 2001: 65).

"Normal kişiler arasında rahatsız olurken, kendisine benzeyenler arasında böyle bir eziklik duymaz. Yalnız kalma korkusu onu, içinde yalancı da olsa özlemini çektiği güvenliği duyabildiği bu çevreden kopmamak için çaba göstermeye zorlar. İşte benzer kişi yapılarına sahip, ortak ihtiyaç ve davranışları olan kimselerin meydana getirdiği gruplar ortaya çıkmaktadır." (Kalpaklıkaya, 1986: 552'ten aktaran, Özerkmen, 2001: 66). Bu grup üyeleri arasındaki ilişki, yalnız kalma duygusu ve toplum dışına itilmişlik duygusuyla birlikte daha da güçlenir (Kalpaklıkaya, 1986: 55'ten aktaran, Özerkmen, 2001: 66).

"Yapılan araştırmalar sonucunda Türkiye'de uyuşturucu kullanım yaşı 15–20 yaş arasında yoğunluk göstermektedir. Bu yaş grubundaki gençlerin büyük çoğunluğunun lise öğrencisi olduğu görülmektedir. Diğer yoğun yaş grubu ise 21–25 arasında yer almaktadır" (Özerkmen, 2001: 69).

Türkiye'de uyuşturucu madde bağımlıları arasında yapılan araştırmalarda en çok kullanılan uyuşturucu maddenin esrar olduğu görülmüştür. Hap ve eroin yoğun kullanılan diğer uyuşturucu maddeler içindedir.

Bağımlıların büyük bir çoğunluğu işsiz ya da düşük gelirlidirler. Ayrıca eğitim durumu ve ekonomik durumu oldukça iyi olan bağımlıların da sayı olarak çok olduğu yapılan araştırmalar sırasında gözlenmiştir.

İşsiz, düşük gelir düzeyine sahip ya da düşük gelirli ailelerin çocuklarında uyuşturucu bağımlılığı yanında başka sorunlar da getirmektedir. Uyuşturucuyu belli aralıklarla sürekli temin etmek zorunda olan bağımlı, bunun için yeterli parayı çoğunlukla bulamayabilmektedir. Yaş ortalaması küçük olan bu bağımlılar çareyi hırsızlık yapmakta arayabilmektedirler. Hırsızlığın en kolay biçimi olan kapkaç onlar için bulunmaz bir para kazanma yöntemi haline gelmektedir. Kapkaçı bağımsız olarak zaman zaman yapan bağımlıların yanında kapkaçı bir iş haline getirmiş olanlar da bulunmaktadır.

Özellikle büyük kentlerde kurulan çeteler bu iş için bu çocukları kullanabilmektedirler. Organize suç örgütleri olan çeteler özellikle bu tipteki ekonomik durumu kötü olan gençleri ya da çocukları uyuşturucuya alıştırmaktadır. Bundaki en önemli neden çocuklara uyuşturucu karşılığında kapkaç yaptırmaktır. Bu çocuklar, ihtiyaçları olan uyuşturucuyu, yaptıkları kapkaç sayesinde ulaşabilmektedir.

Genellikle gelir düzeyi düşük mahallelerde yaşayan bu çocukların içinde bulundukları aile ve çevredeki toplumsal normların bozulması uyuşturucu kullanımını ve buna bağlantılı olarak ortaya çıkabilecek diğer suçları tetiklemektedir.

Genellikle kırsal kesimden kente göç edenlerin yoğun olarak yaşadığı ve ekonomik durumun bozuk olduğu bölgelerde uyuşturucu kullanımının bir başka şekli olan tiner ortaya çıkmaktadır. Bu çocukların büyük bir çoğunlu aileleri ile birlikte yaşamaktadır. Bazıları da sokaklarda yaşamaktadır. Tinerci olarak da isimlendirilen bu çocuklar, kapkaç eylemlerinin yanı sıra diğer suç tiplerini de çok sık işlemektedirler

5-ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Çalışmada ele alınan temel sorun, topluma yabancılaşmış ve anomik problemler yaşayan kişilerin kapkaç suçu işleme ihtimalleri ve kapkaç suçlularını bu suçu işlemeye iten toplumsal etkenlerdir. Modernleşmenin bütün hatlarıyla yaşandığı bir kent olarak İstanbul, kapkaç olaylarının sıklıkla görüldüğü bir şehirdir. Bu yüzden, araştırmanın çalışma sahası olarak bu şehir seçilmiş; İstanbul'daki kapkaç olaylarına anomi ve yabancılaşma bağlamında bakılmıştır**.**

5.1. İstanbul İlinin Tanıtımı

İstanbul 2008 yılı itibariyle 12.697.164 kişilik nüfusuyla Türkiye'nin en büyük, dünyanın da sayılı büyük şehirlerinden biridir. Sadece konut sayısı 2009 senesi itibariyle 3.393.077'dir. Türkiye'nin sanat, ticaret, medya ve ekonomi merkezi konumundadır. Marmara bölgesinde bulunmakta olup, 39 ilçesi vardır (http://istanbul.gov.tr, 2009).

İstanbul'un nüfusu son elli yıl içerisinde hızlı şekilde artmış kentleşme süreci plansız şekilde gelişmiştir. Kontrolsüz şehirleşme beraberinde pek çok problemi getirmiştir. Bu problemlerin başında suçluluk gelmektedir. İstanbul, 1000 yılı aşkın bir süredir, ekonomik, ticari, kültürel ve siyasi özelliklerinden dolayı dünyanın en çekici merkezlerinden biri olmuş ve nüfus bakımından dünyanın en kalabalık şehirleri arasına girmiştir. Şehirde nüfus, ekonomik gelişmelere bağlı olarak 1950 yılından itibaren, gelişen göç olgusuyla birlikte artmaya başlamıştır.

1950 yılında 1.166.447 olan İstanbul nüfusu 2007 senesi itibariyle 10,7 kat artarak 12.573.836'ya yükselmiştir. 2008 yılında yapılan yeni düzenlemeyle ilçe sayısı 39 olmuştur. İlçedeki telefon ağı sistemi yoğunluktan dolayı Avrupa Yakası (0 212) ve Anadolu Yakası(0 216) olmak üzere 2 ayrı alan kodu verilmek suretiyle sağlanmaktadır. Şehrin yönetiminin çok yetkili "süper bir vali" marifetiyle sağlanması veya Anadolu ve Avrupa yakalarının iki ayrı vilayetle yönetilmesi tartışılır olmuştur. İstanbul Türkiye'nin dünyadaki en bilinen şehridir. Ekonomik, kültürel, sanatsal ve medyasal başkenti konumundadır (Kara vd., 2008:76-95).

Türkiye'de asayiş suçlarının coğrafi dağılımına bakıldığında sayıca en çok asayiş suçunun İstanbul'da işlendiği (82.529) görülmektedir. Türkiye'nin en kalabalık nüfuslu bu şehrinde suçun sayıca fazla işlenmesi beklenen bir durumdur. Bununla birlikte yazılı ve görsel basında çıkan haberler, dikkatlerin büyük şehirlerdeki-özellikle İstanbul'daki- suçlar üzerine yoğunlaşmasına neden olmaktadır. Literatürde suçluluk 100.000 kişiye düşen suç oranıyla

değerlendirilmektedir. Türkiye'de 100.000 kişiye düşen suç oranı 674'dür. İstanbul'da bu oran 832'dir. Dolayısıyla İstanbul ilinin suçluluk oranında Türkiye ortalamasının hayli üzerinde olduğu görülmektedir(Yılmaz vd., 2006: 230–249).

Araştırmanın konusu olan kapkaç suçu 2006 yılı itibariyle, Türkiye genelinde 12.154 kere işlenmiştir. Bu rakamın 2.137 yani altıda biri İstanbul'da işlenmektedir. Kapkaç suçunun incelenmesinde İstanbul ilinin önemi belirgin olarak gözükmektedir (http://www.egm.gov.tr, 2010).

5.2-Araştırmanın Konusu

Kapkaç olayları, içinde bulunduğumuz son on yıl içerisinde her geçen gün varlığını daha fazla hissettiren ciddi bir toplumsal sorun haline gelmiştir. Türkiye'de özellikle İstanbul başta olmak üzere, Ankara ve İzmir gibi metropollerde daha sık görülmesi, bu sorunun toplumsal yapı ve bu yapıya ilişkin başka sorunlarla bağlantılı olabileceğini düşündürmektedir. Nitekim heterojen bir toplumsal yapıda hızlı kentleşme, göç, işsizlik, alkol, uyuşturucu ve bazı ruhsal problemlerin yaşandığı kent ortamları, anomi ve yabancılaşmayı doğuran mekânlar olarak bilinirler. Adı geçen metropollerin aynı zamanda kapkaç olaylarına en sık rastlanan yerleşim alanları olmaları, kapkaç suçunun bu anomik mekânlarda ne ölçüde geliştiği konusunda bir merak uyandırmaktadır. Dolayısıyla bu araştırmada Türkiye'nin en büyük metropolü olan ve aynı zamanda kapkaç suçunun en sık görüldüğü merkez olan İstanbul'da kapkaç olaylarının anomi ve yabancılaşma bağlamında incelenmesi konu edilmiştir.

Kapkaç suçu, bütün diğer toplumsal olgular gibi geçmişe dayandırılmakla birlikte, son on yılda nispeten daha dikkat çekici hale gelmiştir. Ölüm ve yaralama gibi diğer suçlarla birlikte gerçekleşen durumlarda, kamuoyunun tepkisini bir kat daha arttıran olaylar haline gelmektedirler. Dolayısıyla kapkaç olayları, kamuoyu nezdinde önlenmesi ve acil çözüm üretilmesi gereken bir sorun olarak kabul edilmektedir. Söz konusu yönüyle de kapkaç suçu, ele alınması gereken öncelikli araştırma konularından biri haline gelmektedir.

Kapkaçın ayrı bir suç türü olarak diğer suç türlerinden farklı, kendine özgü yönlerinin ortaya konulmasının gerekliliği, kapkaçın bu araştırmada konu edilmesinin diğer bir gerekçesi olarak ortaya konulabilir. Yukarıda kısmen bahsedildiği gibi, ölüm ve yaralama olaylarının da birlikte görüldüğü durumlarda farklı açılardan değerlendirilen kapkaç olayı akademik anlamda bir suç türü olarak değişik yönleriyle ortaya konulması için bu araştırmada konu olarak belirlenmiştir.

5.3-Araştırmada Kullanılan Teknikler

Araştırma tarama türünde betimsel bir çalışmadır. Veri toplama aracı olarak 39 maddeden oluşan bir anket kullanılmıştır. İstanbul ilinde kapkaç suçunun ortaya çıkışı ve artışına etkili olan nedenlerle ilgili kapkaç hükümlülerinin görüşleri incelenmiştir. Hipotezler denenmiş olduğundan, araştırmamız ilişki arayıcı araştırmadır.

5.4-Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini, İstanbul ilinde kapkaç suçu işleyerek mahkûm olmuş kişiler oluşturmaktadır. Kapkaç suçundan hüküm giymiş kimselerin tam sayısı, Adalet Bakanlığı İstatistik Şube Müdürlüğü'nden yazılı olarak talep edilmiş olup, UYAP (Ulusal Yargı Ağı Projesi) çalışmalarının sona ermemesi sebebiyle gerekli istatistik verilememiştir. Ayrıca Türk Ceza Kanunu'nda "kapkaç" kelimesi ve tabiri zikredilmemiştir. Kapkaç suçluları hırsızlık suçundan kayıt altına alınmaktadır. Kapkaç suçlularının tespiti yüz yüze görüşmede kendilerine sorularak gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda elde edilecek verilerin genellenmek isteneceği elemanlar açısından İstanbul'daki kapkaç suçuna karışmış tüm hükümlüler evreni oluşturmaktadır ve bu çalışmada evrenin tümüne ulaşılmaya çalışılmıştır. Yani tam örneklem yoluna gidilmiştir. İstanbul'daki ceza ve tutukevlerinde halen kalmakta olan, İstanbul ili dışındaki ceza ve infaz kurumlarına nakledilmeyen, anket uygulamasının yapıldığı sırada hastane, adliye eğitim ve benzeri nedenlerle kurum dışında bulunmayan ve anket uygulamayı kabul eden kapkaç hükümlülerinin tümüne anket uygulanmıştır. İstanbul'da halen Bakırköy Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğü, Silivri F Tipi Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğü, Metris 1 ve 2 Nolu T Tipi Ceza İnfaz Kurumu Müdürlükleri, Ümraniye E ve T Tipi Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğü, Kartal Ceza ve İnfaz Kurumu Müdürlüğü, Maltepe Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğü ve Üsküdar Paşakapısı Ceza ve İnfaz Kurumu Müdürlükleri bulunmaktadır. İstanbul'da tutuklu ve hükümlüler suçlarına göre sınıflandırılarak cezaevlerine yerleştirilmektedir. Kapkaç suçundan hüküm giyen tutuklu ve hükümlülerden erkekler; Ümraniye E ve T tipi Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğünde, kadınlar ve kızlar Bakırköy Kadın Kapalı Ceza ve İnfaz Kurumu Müdürlüğünde; çocuklar ise Maltepe Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza ve İnfaz Kurumu Müdürlüğünde bulunmaktadır. Dolayısıyla araştırma bu üç ceza ve infaz kurumunda gerçekleştirilmiştir. Diğer ceza ve infaz kurumlarında kapkaç hükümlüsü ve tutuklusu bulunmamaktadır.

Evrendeki 359 kişiden yanıt alınabilmiştir. Bu kişilerin tümü İstanbul'da kapkaç suçundan hüküm giymiş kişilerdir. Bu 359 kişi kapkaç suçundan hükümlü olan suçlular içinde; İstanbul dışına nakledilmeyen, çalışmanın yapıldığı sırada hastane, adliye ve eğitim gibi sebeplerle kurum dışında bulunmayan ve anket düzenlemeyi kabul eden kişilerden müteşekkildir. Denekler toplam 39 sorudan oluşan anket sorularına yönelik görüşlerini belirtmişlerdir. Anomi ve yabancılaşma bağlamında kapkaç olayı irdelendiği için deneklerin tümü bu suçtan yakalanmış kişilerden oluşmaktadır. Denek grubunu oluşturan tüm kişiler, İstanbul ili sınırları içindeki kapkaç suçlularından seçilmiştir.

5.5- Verilerin Toplanması

Araştırma verileri, araştırmacı tarafından hazırlanan 39 sorudan oluşan anket yardımıyla Maltepe Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza ve İnfaz Kurumu Müdürlüğü'nde bizzat araştırmacı tarafından çocuk ve gençlerle yüz yüze uygulanarak elde edilmiştir. Bu anketler, Ümraniye E ve T Tipi Ceza İnfaz Kurumu ve Bakırköy Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumlarında ise; psiko-sosyal yardım servisi refakatinde (Ceza ve Tutukevlerinde görevli psikologlar nezaretinde) anket yapmayı kabul eden kapkaç hükümlülerine uygulanmış ve doldurulan anketler geri toplanmıştır.

5.6-Verilerin Çözümü ve Yorumlanması

Araştırma sonucunda elde edilen veri ve bilgiler amaçlarımız doğrultusunda SPSS 15.0 (Statistical Package for the Social Sciences-Sosyal Bilimler için İstatistik Paketi) programı yardımıyla değerlendirilmiştir. Araştırma bulgularının analiz ve yorumlanmasına yer verilmiştir. Her bir başlık altında elde edilen sayısal veriler frekans ve yüzde tabloları ile gösterilmiş, Fisher ki-kare sınamasından yararlanılarak çözümlenmiş olup, sosyolojik kuramlara göre yorumlanmıştır.

6-BULGULAR VE YORUMU

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgular verilmekte ve söz konusu bulgular analiz edilerek yorumlanmaktadır

6.1- Araştırma Grubunun Kişisel (Bireysel) Nitelikleri

Bu başlıkta deneklerin kişisel bilgilerine ulaşılarak gerekli analiz ve yorumlar yapılacaktır.

6.1.1- Görüşülenlerin Yaş Durumları

"Suç istatistikleri ve bilinmeyen alan araştırmaları arasındaki karşılaştırmalı analizler, gerçekte en kuvvetli suç yükünün aşağı yukarı 14'den 16'ya kadar gençlik yaşlarında bulunduğunu ortaya koymaktadır. Suç istatistiklerine göre suç zirvesi İskandinav ülkelerinde 13–15, İngiltere'de 14–17, ABD'de 14–19 yaşlarındadır. Yaşın biyolojik gelişimi ile insanlar için çevre değişmektedir. İnsan büyümekte yavaş yavaş yeni bir çevrenin içine girmekte, sosyal yapısı değişmekte, yeni problemlerle karşılaşmakta ve sorumluluklarla yüzleşmektedir. İnsan yaşına uygun bir çevrede yaşamak ve ona dayanmak zorundadır"(Demişbaş, 2005: 155-156'dan aktaran Önder, 2007: 28). Yabancılaşmanın hüküm sürdüğü, anomik kentleşme ortamında hayata bakan çocuk ve gençler; güzel ideal ve gelecek düşüncelerine sahip olmadıklarından veya bu düşüncelerini gerçekleştirebileceklerine dair ümitlerini ve dayanma güçlerini yitirdiklerinden kapkaç suçuna itilebilmektedirler.

Suç olgusu araştırmalarında, yaş önemli bir değişkenlerden biridir. "Suç türleri suç oranları ile yaş değişkeni arasında ilişki olduğu genel kabul gören bir yaklaşımdır. Örneğin Hirschi ve Güttfredson, tüm suçların önemli bir oranının genç insanlar tarafından işlendiğini dile getirmektedirler" (Kızmaz, 2002: 123'ten aktaran, Soyaslan 2008: 55). Bu görüşler kapsamında kapkaç hükümlülerinin yaş durumları aşağıda görüldüğü gibi tespit edilmeye çalışılmıştır:

Tablo 1. Görüşülenlerin Yaşlara Göre Dağılımı

Yaş Durumları	**Sayı (N)**	**Yüzde (%)**
0–18	94	26,2
19–28	149	41,5
29–38	67	18,7
39–48	31	8,6
49+	17	4,7
Cevapsız	1	0,3
TOPLAM	**359**	**100,0**

Araştırmaya katılan kapkaç suçlularının "kaç yaşındasınız?" sorusuna verdikleri cevaplar yukarıdaki Tablo 1'de özetlenmiştir. Buna göre katılımcıların % 26'sı "0–18", % 42'si "18–28", % 19'u "28–38", % 9'u "38–48", % 5'i "48 ve üstü" cevabını verdikleri görülmektedir.

Araştırma bulgularına göre, kapkaç suçundan hüküm giymiş kimselerin çoğunluğu 18–28 yaş grubundaki (%41,5) kimselerdir. %26,3'lük bölümün de, çocuk sayılan 0–18 yaş grubundan olduğu gözden uzak tutulmamalıdır. Bu verilere göre, kapkaç suçunun genellikle 18–28 yaş aralığında bulunan genç kimseler tarafından işlendiği ortaya çıkmaktadır.

"Yapılan araştırmalar genç suçluluğunun giderek artış gösterdiğini, ülkelerden ülkelere farklılık gösterse de hırsızlık, kapkaç, adam öldürme, yaralama, saldırganlık gibi suç türleri gençler tarafından işlenen suçların başında gelmektedir" (Yörükoğlu, 2002: 399'dan aktaran Soyaslan, 2008: 56).

Araştırmada elde edilen bulgular ile yukarda bahsedilen çalışmaların sonuçları arasında uyumluluk vardır. İnsanlarda suç işleme olasılığı genç yaşlarda daha yüksek iken yaş durumları ilerledikçe suç işleme ihtimalleri azalmaktadır.

Yaş ve suç ilişkisi ile ilgili yapılan çalışmalarda, suçun genç yaşlarda daha fazla işlendiği, yaşın ilerlemesiyle suç işleme oranının azaldığı görüşünün, bu araştırmanın konusu olan kapkaç suçu için de geçerli olduğu verilerle doğrulanmıştır.

6.1.2- Görüşülenlerin Cinsiyet Durumları

Suç incelemelerinde cinsiyet değişkeni önem arz etmektedir. Erkeklerin kadınlara göre daha fazla suç işledikleri tezi genel kabul gören bir görüştür.

"Türkiye'de işlenen suç oranları cinsiyete göre büyük farklılık göstermektedir. Bunun nedeni geleneksel aile yapısı içerisindeki kızların ve kadınların evden dışarı çıkmasına izin verilmemesi ve çıksa bile yanında aile fertlerinden birini bulundurmasıyla daha fazla baskı altında tutulması, kızların fiziki anlamda erkeklere oranla daha yetersiz kalmasının yanında birçok sosyo-kültürel ve psikolojik nedeni vardır"(Önder, 2007: 29)

"Lambroso'ya göre, kadının adale kuvveti, ancak normal erkeğin gücünün üçte ikisine eşittir. Bu nedenle kadının tabiatı şiddet uygulanmasına karşıdır. Kadın suçluluğunun bir işareti, genel olarak suçluluğun yükseldiği yaşlarda, erkeklere göre düşüş vardır. Bunun iki açıklaması var: Birincisi kadınlar gerçekte ileri yaşlarda suçlu oluyorlar, 24 yaşında kadınlar oldukça sert suçluluk ortaya koyuyorlar. Diğer açıklama; ağır suçlu kadınların sert yapıya sahip olduklarıdır"(Demirbaş, 2005: 164'ten aktaran Önder, 2007: 29).

Tablo 2. Görüşülenlerin Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	Sayı (N)	Yüzde (%)
Erkek	323	90,3
Kadın	35	9,7
Toplam	**359**	**100,0**

Araştırmaya katılan kapkaç suçlularının "cinsiyetiniz nedir?" sorusuna verdikleri cevaplar tablo 2'de özetlenmiştir. Buna göre kapkaç suçlularının % 90,3'ünün "erkek", % 9,7'sinin "kadın" oldukları görülmektedir. Kapkaç suçunun fiziki güç ve çeviklik gerektirdiği bilinen bir gerçektir. Böylece kapkaç suçu genelde erkekler tarafından işlenmektedir denilebilir.

İçli tarafından yapılan çalışmada, tüm suç türlerinde erkek suç oranları kadın suç oranlarından belirgin şekilde yüksektir (İçli, 1993: 146).

"Suç çalışmalarının cinsiyetle ilgili sonuçları bu çalışmayla da doğrulanmakta ancak ilginç bir bulgu tespit edilmektedir. Şöyle ki; çalışmada erkek suçluların oranı %90 kadın suçluların oranı %10 olarak belirlenmiştir. Böylece erkeklerin kadınlara göre daha fazla suç işledikleri tezi doğrulanmıştır. Diğer yandan daha önce yapılmış suç araştırmaları incelendiğinde bu oranın kadınlar açısından giderek arttığı görülmektedir. Nitekim Kızmaz tarafından 2002 yılında yapılan çalışmada, anket uygulanan kişilerin %98,2'sini erkekler, %1,8'ini kadınlar oluşturmaktadır. 2007-2008 yılında Soyaslan tarafından hırsızlık suçlularına yapılan anket çalışmasında; erkek suçluların %93,1, kadın suçluların ise %6,9 oranında olduğu görülmektedir" (Soyaslan, 2008: 56). 2009 yılında yapılan bu çalışmada ise kadın suçluların oranın %9,7'ye yükseldiği görülmektedir. Her geçen yıl kadın suçluların, genel suçlular içindeki oranın yükseldiği görülmektedir. Geleneksel köy-taşra hayatından, göç yoluyla kentlere yerleşen kadınlar modern hayat içindeki yerlerini aldıkça, suç tablosundaki oranları da artmaktadır.

6.1.3-Cinsiyet ve Kapkaç Suçunu İşleyiş Biçimi İlişkisi

Tablo3. Cinsiyet ve Kapkaç Suçunu İşleyiş Biçimi İlişkisine Göre Dağılımı

İşleyiş Biçimi	Cinsiyet				Toplam	
	Erkek		Kadın			
	N	%	N	%	N	%
Tek Başına	79	28,2	7	2,5	86	30,7
Bir Arkadaşla	92	32,9	8	2,9	100	***35,7***
Bir Grupla	27	9,6	6	2,1	33	***11,8***
Diğer (Örgüt vs.)	10	20	1	1,8	11	***21,8***
Toplam	254	90,7	26	9,3	280	100

Ki-kare=3,52; Sd=3 $p<0,05$ Anlamlılık= 0,319

Kapkaç suçu işleyenlerin cinsiyeti ile kapkaç suçunun nasıl işlendiği arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Mahkûmun kadın veya erkek olmasının suçu ne şekilde (kiminle beraber) işlediğine etkisi bulunmamaktadır.

6.1.4-Cinsiyet ve Mağdur İlişkisi

Tablo 4. Cinsiyet ve Mağdur İlişkisi Durumu

MAĞDURLAR	CİNSİYET				Toplam	
	Erkek		Kadın			
	N	%	N	%	N	%
Yalnız Bayanları	20	***10,8***	1	***0,5***	21	***11,4***
Yalnız Erkekleri	36	***19,5***	3	***1,6***	39	***21,1***
Yaşlıları	3	***1,6***	0	***0***	3	***1,6***
Tenha Yerlerde Veya Gece Yalnız Gezenleri	9	4,8	2	1	11	5,9
Çocukları	8	4,3	0	0	8	4,3
Elinde Çanta Ve Değerli Esya Bulunanları	17	9,2	0	0	17	9,2
Şık Ve Zengin Görünenleri	34	18,4	1	0,5	35	19,9
Renkli Giyinenleri	6	3,2	0	0	6	3,2
Diğer	36	***19,5***	8	4,3	44	23,8
Toplam	**169**	**91,8**	**15**	**8,1**	**184**	**100**

Ki-kare=12,05, sd=8, p=0,149

Kapkaç suçu işleyenlerin cinsiyeti ile kapkaç suçunu işlerken kimlerine hedef alındığı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur. Mahkûmların cinsiyetleriyle kapkaç suçunu hedef alırken seçtikleri kişiler arasında bir bağ bulunamamıştır.

6.1.5-Cinsiyet ve Kapkaç Suçunu İşleme Nedeni İlişkisi

Kapkaç suçu işleyenlerin cinsiyeti ile kapkaç suçunun işleme nedeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur. Kapkaç mahkûmlarının her iki cinsiyette bulunanlarıyla, kapkaç suçunu işleme nedeni arasındaki ilişkiyi arayan bu tabloda, söz konusu bağlantıya rastlanmamıştır.

Tablo 5. Cinsiyet ve Kapkaç Suçunu İşleme Nedeni İlişkisi Durumu

Kapkaç İşleme Nedeni	**Cinsiyet**				**Toplam**	**%**
	Erkek	**%**	**Kadın**	**%**		
İşsiz Olduğumdan	98	33,4	11	3,7	109	37,2
Maddi Sebepler	54	18,4	4	1,4	58	19,8
Diğer	115	39,2	11	3,7	126	42,9
Toplam	**267**	**91,1**	**26**	**8,9**	**293**	**100**

Ki-kare=0,484; sd=2, p=0,785

Erkek kapkaç suçluları işsizliği %33,4 oranında işaretlerken, kadın suçlular %3,7 oranında işsizliği işaretlemişlerdir.

6.1.6- Görüşülenlerin Öğrenim Durumları

Okul, insan için, toplum tarafından oluşturulan ilk kendini deneme yeridir. Okul sistemi, bireye, ileride içlerinde yer alacağı bürokratik toplumun benzeri bir yapı sunar. Toplumun örgütlü bir kurumu olarak okulda, roller, sorumluluklar ve uyulması gereken yazılı kurallar vardır (Uluğtekin, 1991: 45). Okulun bu işlevini herhangi bir nedenle yerine getirememesi bireyin başarısını, gelişimini, çevreye uyumunu ve ruh sağlığını olumsuz yönde etkileyecektir. İnsancıl, bireyi geliştiren, yaşama hazırlayan eğitimin etkinliğine ve önemine karşılık, eksiksiz, yetersiz, yanlış eğitim birçok sorunun kaynağı olabilmektedir. Bazı hallerde okul, çocukların gelişme ve uyum güçlüklerini çözmeye yardım edecek yerde, farkında olmadan güçlüğü artırıcı etkiler eklemektedir. Bunun sonucu olarak da okuldan kaçmak, hırsızlık, kapkaç gibi sorun ve suçlar ortaya çıkabilir(Yavuzer, 2005:162).

Bireylerin sosyalleşmelerinde etkili olan kurumlardan biri de okuldur. Aileden kaynaklanan sosyalleşme problemlerinin çözümüne okul büyük katkı sağlamaktadır. Öğrenim durumu ile suçluluk arasındaki ilişki olduğu görüşü uzun zamandır ileri sürülmektedir. Yaşı küçük suçluların okulda başarısız, okuldan kaçanlardan olması bu görüşü doğrular niteliktedir (Dönmezer, 1994:225'den aktaran Soyaslan, 2008: 60).

Kriminolojinin kurucularından Garofalo "Açılan her okul bir hapishane kapatır" demektedir. Sosyal kontrol kuramcılarından Hirschi suçun bireyin geleneksel kurumlardan olan okul, aile, din gibi kurumlara olan bağının zayıflamasıyla olduğunu savunmuştur. Geleneksel kurumlardan okul ile bireyin bağının zayıflaması, okuldan kaçma, okulu terk, okul devamsızlığı, okul başarısızlığı, disiplin sorunları ve benzeri şekilde ortaya çıkmaktadır.

Tablo 6. Öğrenim Durumlarının Dağılımı

Öğrenim Durumu	Sayı (N)	Yüzde (%)
Okur Yazar Değil	46	12,8
Okuryazar	42	11,7
İlkokul Mezunu	147	40,9
Ortaokul Mezunu	77	21,4
Lise Mezunu	35	9,7
Yüksekokul Mezunu	6	1,7
Fakülte Mezunu	2	0,6
Cevapsız	4	1,1
Toplam	**359**	**100,0**

Örneklem grubunun öğrenim durumları incelendiğinde % 13'ünün "okuryazar değil", % 12'sinin "okuryazar", % 41'inin "ilkokul mezunu", % 21'inin "ortaokul mezunu", % 10'unun "lise mezunu", % 2'sinin "yüksekokul mezunu", % 1'inin "fakülte mezunu" oldukları görülmektedir. Tablodan da görüldüğü gibi kapkaç suçundan tutuklu olanların ilkokul mezunu olma oranı yüksektir. Eğitim seviyesi yükseldikçe suçlu frekansında azalma olduğu açıkça görülmektedir.

İçli tarafından yapılan çalışmada, araştırmaya katılan 2934 hükümlünün %58'i ilkokul mezunu, %14'ü ortaokul mezunu olduğu, yüksek okul ve üniversite mezunlarının oranının ise oldukça düşük olduğu tespit edilmiştir. (İçli, 1992: 52'den aktaran Soyaslan, 2008: 57).

2002 yılında Emniyet Genel Müdürlüğü'nce yapılan çalışmada, hırsızlık suçlarından (kapkaç, gasp, yağma, evden hırsızlık, oto hırsızlığı, otodan hırsızlık, yankesicilik, kaldırımcılık) gözaltına alınanların öğrenim durumları incelendiğinde %52,7'si ilkokul, %14,1 ortaokul, %13,1 okuma yazması olmayan, %8'i lise, %1'i yüksek okul şeklinde dağılım göstermektedir (EGM, 2002: 96'dan aktaran Soyaslan, 2008:61).

Örneklem grubunun öğrenim durumları ile verilerinin zikredildiği yukarıdaki çalışmalarda söz konusu olan suçluların öğrenim durumlarının düşük seviyede olduğu araştırmada elde edilen verilerden anlaşılmaktadır.

6.1.7-Öğrenim Düzeyi ve Kapkaç Suçunu İşleme Nedeni

Kapkaç suçu işleyenlerin öğrenim düzeyi ile kapkaç suçunun neden işlendiği arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır. Öğrenim düzeyi de okuryazar değil ile okuryazar ve ilköğretim düzeyinde olanlar yoğunlukla işsizliği neden göstermektedir.

Tablo 7- Öğrenim Düzeyi ve Kapkaç Suçunu İşleme Nedeni İlişkisi Durumu

Neden	**Öğrenim Düzeyi**						**Toplam**	
	Okuryazar Değil		**Okuryazar ve İlköğretim**		**Lise ve Üstü**			
	N	**%**	**N**	**%**	**N**	**%**	**N**	**%**
İşsizlik	19	6,5	79	27,1	10	3,4	108	37,1
Maddi Sebepler	13	4,5	39	13,4	5	1,7	57	19,6
Diğer	9	3,1	101	34,7	16	5,5	126	43,3
Toplam	**41**	**14,1**	**219**	**75,3**	**31**	**10,7**	**291**	**100**

Ki-kare=10,03 ;sd=4, p=0,040

Okuryazar olmayanlar çoğunlukla işsizlik sebebiyle kapkaç suçu işlerken, okuryazar, ilköğretim, lise ve üstü mezunu olanlar çoğunlukla diğer sebeplerden dolayı kapkaç suçu işlemektedir.

6.1.8- Görüşülenlerin Doğum Yeri Dağılımı

Tablo 8. Doğum Yeri Dağılımı

İller	Sayı (N)	Yüzde (%)
Adana	7	1,9
Adıyaman	9	2,5
Afyon	2	0,6
Ağrı	9	2,5
Amasya	1	0,3
Ankara	2	0,6
Antalya	2	0,6
Aydın	1	0,3
Balıkesir	2	0,6
Bingöl	2	0,6
Bitlis	9	2,5
Çanakkale	1	0,3
Çankırı	2	0,6
Çorum	2	0,6
Diyarbakır	23	6,4
Edirne	3	0,8
Elazığ	5	1,4
Erzincan	1	0,3
Erzurum	4	1,1
Gaziantep	2	0,6
Giresun	3	0,8
Gümüşhane	2	0,6
Hatay	3	0,8
İçel	1	0,3
İstanbul	96	26,7
İzmir	2	0,6
Kars	6	1,7
Kastamonu	2	0,6
Kayseri	4	1,1
Kırklareli	1	0,3
Kocaeli	1	0,3
Konya	5	1,4
Malatya	4	1,1
Manisa	2	0,6
K.Maraş	4	1,1
Mardin	8	2,2
Muş	8	2,2
Nevşehir	1	0,3
Ordu	8	2,2
Sakarya	2	0,6
Samsun	8	2,2
Siirt	12	3,3
Sinop	6	1,7
Sivas	3	0,8
Tekirdağ	10	2,8
Tokat	8	2,2
Trabzon	6	1,7
Tunceli	1	0,3
Şanlıurfa	6	1,7
Uşak	1	0,3
Van	1	0,3
Yozgat	2	0,6
Zonguldak	5	1,4
Kırıkkale	1	0,3
Batman	7	1,9
Şırnak	4	1,1
Bartın	5	1,4
Ardahan	6	1,7
Iğdır	2	0,6
Yalova	1	0,3
Karabük	1	0,3
Cevapsız	11	3,1
Toplam	**359**	**100,0**

Araştırmaya katılan kapkaç suçlularının "doğum yeriniz neresidir?" sorusuna verdikleri cevaplar tablo 8'de özetlenmiştir. Buna göre katılımcıların % 27'si "İstanbul", % 6'sı "Diyarbakır", % 3'ü "Siirt", % 3'ü "Adıyaman", % 3 ü "Ağrı", % 2'si "Bitlis", % 2'si "Mardin" şeklinde oldukları görülmektedir. Her il doğumlu en az bir kapkaç hükümlüsü bulunmaktadır. Anomi ve yabancılaşmanın erozyona uğrattığı ülkede her şehirde doğmuş suçluların bulunması normal karşılanmalıdır.

Katılımcıların %27'si İstanbul doğumludur. Bunlar bir önceki göç eden jenerasyonun çocuklarıdır. İstanbul'a her ilden göç olduğu gibi Doğu ve Güneydoğu Anadolu illerinden de göç olmaktadır. Göç, katılanlara bazı yararlar sağladığı gibi beraberinde çözümü güç bazı problemleri de getirebilmektedir. Örneğin; "barınma, eğitim, sağlık uyum, sosyal sapma davranışı, ailelerin parçalanması, suçluluk gibi" (Narman, 1990: 189'dan aktaran Önder, 2007: 31).

Suç-doğum yeri ilişkisinin incelenmesinde amaç araştırmaya konu suçu işleyen bireylerin İstanbul ilinin yerlileri mi, yoksa başka şehirde doğup kente göçen bireyler mi olduğunu ortaya çıkarmaktır.

"Suç ve mekân ilişkisini sosyolojik olarak inceleyen kuramlardan Chicago Okulu araştırmaları, suçun meydan gelişini çevre faktörleri ile açıklamaya çalışmışlardır. Chicago Okulu kuramcılarından Shaw ve McKay düşük gelir düzeyi, etnik farklılıklar, göç gibi faktörlerin toplumun sosyal organizasyonunun yıktığını, bunun da suça neden olduğunu ileri sürmüşlerdir" (Kızmaz, 2002: 132'den aktaran Soyaslan, 2008: 58).

"İç göçler beraberinde bazı sosyal sorunlara neden olmaktadır. Bu süreç içinde artan gecekondulaşma, kentsel hizmetlerin aksaması, işsizlik, göç edenlerin topluma uyumsuzluğu, şehir kültürüne yabancılık ve kültürler arası çatışma gibi sorunlar yaşanmaktadır. Son yıllarda ardı ardına gelen göçük, heyelan, deprem, sel gibi doğal afetler ve Güneydoğu sorunu da köyden kente göçü arttırmıştır. Endüstrileşmenin şehirleşmeye oranla ağır temposu, şehirlere akan iş gücünü işletmelerin emmesini engellemektedir. Bu nedenle şehre göç edenler, belli bir ihtisasa dayanan endüstri alanından ziyade geçici, ihtisas istemeyen(vasıfsız) hizmetlerde istihdam olmakta, marjinal sektör denilen seyyar satıcılık, ayakkabı boyacılığı ve kapıcılık faaliyetleri gibi prodüktiv olmayan işlerle uğraşmaktadırlar. Bu durum açık işsizliğe ayrıca vergi toplanamayan kayıt dışı bir ekonomi oluşmasına ve kırsal kesimden kentlere gelen genç, becerikli ve atılgan unsurların yerinde kullanılamaması sonucu "sosyal erozyon"a

neden olmaktadır. Sahte kentleşmenin getirdiği yetersiz imkânlar, anomi ve yabancılaşma suç işlemede etken olabilmektedir"(Hancı, 1999: 24-28'den aktaran Önder, 2007: 31).

"Toplumdaki bireylerin normal dışı davranışlar içinde olmalarında kırdan kente göçün rolü, daha geçen yüzyılın başında kesin çizgillerle ortaya çıkmıştır. Ülkemizde 1970'lere kadar yapılan araştırmalar daha çok köy problemlerine yöneliktir. Çatışan rollerin heyecan birikimine yol açtığı, izole hayatın ise uyumsuzlukla sonuçlandığı kentteki hayatın, davranış bozukluklarını artırıcı olduğu ilgili meslek çevrelerince kabul edilmektedir" (Kıray, 1984: 57-58'den aktaran Önder, 2007: 32).

"Kente göçe aile dayanıksızdır ve tek başınadır. Yabancı bir ortamda kök salmak, baş döndürücü değişmelere ayak uydurmak zorundadır. Yoksul bir aile bu değişmelere birden ayak uyduramaz; bocalayabilir. Yoldan çıkabilir. Köy toplumunda edinilen beceriler kentte işe yaramadığı gibi, değer yargıları ve deneyimler de yol gösterici değildir. Babanın bu ortamda kendi çocuklarına yol göstermesi ya da kılavuzluk etmesi olanaksızdır. Yoksul bir aile çocuğunun, tüm bu engelleri aşması ve yolunu bulması kolay değildir. Tek kurtuluş yolu okuldan geçer. Oysa yoksul çocuk; beslenme, sağlık ve zihinsel gelişme yönünden yaşıtlarından geride kalmıştır. Öğrenim yarışına geriden başlar, aradaki açığı kapmak için umutsuzca çalışır. Bu yarışı bitirenler azınlıktadır. Çoğu yarışı yarı yolda bırakıp erken yaşta işe koşulur: Sokaklarda öteberi satar; karaborsacıların eline düşer, kendini karakolda bulur. Örselenir. İlk masum suçundan ağır ceza gören çocuğun yapacağı toplumdan öç almaktır. Yakalanmamak gerektiğini öğrenmiştir; kendine kurnazca suç işleyenleri örnek alır. Yol göstereni yoksa aile denetimi gevşekse yoldan çıkması kaçınılmaz olur" (Yörükoğlu, 2000: 213-214'ten aktaran Önder, 2007: 32–33).

"Göçlerin ve özellikle gecekondulaşmanın büyük şehirlerde sosyal gerilimlere, gruplar arası çatışmalara, sonuç olarak çocuk suçlarının, özellikle de mala yönelik suçların artmasına neden olduğu belirtilmektedir. Geleneksel aile çevreye direnemez olduğunda gevşeme ve serbestleşme olmakta, bunu hisseden çocuğun ise ilk tercihi sokaklar olmaktadır" (Hancı, 1999: 24-28'den aktaran Önder, 2007: 32–33).

1990'lı yıllarda yaşanan büyük göç hareketi ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin demografik yapısı büyük ölçüde değişmiştir. Bölgede 90'lı yıllarda yaşanan yoğun çatışmalar nedeniyle köyler boşaltılmış, kırsal alanda yaşayan insanlar önce, bölgenin en büyük kentleri olan Şanlıurfa, Gaziantep ve Diyarbakır a göç etmiştir. Buralarda da umduklarını bulamayan yöre insanları başta İstanbul olmak üzere büyük kentlere göç etmişlerdir. Sadece 2007–2008

döneminde Anadolu şehirlerinden İstanbul'a 374.868 vatandaş göç etmiştir(www.tuik.gov.tr, 2010). Kırsal alandan gelenler İstanbul'un kentsel yapısına büyük oranda entegre olamamıştır. Araştırmada elde edilen rakamlar göçün suç üzerindeki etkisini açıkça ortaya koymaktadır.

6.1.9- Görüşülenlerin Medeni Durumu

Suçla ilişkisi incelenen değişkenlerden biri de kişilerin medeni durumlarıdır. Medeni durum değişkeninin suç türlerine ve cinsiyete göre değişkenlik arz ettiği yapılan çalışmalardan anlaşılmaktadır.

Tablo 9. Medeni Durumların Dağılımı

Medeni Durum	Sayı (N)	Yüzde (%)
Bekâr	217	60,4
Evli-Çocuksuz	20	5,6
Evli–1 Çocuklu	31	8,6
Evli–2 Çocuklu	28	7,8
Evli- 3 Çocuklu Ve Üzeri	23	6,4
Birlikte Yaşıyor	2	0,6
Dul	5	1,4
Boşanmış	7	1,9
Cevapsız	26	7,2
Toplam	**359**	**100,0**

Araştırmaya katılan kapkaç suçluları "medeni durumunuz nedir?" sorusunu yukarıdaki tablo 9 'da görüldüğü şekilde yanıtlamışlardır. Buna göre katılımcıların % 60'ı "bekar", % 6'sı "evli-çocuksuz", %9'u "evli-1 çocuklu", % 8 i "evli-2 çocuklu", % 6'sı "evli-3 çocuklu", % 2'si "birlikte yaşıyor", % 1'i "dul", % 2'si "boşanmış" oldukları görülmektedir.

Bu araştırmada bekâr oranının yüksek olması kapkaç suçunun genç suçu niteliği taşımasından kaynaklanmaktadır. Araştırmada suç işleyenlerin yoğunluğunun 0–28 yaş grubu olduğu dikkate alındığında, Türkiye'de evlenme yaşının da 29–30 olduğu (özellikle erkeklerde) dikkate alındığında; kapkaç suçlularının çoğunluğunun bekâr olması normal karşılanmaktadır.

6.1.10. Ailenin Öğrenim Durumu

Suçluların aile yapılarının ilgi çekici ve çarpıcı bir noktası da öğrenim durumlarıdır. Bu aileler genel olarak ya iyi bir seviyede eğitim görmüşlerdir ya da kapkaç suçu gibi alt gelir suçlarında eğitimleri yoktur (Çataloluk, 1983: sayı 9-10'dan aktaran Önder, 2007: 41).

"Cumhuriyetin kuruluşuyla birlikte ülkemizde okuryazarlık oranının giderek arttığı görülür. 1935 yılında toplam nüfusun %18,7 si olan okuryazar oranı 1945'de %48,7'ye, 1970'de ise %54,6'ya ulaşmıştır. Çocukların eğitiminde birincil rolü olan, kadınların durumunun daha da kötü olduğu görülmektedir. Çünkü her 100 kadından ortalama 67'si okuryazar değildir. Bu oran ekonomik bakımdan geri bölgelerimizdeki bazı illerde %90'ı aşmaktadır. 1970 verilerine göre her yüz erkekten 28'i okuma yazma bilmemektedir. Son çeyrek yüzyıl içinde çocuk psikolojisine ilişkin araştırmalarda, çocuk yaşamının başlangıcındaki anne baba eğitiminin etkisi ve gelecekteki ruh sağlığı açısından taşıdığı hayati önem vurgulanmaktadır. Çocukların ilk eğitimini aldığı aile yuvalarında, genellikle töre, görenek ve gelenekler doğrultusunda alışagelmiş yöntemler ve sezgiye dayanılarak el yardımıyla eğitildikleri açıktır. Okuma yazma bile bilmeyen anne ve babanın, çocuğunu tanımak için hiçbir bilimsel aydınlanma olanağı yoktur" (Yavuzer, 2001: 148'den aktaran Önder, 2007: 41).

"Eğitim düzeyi düşük anne ve babaların çocuk yetiştirmede çağın koşullarına uygun davranış biçimleri geliştirememeleri, sosyal kurallara uyulan sağlıklı bir toplumun oluşmasına engel teşkil etmekle beraber Türkiye'de birçok siyasal ve toplumsal soruna kaynaklık edebilmektedir" (Erkan, 2001: 51-78'den aktaran Önder, 2007: 41).

Anne ve Babaların çocuklarına uygun davranışın ya da neyin doğru neyin yanlış olduğunu öğretebilmeleri için, önce kendilerinin eğitimli olması gerekmektedir. Neyin doğru neyin yanlış olduğunu bilmeyen veya kulaktan dolma bilgilerle öğrenen ebeveynlerin çocuklarına da verecekleri bilgiler sağlıklı olmayacaktır.

6.1.10.1- Annenin Öğrenim Düzeyi ve Suça Yatkınlık

Tablo 10. Annenin Öğrenim Düzeyi

Öğrenim Düzeyi	Sayı (N)	Yüzde (%)
Okur Yazar Değil	157	43,7
Okuryazar	41	11,4
İlkokul Mezunu	99	27,6
Ortaokul Mezunu	29	8,1
Lise Mezunu	18	5,0
Yüksekokul Mezunu	2	0,6
Fakülte Mezunu	1	0,3
Lisansüstü	1	0,3
Cevapsız	11	3,1
Toplam	**359**	**100,0**

Araştırmaya katılan kapkaç suçlularının "annenizin öğrenim düzeyi nedir?" sorusuna verdikleri cevaplar tablo 10'da özetlenmiştir. Buna göre katılımcıların % 44'ü "okuryazar değil", % 11'i "okuryazar", % 28'i"ilkokul mezunu", % 8'i "ortaokul mezunu", % 5'i "lise mezunu", % 1'i "yüksekokul mezunu", % 1'i "fakülte mezunu", % 1'i "lisansüstü" oldukları görülmektedir. Tablodan da görüldüğü gibi kapkaçtan tutuklu ve hükümlü olanların annelerinin eğitim düzeyleri çok düşüktür. Ailede bireyi yetiştiren ve onunla daha çok zaman geçiren bireyin anne olduğu düşünülürse, düşük eğitim düzeyi olan annelerin çocukları suça daha meyilli oluyor denilebilir.

"İçli tarafından yapılan bir çalışmada, araştırmaya katılan hükümlülerin annelerinin %62'sinin okuma yazma bilmediği, %12'sinin okuryazar olup ilkokul mezunu olmadığı şeklinde sonuçlar alınmıştır" (Soyaslan, 2008: 59).

Deneklerin annelerinin eğitim seviyelerinin oldukça düşük olduğu görülmektedir. Bu veriler konu ile ilgili yapılan diğer çalışmalarda elde edilen verilerle uyum göstermektedir.

Babanın işte olması dolayısıyla evde en çok anne ile birlikte bulunan ve etkilenen bireyin annesinin eğitim seviyesinin oldukça düşük olması, bireyin sosyalleşmesini olumsuz yönde etkileyecektir.

Konuyla ilgili yapılan diğer çalışmalarda elde edilen bulgularla deneklerin annelerinin eğitim seviyeleri uyumluluk göstermektedir. Deneklerin eğitim seviyeleri düşük olduğu gibi annelerinin eğitim seviyeleri deneklerden daha da düşüktür. Bu seviye ülkemizin ortalamasının da altındadır. Bireyin ilk eğitimini alarak sosyalleştiği aile ortamında, babanın rolü düşünülse daha fazla birlikte olduğu annenin eğitim seviyesinin düşük olması yetiştireceği çocuklarda sorunlara neden olabilecektir. Kendisi eğitimsiz anne çocuğunda karşılaştığı sorunlarda (Suç, ergenlik, eğitim vesaire) kulaktan dolma bilgilerle, bilimsel ve hukuksal olmayan çözüm yolları üretecek ve bu sorunları tam manasıyla çözemeyecektir.

6.1.10.2- Öğrenim Düzeyi ve Annenin Öğrenim Düzeyi İlişkisi

Tablo 11. Öğrenim Düzeyi ve Annenin Öğrenim Düzeyi İlişkisi Durumu

Öğrenim Düzeyi	Anne Öğrenim Düzeyi				Toplam	
	Okuryazar Değil		Okuryazar, İlköğretim Lise Ve Üstü			
	N	%	N	%	N	%
Okuryazar Değil	31	9	14	4,1	45	13
Okuryazar, İlköğretim Lise Ve Üstü	124	35,9	176	51	300	87
Toplam	**155**	**44,9**	**190**	**55,1**	**345**	**100**

Ki-kare=12,08; sd=1, p=0,001

Kapkaç suçu işleyenlerin öğrenim düzeyi ile kapkaç suçu işleyenlerin anne öğrenim düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır. Kapkaç suçu işleyenlerin öğrenim düzeyi okuryazar ve ilköğretim düzeyinde yoğunlaşırken, annelerinin öğrenim düzeyi de okuryazar değil ile okuryazar ve ilköğretim düzeyinde yoğunlaşmıştır.

6.1.10.3- Babanın Öğrenim Düzeyi

Önder'in (2007: 42) yapmış olduğu çalışmada deneklerin babalarının %44'ünün ve annelerini %90'ının okuma yazma bilmediği tespit edilmiştir.

Tablo 12. Babanın Öğrenim Düzeyi

Öğrenim Durumu	Sayı (N)	Yüzde (%)
Okur Yazar Değil	64	17,8
Okur Yazar	50	13,9
İlkokul Mezunu	168	46,8
Ortaokul Mezunu	36	10,0
Lise Mezunu	23	6,4
Yüksekokul Mezunu	5	1,4
Fakülte Mezunu	4	1,1
Lisansüstü	2	0,6
Cevapsız	7	1,9
Toplam	**359**	**100**

Araştırmaya katılan kapkaç suçlularının "babanızın öğrenim düzeyi nedir?" sorusuna verdikleri cevaplar tablo 12'de özetlenmiştir. Buna göre katılımcıların % 18'i "okuryazar değil", % 14'ü "okuryazar", % 47'si"ilkokul mezunu", % 10'u "ortaokul mezunu", % 6'sı "lise mezunu", % 1'i "yüksekokul mezunu", % 1'i "fakülte mezunu", % 1'i "lisansüstü" oldukları görülmektedir. Tablodan da görüldüğü gibi kapkaçtan tutuklu olanların babalarının eğitim durumları düşüktür. Babaların eğitim durumuyla suçlu frekansı arasında ters orantı vardır.

Soyaslan'ın (2008: 61) çalışmalarında elde edilen bulgularla deneklerin babalarının eğitim seviyeleri uyumluluk göstermektedir. Kapkaç mahkûmlarının babalarının eğitim seviyeleri, kapkaç mahkûmlarının annelerine göre daha yüksek olsa da yine de düşüktür.

6.1.10.4-Öğrenim Düzeyi ve Babanın Öğrenim Düzeyi İlişkisi

Tablo 13. Öğrenim Düzeyi ve Babanın Öğrenim Düzeyi ilişkisi Durumu

Öğrenim Düzeyi	Baba Öğrenim Düzeyi				Toplam	
	Okuryazar Değil		Okuryazar, İlköğretim Lise Ve Üstü			
	N	%	N	%	N	%
Okuryazar Değil	24	6,9	21	6	45	12,9
Okuryazar, İlköğretim Lise Ve Üstü	39	11,2	265	75,9	304	87,1
Toplam	**63**	**18,1**	**286**	**81,9**	**349**	**100**

Ki-kare=43,47; sd=1, p=0,000

Kapkaç suçu işleyenlerin öğrenim düzeyi ile kapkaç suçu işleyenlerin babalarının öğrenim düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır. Kapkaç suçu işleyenlerin öğrenim düzeyi okuryazar ve ilköğretim düzeyinde yoğunlaşırken, babalarının öğrenim düzeyi de okuryazar ve ilköğretim düzeyinde yoğunlaşmıştır.

6.1.11- Yerleşim Birimine Göre Doğum Yerleri

Dünyada meydana gelen sanayileşme hareketleriyle birlikte tarım toplumundan sanayi toplumuna geçiş yaşanmış, sanayi toplumundan önce insanlar genellikle doğum yerlerinde anne babalarıyla birlikte yaşamlarını sürdürürken, nüfusun artması, savaş, tarımdan insanların geçimlerini karşılayamaması gibi gerekçelerle insanlar sanayi işletmelerinin bulunduğu yerlere göç etmeye başlamışlardır. Böylece dünyada ve Türkiye'de göç hareketleri başlamıştır. Birey göç etmesiyle birlikte üzerindeki kontrol mekanizmalarından uzaklaşmıştır. Göç ile birlikte bireyler, göç ettikleri yerde uyum, ayrımcılık, yabancılaşma ve anomi gibi sorunlar yaşamaktadırlar. Burada sayılanlar ve göçmenlerin yaşadığı diğer problemler bu tür insanların suç işlemesine ortam hazırladığı düşünülmektedir.

Tablo 14. Görüşülenlerin Doğum Yerine Göre Dağılımı

Yerleşim Birimi	**Sayı (N)**	**Yüzde (%)**
Köy	104	29,0
Kasaba	9	2,5
İlçe	112	31,2
İl	86	24,0
Cevapsız	48	13,4
Toplam	**359**	**100,0**

Araştırmaya katılan kapkaç suçlularının "hangi yerleşim biriminde doğdunuz?" sorusuna verdikleri cevaplar tablo 14'de özetlenmiştir. Buna göre katılımcıların % 29'u "köy", % 3'ü "kasaba", % 31'i "ilçe", % 24'ünün de "il" de doğdukları görülmektedir.

6.1.12- Cezaevine Girmeden Önce Yaşanan Yerler

Tablo 15. **Cezaevine Girmeden Önce Yaşanan Yerlerin Dağılımı**

İller	Sayı (N)	Yüzde (%)
Adana	7	1,9
Adıyaman	1	0,3
Afyon	3	0,8
Ağrı	1	0,3
Ankara	1	0,3
Antalya	1	0,3
Artvin	1	0,3
Bitlis	1	0,3
Diyarbakır	3	0,8
Elazığ	2	0,6
Gaziantep	2	0,6
Giresun	1	0,3
Hatay	1	0,3
Isparta	2	0,6
İçel	1	0,3
İstanbul	264	73,5
İzmir	3	0,8
Kayseri	2	0,6
Kocaeli	2	0,6
Konya	1	0,3
Malatya	1	0,3
Manisa	1	0,3
K.Maraş	1	0,3
Muş	2	0,6
Nevşehir	1	0,3
Ordu	2	0,6
Sakarya	1	0,3
Samsun	1	0,3
Siirt	4	1,1
Tekirdağ	11	3,1
Trabzon	1	0,3
Şanlıurfa	1	0,3
Batman	1	0,3
Şırnak	1	0,3
Bartın	1	0,3
Ardahan	1	0,3
Düzce	1	0,3
Cevapsız	27	7,5
Toplam	**359**	**100,0**

Araştırmaya katılan kapkaç suçluları "cezaevine girmeden önce nerede yaşıyordunuz?" sorusunu yukarıdaki tablo 15'de görüleceği şekilde yanıtlamışlardır. Buna göre kapkaç suçlularının çoğunluğunun (264 kişi yani %73,5) İstanbul'da yaşadıkları görülmektedir. Yukarıda iç göçle ilgili anlatılanlar ışığında tekrar etmek gerekir ki; iç göçle yurtlarını terk eden insanlar, eğer büyük kentten umduklarını bulamazlarsa ve umduklarını gerçekleştirecek imkânlara sahip olamazlarsa, önlerine çıkan yeni topluma yabancılaşmakta ve anomik ortam içinde kapkaç başta olmak üzere birçok suça karışmaktadırlar.

6.1.13-Doğum Yeri ve Cezaevine Girmeden Önce Yaşadığı Yer İlişkisi

Tablo 16. Doğum Yeri ve Cezaevine Girmeden Önce Yaşadığı Yer İlişkisi Durumu

Doğum Yeri	Ceza Evine Girmeden Önceki Yer				Toplam	
	İstanbul		İstanbul Dış ı			
					N	%
İstanbul	92	***25,6***	172	***47,9***	264	***73,5***
İstanbul Dışı	4	1,1	91	25,3	95	26,5
Toplam	**96**	**26,7**	**263**	**73,2**	**359**	**100**

Ki-kare=33,48;sd=1, p=0,000

Doğum yeri ile cezaevine girmeden önce yaşadığı yer arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır. Kapkaç suçu işleyenlerin çoğunluğu İstanbul dışı doğumlu olup, cezaevine girmeden önce İstanbul'da yaşamaktadır. Yani iç göç yoluyla İstanbul'a geldikleri görülmektedir.

6.1.14- Anne ve Babanın Medeni Durumları

Bu bölümde kapkaç mahkûmlarının ailelerinin birlikte olup olmadıkları ortaya konmaya çalışılacaktır.

Yapılan çalışmada aile birlikteliğini, anne-babanın sağ olması, anne-babadan birinin ya da her ikisinin ölmesi, anne-babanın sağ olup (boşanma, iş gibi) çeşitli sebepler ile ayrı olmalarına göre sınıflandırılmıştır.

Tablo 17. Anne ve Babanın Medeni Durumları

Medeni Durum	**Sayı (N)**	**Yüzde (%)**
Evli	270	75,2
Boşanmış	35	9,7
Ayrı Yaşıyor	16	4,5
Diğer	32	8,9
Cevapsız	6	1,7
Toplam	**359**	**100,0**

Örneklem grubunu oluşturan kapkaç mahkûmları "anne ve babanızın medeni durumu nedir?" sorusuna yukarıdaki görüldüğü gibi cevaplar vermişlerdir. Buna göre katılımcıların ebeveynlerinin % 75'i "evli", % 10'u "boşanmış", %6'sı "ayrı yaşıyor" cevabını verdikleri görülmektedir.

Suçun oluşumunda ailenin önemi düşünüldüğünde araştırmada ulaşılan %25'lik bir grubun ailelerinin çeşitli sebeplerle ayrı olması, yani parçalanmış aile olmaları oldukça dikkat çekicidir. Ülkemizde konu ile ilgili yapılan çalışmalar verilerimize uygunluk göstermektedir. Dönmezer tarafından 124 suçlu üzerinde yapılan çalışmada, suçluların %57'sinin parçalanmış ailelerden müteşekkil olduğu tespit edilmiştir (Dönmezer, 2002:246'ten aktaran, Soyaslan, 2008: 70).

"Kızmaz tarafından Elazığ Kapalı Cezaevinde 40 denek üzerinde yapılan araştırmada, deneklerin %37,5'inin parçalanmış aile mensubu olduğu belirlenmiştir" (Soyaslan, 2008: 70). "Glueck tarafından suçlu denekler üzerinde yapılan çalışmada, üçte ikisinin parçalanmış ailelere mensup bireylerden olduğu belirlenmiştir. Almanya'da Racine tarafından yapılan çalışmada 300 suçludan %59'unun anne-babalarıyla beraber yaşamadıkları tespit edilmiştir" (Dönmezer, 2002:245'ten aktaran Soyaslan, 2008: 70). "Batı topluluklarındaki suçlu bireylerdeki parçalanmış aile oranı yüksek olduğu yukarıdaki verilerden de anlaşılmaktadır. Bundan ötürü bozulmakta olan Türk toplumu aile yapısına sahip çıkılmalıdır" (Soyaslan, 2008: 70).

6.1.15- Baba Meslekleri

Kapkaç suçlularının babalarının meslekleri, kapkaç suçu işleyen bireylere ekonomik yönden yeteri kadar imkânlar sağlanıp sağlanamadığı ve yetiştirdikleri çocuklarına gelecekleri ile ilgili gerekli imkânları verip vermedikleri konusunda önem arz etmektedir.

Tablo 18. Görüşülenlerin Baba Mesleğine Göre Dağılımı

Meslek	Sayı (N)	Yüzde (%)
İşçi	110	30,6
Çiftçi	55	15,3
Günü Birlik İşler	18	5,0
Zanaatkâr	22	6,1
Kamu Görevlisi	22	6,1
İşsiz	32	8,9
Diğer	80	22,3
Cevapsız	20	5,6
Toplam	**359**	**100,0**

Araştırmaya katılan kapkaç suçluları "babanızın mesleği nedir?" sorusunu yukarıdaki gibi yanıtlamışlardır. Buna göre katılımcıların % 31'i "işçi", % 15'i "çiftçi", %5'i "günü birlik işler", % 6'sı "kamu görevlisi", % 9'u "işsiz" cevabını verdikleri görülmektedir.

"Dünyada ve ülkemizde yapılan araştırmalar, bireyleri suça yönelten etkenler arasında sosyo-ekonomik ve yakın çevre koşullarının rolünü açıkça ortaya koymaktadır. Suçlu kişilik yapısına temel oluşturan kalıtsal ve biyolojik etmenler bile ancak elverişli bir toplumsal ortamda etkinlik kazanabilmektedir" (Yavuzer, 2001: 209'dan aktaran Önder, 2007: 44).

"Suçlu çocukların psikolojik sorunlarını, çevrelerindeki suçlularla ilişkilerini inceleyen Cohen, Miller ve pek çok bilim adamına göre kendilerini geliştirmek için pek az yasal şansa sahip olan, sosyo-ekonomik bakımdan daha elverişsiz ailelerden gelenler kısa süreli amaçlara yönelmektedir" (Akyüz, 2001:598'den aktaran Önder, 2007: 45).

Yukarıdaki tabloda da görüleceği gibi deneklerin babalarının %5'i günü birlik işlerle, %22,3'ü diğer işlerle meşgulken; %8,9'u da işsizdir. Yani uzun süreli bir iş sahibi değildirler. Aslında %8,9'luk bir kesim işsizmiş gibi gözükse de, resmi kayıtlara göre bu çok daha fazladır. Çünkü kapkaç suçlularının babalarının çoğu kayıtsız işlerde yani herhangi bir sosyal güvenlik kurumunun güvencesi olmadan çalışmaktadırlar.

"Suçlu çocukların ekonomik durumları üzerine yapılan araştırmalar, bunların, genel olarak ekonomik durumları düşük ailelerden geldiklerini göstermektedir. Ailelerin ekonomik durumlarındaki ani ve büyük gerilemelerin kötü etkilerini çocuklar üzerinde görmek mümkündür" (Akıncı, 1968: 43'ten aktaran, Önder, 2007: 45).

"Ailenin sosyo-ekonomik koşulları, aile hayatının ruh sağlığını etkilediği gibi, bireyin kişiliğini de etkiler. Arzuların doyum bulamamasının yanında yoksulluk nedeniyle sürekli açlığa ve yoksunluğa maruz kalanlarda endişe görülür. Bu da kişilik yapısında derin izler bırakabilir ve bireyin kendini güven içinde hissetmemesi gibi kötü sonuçlar verir. Bireyin ilişki içinde bulunduğu arkadaş çevresiyle arasında mali açıdan büyük farklar varsa, çocukta aşağılık duygusu gelişebilir. Bu duygu özellikle gençlik çağında en şiddetli derecesini bulur. Çünkü genç bu yaşta akranlarına kendini beğendirmek (iyi bir giysiye sahip olmak, güzel bir evde oturmak vb. gibi) ve toplumsal yaşama katılmak ister" (Yavuzer, 2001: 153'ten aktaran Önder, 2007: 45).

"Ekonomik sistem bazen büyük bunalımlara neden olmakta ve bunun sonucunda en büyük suç nedenlerinden biri olan işsizlik ortaya çıkmaktadır. Ekonomik koşullar ailenin parçalanmasına ve ahlaki değerlerini yitirmesine de neden olmaktadır. Bununla birlikte düşük ekonomik düzeyin çocuğu suça yönelten tek neden olmasa da, suça elverişli ortamı, dolaylı ya da doğrudan nedenleri hazırladığı bilinmektedir. Küçük sağlıksız konut koşulları, kalabalık ev halkı, cehalet, düşük sosyal statü gibi etkenler suça elverişli koşulları oluşturmaktadır" (Yavuzer, 2001: 210-211'den aktaran Önder, 2007: 45).

"Çocuk suçluluğu oranının yüksek olduğu bölgelerde kötü yaşama koşullarına sahip evler, fakirlik, kalabalık nüfus, yüksek oranda göç görülmektedir" (Öter vd., Aktaran Önder, 2007: 45)."Yoksulluk ve zaruret, şehirlerin yoğun sefalet bölgelerinde bozuk sağlık şartlarında, yeterli ahlaki değerlerden uzak kötü konutlarda oturmayı, bu tür ucuz ikamet bölgelerine sığınmış olan suçlularla daimi temas ve çocukların onların davranışlarını taklit imkanını bulmalarını, ana ve babanın çalışmaları dolayısıyla çocukların ilgi ve denetimden

uzak, başı boş kalmalarını sağlar. Bu suretle yoksulluk, suça neden olabilir" (Ulak, 1993: 14'ten aktaran Önder, 2007: 46).

6.1.16-Baba Mesleği ve Babanın Öğrenim Düzeyi İlişkisi

Tablo 19. Baba Mesleği ve Babanın Öğrenim Düzeyi İlişkisi Durumu

	Babanın Öğrenim Düzeyi					
	Okuryazar		**Okuryazar, İlköğretim, Lise Ve Üstü**		**Toplam**	
Meslek	N	*%*	N	*%*	***N***	*%*
İşçi	16	4,8	94	28	110	32,7
Çiftçi	19	5,7	36	10,7	55	16,4
İşsiz	10	3	22	6,5	32	9,5
Diğer	17	5,1	122	36,3	139	41,5
Toplam	**62**	**18,5**	**274**	**81,5**	**336**	**100**

Ki-kare=17,64; sd=3, p=0,001

Kapkaç suçu işleyenlerin öğrenim düzeyi ile baba mesleği arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır. Öğrenim düzeyi okuryazar olmayanların baba mesleği yoğunlukla işçi ve çiftçidir. Öğrenim düzeyi okuryazar veya ilköğretim olanların baba mesleği yoğunlukla işçidir. Öğrenim düzeyi lise ve üstü olanların baba mesleği yoğunlukla diğer mesleklerdir.

6.1.17- Baba Mesleği ve Tutuklanmadan Önce Oturduğu Yer İlişkisi

Tablo 20. Baba Mesleği ve Tutuklanmadan Önce Birlikte Oturdukları Kişilerin Dağılımı

Kiminle Oturdukları	İşçi		Çiftçi		İşsiz		Diğer		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Anne / Baba	63	18,8	16	4,8	18	5,4	78	23,2	175	52,1
Tek Başına	10	3	11	3,3	5	1,5	17	5,1	43	12,8
Eş Ve Çocuklar	26	7,7	17	5	3	0,9	29	8,6	75	22,3
Diğer (Arkadaş, Kız Arkadaş Vs.)	10	3	10	3	5	1,5	18	5,4	43	12,8
Toplam	**109**	**32,4**	**54**	**16,1**	**31**	**6,3**	**142**	**42,3**	**336**	**100**

Ki-kare=17,59; sd=9, p=0,040

Kapkaç suçu işleyenlerin baba mesleği ile tutuklanma öncesi oturulan kişiler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır. Arkadaş, kız arkadaş vs. ile oturanların babalarının çoğunluğu işçi ve çiftçidir.

6.2 – Kapkaç Suçunu İşleme Nedenleri

6.2.1- Kapkaç Suçunu İşleme Nedenleri

Kapkaç mahkûmları olan çalışma grubundaki deneklere bu suç türünü işleme nedenleri sorularak kapkaç suçunu işlemedeki ortak gerekçeleri tespit edilecektir.

Tablo 21. Kapkaç Suçunu İşleme Nedenlerinin Dağılımı

Neden	Sayı (N)	Yüzde (%)
İşsiz Olduğumdan	110	30,6
Geçinemediğinden	29	8,1
Daha Rahat Bir Yaşam Sürmek İçin	19	5,3
Başka Bir İş Bilmediğimden	10	2,8
Diğer	126	35,1
Cevapsız	65	18,1
Toplam	**359**	**100,0**

Deneklere kapkaç suçunu işleme nedenleri sorulduğunda şöyle cevaplamışlardır: Katılımcıların % 31'i "işsiz olduğumdan", % 9'u "daha rahat bir yaşam sürmek için", %3'ü "başka bir iş bilmediğimden" cevabını vermişlerdir. Diğer cevabı verenlerin %21'i arkadaş etkisini öne sürmüşlerdir**.**

"Yenisey tarafından 2000 yılında yapılan çalışmada, çalışmaya katılan deneklerin %48'i kazanç elde etmek için, %10'u hırsızlık eşyası hoşuna gittiği için, %9'u arkadaşı teşvik ettiği için, %6'sı zorda kaldığı için hırsızlık suçunu işlediklerini söylemişlerdir (Yenisey, 2000: 56'dan aktaran Soyaslan, 2008: 99).

Ülkemizde mala karşı işlenen suçlarda yoksulluk ve bunlara bağlı fizyolojik ihtiyaçlar önemli yere sahiptir (Yavuzer, 1996: 66'dan aktaran Soyaslan, 2008: 99).

Elde edilen verilerden deneklerin çoğunluğunun kapkaç suçunu ekonomik nedenlerden (%38,7) ötürü işledikleri tespit edilmiştir. Alınan cevaplardan kapkaç suçu işleme nedenlerinden kötü arkadaş çevresi (%21) etkisi önemli etkenlerdendir (Soyaslan, 2008: 99).

6.2.2- İkamet Edilen Yerin Durumu

Tablo 22. İkamet Edilen Yerin Durumu

İkamet Yeri	Sayı (N)	Yüzde (%)
Apartman Dairesi	211	58,8
Dubleks	23	6,4
Gecekondu	87	24,2
Boş İnşaatlar Veya Bahçeler	11	3,1
Diğer	20	5,6
Cevapsız	7	1,9
Toplam	**359**	**100,0**

Konut türü incelendiğinde, deney grubunun % 58,8'inin apartman dairesinde oturduğu görülür. Diğer yandan deneklerin % 6,4'ü dubleks, % 24,2 si gecekondu , % 3,1'i boş inşaatlar seçeneklerini işaretlemişlerdir. İnsanın insana yabancılaştığı oturma mekânları olan apartman daireleri komşuluk ilişkilerlini ve mahalle kültürünü, dayanışmasını yok etmiştir. Apartman tipi yerleşim mekânları, insanların özellikle akşamları kendilerini dar attıkları, otel gibi mekânlardır.

6.2.3- Tutuklanmadan Önce Kiminle Kalındığı

Tablo 23. Tutuklanmadan Önce Kaldıkları Kişilerin Dağılımı

Kiminle Kalındığı	**Sayı (N)**	**Yüzde (%)**
Anne / Baba	184	51,3
Tek Başına	46	12,8
Eş Ve Çocuklar	83	23,1
Arkadaş	23	6,4
Kız Arkadaş	13	3,6
Diğer	7	1,9
Cevapsız	3	0,8
Toplam	**359**	**100,0**

Tablo–23 incelendiğinde kapkaç suçlularının tutuklanmadan önce birlikte kaldıkları kimseler bakımından, en çok %51,3 oranında anne-babası ile %23,1 oranında eşi ve çocuklarıyla ve % 6'sı arkadaşlarıyla kalmaktadır. Bu tabloya göre örneklemin büyük çoğunluğunun aile kurumu içinde yer aldıkları söylenebilir. Çok az bir kesimin ise (% 13'ü tek başına, % 4'ü kız arkadaşlarıyla, % 2'si diğer) gerçekten marjinal ya da alt kültür grubu oluşturacak bir ortamda ve durumda yaşadığı söylenebilir. Kapkaç suçluları genel kanının aksine kimsesiz sokak çocuklarından oluşmamaktadır. Aksine ağırlıklı olarak aileleriyle (Anne-baba veya eş-çocuk) beraber hayatlarını sürdürmektedirler.

6.2.4- Toplumla Olan İlişki Durumu

Tablo 24. Toplumla Olan İlişki Durumu

İlişki Durumu	Sayı (N)	Yüzde (%)
Çok İyi	122	34,0
İyi	130	36,2
Orta	58	16,2
Kötü	21	5,8
Çok Kötü	21	5,8
Diğer	4	1,1
Cevapsız	3	0,8
Toplam	**359**	**100,0**

Araştırmaya katılan kapkaç suçlularına "toplumla olan ilişkilerinizi nasıl nitelersiniz?" sorusu yöneltilmiştir. Kapkaç suçlularının % 34'ü "çok iyi", % 36'sı "iyi", % 16'sı "orta", % 6'sı "kötü", % 6'sı "çok kötü", % 2'si "diğer" cevabını verdikleri görülmektedir. Kapkaç suçlularının %70,2'sinin toplumla ilişkilerini iyi veya çok iyi görmeleri enteresan bir bulgudur. Tablo-24'den da anlaşılacağı üzere katılımcıların büyük çoğunluğunun kendilerinin toplumsal ilişkiye önem verdiklerini göstermektedir. Kapkaç suçlularının %70,2'sinin dehşete düşürdükleri toplumla ilişkilerini iyi veya çok iyi görmeleri enteresan bir bulgu olarak göze çarpmaktadır. Anomi ve yabancılaşmanın girdabına düşmüş suçlular toplumda meydana getirdikleri yıkıntının farkında bile değillerdir.

6.2.5- Akrabalarla Olan İlişki Durumu

Tablo 25. Akrabalarla Olan İlişki Durumu

İlişki Durumu	Sayı (N)	Yüzde (%)
Çok İyi	83	23,1
İyi	113	31,5
Orta	80	22,3
Kötü	35	9,7
Çok Kötü	39	10,9
Diğer	2	0,6
Cevapsız	7	1,9
Toplam	**359**	**100,0**

Soruları cevaplayan kapkaç suçluları "akrabalarınızla ilişkilerinizi nasıl buluyorsunuz?" sorusuna tablo 25'de özetlendiği gibi cevaplar vermişlerdir. Buna göre katılımcıların % 23'ü "çok iyi", % 32'si "iyi", % 22'si "orta", % 10'u "kötü", % 11'i "çok kötü", % 1'i "diğer" cevabını verdikleri görülmektedir. Kapkaç suçlularının akrabalarla olan ilişkileri iyi gözükmektedir. İyi, çok iyi ve orta diyenlerin oranı %76,9'a ulaşmaktadır. Şahısların kapkaç suçu işlemelerinin akrabalık ilişkilerini zedelememesi ilginç bulunmaktadır. Akrabaların bu suçun işlenmesini önemsememesi gibi bir durum ortaya çıkmaktadır.

6.2.6- Arkadaşlık İlişkileri Durumu

Tablo 26. Arkadaşlık İlişkileri Durumu

İlişkileri Durumu	Sayı (N)	Yüzde (%)
Çok İyi	125	34,8
İyi	150	41,8
Orta	43	12,0
Kötü	34	9,5
Çok Kötü	3	0,8
Diğer	1	0,3
Cevapsız	3	0,8
Toplam	**359**	**100,0**

Araştırmaya katılan cevaplayıcılar "arkadaşlık ilişkilerinizi sizce nasıldır?" sorusu yukarıdaki tablo 26'da özetlenmiştir. Buna göre katılımcıların % 35'i "çok iyi", % 42'si "iyi", % 12'si "orta", % 10'u "kötü", % 2'si "çok kötü", % 1'i "diğer" cevabını verdikleri görülmektedir. Mahkûmların tablo 24, 25 ve 26'daki veriler toplumla-akrabalarıyla-arkadaşlarıyla (Bunlar kişilerin birincil ilişki içinde oldukları ve direkt etkilendikleri çevreyi oluşturmaktadır) olan ilişkilerinin iyi olduğunu göstermektedir. Arkadaşları ile olan ilişkiler toplumla ve akrabayla olan ilişkilerinden daha iyi olduğu görülmektedir. Bireylerin arkadaşlarını kendilerinin seçmesi bunda etkili bir faktör olarak değerlendirilebilir.

6.2.7- Arkadaşlık ve Kapkaç İlişkisi

Tablo 27. Arkadaşlık ve Kapkaç İlişkisi

Neden	Arkadaşlık İlişkisi							
	İyi		Orta		Kötü		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%
İşsizlik	57	21,4	9	3,4	13	4,9	79	29,7
Arkadaş Etkisi	67	25,2	12	4,5	9	3,4	88	33,1
Diğer	79	29,7	10	3,8	10	3,8	99	37,2
Toplam	**203**	**76,3**	**31**	**11,6**	**32**	**12**	**266**	**100**

Ki-kare=2,67; sd=4 p=0,614

Kapkaç suçu işleyenlerin arkadaşlık ilişkileri ile kapkaç yapmaya yönelten en önemli neden arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur. Arkadaşlık ilişkilerini iyi olarak belirten %25,2'lik bir kesim kendilerini suça iten sebep olarak arkadaş etkisini göstermektedir. Arkadaş seçiminde ailelerin çok daha dikkatli ve yol gösterici olması gerekmektedir. En kötü alışkanlıklar bile sevilen arkadaş (kötü arkadaş) eliyle güzel görülebilmektedir. Arkadaş ilişkilerini kötü olarak tanımlayan 54,9'luk bir kısım ise kendilerini suça iten sebep olarak işsizliği göstermektedir.

6.2.8- Başları Sıkıştığında İlk Başvurulacak Kişiler

Tablo 28. Başları Sıkıştığında İlk Başvurulacak Kişiler Dağılımı

Başvurulan Kişiler	**Sayı (N)**	**Yüzde (%)**
Aile	214	59,6
Arkadaş	59	16,4
Akraba	12	3,3
Hemşeriler	8	2,2
Polis	24	6,7
Devlet	12	3,3
Diğer	16	4,5
Cevapsız	14	3,9
Toplam	**359**	**100,0**

Tablo 28'de kapkaç mahkûmlarının, başları sıkıştığında başvurdukları ilk kişiler şöyledir: %59,6 aile, %16,4 arkadaş, %6,7 polis. Bu sayısal değerlerden anlaşılması gereken şey, yaş ve psikolojik durumları itibariyle ağırlıklı olarak gençlerden oluşan kapkaç mahkûmlarının aileleriyle bağları kesilmemiştir. Bu suçu işlemeleri onları ailelerinden kopartmamaktadır. Belki daha ileriki yaşlarda ailenin yerini arkadaş almaktadır. Hemşehri ve akrabalarına başvurunlar az fakat vardır. Kapkaç yapan mahkûmlardan %6,7'sinin başları sıkıştığında polise başvurmaları ilginç bir sonuç olarak göze çarpmaktadır.

6.2.9- Ailenin Kapkaç Yaptığını Öğrenme Şekli

Tablo 29. Ailenin Kapkaç Yaptığını Öğrenme Şeklinin Dağılımı

Öğrenme Şekli	Sayı (N)	Yüzde (%)
Kendim Söyledim	39	10,9
Polis Vasıtasıyla Öğrenildi	108	30,1
Bir Başkası Vasıtasıyla	7	1,9
Hapse Girince	92	25,6
Diğer	57	15,9
Cevapsız	56	15,6
Toplam	**359**	**100,0**

Araştırmaya katılan cevaplayıcılar "aileniz kapkaç yaptığınızı nasıl öğrendi?" sorusuna yukarıdaki tablo 29'da özetlendiği gibi yanıtlar vermişlerdir. Buna göre katılımcıların % 11'i "kendim söyledim", % 30'u "polis vasıtasıyla öğrenildi", % 2'si "bir başkası vasıtasıyla", % 26'sı "hapse girince", cevabını verdikleri görülmektedir. Polis vasıtasıyla veya Cezaevine girince ailelerinin haberdar olduğu grup toplam; %55,7'dir. Bu sonuç kapkaç mahkûmlarının suçlarını mümkün olduğu kadar ailelerinden gizledikleri, ancak zorunlu olarak yetkililerce kendilerine haber verildiğini göstermektedir. Bir diğer açıdan bakıldığında; ailelerin kapkaç olayını duyma şeklinin dolaylı olduğu görülmektedir. Bu da ailenin özen ve dikkatlerinin son derece yetersiz olduğu ve dolayısıyla çocuklarına (çocuk ve gençler için) yeterli ilgiyi göstermedikleri anlamına gelmektedir.

6.2.10- Ailenin Kapkaç Yaptığını Öğrendiğindeki Tepkisi

Tablo 30- Ailenin Kapkaç Yaptığını Öğrendiğindeki Tepki Dağılımı

Ailenin Tepkileri	Sayı (N)	Yüzde (%)
Sinirlendiler	54	15,0
Üzüldüler	148	41,2
Aileden Reddettiler	29	8,1
Mecbur Olduğum İçin Normal Karşıladılar	21	5,8
Teşvik Ettiler	4	1,1
Diğer	41	11,4
Cevapsız	62	17,3
Toplam	**359**	**100,0**

Örneklem grubunda bulunan kapkaç suçluları soruyu şu şekilde yanıtlamışlardır: % 15'i "sinirlendiler", % 41 i "üzüldüler", % 8'i "aileden reddettiler", % 6'sı "mecbur olduğum için normal karşıladılar", % 1'i "teşvik ettiler" cevabını verdikleri görülmektedir. Böylece sadece %6,9'luk (%5,8 mecbur olduğun için normal karşıladılar ve % 1,1 teşvik ettiler) bir bölümün suça olumlu tepki verdikleri görülmektedir. Ailenin suça karşı hepten kayıtsız kalmadıkları sonuçlardan anlaşılmaktadır.

6.2.11- Ailede Başka Kapkaç Suçlusunun Bulunma Durumu

Bireyin doğmasıyla birlikte etkileşime geçtiği aile kurumu, bu kurumun içerisinde kötü modellerin bulunması sonucu birey üzerinde olumsuz etkiler oluşmasına yol açabilir. Araştırmada bireyin aile kurumunda model alabileceği anne, baba, kardeşler veya yakın akrabalardan her hangi bir suç nedeniyle sabıka kaydı olanların varlığı ile deneklerin kapkaç suçunu işlemelerinde etkili oldukları ortaya konmaya çalışılmıştır.

"2002 yılında Emniyet Genel Müdürlüğü'nce yapılan çalışmada, hırsızlık suçlarından gözaltına alınanların %6,8'inin ebeveynlerinin sabıkaları vardır" (E.G.M., 2002: 115'den aktaran Soyaslan, 2008: 80). Bizim çalışmamızda bu oran %13,4 olarak görülmektedir. "Kızmaz tarafından Elazığ Kapalı Cezaevi'nde 40 denek üzerinde yapılan araştırmada,

deneklerin %62,5'i aile bireylerinden kendinden başka suç işleyenlerin olduğunu bildirmişlerdir" (Kızmaz, 2006: 108'den aktaran Soyaslan, 2008: 80). "Özkan tarafından 1995 yılında yapılan Ailenin Bazı Özelliklerinin Çocuğun Suça Yönelmesine Etkisi isimli 217 denek üzerinde yaptığı çalışmasında deneklerin %31'inin ailesinde bireylerden suç işleyenlerin olduğu tespit edilmiştir" (Özkan, 1995: 35'ten aktaran Soyaslan, 2008: 80). "Konu ile ilgili yapılan çalışmalarda deneklerin ailesinde kendisinden başka suç işleyenlerin olduğu tespit edilmiştir. Bundan dolayı ailede suç işleyenlerin bulunması kişinin suç işlemesinde etkili olduğu düşünülmektedir" (Soyaslan, 2008: 80).

Tablo 31. Ailede Kapkaç Suçunu İşleyen Başka Kişilerin Bulunma Düzeyi

Denek Yanıtı	**Sayı (N)**	**Yüzde (%)**
Evet	48	13,4
Hayır	240	66,9
Diğer	23	6,4
Cevapsız	48	13,4
Toplam	**359**	**100,0**

Araştırmaya katılan kapkaç suçluları "ailenizde, kapkaç suçunu işleyen sizden başka kimse var mı?" sorusunu şöyle yanıtlamışlardır: % 14' evet, % 67 hayır, % 6 diğer. Diğer seçeneğini işaretleyen ve soruyu cevapsız bırakanların %19,8 gibi yüksek bir oran olması, ailede kapkaç suçunu işleyen daha fazla ferdin bulunabileceğini göstermektedir. Diğer ve cevapsız seçenekleri de değerlendirildiğinde her üç kapkaç suçlusunun birisinin ailesinde başka bir kapkaç suçlusu daha olduğu görülmektedir.

6.2.12- Bugüne Kadar İşlenen Bir Kabahat Veya Kusur Durumunda Yakın Çevrenin Davranışları

Tablo 32. Bugüne Kadar İşlenen Bir Kabahat Veya Kusur Durumunda Yakın Çevrenin Davranışlarının Dağılımı

Davranış Şekli	Sayı (N)	Yüzde (%)
Anlayışla	84	23,4
Kuşkuyla	41	11,4
Öfkeyle	95	26,5
Saldırganlıkla	18	5,0
Endişe / Kaygıyla	83	23,1
Diğer	15	4,2
Cevapsız	23	6,4
Toplam	**359**	**100,0**

Kapkaç suçlularının duygusal dünyalarının nasıl olduğu, hangi girdapların açıldığını anlamak açısından bir kabahat ve kusur durumunda kendilerine nasıl davranıldığını bilmek, konuyu açıklamak bakımından da anlamlı olacaktır. Bu bağlamda, kendilerine nasıl davranıldığı sorulduğunda % 23,4 oranında anlayışla, % 11'4 oranında kuşkuyla, % 26,5 oranında öfkeyle, % 5 oranında saldırganlıkla, %23,1 oranında endişe/ kaygıyla karşılandıkları belirtilmektedir. Aslında bu sayılardan kalkarak toplumumuzda yaygın eğitimin büyüklerce hiç de hoş olmayan şiddet içerikli bir davranış formu içinde geçtiğini söyleyebiliriz. Diğer bir deyişle, hiç de hoşgörülü olmayan bir anlayışla, çocuklara, gençlere davranan büyüklerin, nasıl bir fırtına ektiklerinin farkında olmadıkları söylenebilir.

6.2.13- Yaşamda İlk Hayal Kırıklığına Uğratan Kişiler

Tablo 33. Yaşamda İlk Hayal Kırıklığına Uğratan Kişilerin Dağılımı

Kişiler	Sayı (N)	Yüzde (%)
Baba	3	10,3
Anne	17	4,7
Arkadaş	78	21,7
Sevgili	96	26,7
Akraba/ Komşu	14	3,9
Öğretmen	8	2,2
Polis	69	19,2
Diğer	18	5,0
Cevapsız	22	6,1
Toplam	**359**	**100,0**

Tablo-33'de kapkaç suçlularının duygusal dünyaları hakkında bir ipucu verecek olan şey ilk hayal kırıklığı konusudur. Bu bakımdan, örneklemden alınan yanıtlar en çoktan en aza doğru şöyledir: %26,7 oranında sevgilisi, %21,7 oranında arkadaşı, %19,2 oranında polis, %10,3 oranında babası ve daha sonra birbirine yakın düzeylerde anne, akraba-komşu ve öğretmenleri gelmektedir. Bu tablodan anlaşılacağı üzere bu kişiler, en büyük yıkımı, ergenlik dönemiyle beraber, kendi özgüvenini kazanacağı, cinsel kimliğini ispat edebileceği ilişkide önemli bir oranda hayal kırıklığı yaşamışlardır. Diğer önemli bir yıkım ise örneklemi oluşturan kapkaç suçlularının, kendilerine model olacak olan baba ve daha az seviyede anne ile çatışma halindedirler. Baba ve anne artık model değildir. Yeni idoller gerekmektedir. Ya popüler kültürün sunduğu şarkıcı, sanatkâr, artist gibi kişiler, ya da yakın çevresinde bulunan göreceli olarak daha iyi durumda olan suçlu ve bu dünyayı daha iyi tanıyan arkadaşlar, ağabeyler, ablalar idol olarak bulunacaktır.

6.2.14- Kendilerini En Rahat Ve Güvende Hissettikleri Yerler

Tablo 34. Kendilerini En Rahat Ve Güvende Hissettikleri Yerlerin Dağılımı

Ortam	Sayı (N)	Yüzde (%)
Aile Ortamı	238	66,3
Arkadaş Ortamları	10	2,8
Sevgilimle Olduğum Yer	23	6,4
Evde Yalnız	37	10,3
Okul	9	2,5
Sokaklar	16	4,5
Alışveriş Merkezleri	6	1,7
Eğlence Mekânları	7	1,9
Diğer	7	1,9
Cevapsız	6	1,7
Toplam	**359**	**100,0**

Tablo 34'e göre kapkaç suçlularının kendilerini en rahat hissettikleri durumlar konusunda en çoktan en aza doğru %66,2 ile aile, %10,3 ile evde yalnız, %6,4 ile sevgilisiyle olduğu yer, %4,5 ile sokaklar yanıtları verilmiştir. Bu oranların sosyo-psikolojik anlamı ise bu kişilerin ancak çok çok güvenecekleri ve ancak aile bağı ile bağlı olduğu ve onu ele vermeyecek bir ortamda kendilerin güven içinde hissettikleri söylenebilir. Sevgilimle rahat ve huzurlu olurumun anlamı da arkadaşlıkla olan ilişki gibi sevgi ve güvenin temel aldığı ilişki türleridir. Bu ifadeler bize, onların toplumdan oldukça izole bir şekilde yaşadıkları ve ancak bildik, güvenilir ve yapıcı ilişkileri tercih ettikleri söylenebilir.

6.2.15- En Sıkıntı Duyulan Ortamlar

Tablo 35. En Sıkıntı Duyulan Ortamların Dağılımı

Ortamlar	Sayı (N)	Yüzde (%)
İş Yerleri	83	23,1
Aile	17	4,7
Okul	24	6,7
Sokak	71	19,8
Eğlence Yerleri	88	24,5
İbadethaneler	9	2,5
Diğer	45	12,5
Cevapsız	22	6,1
Toplam	**359**	**100,0**

Tablo 35'de kapkaç mahkûmlarının en sıkıldıkları durumlara baktığımızda, en rahat hissettikleri ortamların tersine, %24,5 ile eğlence yerlerinde, %23,1 ile işyerlerinde, %19,8'le sokaklarda sıkıldıklarını ve boğuldukların belirtmişlerdir. Tablo 21'de deneklerin %30,6'sı işsizlik nedeniyle kapkaç suçunu işlediklerini belirtmektedir. Ancak bu tabloda da, kapkaç mahkûmlarının %23,1'inin işte sıkılmaları şunu ifade ediyor olabilir: Alt sınıf işlerle uğraşan bu kişiler aldıkları az ücret ve yetersiz imkânlarla, ideallerini gerçekleştiremeyecekleri gördüklerinden, bir iş sahibi olsalar bile bu iş onları mutlu ve memnun etmemektedir. Ayrıca %24,5'lik büyük bir kısım kendilerinin kabul edilmediklerini düşündükleri eğlence mekânlarından sıkılmaktadırlar.

6.3-Cezaevine Girmeden Önce Boş Zamanları Değerlendirme ve Kapkaç İlişkisi

"Boş zaman, bireyin çalışma ve diğer görevlerinden sonra özgür olarak dinlenme, eğlenme, toplumsal başarı ya da kişisel gelişimi için kullandığı zamandır" (Tezcan, 1994: 9'dan aktaran Önder, 2007: 49).

"Bireylerin boş zamanlarının bir bölümü eğlence ile geçer. Eğlence herkesin özellikle gençlerin yaşamında olumlu bir güçtür. Ancak denetime tabi tutulmamış ve özellikle ticari amaç güden bazı eğlence araçlarının çocuklar ve gençler üzerinde tahrip edici etkiler gösterdiği ve suçu arttırdığı, buna karşılık sağlıklı, eğitici, öğretici, eğlence faaliyetinin ise suçluluğu önleyici etkilerde bulunduğu kabul edilmektedir" (Dündar, 1995: 39'dan aktaran Önder, 2007: 49).

"Genel olarak, insanlar boş zamanlarını temelde bir birinden farklı, etkin ve edilgen olarak iki şekilde değerlendirir. Etkin değerlendirme kapsamı içinde çeşitli ilgi ve uğraşı alanları vardır. Bunların başında, bağ, bahçe, toprak işleri, dikiş, nakış, teknik işler, el becerileri gibi işler yer alır. Boş zamanların edilgen davranış biçimiyle değerlendirilmesinde birey yapıcı ve yaratıcı olmayıp dinleyici izleyici rolündedir. Televizyon izlemek, radyo dinlemek, maça, konsere, sinemaya gitmek gibi aktiviteler yer alır. Bireyin zaman zaman oturup düşünmek, düş kurmak, tasarımlar, tasarılar yapmak, amaçsız başıboş gezip tozmak, evde, kahvede oturup çene çalmak konu komşuyu çekiştirmek gibi davranışlarda da bulunabilir. Bu tür davranışların nadiren yapılması yararlı olabileceği gibi alışkanlık haline getirilmesi de bireyin beden ve ruh sağlığını toplumun ruh sağlığını bozan önemli sorunların ortaya çıkmasına yol açar. Boşa akıp giden, etkin biçimde olumlu ve sağlıklı değerlendirilmeyen zaman bireysel ve toplumsal kötülüklerin tohumlarını atar. Kötülük tohumlarının filizlenip gelişmesini kolaylaştırır" (Köknal, 2001: 272-274'ten aktaran, Önder, 2007: 49–50).

Tablo 36. Cezaevine Girmeden Önce Boş Zamanları Değerlendirme Durumu

Aktiviteler	Aktivite Yapan		Cevapsız		Toplam
	N	%	N	%	
Spor Yapma	107	29,8	252	70,2	359
Kitap Okuma	93	25,9	266	74,1	359
Tv-Radyo Takip Etme	82	22,8	277	77,2	359
Müzik Dinleme	79	22,0	280	78,0	359
Seyahat/Gezme/Dolaşma	60	16,7	299	83,3	359
Alışverişe Çıkma	28	7,8	331	92,2	359
Arkadaşlarla Sohbet	57	15,9	302	84,1	359
Dini Sohbet	52	14,5	307	85,5	359
Diğer	22	6,1	337	93,9	359

Araştırmaya katılan kapkaç suçluları "boş zamanlarınızda aşağıdaki etkinliklerden hangilerini yapabiliyorsunuz?" sorusuna yukarıdaki tablo 36'da özetlendiği gibi cevaplar vermişlerdir. Buna göre katılımcıların % 26'sı "kitap okuma" cevabını verdikleri görülmektedir. Katılımcıların % 30'unun "spor yapma" cevabını verdikleri görülmektedir**.**

Televizyon ve filmlerde şiddet ve suçluluk tasvirleri, gerçekte risk edilen kişilerde suçluluğa sebebiyet verebilir. Şiddetin televizyon ve filmlerde sıklıkla görülmesi, insanlar arası çatışmalarda saldırgan davranışın etkili çözüm aracı olarak görülmesine götürmekte, güvensizliğe ve korkuya neden olmaktadır; çünkü şiddet filmleri vasıtasıyla izleyici, kendisi mağdur olmaktan korkmaktadır. Elektronik medyadan yapılan canlı yayınlar problem durumlarını (kitle kavgaları, uçak kaçırmalar, yağma saldırıları) daha da kötüleştirebilir, çünkü bunlar tutucu etki yaparlar. Eğlenme amacıyla suçun aşırı kötüye kullanılması, suç gerçeği üzerine bilgi almada ilgisizliğe ve toplumun suçluluk problemleri karşısında kayıtsızlığını sonuçlar. Polisliğin öneminin fazla vurgulanması ve polise mübalağa edilen güven, suçluluk probleminin yenilmesinde daha az birlikte çalışmayı telkin eder (Scheneider, akt. Demirbaş 2005: 190'dan aktaran, Önder, 2007: 50- 512).

Araştırmaya katılan cevaplayıcılar "boş zamanlarınızda aşağıdaki etkinliklerden hangilerini yapabiliyorsunuz?" sorusuna %23'lük bir oranla "tv/ radyo takip etme" cevabını verdikleri görülmektedir. Kapkaç suçlularının % 22'si boş zamanlarını müzik dinleyerek geçirmektedir. Araştırmaya katılan cevaplayıcılar "boş zamanlarınızda aşağıdaki etkinliklerden hangilerini yapabiliyorsunuz?" sorusuna % 17'lik bir oranla seyahat/ gezme / dolaşma şeklinde cevap vermişlerdir**.**

Boş zamanlarda alışverişe çıkma oranı son derece düşüktür. Bu kapkaç suçlularının alış veriş yapacak ekonomik güçlerinin olmadığını göstermektedir. Ayrıca, katılımcıların % 16'sının "arkadaş sohbetleri" cevabını verdikleri görülmektedir. Yine Tablo 36'ya göre, katılımcıların % 15'i "dini sohbet" cevabını verdikleri görülmektedir.

6.4- Medyada ilgi Alanları

Tablo 37. Medyada İlgi Duyulan Konuların Dağılımı

İlgi Alanı	İlgilenen		İlgilenmeyen		Toplam
	N	%	N	%	
Ekonomi/siyaset	52	14,5	307	85,5	359
Sanat/müzik	86	24,5	273	76	359
Spor/magazin	94	26,2	265	73,8	359
Dini konular	81	22,6	278	77,4	359
Seks	57	15,9	302	84,1	359
Otomobil	29	8,1	330	91,1	359
Para	43	12	316	88	359
Diğer	39	10,9	320	89,1	359

Araştırmaya katılan kapkaç mahkûmlarının %14,5'i ekonomi/ siyaset konulu yayınları okumakta ve seyretmektedirler. Ayrıca, araştırmaya katılanlar "okuduğunuz yayınlarda (kitap, dergi, gazete, internet vs.) ve seyrettiğiniz / dinlediğiniz programlarda hangi konularla daha çok ilgilenirsiniz?" sorusuna % 24'lük bir oranla sanat/ müzik cevabı vermişlerdir..

Araştırmaya katılan kapkaç mahkûmlarının %26,2'sisin spor/ mizah/ magazin konularıyla ilgilendikleri tablo 37'de görülmektedir. Cevap veren kapkaç mahkûmlarının %22,6'sı din konulu yayınlara ilgi duyarken %15,9'u seks konulu programlara, % 8,1'inin otomobil konulu yayınlara, %12'lik bir bölümü para konulu yayınlara ilgi duymaktadırlar.

Kapkaç mahkûmlarının daha çok spor, magazin, sanat ve müzik gibi kafa yorucu olmayan ve edilgen olarak katılmayı gerektiren konularla ilgilendikleri görülmektedir

6.5- Toplumsal Konumlarını Değerlendirme Biçimleri

Tablo 38. **Toplumsal Konumlarını Değerlendirme Dağılımı**

Konum	Sayı (N)	Yüzde (%)
En Üst Seviyede	45	12,5
Üst Seviyede	46	12,8
Orta	180	50,1
Alt	25	7,0
En Altta	10	2,8
Toplum İçinde Yerim Yok	25	7,0
Diğer	13	3,6
Cevapsız	15	4,2
Toplam	**359**	**100,0**

Araştırmaya katılan kapkaç mahkûmlarının yarısı kendisini toplumun orta bir seviyesinde görmektedirler. Diğer cevaplar ise sırasıyla %12,8 oranında üst seviyede, %12,5 oranında en üst seviyede ve %7'şerlik oranlarla alta ve toplum içinde yerim yok şeklinde cevaplamışlardır. Kapkaç suçlularının toplum denince ne anladıkları da önemlidir. Çünkü bu tip suçlular ilgisizlik veya ailevi problemler ve mahkûmiyet gibi şahsi sıkıntılardan dolayı, kendileriyle benzeşen insanları aramaktadırlar. İşte bu arayışın sonunda böyle insanlar sonuç olarak bir alt kültür tabakasıyla karşılaşmaktadır(Girtler, 2005: 47). İşte kendisini iyi, çok iyi veya orta seviyede gördüğü toplumdan anlaşılan, yukarıda sözü edilen grup olabilmektedir.

6.6- Kapkaç Yaptıktan Sonra Hissedilenler

Tablo 39. Kapkaç Yaptıktan Sonra Hissedilenlerin Dağılımı

Hissedilen	**Sayı (N)**	**Yüzde(%)**
Korku/ Endişe	26	7,2
Pişmanlık / Vicdan Azabı	142	39,6
Utanma	21	5,8
Çaresizlik	19	5,3
Memnun Olma	3	0,8
Eğlence / Keyif Alma	7	1,9
Tekrar Yapma İsteği	16	4,5
Diğer	50	13,9
Cevapsız	75	20,9
Toplam	**359**	**100,0**

Tablo 39'a göre kapkaç suçlularının, kapkaç yaptıktan sonra hissettikleri bakımından %39,6 pişmanlık/vicdan azabı duydukları, %7,2 korku/endişe duydukları, %5,8 utandıkları, %5,3 çaresizlik içinde hissettiklerini belirtmişlerdir. Aslında bütün bu hissedişler, duyuşlar kapkaç mahkûmlarının ortak duygularıdır. Araştırmamızda pişmanlık/vicdan azabı duyma daha ön plana çıkmıştır.

6.7- Kapkaçla İlgili Tv'de Bir Haber İzlediklerinde Hissedilenler

Tablo 40. Kapkaçla İlgili Tv'de Bir Haber İzlediklerinde Hissedilenlerin Dağılımı

Duygu	Sayı (N)	Yüzde (%)
Utanma	159	44,3
Korku / Endişe	46	12,8
Heyecan	19	5,3
Umursamazlık / Önemsememe	26	7,2
İlgi Çekici Bulma	5	1,4
Mutluluk / Memnuniyet	9	2,5
Öğrenme İsteği	5	1,4
Diğer	31	8,6
Cevapsız	59	16,4
Toplam	**359**	**100,0**

Utanma duygusu kapkaç mahkûmlarının kapkaçla ilgili televizyonda bir haber izlediklerinde duydukları en belirgin histir.(%44,3), daha sonra %12,8'le korku/endişe gelmektedir. Sonuç olarak toplumun kapkaç suçlularına karşı genel bir nefreti ve tepkisi vardır. Bu nefret ve tepki medyadaki dehşet haberleriyle birlikte iyice artmaktadır. Kapkaç suçluları toplum tarafından gösterilen bu reaksiyon karşısında utanç ve korkuya kapılmaktadır. Televizyonlardan da görüldüğü gibi kapkaç yapan şahıslar hasbelkader vatandaşlar tarafından yakalanırsa linç edilmeye çalışılmaktadır.

6.8- İntihar Girişiminde Bulunup Bulunmama Durumu

Durkheim'ında üzerinde durduğu intihar türlerinden biri anomik intihardır. Durkheim'a göre insanların yaşayışlarında belli bir düzen ve kural varsa onlar hayatlarından memnundurlar. Amaçlar ve kurallar anlamını yitirdiği zaman hayat anlamsızlaşır ve insanlar intihara meyilli olurlar. Durkheim, genel olarak toplumdaki özel olarak da insanın kişisel yaşayışındaki ani ve büyük değişikliklerin anomiyi getirdiğini ve intihar etme olasılığını artırdığını belirlemiştir. Durkheim'ın anomik intihar teorisi, hızlı değişim tecrübesi geçiren toplumlarda artan intihar vakalarını izah eder. Bu teori aynı zamanda kendilerini kişisel olarak birden bire değişmiş sosyal şartlarda bulan insan grupları arasında artan intihar olaylarını da açıklar(Cole, 1999:20-21).

Tablo 41. İntihar Girişiminde Bulunup Bulunmama Durumu

İntihar Girişimi	Sayı (N)	Yüzde (%)
Bir Kez	49	13,6
İki Kez	14	3,9
Üç Kez	15	4,2
Dört Kez +	17	4,7
Sadece Düşündüm	71	19,8
İntihar Girişiminde Bulunmadım	131	36,5
Diğer	23	6,4
Cevapsız	39	10,9
Toplam	**359**	**100,0**

Kapkaç mahkûmlarının %36'5'lik kısmı intihar girişiminde bulunmamış olup geri kalan 63,5'luk büyük bir oran en az bir kere intihar girişiminde bulunmuş ve intihar etmeyi düşünmüştür. Anomik intiharlar ve suçluluk konusu açısından değerlendirildiğinde, teorik çalışmalarla araştırmamızın uygunluk gösterdiği tablo 41'deki veriler ışığında görülebilmektedir. Kapkaç suçlularının büyük bölümünün intihar teşebbüsünde bulunması

veya düşünmesi hayatlarından hiç de memnun olmadıklarını göstermektedir. Bu durum onların sosyal ve psikolojik bir travma yaşadıklarını göstermektedir. Daha rahat bir yaşam sürmek için kapkaç yapmaya çalışan bireyler kendi hayatlarına kast edecek kadar buhran içindedirler. Kendi hayatlarını hiçe sayan kişilerin başkalarını ve toplumu hiçbir zaman düşünmeyecekleri açıktır.

6.9-İntihar ve Uyuşturucu ve Keyif Verici Madde İlişkisi

Tablo 42. İntihar ve Uyuşturucu ve Keyif Verici Madde İlişkisi Dağılımı

	Kullanıp-Kullanmadığı				**Toplam**	
	Kullanıyor		**Kullanmıyor**			
Sayısı	**N**	**%**	**N**	**%**	**N**	**%**
Bir Kez	36	11,2	13	4,1	49	15,3
İki - Üç Kez	21	6,6	8	2,5	29	9,1
Dört Kez ve Daha Fazla	8	2,5	6	1,9	14	4,4
Sadece Düşündüm	21	6,6	12	3,8	33	10,3
İntihar Girişiminde Bulunmadım	46	14,4	21	6,6	67	20,9
Diğer	84	26,3	44	13,8	128	40
Toplam	**216**	**67,5**	**104**	**32,5**	**320**	**100**

Ki-kare=2,27; sd=5 p=0,811

Uyuşturucu ve keyif verici madde kullanımı ile intihar girişimi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur.

6.10- Kapkaç Yapmaya Başlama Yaşı

Kapkaç mahkûmlarının ilk kapkaç suçu işleme yaşı, bu suç türünü işleyen bireylerin kapkaça başladıkları yaşın tespiti açısından önemlidir.

Tablo 43. Kapkaç Yapmaya Başlama Yaşının Dağılımı

Yaş Aralığı	Sayı (N)	Yüzde (%)
7–12	55	15,3
13–18	106	29,5
19–24	30	8,4
25–30	16	4,5
31–36	9	2,5
37–42	2	0,6
43 Ve Üzeri	14	3,9
Cevapsız	127	35,4
Toplam	**359**	**100,0**

Deneklerin %29,5'i 13–18, %15,3'ü 7–12 ve %8,4'ü 19–24 yaşları arasında ilk kapkaç suçunu işlemişlerdir. Hukuksal anlamda çocuk olarak tabir edilen 0–18 yaş grubundan %44,8 oranındaki bir çoğunluğun, kapkaç suçunu işlemeye çocuk yaşta başladıkları görülmektedir. İçli tarafından Türkiye genelinde bulanan tüm cezaevlerinde gerçekleştirilen çalışmada, hırsızlık suçunu işleyenler de 15–24 yaşlar arasında yığılma olduğu tespit edilmiştir.

İlk kapkaç suçunun işlenme yaşının 13–18 arasında yoğunlaşmasını, bu suçun kolayca icra edilebilmesi, diğer suçlara geçiş için bir basamak olması ve fırsat suçu olduğu gibi sebeplere dayandırabiliriz.

6.11- Kapkaç Yapmaya Başlama Yaşı ve Kapkaç Yapmaya Yönelten En Önemli Neden İlişkisi

Tablo 44. Kapkaç Yapmaya Başlama Yaşı- Kapkaç Yapmaya Yönelten En Önemli Neden İlişkisi Durumu

Neden	Yaş Aralığı						Toplam	
	7–12		13–18		19+			
	N	%	N	%	N	%	N	%
İşsizlik	23	10,4	31	14	19	8,6	73	33
Arkadaş Etkisi	16	7,2	43	19,4	20	9	79	35,7
Diğer	13	5,9	30	13,6	26	11,8	69	31,2
Toplam	**52**	**23,5**	**104**	**47**	**65**	**29,4**	**221**	**100**

Ki-kare=6,75; sd=4 p=0,150

Kapkaç suçu işleyenlerin kapkaç yapmaya başlama yaşı ile kapkaç yapmaya yönelten en önemli neden arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur.

6.12- Şu Anda Kaçıncı Kapkaç Suçunu İşlediği

Tablo 45. Kapkaç Suçunu İşleme Sayısı Dağılımı

Sayısı	Sayı (N)	Yüzde (%)
Bir Kez	137	38,2
İki Kez	28	7,8
Üç Kez	15	4,2
Dört Kez	13	3,6
Beş Kez Ve Üstü	29	8,1
Diğer	44	12,3
Cevapsız	93	25,9
Toplam	**359**	**100,0**

Şu anda; hüküm giydiğiniz eyleminizle kaçıncı kapkaç suçunu islediniz?" sorusunun dağılımı yukarıdaki tablo 45'de özetlenmiştir. Buna göre katılımcıların % 38'2'si "bir kez", % 7,8'i "iki kez", % 4,2'si "dört kez", % 8,1'i "beş kez ve üstü" cevabını verdikleri görülmektedir. Bir kez diyen %38'lik kısım dışında kalan büyük bir bölümün bu suçu daha öncede işledikleri anlaşılmaktadır.

Kapkaç suçlarında olayın gerçekleşeceği yerin, şeklin ve zamanın belirsiz olması mağdur ile fail arasında mevcut hiçbir bağın olmaması, kalabalık, karmaşık kent yapısı, olayı gören ve ispata yarayan delillerin bulunmasındaki güçlüklerden ötürü, kapkaç olaylarını işleyen suçluların tespiti ve yakalanma olasılığı zordur. Dolayısıyla kapkaç suçundan dolayı ceza evinde bulunan şahısların bundan önce bu suçu defalarca işledikleri düşünülmektedir.

6.13- Kapkaç Yapmaya Yönelten Nedenler

Kapkaç suçu işleyen mahkûmlara bu suçu neden işledikleri sorularak kapkaç suçunu işlemedeki ortak gerekçeler tespit edilmeye çalışılacaktır.

Tablo 46. Kapkaç Yapmaya Yönelten Nedenlerin Dağılımı

Neden	Sayı (N)	Yüzde (%)
İşsizlik	79	22,0
Arkadaş Etkisi	89	24,8
Eğitimsizlik	25	7,0
Bilgisizlik	8	2,2
Kolay Para Kazanma Ve Zenginlik Hırsı	16	4,5
Aile Teşviki	3	0,8
Bir Terör Örgütü	2	0,6
Organize Bir Suç Örgütü	4	1,1
Diğer	42	11,7
Cevapsız	91	25,3
Toplam	**359**	**100,0**

Tablo 46'da kapkaç suçu mahkûmlarının %24,8'i arkadaş etkisiyle, %22'si işsizlik sebebiyle, %7'si eğitimsizlik sebebiyle ve %4,5'i de kolay para kazanma ve zenginlik hırsıyla bu suçu işlediklerini belirtmişlerdir. Bu sorunun temelinde yine kötü arkadaş etkisi ve ekonomik nedenler göze çarpmaktadır.

Yenisey tarafından 2000 yılında yapılan çalışmada, çalışmaya katılan suçluların %48'i kazanç elde etmek için, %10'u hırsızlık eşyası hoşuna gittiği için, %9'u suç ortağı(arkadaşı) teşvik ettiği için ve %6'sı zorda kaldığı için hırsızlık yaptıklarını belirtmişlerdir(Yenisey, 2000:56).

Ülkemizde mala karşı işlenen suçlarda(kapkaç gibi) yoksulluk ve bunlara bağlı fizyolojik ihtiyaçlar önemli yer tutmaktadır(Yavuzer, 1996: 66).

6.14-Yasal Yollarla Geçim Sağlamak İçin Çaba Sarf Edilip Edilmediği

Kapkaç suçlularına yasal yollarla geçiminizi sağlamaya çalıştınız mı sorusu sorularak, onların hayatlarını idame ettirebilmek için gerekli eforu sarf edip etmedikleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Tablo 47. Yasal Yollarla Geçim Sağlamak İçin Çaba Sarf Edilip Edilmediğinin Dağılımı

Denek Cevabı	**Sayı (N)**	**Yüzde (%)**
Evet	234	65,2
Hayır	40	11,1
Diğer	26	7,2
Cevapsız	59	16,4
Toplam	**359**	**100,0**

Araştırmaya katılan cevaplayıcılar "kapkaçla değil de yasal yollarla geçiminizi sağlamak için çaba sarf ettiniz mi?" sorusuna şu şekilde yanıtlar vermişlerdir: %65'i "evet", % 11'i "hayır". Kapkaç mahkûmlarının büyük bir kısmının, gelip geçici ve az ücretli işlerle ideallerini gerçekleştirmeye çalıştıkları bu yolla amaçlarına ulaşamadıklarında daha kolay ve daha çok para getiren kapkaç suçuna yöneldikleri görülmektedir.

6.15- Öğrenim Düzeyi ve Yasal Yollarla Geçimini Sağlamak İçin Çaba Sarf Edenler İlişkisi

Tablo 48. Öğrenim Düzeyi ve Yasal Yollarla Geçimini Sağlamak İçin Çaba Sarf Edenler İlişkisi Durumu

Denek Cevabı	Okuryazar Olmayanlar		Okuryazar ve İlköğretim Mezunları		Lise ve Üstü Okul Mezunları		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Evet	34	11,5	178	60,1	19	6,4	231	78
Hayır	6	2	27	9,1	6	2	39	13,2
Diğer	2	0,7	21	7,1	3	1	26	8,8
Toplam	**42**	**14,2**	**226**	**76,3**	**28**	**9,4**	**296**	**100**

Ki-kare=3,14; sd=4, p=0,535

Kapkaç suçu işleyenlerin öğrenim düzeyi ile yasal yollarla geçimini sağlamak için çaba sarf edenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur. Okuryazar ve ilköğretim mezunlarının %60,1'i yasal yollarla geçimini sağlamak için çaba sarf ettiklerini belirtmişlerdir. Lise ve üstü okul mezunlarının sadece %2'si geçimlerini sağlamak için çaba sarf etmediklerini belirtmişlerdir.

6.16- Kapkaç Suçu ve Uyuşturucu Madde Kullanım İlişkisi

Kapkaç mahkûmlarının kullandıkları uyuşturucu maddelerin, bu suç türünü işlemede etkisini araştırmak üzere deneklere bu soru yöneltilmiştir. Bilindiği gibi uyuşturucu madde kullanımıyla kişinin sağlıklı hareket etme yeteneğinin azaldığı bir gerçektir.

6.16.1- Uyuşturucu Ve Keyif Verici Madde Kullanma Oranları

Tablo 49. Uyuşturucu Ve Keyif Verici Madde Kullanma Durumu

Denek Cevabı	Sayı (N)	Yüzde (%)
Kullanmıyor	12	31,2
Kullanıyor	47	68,8
Toplam	**59**	**100,0**

Deneklerden %31,2'lik bir kısım hiçbir uyuşturucu ve keyif verici madde kullanmadığını belirtmektedir. Yani kapkaç mahkûmlarının hemen hemen üçte ikisi uyuşturucu ve keyif verici madde kullanmaktadır. 2002 yılında Emniyet genel Müdürlüğünce hırsızlık suçlarından(Kapkaç dâhil) gözaltına alınanlarla ilgili yapılan çalışmada gözaltına alınanların %92,1'inin alkolsüz, %7,9'unun alkollü olduğu tespit edilmiştir(EGM, 2002:101). Ataseven tarafından 2006 yılında Burdur Kapalı Cezaevinde 200 hükümlü üzerinde yapılan çalışmada deneklerin %31,3'ünün alkol ve %4,6'sının uyuşturucu madde kullandığı tespit edilmiştir(Ataseven, 2006: 105'ten aktaran Soyaslan, 2008: 89).

6.16.2- Uyuşturucu ve Keyif Verici Madde Kullanma Durumu ile Hükümlüleri Kapkaç Suçuna Yönelten En Önemli Neden İlişkisi

Tablo 50. Uyuşturucu ve Keyif Verici Madde Kullanıp Kullanmadığı- Kapkaç Suçuna Yönelten En Önemli Neden İlişkisi Durumu

Kapkaç Yapma Nedenleri	**Uyuşturucu Kullananlar**		**Uyuşturucu Kullanmayanlar**		**Toplam**	
	N	***%***	**N**	***%***	**N**	*%*
İşsizlik	52	*19,4*	27	*10,1*	79	*29,5*
Arkadaş Etkisi	59	*22*	30	*11,2*	89	*33,2*
Diğer	70	26,1	30	*11,2*	100	37,3
Toplam	181	67,5	87	32,5	268	100

Ki-kare=0,45; sd=2, p=0,800

Uyuşturucu ve keyif verici madde kullanımı ile kapkaç yapmaya yönelten nedenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur. Uyuşturucu kullananların %22'si arkadaş etkisini ve %19,4'ü ise İşsizliği kapkaç yapmalarına neden olarak göstermişlerdir. Uyuşturucu kullanmayanların %11,2'si arkadaş etkisini %10,1'i ise işsizliği kapkaç yapmalarına sebep olarak göstermişlerdir.

6.16.3- Kullanılan Uyuşturucu Çeşitleri

Kapkaç suçlularına, ne gibi uyuşturucu ve keyif verici maddeler kullandıklarını öğrenebilmek amacına yönelik bir soru tevcih edilmiştir.

Tablo 51. Kullanılan Uyuşturucu Çeşitleri Dağılımı

Madde	Kullanan		Kullanmayan		Toplam
	N	%	N	%	
Esrar	140	39,0	219	61,0	**359**
Eroin	40	11,1	319	88,9	**359**
Hap	74	20,6	285	79,4	**359**
Uhu/bali	29	8,1	330	91,9	**359**
Tiner	26	7,2	333	92,8	**359**
Alkol	100	27,9	259	72,1	**359**
Sigara	149	41,5	210	58,5	**359**

Araştırmaya katılan kapkaç suçluları "uyuşturucu ve keyif verici madde kullanıyor musunuz?" sorusunda; %41,5'lik bir oranla sigara ve %39'luk bir oranla esrar seçeneğini işaretlemişlerdir. Tablo 51'e göre katılımcılar sırasıyla % 27,9 oranında alkol, %21 oranında hap, % 11 oranında eroin, %8 oranında uhu-bali ve %7,2 oranında tiner kullandıklarını belirtmişlerdir. Bu maddelerden alkol ve sigara istisna edilirse diğerlerinin kullanılması da başlı başına suçtur. Yani suç suçu doğurmaktadır denilebilir.

6.17- Kapkaç Suçunu İşleme Şekli

Kapkaç suçunun nasıl ve kimlerle işlendiği bu suçla mücadele açısından önem taşımaktadır. Bu konunun aydınlığa kavuşturulmasına yönelik olarak kapkaç suçlularına 'kapkaç suçunu nasıl işlediniz sorusu yöneltilmiştir?'

Tablo 52. Kapkaç Suçunu İşleme Şeklinin Dağılımı

İşleme Şekli	**Sayı (N)**	**Yüzde (%)**
Tek Başına	86	24,0
Bir Arkadaşla	101	28,1
Bir Grupla	33	9,2
Organize Bir Örgütle	11	3,1
Bir Terör Örgütüyle	5	1,4
Diğer	45	12,5
Cevapsız	78	21,7
Toplam	**359**	**100,0**

Denek grubundaki kapkaç mahkûmlarının sadece %24'ü tek başına bu suçu işlemiştir. Geriye kalan suçlular gerek bir arkadaşla, gerek bir grupla veya bir organize örgütle ve bir terör örgütüyle beraber bu suçu işlemişlerdir. İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nün özellikle bu gruplara ve çetelere karşı yaptıkları operasyonlarla birlikte kapkaç suçu sayılarının büyük şekilde düştüğü görülmektedir(Ek–3:EKKM Şube Müdürlüğü Kapkaç Suçu İstatistiği). Özellikleri çocukların bu suça özendirilmesinin ve teşvik edilmesinin hatta zorlanmasının arkasındaki organize suç örgütleri ve bu suçu finans kaynağı olarak değerlendiren terör örgütlerinin önü alınmalıdır.

6.18- Kapkaç Suçunu İşlerken Hedef Alınan Kişiler

Her ne kadar kapkaç suçunun faili ve mağduru arasında bir bağ olmadığı düşünülse de, kapkaç suçlularının bu suçu işlemek amacıyla hedef ararken kimleri tercih ettiğine dair 'Kapkaç suçunu işlerken kimleri hedef alıyorsunuz?' sorusu sorulmuştur.

Tablo.53 Kapkaç Suçunu İşlerken Hedef Alınan Kişilerin Dağılımı

Hedef Kişiler	Sayı (N)	Yüzde (%)
Yalnız Bayanları	21	5,8
Yalnız Erkekleri	39	10,9
Yaşlıları	3	0,8
Tenha Yerlerde Gezenleri	11	3,1
Çocukları	8	2,2
Elinde Çanta Ve Değerli Eşya Bulunanları	17	4,7
Gece Yalnız Gezenleri	1	0,3
Şık ve Zengin Görünenleri	35	9,7
Renkli Giyinenleri	6	1,7
Diğer	44	12,3
Cevapsız	174	48,5
Toplam	**359**	**100,0**

Tablo-53'ten anlaşıldığı kadarıyla, kapkaç suçluları suç işlerken, yalnız kişileri(%16,7), zengin ve şık görünümlü kişileri(%9;7) ve elinde çanta ve değerli eşya taşıyanları(%4,7) hedef almaktadır. Bu suçun daha çok işlendiği yerlerde insanları yalnız gezmemeleri, para ve değerli ziynet eşyalarını teşhir etmemeleri ve ellerinde çanta ve değerli eşya taşımamaları gerekmektedir.

7. SONUÇ VE ÖNERİLER

İnsanlar hayallerini, amaçlarını ve ideallerini gerçekleştirmek için toplumdan bir beklenti içine girerler. İçinde bulundukları toplum bu beklentileri karşılayamazsa, kişiler kendilerini engellenmiş hissederler. Bu engeller çeşitli güçler tarafından bilinçli ya da bilinçsiz olarak yapılabilir. Bunun sonucunda da toplumda var olan sosyal normlar yıkılır ve kuralsızlıklar ortaya çıkar.

Anomi, yukarıda bahsedilen toplumsal değişimler ya da toplumsal geçiş dönemlerinde, sosyal normların birey düzeyinde yaptırımlarını ya da bağlayıcılıklarını yitirmesi ve bozulan normların yerine yenilerinin konulamaması veya bu kuralların yerine konan yenilerinin bireyler tarafından kabul görmemesi sonucunda ortaya çıkan karmaşa ve kuralsızlık durumudur.

Anomi, sosyal normların bireylerin yaşamlarını düzenlemek ve disipline etme konusundaki güçlerinin yıkılması nedeniyle bireyin yaşamı içerisinde davranış şeklini ve çevresindeki ilişkileri nasıl idare edeceğini bilemediği durum şeklindedir. Yabancılaşma ise; bireyin memnun olmadığı sosyal çevresinden kurum ve ilişkilerden uzaklaşmasını, kopmasını ve kendisini yabancı hissetmesini ifade etmektedir. Kişinin kendini yabancı hissettiği bir yaşam biçimini ifade etmektedir. Yabancılaşan kişi kendisini, kendi dünyasının merkezi, eylemlerinin yaratıcısı olarak görmemekte ve dolayısıyla diğer insanlarla olduğu gibi kendisiyle de ilişki kurmaktan uzaklaşmaktadır.

Her toplumda ve her çağda görülen anomi ve yabancılaşma, özellikle sanayi devrimi ile birlikte toplumun yapısında meydana gelen, köklü sosyal ve kültürel değişmelere bağlı olarak, yoğun bir şekilde yaşanmaya başlanmıştır. Bu bağlamda, anomi ve yabancılaşmanın, sosyal değişmeye paralel olarak toplumun dengesinin ve kurumlaşmış yapısının bozulması sonucu oluştuğu görülmektedir. Global olarak toplumun bunalımlı durumunu ifade eden anomi ve yabancılaşma durumları ile araştırma konusu olan kapkaç suçlularında görülen anomi ve yabancılaşma davranış modelleri arasında ilişki vardır. Çünkü toplumun üyeleri ve ürünleri olarak suçluların, toplumun sosyal ve kültürel yapısı ve gerçekliğinden soyutlanması mümkün değildir. Bireylerin olumlu ve uyumlu davranış modelleri yanında anomik ve yabancılaşmış davranış modelleri de, toplumun genel yapısının bir yansımasıdır. Dolayısıyla, kapkaç suçlularında görülen anomi ve yabancılaşma davranış düzeyi, sosyal psikolojik ve

sosyolojik olarak belirlenirken, bu davranış örnekleri sosyolojik olarak toplumun yapısında görülen anomi ve yabancılaşmanın kuşatıcılığında anlam kazanmaktadır.

Türkiye'de, 1980'li yıllarda geçtiği serbest piyasa ekonomisi sonrasında toplum yaşamında köklü değişimler yaşanmıştır. Batılı toplumlarda 19. yüzyıldan itibaren var olan anomi kavramı Türkiye'ye bu dönemden sonra kendini hissettirmiştir. Sanayileşmenin ya da liberal düzenin hayata geçirilmesiyle birlikte başlaması köyden kente yaşanan göçler yaşanmaya başlamıştır. Geleneksel üretim ve aile yapısı değişimlere uğramıştır. Kente göçle birlikte kentleşme süreci başlamıştır. Bu kentleşme süreci beraberinde birçok sorun meydana getirmiştir. Bu sorunların en önemli kaynağı toplum yapısındaki bozulmalardır.

Kente göç edenler, sözde kentli kimliği kazanmışlardır. Kendi kültürel yapıları değişmemiştir. Göç sonrasında, nitelikli eleman olmadıkları için, kolay iş bulamayan bireyler seyyar satıcılık yapmaya başlamışlardır. Bu nedenle kayıt dışı bir ekonomi oluşmuştur. Genellikle şehrin kırsal kesimlerine yerleşen bu bireyler, gecekondu kültürünü oluşturmuşlardır. İçindeki yaşadıkları çevrenin ve ekonomik olanaksızlıklar nedeniyle ortaya çıkan birçok sorun olmaktadır.

Şehirli yaşamın gerekleri, kitle iletişim araçları ve diğer kanallarla bu insanlara ulaşmaktadır. Bu bireyler kendi yaşamlarında olmasını istedikleri bu kentli yaşam kriterlerini gerçekleştirmeye özenirler. Ancak bunu içinde bulundukları kötü ekonomik koşullar nedeniyle gerçekleştiremeyebilirler. Çoğunluğunun sokak satıcılığı yaptığı bu kişilerin yasadışı yollara kaymaları an meselesi haline gelir. İçinde yaşadıkları olumsuz koşullar nedeniyle, toplum içinde bir statü elde edemezler. Özendikleri ve istedikleri yaşam standardını yakalayamazlar. Bu nedenle topluma karşı bir yabancılaşma ve bunun sonrasında da isyan gelir. İsyanın yanında toplum kurallarını hiçe sayarak kendi kurallarını ve yasalarını oluşturmak isteyebilmektedirler. Bu nedenle yasadışı yollara da başvurmak onlar için doğal bir çözüm haline gelir.

Araştırma bulgularından elde edilen sonuçlara göre, kapkaç suçu hükümlülerinin çoğunluğunun erkek olduğu gözlenmiştir. Bu da göç eden ailelerin geleneksel kültür öğelerini hala koruduklarının göstergesidir. Göç sonrasında kentlere yerleşen ailelerin çocuklarında suç işleme oranı oldukça yüksektir. Bu çocuklara aile ekonomisine yardımcı olabilmek için sokak satıcılığı yaptırılmaktadır. Sokaklarda yaşamaya başlayan çocuklar, kolay para kazanma yollarını çabuk keşfedebilmektedir. Ya da daha başka oluşan şartlar onları suç işlemeye

mecbur etmektedir. Bu çocukların en yoğun işledikleri suçlar hırsızlıktır. Hırsızlığın özellikle yankesicilik ve kapkaç türlerinde yoğunluk göstermektedir.

Kapkaç eylemi yapanların yaş ortalamaları genellikle 15–27 arasında değişmektedir. Kapkaç fiziksel bir güç gerektirdiği için atletik ve kıvrak vücut yapısı gerektirmektedir. Ayrıca çok fazla göze çarpmaması da gerekmektedir. Bu nedenle bu iş için son yıllarda çocuklar kullanılmaktadır.

Kapkaç yapan çocukların büyük bir kısmının köyden kente göç etmiş ailelerin çocukları olduğu görülmektedir. Ailenin geçimine yardımcı olabilmek için sokakta satıcılık yapan çocuklar zamanla çetelerin eline düşerek ya da kolay kazanılabilen paranın ilgilerini çekmeleri üzerine kapkaç yapmaya başlamaktadırlar. Bu çocukların, ekonomik yönden durumlarının kötü olması, toplumdan itilmiş ve yalnızlıkları onları kapkaç eylemini yapmaya yönlendirmektedir. Böylece kolay para kazanabilme ve toplumdan intikam alabilmek için ellerine fırsat geçmiş olmaktadır. Çocuk, yaşadığı sosyal ortamdan ve toplumdan uzaklaştığı için isyan tavrını gösterebilmekte ve kendi kuralları içinde kapkaçla hakkı olanı almayı doğal bir yol olarak görmektedir.

Kapkaç yapan çocukların, kötü koşullara sahip evlerde oturdukları, fakirlik, kalabalık nüfus ve yüksek oranda göç görülmektedir. Yoksulluk ve zorunlu ihtiyaçlar, şehirlerin sefaletin yoğun olarak yaşandığı bölgelerinde bozuk sağlık şartlarında, yeterli ahlaki değerlerden uzak kötü konutlarda oturmak, bu tür bölgelere sığınmış suçlularla yakın ilişkiler ve çocukların bu kişilerin davranışlarını taklit etmeleri, anne ve babanın çalışmak zorunda olması ile çocukların ilgi ve denetimden yoksun kalarak başıboş kalmaları, çocukların kapkaç ve diğer suçlara yönelmelerine neden olmaktadır.

Ekonomik durumu kötü olan, ailevi sorunlardan dolayı sokakta çalışmak zorunda olan çocuklar bu suçları işlemektedirler. Emniyet Komuta Kontrol Merkezinden alınan istatistiğe kapkaç olayları genelde ekonomik krizlerden sonra daha da arttığı görülmektedir. İstatistiğe göre en çok kapkaç olayının gerçekleştiği yıl 2001 krizi ile aynı yılda olmuştur. Bu sonuç da göstermektedir ki, kapkaçı ekonomik krizler tetiklemektedir(Ek–3). Ayrıca uyuşturucu madde bağımlısı olanlar da kapkaç eylemini gerçekleştirmektedir.

Kapkaç yapan çocuk suçluların öğrenim durumuna bakıldığında ise büyük bir çoğunluğunun hiç okula gitmedikleri görülmüştür. Ancak ortaokul ve ilkokul mezunu olan çocukların sayısı da fazladır. Suç oranı ilkokul ve ortaokul mezunlarında artmaktadır.

Eğitim düzeyi düşük anne babaların çocuklarının kapkaç olaylarında daha fazla bir orana sahiptirler. Ailesinde suçlu olan çocukların, yasadışı yolları kanıksamaları ve bu onlar için normal olduğu için suçu daha kolay işledikleri kabul edilmektedir. Kapkaç yapan çocukların içerisinde ailesinde suçlu bireyler olanlar bulunmaktadır.

Son yıllarda çeteler hızla artmıştır. Tek başına iken birey istediği güçten yoksundur. Ancak çete üyesi olduğunda kendini bir statü sahibi olarak hissetmektedir. Gönüllü olarak çete mensubu olanların yanında tehditle ya da zorla çete için çalışmaya mecbur bırakılanlar da olabilmektedir. Bunlar ya uyuşturucu madde bağımlısı haline getirilip ya da şiddet uygulanarak çete için çalışmaya mecbur bırakılmaktadır.

Çağımızda endüstrileşmenin oluşturduğu karmaşık sosyal yapıda kişilerin şiddete yönelmelerini kolaylaştırmıştır. Hızlı ve plansız şehirleşme ile göç olguları sonucunda görülen kültür değişmeleri ve sosyal çalkantılar suça olduğu kadar şiddet kullanımına da katkıda bulunmaktadır. Sosyal gelişme yanında iç ve dış göçler ile birlikte ortaya çıkan hızlı nüfus artışıyla toplumun niteliği değişmekte, toplum yaşantısına yeni kültür grupları eklenmekte ve bu gruplar arasında bütünleşmenin sağlanamaması da yeni bunalımlara neden olmaktadır.

Çalışmada elde edilen verilerin analizi ve yorumlanması sonucu ulaşılan genel sonuçlar şöyledir:

Ankete katılan kapkaç suçlularının çoğunluğu genç yaş grubundandır. İkinci en yoğun yaş aralığının 0–18 olduğu görülmektedir. Bu yaş aralığındaki bireylerin işledikleri suçlar çocuk suçları kapsamında değerlendirilmektedir. Çocuk suçluluğunu açıklayan en önemli teoriler aile yapısı ve aile içindeki ilişkileri temel almışlardır. Eğitim düzeyi düşük ailelerin çocuklarını doğru yetiştirememeleri sonucunda, sosyal kurallara uyulan sağlıklı bir toplumun oluşmasına engel olan etmenlerden biri ortaya çıkmaktadır. Düşük gelir düzeyi olan çocuklar, kendilerini itilmiş görmektedirler. Bu nedenle anti sosyal bir tutum içine girmektedirler.

Göçlerin, çocuk suçluluğu üzerinde önemli etkileri bulunmaktadır. Köyden kente göç süreci içerisinde gecekondulaşma, işsizlik, bu kişilerin kent yaşamına ayak uyduramaması, şehir kültürüne yabancılık ve kültürler arası çatışmalar yaşanabilmektedir. Gecekonduların artması, kentlerde sosyal gerilimlere, gruplar arasında çatışmalara neden olabilmektedir. Gecekonduda yaşayan ailelerin, yaşadıkları olumsuz çevre koşullarına ve sosyal ortamlara dayanamamaları sebebiyle, aile yapılarında bozulmalar başlamaktadır. Bozulan aile yapısı beraberinde başıboşluğu da getirmektedir. Bunu hisseden parasız ve anti sosyal yapı

içerisindeki çocukların kolay kazanç sağlayabilecekleri ilk tercihleri kapkaç ya da benzeri suçlar olabilmektedir.

Kapkaç suçlularının çok büyük bir bölümünün erkek olduğu görülmektedir. Katılımcılar içerisinde erkeklerin çoğunlukta olmasının sosyo-kültürel ve psikolojik pek çok nedeni bulunmaktadır. Kapkaç suçu fiziksel güç isteyen bir suçtur. Erkekler, kadınlara oranla daha yüksek fiziksel güç taşımaktadırlar. Bu nedenle de bu suç türünde erkek popülasyonu daha fazla görülmektedirler. Ayrıca Türk toplumunda kadınlar her alanda geri planda kalmakta sosyal hayatta geri kalmaktadır bu nedenle de kadınlar için suç oranları dikkat çekecek derecede azdır. Geleneksel toplum içinde erkeklerin, meşru bir iş bulmak, eş ya da aile için para kazanmak gibi hedeflerin bulunduğu görevleri bulunmaktadır. Ancak işsizliğin olduğu ortamlarda bu görevleri yerine getirebilmek oldukça güçtür. Kentin genellikle yoksul bölgelerinde yaşayan genç erkeklerin bu tip suçlar işleme oranı daha yüksektir. Anomi ve yabancılaşmanın daha yoğun yaşandığı bozulan geleneksel topluluklarda yaşayan genç erkeklerin kapkaç suçuna daha meyilli oldukları, anket sonuçları ile desteklenmektedir.

Kapkaç suçluları büyük oranda eğitimsiz veya az eğitim almış kişilerdir. Yukarıdaki sonuçlara göre katılımcıların büyük çoğunluğunun eğitim düzeyleri ilkokuldur. Eğitim, suçların önlenmesinde çok önemli bir etkendir. Okul sistemi, çocuğa ilerde içinde yer alacağı toplumun benzeri bir model sunmaktadır.

Toplumun örgütlü bir kurumu olarak okulda roller, sorumluluklar ve uyulması gereken yazılı kurallar bulunmaktadır. Okulun bu işlevini yerine getirememesi bireyin başarısını, gelişimini ve çevresine uyumunu olumsuz yönde etkileyecektir. Okulun işlevini yerine getirememesi, bireyin suça olan eğilimini de arttırabilmektedir. Göç ile kentlere gelen kalabalık aileler, işsizlik ve buna bağlı olarak da yoksulluk nedeniyle çocuklarını okula gönderememektedir. Bunun dışında köyden kente göç eden bir aile, köy yaşamından sonra kent yaşamına ayak uyduramayabilir ve sonucunda da bocalamalar yaşayabilmektedir. Kendi değer yargıları ve deneyimleri bozguna uğrayan baba yol gösterici özelliğini kaybetmiştir. Bunun sonucunda da otorite boşluğu ortaya çıkmaktadır. Çocuk için okul bu durumda bir kurtuluştur. Ancak yaşıtlarından yoksulluk, beslenme ve zihinsel gelişim bakımından geri kalmaktadır. Bu zorlukları yenebilen çocuk sayısı çok değildir. Yenemeyen çocuklar, erken yaşta iş hayatına atılmaktadırlar. İş hayatları genellikle sokak satıcılığı ve benzeri türde işlerden oluşmaktadır. İş hayatında ve sokaklarda sürekli aşağılanan, şiddet gören birey giderek topluma kin duymaya başlar

Bireyin eğitimsizliği azgelişmişliğin en önemli öğelerinden birisidir. Azgelişmiş topluluk içinde, toplum kuralları yaptırım gücünü yitirebilmektedir. Bu durumda toplulukta karmaşa ve gerilim hüküm sürer. Birey, azgelişmiş bir topluluk içinde yabancılaşır. Böylelikle çözümü sokaklarda ya da hayatını kolay idame ettirebileceği yolları kendine uygun görür. Kapkaç suçlularının babalarının öğrenim düzeyi de oldukça düşüktür. Kapkaç suçlularının annelerinin öğrenim düzeyi babaların öğrenim düzeyinden daha düşüktür.

Anne ve babalarının eğitim durumlarına verdikleri cevaplarda büyük bir çoğunluğun, eğitimsiz ailelerin çocukları oldukları görülmektedir. Eğitim düzeyi düşük aileler çocuk yetiştirmenin gerekliliklerinden haberdar değillerdir. Çocuklara sosyal kurallara uygun ve sağlıklı bir toplumun oluşmasını sağlayacak uygun davranış biçimlerini verememektedirler. Aile içinde güven ve istikrar duygusu yerine çocukların sürekli baskı görmeleri onları suça itmektedir. Çocukların çok ilgisiz bırakılması da bireyde bencilce duyguların gelişmesine ve normal gelişim sürecinden sapmasına neden olacaktır. Bu da gelişimin ileriki evrelerinde bireyin suça yönelmesine neden olabilmektedir. Örneklem grubunun seçildiği İstanbul ilinde yapılan bu alan çalışması, bunu net olarak göstermektedir.

Kapkaç suçlularının önemli bir kısmı İstanbul doğumludur. Kapkaç suçlularının büyük bir çoğunluğunun İstanbul'da yaşadıkları görülmektedir. Doğum yerleri ile yaşadıkları yer karşılaştırılınca İstanbul'un çok miktarda göç aldığı görülmektedir. Toplumsal yapıdaki değişme çerçevesinde değerlerin ve kuralların, işlerliğini yitirmesi sonucunda ortaya çıkan anomi, kentlerde daha yoğun olarak görülmektedir

Kente göç edenler, kent hayatını benimseyememişler ve kentleşme sürecini tamamlayamamışlardır. Kent kültürü yerine hâkim olan köy ya da kendi yerel kültürleridir. Köyden kente göçün artması, kentin hazır olmayan alt yapısı nedeniyle anomik kentleşmenin yaşanmasına neden olmaktadır. Göç edenlerin yaşadıkları gecekondular, sağlıksız ve çarpık kentleşmeyi meydana getirmektedir. Gecekondu yerleşimleri, yabancılaşmaya ve alt-kültür alanı olarak karşıt kültür alanlarının oluşmasına neden olmaktadır. Hızlı kentleşme sürecinde, sosyal alandaki değişim kültürel alana oranla daha yavaştır. Kültürel gecikme olarak da adlandırılan bu durum anomi ortamının oluşmasına neden olmaktadır.

Kentlerin ekonomik olarak kaldırabileceklerinden daha fazla sayıda insanın göç etmesiyle, işsizlik, alt yapı eksiklikleri gibi sorunların dışında yeni bir kültürle karşılaşmanın iç çatışmalar, bunalımlar gibi bireyleri ve toplulukları derinden etkileyen ve işleyişi bozan

ciddi sorunlar ortaya çıkmaktadır. Özellikle burada yaşayan gençler içe kapanmakta ya da tam tersine yasadışı oluşumlar içine girmektedirler.

Kapkaç, ankette ulaşılan sonuçlardan da görüleceği üzere çoğunlukla göç eden aile üyelerinde görülmektedir. İşsizlik, topluma ayak uyduramama, dışlanma nedeniyle birey, kendisini yabancılaşma öğelerinden biri olan kuralsızlık içinde görmektedir. Uyum sağlayamadığı toplumsal kuralları ya da toplumsal yaşamı reddederek kendi kurallarından oluşan yasa dışı bir oluşum göstermektedir. Kapkaç hem bu kapsamda hem de gecekonduda yaşayan genç erkek nüfusun ataerkil aile yapısındaki eve bakma modelinden dolayı eve para getiremeyişine çözüm olarak başvurulan bir suç olmuştur.

Kapkaç mahkûmlarının büyük bir kısmının bekâr oldukları görülmektedir. Türkiye'de –özellikle erkeklerde- evlilik yaşının 29–30 olduğu ve örneklem grubunun büyük bir kısmının 0–28 yaş arası olduğu göz önüne alındığında; grubun çoğunluğunun bekâr olması normaldir.

Kapkaç suçluları işledikleri suça neden olarak işsizliği göstermektedirler. Diğer cevaplar ise daha rahat bir yaşam sürmek için, başka bir iş bilmediğimden şeklinde olmuştur. Anomik kentleşme sonucunda, eğitimsizlik ve işsizlik ortaya çıkmaktadır. Yabancılaşmanın da etkisiyle, bireyler zor şartlarda çalışmak yerine kolay yolu tercih ederek kapkaç eylemini gerçekleştirmektedirler. İşsizlik, onların yaptıkları kapkaç eylemini kendilerince kabul edilebilir bir sebebe dayandırmaktadır. Özellikle gecekondu yerleşimlerinde yaşayan gençler, toplumun diğer kesiminde yaşayan yaşıtlarının hayatlarını yaşamak istemeleri de onları bu tip eylemlere iten nedenler arasında gelmektedir.

Kapkaç eylemi yapan suçluların tümünün babaları düşük gelire sahiplerdir. Hem eğitimsiz hem de düşük gelir düzeyine sahip ebeveynleri olan bireyler, doğal gelişim süreçlerini yaşayamamıştırlar.

Eğitim düzeylerinin düşük olduğu yapılan anket çalışmasında görülmüştü. Eğitimlerini yarıda keserek iş hayatına atılmış olma ihtimalleri yüksektir. İş hayatı büyük bir ihtimalle sokakta başlamış ve hala sokakta devam etmektedir. Kapkaç suçlularının önemli bir kısmının apartman dairesinde oturdukları görülmektedir. Son yıllarda özellikle büyük kentlerde TOKİ ve belediyeler düzenli bir şehir görünümü oluşturabilmek ve buralarda yaşayanları kentlileştirebilmek adına ortak çalışmalar yapmaktadırlar. Bu çalışmaların bir diğer önemli nedeni, bu bölgelerin giderek ciddi bir boyut alan suç merkezleri haline gelmiş olmalarıdır. Kapkaç, uyuşturucu, terörizm bu önemli suçlardan sadece bir kaçıdır. Bu projeler,

hayata geçirilmeye başlamıştır. Bu tipteki projeler sayesinde gecekondu semtleri, modern kent görünümüne kavuşmaktadır. Dolayısıyla, katılımcıların büyük çoğunluğu, bu tip projeler çerçevesinde değişen gecekondu semtlerindeki apartman dairelerinde oturuyor olmalıdırlar.

Kapkaç suçlularının önemli bir kısmının aileleri ile birlikte oturdukları görülmektedir. Kapkaç suçluları, yaygın kanaatin aksine sokak çocukları değildir. Göç eden aileler, kendi köy kültürlerini devam ettirmektedirler. Geleneksel olarak aile çocuklarla beraber aynı evde oturmaktadır. Kalabalık ailelerde, odabaşına düşen insan sayısı artmakta, çocukların şiddetle cezalandırılmaları artmaktadır. Sürekli hırpalanan çocuklar, gelişimlerinin ileri safhalarında ve çocukluklarında suça meyilli olmaktadırlar.

Kapkaç suçluları toplumla olan ilişkilerinin iyi ve çok iyi şeklinde değerlendirmektedir. Dehşete düşürdükleri toplumla ilişkilerini çok iyi görmek; kapkaç suçlularının toplumda meydana getirdikleri tahribatı anlamayacak kadar yabancılaştıklarını göstermektedir.

Mahkûmların; toplumla-akrabalarıyla-arkadaşlarıyla olan ilişkilerinin iyi olduğu görülmektedir. Arkadaşları ile olan ilişkiler toplumla ve akrabayla olan ilişkilerinden daha iyi olduğu görülmektedir. Zira bu insanlar kendilerine uygun arkadaşlar seçmektedirler.

Kapkaç suçlularının çok büyük bir bölümünün başları sıkıştığında ilk başvuracakları kişiler onları ele vermeyecek aile üyeleridir. Yukarıdaki verilere göre ve kapkaç suçlularının yaşlarının da çoğunlukla küçük olduğu göz önüne alındığında bu insanların ailelerine ve arkadaşlarına sığınmaları normal görünmektedir. Diğer yönden akraba ve hemşehri ilişkilerinin azaldığı ama hala devam ettiği verilere dayanarak söylenebilir.

Kapkaç suçlularının aileleri durumdan suçlu kişi polis tarafından yakalandıktan veya cezaevine girdikten sonra haberdar olmaktadır. Bu da aile bireyleri arasında çok sıkı bir bağ olmadığını göstermektedir. Aileler olayları dolaylı yollardan öğrenmekte ve eğer olumlu müdahalede bulunmak isteseler bile çok geç kalınmış olmaktadır.

Ailelerin kapkaç suçunu öğrendikten sonra tepkileri üzülmek, sinirlenmek ve aileden reddetmek şeklinde olmuştur. Küçük bir bölüm ise normal karşılamış hatta teşvik etmiştir. Adalet her ne kadar gereken cezayı veriyor olsa da, ailelerin bireylere karşı (özellikle çocuklara) anlayışlı ve destekçi olmaları gerekmektedir. Kendisine yabancılaşmış ve anomik problemler yaşayan toplumda en küçük sosyolojik grup olan aile bireyleri birbirlerinin ihtiyacı olan sosyal dayanışmayı birbirlerinden esirgememelidirler.

Kapkaç suçlularının ailelerinde, başka bireylerinde kapkaçla iştigal ettikleri anlaşılmaktadır. Kapkaç suçlularının üçte ikisi ailelerinde başka kapkaç suçlusu olmadığını belirtirken, geri kalan üçte birlik kısım ise ailelerinde başka bir kapkaç suçlusu olduğunu belirtmiş veya kaçamak cevaplar vermişlerdir.

Kapkaç suçlularının duygusal dünyalarına dair fikir edinmek için bugüne kadar işlenilen bir kabahat veya kusur durumunda yakın çevredeki insanların (anne, baba, kardeş, arkadaş, öğretmen) kendilerine nasıl davrandıkları sorulduğunda, büyük oranda öfkeyle, endişeyle ve şüpheyle cevapları alınmıştır. Kapkaç suçlularının dörtte birinden aza kısmı anlayışla yanıtını vermiştir. Bu donelerden hareketle toplumumuzda yaygın eğitimin büyüklerce hiç de güzel olmayan, şiddet mahiyetli bir davranış formu içinde geçtiği söylenebilir. Başka bir ifadeyle, hiç de toleranslı olmayan bir anlayışla, çocuklara gençlere davranan büyüklerin, nasıl bir fırtına ektiklerini bilmedikleri sonucuna varılabilir. Özellikle suç işlemeye meyilli gecekondu bölgelerinde yerleşik olan ailelerin, çocuklarına çok daha yakın ve anlayışlı olmaları gerekmektedir.

Kapkaç suçlularını yaşamlarında ilk hayal kırıklığına uğratan kişiler çoğunlukla sevgilileri ve arkadaşlarıdır. Diğerleri en çoktan en aza doğru şöyledir: Polis, baba ve annedir. Verilen cevaplardan anlaşılacağı üzere kişilerin hayal kırıklığı, kendi çevrelerinde yaşanmıştır. Birey, hayal kırıklıklarını yaşadıkça kendini toplumun dışına itilmiş hissetmektedir. Bu durum kişiyi bireysel yabancılaşmaya götürür. Kapkaç suçlularının çoğunluğunun erkek olduğu göz önüne alınırsa, cinsel kimliğini tanıyacak olan sevgilisinin ve erkek kimliği için model olacak babasının getirdiği hayal kırıklığı ve bunalım sosyal şahsiyet ve hüviyetin gelişmesine negatif yönde tesir etmektedir.

Kapkaç suçlularının kendilerini en rahat hissettikleri durumlar bakımından, sırasıyla aile ortamı, evde yalnız, sevilimle olduğum yer ve sokaklar seçenekleri işaretlenmiştir. Yaşlarının da gereği olarak bu insanlar daha çok aileleriyle ve doğal ortamlarında kendilerini rahat hissetmektedirler. Bu bilgilere göre, kapkaç suçlularının oldukça dar bir sosyal çevre ve ilişki içinde güvenli yaşamayı tercih ettikleri gözlenmektedir.

Kapkaç suçlularının en sıkıldıkları yerler bakımından, eğlence yerleri, işyerleri ve sokaklar öncelikli sırada gelmektedir. Kapkaç suçlularının en fazla sıkıldıkları yer olarak eğlence mekânları gelmektedir. Kent kültürü içinde yaşayan bireyler, kendilerini mutlu etmek, rahatlayabilmek ve çeşitli aktiviteler için eğlence mekânlarına gitmektedirler. Kapkaç suçlusu, olasılıkla kendini bu tip eğlence merkezlerinde dışlanmış ya da oraya ait olmadığı

hissine kapılıyor olmalıdır. İkinci sırada ise işyerleri cevabı verilmiştir. İşyerleri, istedikleri ve özendikleri türde olmadığı için büyük bir olasılıkla bu cevabı vermiş olmalıdırlar. Çünkü bu insanların iş yerleri genellikle sokak ya da zanaatkârların olduğu küçük sanayilerden oluşmaktadır. Üçüncü sırada ise sokaklar bulunmaktadır. Bu insanlar hayatların büyük bir çoğunluğunu sokaklarda geçirmektedir. Olasılıkla hayatlarındaki kötü deneyimleri de yine sokaklarda yaşamış olmalıdırlar. Dolayısıyla bu cevabı vermeleri de doğal karşılanmalıdır

Kapkaç suçlularının cezaevine girmeden önce boş zamanlarını değerlendirme durumları incelendiğinde: sırasıyla spor yapma, kitap okuma, televizyon ve radyo izleme ve müzik dinleme aktivitelerini işaretledikleri görülmektedir.

Kapkaç suçluları medyada en çok spor, mizah, magazin, sanat ve müzik konularıyla ilgilenmektedir. Azgelişmişlik anomi kavramının en önemli öğelerinden birisini oluşturmaktadır. Az gelişmiş toplumlarda, içinde yaşanılan olumsuzluklar nedeniyle anomi toplumun en önemli sorunu haline gelmektedir. Anomi ile birlikte yabancılaşma ve diğer uyumsuzluklar kendini göstermeye başlamaktadır. Kitap okuma alışkanlığı edinememiş olan suçluların eğitim düzeyleri de oldukça düşüktür. Bu nedenle bireysel gelişimlerini tamamlayamamışlardır. Bireysel anomi ve yabancılaşma düzeylerinin oldukça yüksek seviyede oluğu düşünülmektedir.

Kapkaç suçlularının toplumsal tabaka olarak konumları bakımından çoğunluk itibariyle orta ve alt seviyede kendilerini görmektedirler. Bu bilgilere kapkaç suçluları kendilerini itilmiş bir kesim olarak görmektedirler. Toplumsal konum olarak kendilerini alt kültür değerleri üretecek derecede sosyo-psikolojik bir algılayış içinde oldukları söylenebilir.

Kapkaç suçluları, kapkaç yaptıktan sonra hissettikleri bakımından incelenmiştir. Büyük çoğunluk Pişmanlık, vicdan azabı, korku, endişe, utanma ve çaresizlik duyguları içindedir. Aslında genel olarak tüm suçlular, özellikle polis tarafından yakalandıktan sonra gerçeklerle baş başa kalmakta ve yukarıda zikredilen duyguları hissetmektedirler. Fakat ceza evinden çıktıktan sonra, içinde bulundukları durumdan sıyrılacak başka bir sonuç bulamazlarsa kapkaç yapmak yine bir çözüm yolu olarak karşılarında olacaktır. Başka bir tabloda görüşülen kapkaç suçlularının büyük oranda bu suçu birden fazla kez işledikleri göz önüne alınırsa sonuç olarak kapkaç suçu belli sayıda suçlular tarafından işlenmektedir. Yine televizyonda kapkaçla ilgili herhangi bir haber izlendiğinde kapkaç suçluları utanma, korku ve endişe hislerine kapılmaktadırlar.

Kapkaç suçlularının intihar konusundaki eğilimleri incelendiğinde: Grubun yarısından fazlasının intihar teşebbüsünde bulunduğu ve intihar etmeyi düşündüğü görülmektedir. Anominin yaşandığı toplumlarda bireyler intihara meyilli olmaktadırlar. Yolunu şaşırmış düşünce, değer sisteminin bastıramadığı yoğun istekler kendilerini durdurmaları gereken sınırların nerede bulunduğunu bilemez hale gelir. Kendi hayatına kıymayı deneyen veya düşünen insanların toplum için ne kadar tehlikeli olduğu açıktır. Çünkü evrendeki tüm canlıların olduğu gibi insanın da en değerli varlığı hayatıdır. Kendi hayatına kasteden bir insan için başka insanların ve toplumun hiçbir değeri yoktur.

Kapkaç suçluları, bu suçu ilk olarak 7-12 yaş aralığında yani hukuki anlamda çocuk sayıldıkları yaşlarda işlemektedirler. Çocuk yaşta başlanılan kapkaç, ileriki yaşlarda da devam etmektedir. Bu bulgu kapkaç suçlularının bu suçu birden fazla kez işlediğine dair diğer verilerle örtüşmektedir. Aile içindeki otorite boşluğu, eğitimsizlik, yoksulluk en önemli etkenler arasındadır.

Kapkaç suçluları, kapkaçla değil de yasal yollarla geçimlerini sağlamak için çaba sarf edip etmedikleri bakımından incelendiğinde: üçte ikisi evet cevabını vermişlerdir. Olasılıkla, kapkaç dışında yaşamlarını sürdürmek için çalıştıkları işler zor işlerdir. Bu nedenle ağır şartlarda çalışmak, kolay para kazanmanın verdiği rahatlığa yenik düşmüş olmalıdır. Bu düşünce sisteminin gelişmesinde anomi ortamının etkisi çok fazla olmalıdır. Çünkü anomik ortamda bireyler bulundukları ortamın onları hayal ettikleri amaca götürmeyeceğini düşünmektedirler.

Kapkaç suçluları uyuşturucu ve keyif verici madde kullanma bakımından incelendiğinde görülmüştür ki, grubun üçte ikisi uyuşturucu ve keyif verici madde kullanmaktadır. En çok kullanılan maddeler sırasıyla sigara, esrar, alkol, hap ve eroindir. Bunlardan sigara ve alkolü çıkarıldığında diğerlerinin kullanımı ayrıca suç teşkil etmektedir. Katılımcıların büyük bir çoğunluğunun sigara içtiği görülmüştür. Esrar içenlerin sayısının eroin içenlere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Bunun dışında uyuşturucu madde olarak hap, uhu-bali, tiner tüketenlerin oranlarının daha az sayıda olduğu görülmektedir.

Kapkaç suçunu işleme bakımından konuya yaklaşıldığında; kapkaç suçlularının dörtte birinin bu suçu tek başına işledikleri geri kalanların ise en az iki kişiyle bu suçu işledikleri görülmüştür. Kapkaç yapanların eylemi tek başlarına yapma oranı bir arkadaşla yapma oranından daha azdır.

EKKM Şube Müdürlüğünden temin edilen İstanbul ilinde meydana gelen kapkaç olaylarına dair 2000–2008 yılları için düzenlenmiş istatistiğe(Ek–3) göre; İstanbul'daki kapkaç olayları 2000 yılından itibaren düzenli olarak düşürülmüş nihayet, yıllık kapkaç olay sayısı 5635'den 2008 yılı itibariyle 553'e düşmüştür. Bu sayı da İstanbul gibi devasa bir metropol için abartılı sayılmayacak makul bir sayıdır. Kapkaç suçuna yol açan sebeplerin ağırlıklı olarak ekonomik nedenler olduğu belirlenmişti. 2001–2008 yılları arasında işsizlik vb. ekonomik veriler açısından belirgin bir düzelmenin olmadığı düşünülürse; kapkaçın önüne geçilmesindeki etkin çalışmanın, kapkaçın adi hırsızlıktan çıkartılarak gasp ve yağma suçlarıyla cezalandırılması ve İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nün kapkaç çetelerine karşı yaptığı başarılı operasyonlarla bu suçun organize olarak yapılamayacak hale getirilmesidir. Ama unutulmamalıdır ki, bataklık hala yerinde durmaktadır. İşsizlik, eğitimsizlik, sosyal refahtan pay almadaki dengesizlik uçurumu, bu uçurumu kaşıyan sorumsuz medya yayınları, yabancılaşma ve anomik kentleşme ve sorunlu göç politikası hala yerinde durmaktadır.

Çalışma sonuçlarının analizi ve yorumlarına bakıldığında sunulacak öneriler şunlardır:

Kapkaç suçlularının yaşlarının genel olarak küçük olduğundan ve hem kendilerinin hem de ailelerinin eğitimlerinin düşük seviyede olduğu görüldüğünden; sekiz yıllık zorunlu eğitimin daha sıkı bir şekilde uygulanması gerekmektedir. Çocuklarına yeterli desteği vermeyen/veremeyen ailelere sosyal devlet anlayışına uygun olarak gerekli destek verilmelidir. Çocuk suçluluğu Türkiye'de ciddi boyutta tehlike oluşturmakta bu konuda gerekli çalışmalar ve araştırmalar yapılmalıdır.

Olayın ekonomik, siyasi, sosyal, hukuki, ailevi ve dini sebeplerine inilmesi gerekmektedir. Resmi ve özel tüm kurum ve kuruluşlar; anomi ve yabancılaşmanın suça ittiği toplumu düştüğü durumdan kurtarmak için gerekli eforu sarf etmelidirler. Suçla mücadele etmek sadece kolluk kuvvetlerinin ve yargının görevi olarak görülmemelidir

Toplum anomi ve yabancılaşmaya sürüklenmekten kurtulmalıdır. Toplumda dayanışmayı artıracak her türlü olgu desteklenmelidir. Aile, komşuluk, dindaşlık, yurttaşlık, vatandaşlık, ırkdaşlık, asker arkadaşlığı, okul arkadaşlığı, örf ve adetler, gelenekler titizlikle korunmalıdır.

Kapkaç suçlularının doğum yerlerinin daha çok Doğu ve Güneydoğu Anadolu illeri olduğu daha sonra İstanbul'a göç ettikleri görülmüştür. Bu yüzden, ciddi bir iç göç politikası

oluşturulmalıdır. Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki üniversiteler ve ekonomik faaliyetler desteklenmelidir. Bu bölgelerde cazibe merkezleri kurulmalıdır.

Her türlü yabancılaşmaya sebebiyet verecek medya faaliyetleri otokontrol vasıtasıyla denetlenmelidir. Halk arasındaki sosyal refahtan pay alma oranlarındaki uçurumlar kaldırılmalıdır. Tarihin hiçbir döneminde toplumun hepsi zengin olmamıştır. Ancak orta sınıf desteklenerek, sefalet yaşayan bir halk grubunun oluşmaması sağlanmalıdır.

Kapkaç suçunun daha çok organize gruplar tarafından işlendiği tespit edildiğinden, bu grupların yok edilmesi gerekmektedir. Özellikle çocukları bu suça azmettirenler çok sert bir şekilde cezalandırılmalıdırlar. Çalıntı malların satışına karşı gerekli önlemler alınmalıdır. Toplum çalıntı mal satın almaması konusunda duyarlı hale getirilmelidir.

KAYNAKÇA

Akdoğan, Ali (2002) 'Din ve Kültür Medeniyet Etkileşimi', *Tabula Rasa Dergisi,* Yıl:2, Sayı:6, Eylül-Aralık.

Akıncı, Yılmaz ve Tahsin Atakan (1968) 'Psikolojik-Pedagojik-Hukuk Yönleriyle Suça Giden ve Suç İşleyen Çocuklar', *Mim Yayınları, Hukuk ve Eğitim Serisi*, Sayı 3, İstanbul.

Akyüz, Yahya (2001) 'Çocuk Suçluluğu Konusunda Türk Eğitim Tarihinde İlk Önemli Araştırma', *1. Ulusal Çocuk ve Suç: Nedenler ve Önleme Çalışmaları Sempozyumu*, Ankara Üniversitesi, ATAUM, Ankara.

Anabritannica, (1986) Genel Kültür Ansiklopedisi, Cilt 2, Ana Yayınlar, İstanbul.

Aron, Raymond, (1989) Sosyolojik Düşüncenin Evreleri, Çeviren: Korkmaz Alemdar, Bilgi Yayınları, İstanbul.

Ataseven, Cumali, (2006) Suça Etki Eden Sosyal Faktörler, (Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyoloji Anabilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Isparta, 2006.

Bal, Hüseyin, (2008) Kent Sosyolojisi, Fakülte Kitapevi, Isparta.

Başer, Vehbi (1999) "Modernizm ve Postmodernizim Arasında Kutsalın Yitirilişi*"*, *İslamiyet Dergisi*, Cilt:4, Sayı:3, Temmuz-Eylül.

Bayhan, Vehbi (1997) Üniversite Gençliğinde Anomi ve Yabancılaşma, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

_____ (1997) Türkiye'de İç Göçler ve Anomik Kentleşme, *II. Ulusal Sosyoloji Kongresi, Toplum ve Göç*, Ankara.

Berger, Peter L. (1993) Dinin Sosyal Gerçekliği. Çev. Ali Coşkun. İnsan Yay, İstanbul.

Bottomore, Tom, Robert Nisbet,(2006) Sosyolojik Çözümlemenin Tarihi, Yayına Hazırlayanlar: Mete Tunçay, Aydın Uğur, Kırmızı Yayınları, İstanbul.

Boudon, Raymond vd, (2002) Dictionnaire Critique de la Sociologie, Quadrige, Paris.

Bremond, Janine -Alain Geledan (1984) İktisadi ve Toplumsal Kavramlar Sözlüğü, Çeviren: Ertuğrul Özkök, Remzi Kitabevi, İstanbul.

Cole, Stephen(1999) Sosyolojik Düşünme Yöntemi- Sosyoloji Bilimine Giriş, Çeviren: Bekir Demirkol, Vadi Yayınları, Ankara.

Çelik Celaleddin, (2000) 'Değişim Sürecinde Merkez-Çevre İlişkileri ve Çevresel Dini Yönelimler', *İslamiyet Dergisi*, Cilt:5, Sayı:4, Ekim-Aralık.

Demir Ömer- Mustafa Acar, (1993) Sosyal Bilimler Sözlüğü, Ağaç Yayınları, İstanbul.

Demirbaş, Timur, (2001) Kriminoloji, Seçkin Yayınevi, Ankara.

Dönmezer Sulhi, (1984) Kriminoloji, Beta Yayınları, İstanbul.

Duhm, Dieter, (2009) Kapitalizmde Korku, Çeviren: Sargut Şölçün, Kırmızı Yayınları, İstanbul.

Durkheim, Emile *(2002) İntihar, Çeviren: Özer Ozankaya, İmge Kitabevi, Ankara.*

_____ *(2005) Dini Hayatın İlkel Biçimleri, Çeviren: Fuat Aydın, Ataç Yayınları, İstanbul.*

_____*(2006) Toplumsal İşbölümü, Çeviren: Özer Ozankaya, Cem Yayınevi, İstanbul.*

EGM(2002) 'Suç ve Suçlu Profili', *APK Dairesi Başkanlığı*, EGM Basımevi, Ankara.

Ekmekçi, Adem, (2004*) 20–40 Yaşlar Arası Dini Hayatın İşleyişinde Anomi Problemi*, (Sakarya Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi), Sakarya.

Erdem, Remziye (2004) Anomik Kentleşme Diyarbakır Örneği, (Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Diyarbakır.

Erdoğmuş, Zeki, (1985) 'Türkiye'de Sanayileşme ve Kentleşmenin Birlikte Etkilediği Bazı Sosyal Problemler', *Türkiye 9. Dünya Şehircilik Günü Kolokyumu*, 6–8 Kasım 1985, Kentleşme-Sanayileşme Etkileşimi, Eskişehir.

Erkal, Mustafa E. Vd. (1997) Ansiklopedik Sosyoloji Sözlüğü, Der Yayınları, İstanbul.

Giddens, Anthony, (2000) Sosyoloji, Ayraç Yayınevi, Yayına Hazırlayanlar: Hüseyin Özel-Cemal Güzel, Ankara.

Giner S., (1976), Mass Society, Acedemic Pres, New York.

Girtler, Roland, (2005) Terbiyesizliğin Teorisi, Çeviren: Medeni Beyaztaş, Kale Yayınları, İstanbul.

Gökçe Birsen vd., (1993) Gecekondularda Ailelerarası Geleneksel Dayanışmanın Çağdaş Organizasyonlara Dönüşümü, Ankara.

Gül, Mutlu, (2006) İslam Hukukunda Kapkaç, (Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı, İslam Hukuku Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bursa.

Günay Ünver, (1993) *Din Sosyolojisi Dersleri*, Erciyes Üniversitesi Yayınları, Kayseri.

İçli Tülin, (1992), Türkiye'de Suçlular, Bizim Büro Basımevi-(2.Bası), Ankara.

_____ (1993), Türkiye'de Suçlular, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, (3.Baskı), Ankara.

_____ (2004), Kriminoloji, Martı yayınları, Ankara.

Kara Fatih, Ali Demirci ve Sinan Kocaman, (2008) **'**Şehir Coğrafyası Açısından Bir Araştırma: İstanbul'un Açık Rekreasyon Alanlarının Değerlendirilmesi', *Marmara Coğrafya Dergisi*, Sayı 18, Temmuz, Sayfa:76–95, İstanbul.

Karaçimen, Yeter (2002) Türkiye'de Bireylerin Kişisel-Kurumsal Güven Kaybı ve Medyanın Rolü: Ampirik Bir Araştırma, (Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.

Kızılçelik, Sezgin, (2008) Sefaletin Sosyolojisi, Anı Yayıncılık, Ankara.

Kongar, Emre (2008) 21.Yüzyılda Türkiye, 2000'li yıllarda Türkiye'nin Toplumsal Yapısı, Remzi Kitabevi, 42.Basım, İstanbul.

Marshall, Gordon (1999) Sosyoloji Sözlüğü, Çeviren: Osman Akınhay-Derya Kömürcü, Ankara Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.

Menzel U., (1993) 40 Jahre Entwicklungsstratrgie = 40 Jahre Wachstumstrategie, in: NOHLEN, D ve NUSCHELER (Hrsg.) Handbuch der Dritten Welt,1.Bd., Bonn.

Meriç Cemil, (1997) Mağaradakiler, İletişim Yayınları, İstanbul.

Meriç, Ümit, (2004) 21. Yüzyılın Eşiğinde Sosyoloji Konuşmaları, Timaş Yayınları, İstanbul.

Merton R.K., (1965) Continuities In The Theory Of Social Structure And Anomie, Plon, Paris.

Okumuş, Ejder (1995) Kur'an'da Toplumsal Çöküşün Nedenleri, (Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Din Sosyoloji Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya.

Önder, Mehmet Seyman, (2007) Diyarbakır'da Yankesicilik ve Kapkaç Olaylarına Karışan 18 Yaş Altı Kişilerin Sosyolojik Analizi, (Dicle Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi), Diyarbakır.

Özbay, Fethi (2002) Kentleşmenin Sosyal Boyutları ve Anomi (Kütahya Örneği), (Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kütahya.

Özer, Ahmet, (1998) 'Güneydoğuda Kentleş(me)me Dramı', *Görüş Dergisi*, Sayı:34, Şubat-Mart.

Özerkmen, Necmettin(2001) Bunalım Toplumu Gençlik ve Uyuşturucu Bağımlılığı, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.

Özkul Osman, (1998) 'Modernleşme İle İnsanileşme İlişkisi-İlişkisizliği', *Köprü Dergisi,* 61.Sayı, İstanbul.

Saran, Nephan, (1975) Üniversite Gençliği, Edebiyat Fakültesi, İstanbul.

Sezal İhsan, (1992) Şehirleşme, Ağaç Yayınevi, İstanbul.

Soyaslan, Yunus (2008) Bir Sapma Türü Olarak Hırsızlık Olgusu Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma (Elazığ Örneği), (Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Elazığ.

Soysal, Abdullah (1997) Örgütlerde Yabancılaşmaya İlişkin Teorik ve Uygulamalı Bir Çalışma, 'Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Ana Bilim Dalı, Yönetim ve Organizasyon Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi', Konya.

Swingewood, Alan, (1998) Sosyolojik Düşüncenin Kısa Tarihi, Çeviren: Osman Akınhay, Bilim ve Sanat, Ankara.

Şengül, H.Tarık, (1994) '2000'li Yıllara Girerken Türk Kentleşme Yazını Üzerine Genel Bir Değerlendirme, Güncel Sosyolojik Gelişmeler', *Sosyoloji Derneği Yayınları*, (I. Ulusal Sosyoloji Kongresi Bildirileri), Ankara.

Taplamacıoğlu, Mehmet (1983) Din Sosyolojisi, 3.bs., Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara.

Teber, Serol, (2001) İnsanın Hiçleşme Serüvenine Giriş, Papirüs Yayınları, İstanbul.

Tolan, Barlas, (1980) Çağdaş Toplumun Bunalımı: Anomi ve Yabancılaşma, A.İ.T.İ.A Yayınları No:132, Toplum Bilimleri Araştırma Enstitüsü Yayınları, No:1, Kalite Matbaası, Ankara.

_____(1981) Çağdaş Toplumun Bunalımı- Anomi ve Yabancılaşma, Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları, No: 166, Ankara.

_____(1983) Toplum Bilimlerine Giriş, Savaş Yayınları, Ankara.

Türkarslan, Nesrin, (2006) Kapkaç Suçluları Araştırması, Türkiye Geneli, Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Ankara.

Tüzen, Hasan (1995) Türkiye'de Anarşi, Terör ve Anomi (1968–1980), (Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara.

Ulaş, Sarp Erk, (2002) Felsefe Sözlüğü, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.

Uluğtekin Sevda, (1991) Hükümlü Çocuk ve Yeniden Toplumsallaşma, Ankara.

Vergin Nur, (2000) Din, Toplum ve Siyasal Sistem, Bağlam Yayınları, İstanbul.

Yavuzer, Haluk, (1992) Çocuk ve Suç, 6.Basım, Remzi Kitapevi, İstanbul.

_____(2005). Çocuk Psikolojisi, Remzi Kitabevi, İstanbul

Yayla Atilla, (1986) Uluslar Arası Terörizmin Sebepleri, Uluslar Arası Terörizm Ve Gençlik, Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, Sivas.

Yazıcı, Aslı (1988) Robert K. Merton Sosyolojisinde Anomi Olgusu, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Ensititüsü, Sosyoloji Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Yenisey, Feridun, (2000) Mala Karşı İşlenen Suçlarda Soruşturma, EGM Asayiş Daire Başkanlığı Yayınları, No:8 Ankara.

Yeşilorman Mehtap, (2002) "*Politik Türbülans: Siyasal Olan Her Şey de Buharlaşır",* *AMME İdare Dergisi,* Cilt 35, Sayı:3, Ayrı Basım, s:91-111, Ankara.

Yıldırım, Ergün (2002) Kişisel Gelişimin Sosyoloji, Hayat Yayıncılık, İstanbul.

Yılmaz Ali, Semra Günay Ergün, (2006) 'Türkiye'de Şehir Asayiş Suçları: Dağılış ve Başlıca Özellikleri', *Milli Eğitim, Eğitim ve Sosyal Bilimler Dergisi,* Ankara,

İnternet Kaynakları

http://academic.hws.edu/Erişim tarihi:08.02.2010

http://ekutup.dpt.gov.tr/Erişim tarihi:12.11.2009

http://freedomfighter.blogcu.com/Erişim tarihi:15.01.2010

http://ilahiyat.firat.edu.tr/Erişim tarihi: 28.12.2010

http://tr.wikipedia.org/Erişim tarihi:12.02.2010

http://www.atam.gov.tr/Erişim tarihi:12.01.2010

http://www.botav.org/Erişim tarihi:15.01.2010

http://www.cagınpolisi.com.tr/Erişim tarihi:05.02.2010

http://www.egm.gov.tr//Erişim tarihi:05.02.2010

http://www.enfal.de/Erişim tarihi:01.02.2010

http://www.istanbul.gov.tr/Erişim tarihi:28.12.2009

http://www.knightonlinemax.net/Erişim tarihi:18.01.2010

http://www.polis.web.tr/ Erişim tarihi 28.12.2006

http://www.sosyologvehbi.8m.com/Erişim tarihi: 12.02.2010

http://www.tuik.gov.tr/Erişim tarihi:10.02.2010

http://yusufelgazblogu.blogspot.com/ Erişim tarihi:10.01.2010

EKLER

EK–1 ANKET ÖRNEĞİ

ANKET

Sayın Katılımcı,

Cevaplayacağınız anket, son dönemlerde adını sıkça duyuran kapkaç suçuna dair bir takım tespitler yapmayı hedefleyen bilimsel nitelikli bir araştırmadır. Kapkaç suçunun ortaya çıkması ve artışına neden olan etkenlerin konu edildiği bu çalışmada, bilimsel amaçlar dışında herhangi bir hedef güdülmemektedir. Ankette isim yazılmaması önerilmek suretiyle cevaplayacağınız ankette kimliğinizin gizli tutulacağı kesinlikle teminat altına alınmıştır. Araştırmanın hedefine ulaşması için soruları doğru olarak cevaplamanızı rica ediyorum. Yardımlarınız için şimdiden teşekkür eder, esenlikler dilerim.

Zülküf ATILGAN

1-Kaç yaşındasınız?

1)0–18

2)19–28

3)29–38

4)39–48

5)49 ve üstü

2-Cinsiyetiniz nedir?

1)Erkek

2)Kadın

3-Öğrenim düzeyiniz nedir?

1)Okuryazar değil

2) Okuryazar

3) İlkokul mezunu

4)Ortaokul Mezunu

5)Lise mezunu

6)Yüksekokul mezunu

7) Fakülte mezunu

8) Lisansüstü

4-Babanızın öğrenim düzeyi nedir?

1)Okuryazar değil

2) Okuryazar

3) İlkokul mezunu

4)Ortaokul Mezunu

5)Lise mezunu

6)Yüksekokul mezunu

7) Fakülte mezunu

8) Lisansüstü

5-Annenizin öğrenim düzeyi nedir?

1)Okuryazar değil

2) Okuryazar

3) İlkokul mezunu

4)Ortaokul Mezunu

5)Lise mezunu

6)Yüksekokul mezunu

7) Fakülte mezunu

8) Lisansüstü

6-Doğum yeriniz neresidir?(lütfen doğdunuz vilayeti işaretleyiniz)

01	**Adana**	**28**	**Giresun**	**55**	**Samsun**
02	**Adıyaman**	**29**	**Gümüşhane**	**56**	**Siirt**
03	**Afyon**	**30**	**Hakkâri**	**57**	**Sinop**
04	**Ağrı**	**31**	**Hatay**	**58**	**Sivas**
05	**Amasya**	**32**	**Isparta**	**59**	**Tekirdağ**
06	**Ankara**	**33**	**İçel**	**60**	**Tokat**
07	**Antalya**	**34**	**İstanbul**	**61**	**Trabzon**
08	**Artvin**	**35**	**İzmir**	**62**	**Tunceli**
09	**Aydın**	**36**	**Kars**	**63**	**Şanlıurfa**
10	**Balıkesir**	**37**	**Kastamonu**	**64**	**Uşak**
11	**Bilecik**	**38**	**Kayseri**	**65**	**Van**
12	**Bingöl**	**39**	**Kırklareli**	**66**	**Yozgat**
13	**Bitlis**	**40**	**Kırşehir**	**67**	**Zonguldak**
14	**Bolu**	**41**	**Kocaeli**	**68**	**Aksaray**
15	**Burdur**	**42**	**Konya**	**69**	**Bayburt**
16	**Bursa**	**43**	**Kütahya**	**70**	**Karaman**
17	**Çanakkale**	**44**	**Malatya**	**71**	**Kırıkkale**
18	**Çankırı**	**45**	**Manisa**	**72**	**Batman**
19	**Çorum**	**46**	**K.Maraş**	**73**	**Şırnak**
20	**Denizli**	**47**	**Mardin**	**74**	**Bartın**
21	**Diyarbakır**	**48**	**Muğla**	**75**	**Ardahan**
22	**Edirne**	**49**	**Muş**	**76**	**Iğdır**
23	**Elazığ**	**50**	**Nevşehir**	**77**	**Yalova**
24	**Erzincan**	**51**	**Niğde**	**78**	**Karabük**
25	**Erzurum**	**52**	**Ordu**	**79**	**Kilis**
26	**Eskişehir**	**53**	**Rize**	**80**	**Osmaniye**
27	**Gaziantep**	**54**	**Sakarya**	**81**	**Düzce**

7-Hangi yerleşim biriminde doğdunuz?

1) Köy

2) Kasaba

3) İlçe

4) İl

8- Cezaevine girmeden önce nerede yaşıyordunuz?(Lütfen ili işaretleyiniz)

01	**Adana**	**28**	**Giresun**	**55**	**Samsun**
02	**Adıyaman**	**29**	**Gümüşhane**	**56**	**Siirt**
03	**Afyon**	**30**	**Hakkâri**	**57**	**Sinop**
04	**Ağrı**	**31**	**Hatay**	**58**	**Sivas**
05	**Amasya**	**32**	**Isparta**	**59**	**Tekirdağ**
06	**Ankara**	**33**	**İçel**	**60**	**Tokat**
07	**Antalya**	**34**	**İstanbul**	**61**	**Trabzon**
08	**Artvin**	**35**	**İzmir**	**62**	**Tunceli**
09	**Aydın**	**36**	**Kars**	**63**	**Şanlıurfa**
10	**Balıkesir**	**37**	**Kastamonu**	**64**	**Uşak**
11	**Bilecik**	**38**	**Kayseri**	**65**	**Van**
12	**Bingöl**	**39**	**Kırklareli**	**66**	**Yozgat**
13	**Bitlis**	**40**	**Kırşehir**	**67**	**Zonguldak**
14	**Bolu**	**41**	**Kocaeli**	**68**	**Aksaray**
15	**Burdur**	**42**	**Konya**	**69**	**Bayburt**
16	**Bursa**	**43**	**Kütahya**	**70**	**Karaman**
17	**Çanakkale**	**44**	**Malatya**	**71**	**Kırıkkale**
18	**Çankırı**	**45**	**Manisa**	**72**	**Batman**
19	**Çorum**	**46**	**K.Maraş**	**73**	**Şırnak**
20	**Denizli**	**47**	**Mardin**	**74**	**Bartın**
21	**Diyarbakır**	**48**	**Muğla**	**75**	**Ardahan**
22	**Edirne**	**49**	**Muş**	**76**	**Iğdır**
23	**Elazığ**	**50**	**Nevşehir**	**77**	**Yalova**
24	**Erzincan**	**51**	**Niğde**	**78**	**Karabük**
25	**Erzurum**	**52**	**Ordu**	**79**	**Kilis**
26	**Eskişehir**	**53**	**Rize**	**80**	**Osmaniye**
27	**Gaziantep**	**54**	**Sakarya**	**81**	**Düzce**

9-Medeni durumunuz nedir?

1)Bekâr

2) Evli-çocuksuz

3) Evli-1 çocuklu

4) Evli-2 çocuklu

5) Evli-3 çocuklu ve üzeri

6) Birlikte yaşıyor

7) Dul

8) Boşanmış

9) Diğer

10-Anne ve babanızın medeni durumu nedir?

1) Evli

2) Boşanmış

3)Ayrı yaşıyorlar

4) Diğer

11-Kapkaç suçunu neden işliyorsunuz?

1)İşsiz olduğumdan

2)Geçinemediğimden

3)Daha rahat bir yaşam sürmek için

4)Başka bir iş bilmediğimden

5)Diğer (Belirtiniz……..)

12-Babanızın mesleği nedir?

1) İşçi

2)Çiftçi

3)Günübirlik işler

4)Zanaatkâr

5)Kamu görevlisi

6)İşsiz

7) Diğer (Belirtiniz……..)

13-Nasıl bir yerde ikamet ediyordunuz?

1) Apartman dairesi

2) Dubleks

3) Gecekondu

4) Boş inşaatlar veya bahçeler

5) Diğer

14-Tutuklanmadan önce kiminle oturuyordunuz?

1) Anne / Baba

2) Tek başına

3) Eş ve çocuklar

4) Arkadaş

5) Kız arkadaş

6) Diğer

15-Toplumla olan ilişkilerinizi nasıl nitelersiniz?

1) Çok iyi

2) İyi

3) Orta

4) Kötü

5) Çok kötü

6) Diğer

16-Akrabalarınızla ilişkilerinizi nasıl buluyorsunuz?

1) Çok iyi

2) İyi

3) Orta

4) Kötü

5) Çok kötü

6) Diğer

17-Arkadaşlık ilişkilerinizi sizce nasıldır?

1) Çok iyi

2) İyi

3) Orta

4) Kötü

5) Çok kötü

6) Diğer

18-Başınız sıkıştığında ilk başvurduğunuz kişi kimdir?

1) Aile

2) Arkadaş

3) Akraba

4) Hemşeriler

5)Polis

6)Devlet

7)Diğer

19-Aileniz kapkaç yaptığınız nasıl öğrendi?

1) Kendim söyledim

2) Polis vasıtasıyla öğrenildi

3) Bir başkası vasıtasıyla

4) Hapse girince

5) Diğer

20-Aileniz kapkaç yaptığınızı öğrendiğinde ilk tepkileri ne oldu?

1) Sinirlendiler

2) Üzüldüler

3) Aileden reddettiler

4) Mecbur olduğum için normal karşıladılar

5) Teşvik ettiler

6) Diğer

21-Ailenizde, kapkaç suçunu işleyen sizden başka kimse var mı?

1)Evet

2)Hayır

3) Diğer

22-Bugüne kadar işlediğiniz bir kabahat veya kusur durumunda yakın çevrenizdeki insanlar (Anne, baba, kardeş, arkadaş, öğretmen) nasıl davranırlardı?

1) Anlayışla

2) Kuşkuyla

3) Öfkeyle

4) Saldırganlıkla

5) Endişe/ Kaygıyla

6) Diğer

23-Sizi yaşamınızda ilk hayal kırıklığına uğratan kişi kimdir?

1) Baba

2) Anne

3) Arkadaş

4) Sevgili

5) Akraba/ Komşu

6) Öğretmen

7)Polis

8) Diğer

24-Kendinizi en rahat ve güvende hissettiğiniz yer aşağıdakilerden hangisidir?

1) Aile ortamı

2) Arkadaş ortamları

3) Sevgilimle olduğum yer

4) Evde yalnız

5) Okul

6)Sokaklar

7) Alış-veriş merkezleri

8) Eğlence mekânları

9) Diğer

25-En sıkıldığınız ortam neresidir?

1) İş yerleri

2) Aile

3) Okul

4) Sokak

5) Eğlence yerleri

6)İbadethaneler

7)Diğer

26-Boş zamanlarınızda aşağıdaki etkinliklerden hangilerini yapabiliyorsunuz?

1) Kitap okuma

2) Spor yapma

3) TV / radyo takip etme

4) Müzik dinleme

5) Seyahat, gezme / dolaşma

6) Alış-verişe çıkma

7) Arkadaşlarla sohbet

8) Dini sohbet

9) Diğer

27-Okuduğunuz yayınlarda (kitap, dergi, gazete, internet vs.) ve seyrettiğiniz / dinlediğiniz programlarda hangi konularla daha çok ilgilenirsiniz?

1) Ekonomi / Siyaset

2) Sanat / Müzik

3) Spor / Mizah / Magazin

4) Din

5) Seks

7) Otomobil

8) Para

9) Diğer

28- Kendinizi toplum içinde nasıl bir seviyede görüyorsunuz?

1) En üst seviyede

2) Üst seviyede

3) Orta

4) Alt

5) En altta

6) Toplum içinde yerim yok

7) Diğer

29-Kapkaç yaptıktan sonra ne hissediyorsunuz?

1) Korku / endişe

2) Pişmanlık / vicdan azabı

3) Utanma

4) Çaresizlik

6) Memnun olma

7) Eğlence / keyif alma

8) Tekrar yapma isteği

9) Diğer

30-Kapkaçla ilgili TV'de bir haber izlediğinizde ne hissediyorsunuz?

1)Utanma

2) Korku / endişe

3) Heyecan

4) Umursamazlık / önemsememe

5) İlgi çekici bulma

6) Mutluluk / memnuniyet

7) Öğrenme isteği

8) Diğer

31-Hiç intihar girişiminde bulundunuz mu?

1)Bir kez

3)İki kez

4)3 kez

5)Dört kez ve daha fazla

6) Sadece düşündüm

7) İntihar girişiminde bulunmadım

8) Diğer

32-Kapkaç suçundan önce herhangi bir suç işlediniz mi?

Belirtiniz?.....

33- Kapkaç yapmaya kaç yaşında başladınız?

1)7-12

2)13-18

3)19+

34- Şu anda hüküm giydiğiniz eyleminizle kaçıncı kapkaç suçunu işlediniz?

1) Bir kez

2)İki kez

3)Üç kez

4)Dört kez

5)Beş kez ve üstü

6) Diğer

35- Sizi kapkaç yapmaya yönelten en önemli neden nedir?

1)İşsizlik

2)Arkadaş etkisi

3)Eğitimsizlik

4)Bilgisizlik

5)Kolay para kazanma ve zenginlik hırsı

6)Aile teşviki

7)Bir terör örgütü

8)Organize bir suç örgütü

9)Diğer

36- Kapkaçla değil de yasal yollarla geçiminizi sağlamak için çaba sarf ettiniz mi?

1) Evet

2)Hayır

3) Diğer (Belirtiniz……)

37- Uyuşturucu ve keyif verici madde kullanıyor musunuz?

1)Kullanmıyor

2)Esrar

3) Eroin

4) Hap

5) Uhu -Bali

6)Tiner

7) Alkol

8) Sigara

9) Herhangi biri

38- Kapkaç suçunu nasıl işlediniz?

1)Tek başına

2) Bir arkadaşla

3) Bir grupla

4) Organize bir örgütle

5) Bir terör örgütüyle

6) Diğer

39- Kapkaç suçunu işlerken kimleri hedef alıyorsunuz?

1)Yalnız bayanları

2)Yalnız erkekleri

3)Yaşlıları

4)Tenha yerlerde gezenleri

5)Çocukları

6)Elinde çanta ve değerli eşya bulunanları

7)Gece yalnız gezenleri

8) Şık ve zengin görünenleri

9) Renkli giyinenleri

10)Diğer

Ek-2 Adalet Bakanlığı Ceza ve Tutukevlerinde Anket Yapma İzni

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü

Sayı : [illegible] 13/12/2006
Konu : Tez Çalışması.

ÜSKÜDAR KAYMAKAMLIĞI
Üsküdar İlçe Emniyet Müdürlüğüne

İlgi: 02.12.[illegible] tarihli yazınız.

Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü doktora öğrencisi ve İstanbul Emniyet Müdürlüğünde görevli Emniyet Amiri Zülkif ATILGAN'ın doktora tezinde kullanmak üzere "Anomi ve Yabancılaşma Bağlamında İstanbul'daki Kapalı Cezaevi Mevcudu" konulu anket çalışmasının Umraniye E ve F tipi ile Bayrampaşa Kapalı Ceza İnfaz Kurumlarında yapıldığı, söz konusu çalışmanın Maltepe Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda da gerçekleştirilmek istendiğine ilişkin ilgi yazı ve ekleri incelendi.

Söz konusu çalışmada kullanılacak 39 sorudan oluşan anketin, çocuğun yüksek yararı ilkesi ve özel hayatın gizliliğine dikkat edilerek, kurum işleyişinin aksatılmaması için Maltepe Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğü ile birlikte çalışma tarihlerinin belirlenerek kurum idaresi ve psiko-sosyal yardım servisi refakatinde gerçekleştirilmesi uygun bulunmuştur.

Araştırma tamamlandıktan sonra sonuçlarının ve varsa önerilerin bir rapor şeklinde bir CD ortamında cilalı olarak üzeri iki örneğinin Genel Müdürlüğümüzde görülmesi gerekmektedir.

Çocukların topluma kazandırılmasına yönelik çalışmalarınızdan dolayı teşekkür eder.

Bilgi ve gereğini rica ederim.

Basri BAĞCI
Hâkim
Başkan a.
Genel Müdür V.

Ek-3 EKKM Şube Müdürlüğünden Alınan Kapkaç İstatistiği

YIL	KAPKAÇ OLAYI SAYISI
2000	3.807
2001	5.625
2002	2.650
2003	2.681
2004	2.274
2005	3.909
2006	2.837
2007	1.840
2008	553
TOPLAM	24.176
ORTALAMA	2.686

Ek–4 ADALET BAKANLIĞI, CEZA VE İNFAZ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ, YETİŞKİN İYİLEŞTİRME ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ YAZISI VE ANKETTEN ÇIKARTILAN SORULAR

11-Geçinmek için hangi mesleği yapıyorsunuz?

1) İşçi

2)Esnaf

3)Günübirlik işler

4) Zanaatkâr

5)Öğrenci

6)İşsiz

7)Diğer

14-Aylık kazancınız ne kadardır?

1)Asgari ücretin altında

2)Asgari ücret

3)Asgari ücret-750 YTL arası

4)750-1000 YTL arası

5)1000-1250 YTL arası

6)1250-1500 YTL arası

7)1500 YTL ve üstü

15-Kazancınızdan memnunluk derecesini belirtiniz?

1) Çok memnun

2) Memnun

3) Orta düzeyde memnun

4) Memnun değil

5) Hiç memnun değil

16-Hangi sosyal güvenlik kapsamındasınız?

1) Emekli sandığı

2) SSK

3) Bağ-Kur

4) Özel Şirket

5) Kapsam dışı

6) Diğer

17-Oturduğunuz konutun mülkiyeti kime aittir?

1) Kendime

2) Babama

3) Kira

4) Lojman

5) Gecekondu

6) Evsiz

7) Diğer

27- Hangi dini inanca mensup olduğunuzu söyleyebilirsiniz?

1)İslam dini

2) Hıristiyanlık

3) Musevilik

4) İnançsız

5) Satanizm

6) Dini önemsiz bulanlar/bilgisizler

7)Diğer

28-Dini inancınıza göre kapkaç suçunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

1)Günah

2)Günah değildir

3)Bilmiyorum

4)Önemli değil

5)Diğer

46- Kapkaç suçunu işlemenizde herhangi bir örgütün etkisi oldu mu?

1)Hayır

2)PKK

3)İBDA-C

4)DHKP-C

5)TKP-ML

6)Diğer

T.C.

ADALET BAKANLIĞI

Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü

Sayı : B.03.0.CTE.0.00.09.00/3418/99209 18/11/2008

Konu : Tez Çalışması

ÜSKÜDAR KAYMAKAMLIĞI

Üsküdar İlçe Emniyet Müdürlüğü'ne

İlgi: 28.10.2008 tarihli yazınız.

Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü doktora öğrencisi ve İstanbul Emniyet Müdürlüğünde görevli Emniyet Amiri Zülküf ATILGAN'ın doktora tezinde kullanmak üzere, " Anomi ve Yabancılaşma Bağlamında İstanbul'daki Kapkaç Olaylarına Bakış" konulu anket çalışmasını Ümraniye E ve T Tipi, Kartal H Tipi, Metris 1 ve 2 Nolu L Tipi ile Bakırköy Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumlarında gerçekleştirmesine ilişkin izin verilmiş olup; aynı çalışmayı Maltepe Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda da yapmak istediğine ilişkin ilgi yazı ve ekleri incelendi.

Söz konusu tez çalışmasında kullanılacak ankette yer alan 11,14,15,16,17,27,28 ve 46 numaralı soruların çocuğun yüksek yararı ilkesi göz önüne alındığında uygun olmadığı yargısına varılmıştır.

Söz konusu çalışmanın tekrar değerlendirilebilmesi için yukarıda belirtilen soruların çıkartılması ya da değiştirilmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir.

Gereğini rica ederim.

Burhanettin ESER
Hâkim
Bakan a.
Daire Başkanı

ÖZGEÇMİŞ

Adı: Zülküf

Soyadı: ATILGAN

Doğum Yeri: Bingöl

Doğum Tarihi: 01/03/1973

Yabancı Dil: Fransızca

Email: zatilgan12@yahoo.fr

Eğitim:

İlkokul Yeri ve Tarihi: İstanbul 1979-84

Ortaokul Yeri ve Tarihi: İstanbul 1984-87

Lise Yeri ve Tarihi: İstanbul 1987-90

Lisans Yeri ve Tarihi: Polis Akademisi-Ankara 1990-94

Yüksek Lisans Yeri ve Tarihi: Gazi Üniversitesi-Ankara 1995-98

Yurtdışı Görevler:

2003-2004 Belçika- Rütbe Terfi Sistemleri

2004-2006 Fildişi Sahilleri Cumhuriyeti- Birleşmiş Milletler Barış Gücü

2010- Demokratik Kongo Cumhuriyeti-Birleşmiş Milletler Barış Gücü